

ئادىل ئىمىن

بۇلبۇل نامە

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ئادىل ئىسمى

بۇلبۇل نامە

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

مەسئۇل مۇھەررىرى : جېلىل مۇھەممەت
مۇقاۋىسىنى لايىھىلىگۈچى : رىزۋان تۇردى
مەسئۇل كوررېكتورى : ئاسىيە ئەخمەت
تېخنىكا كورېكتورى : تۇردى

بۇلبۇلنامە

ئادىل ئىمىن
*

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى
(ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى № 348)
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسىدىن تارقىتىلدى
شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى كومپيۇتېر بۆلۈمىدە تىزىلدى
شىنجاڭ فۇكاڭ شەھەرلىك باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى : 787×1092 مىللىمېتىر 1/32
باسما تاۋىقى : 9.5 قىستۇرما ۋاراقى : 1
1997 ـ يىل 12 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
1997 ـ يىل 12 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
تىراژى : 5,000 ـــ 1
ISBN7—228—04186—0/I • 1526
باھاسى : 11.30

WORLD CUP

كىرىش سۆز

خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى يازغۇچى ، شائىرلىرىمىزنى يېتىلدۈرگۈچى ئالتۇن بۆشۈك ، مول مەنىۋى ئۇزۇقلارنى يەتكۈزۈپ بەرگۈچى خەزىنە ، كىشىنى مەپتۇن قىلغۇچى بىر گۈلىستان . گۈزەل ۋاقىتمدىن باشلاپ قەلبىمدە ئۇنىڭغا بولغان ئىشتىياق ئوتى يانغاندى . بۇ ئىشتىياق بارا ـ بارا ئۇلغىيىپ ، بۇ ئېسىل تۇپراققا يېڭى گۈللەر تېرىپ ئۆستۈرۈپ ، گۈزەل ھۆسنىگە زىننەت قوشۇش ئىستىكى قەلبىمدە بىغ سۈرۈشكە باشلىدى ، شۇنداق قىلىپ ۋاقىتنىڭ ئۆتۈشى بىلەن مەن بۇ ساھەدە ئىزدىنىشكە كىرىشتىم . ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتىنى ۋە ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى ئۆگىنىش ، تەتقىق قىلىش جەريانىدا ئۇنىڭدىن زور ئىلھاملىنىپ ، تىل ۋە ئۇسلۇب جەھەتتە خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىغا ئوخشاپ كېتىدىغان بۇ ئىجادىي ئەمگىكىمنى مەيدانغا چىقاردىم .

بۇ ئەسەر ئەسلى يەككە ـ يەككە يېزىلغان چۆچەكلىرىم ئىدى . قۇرۇلمىسىنى پۈختىلاش ، جەلپكارلىقىنى ئاشۇرۇش يۈزىسىدىن قايتا ئىشلەپ ، ئاخىر بۇلبۇلنىڭ تىلىدىن بېرىلگەن چاتما چۆچەكلەرگە ئۆزگەرتىپ ، كىتاب نامىنى « بۇلبۇلنامە » دەپ قويدۇم . ئەدەبىياتىمىزنىڭ چۆچەك ، قىسسە ـ داستانچىلىق ساھەسىدە مول ۋە ئېسىل مىراسلارنى قالدۇرۇپ كەتكەن كلاسسىكلىرىمىز ھەم نامسىز ئىجادكارلىرىمىزنىڭ ئىزىدىن بېسىلغان بۇ تۇنجى قەدىمىم مۇۋەپپەقىيەتلىك بولۇپ ، قەدىرلىك كىتابخانىلىرىمغا ئاز بولسىمۇ بەدئىي زوق ، مەنىۋى ئوزۇق بېغىشلىيالسا مەن ئۈچۈن زور خۇشاللىق بولغان بولاتتى .

كىتابخانلىرىمنىڭ ئەسىرىمنى ئوقۇپ كۆرگەندىن كېيىن ئۇستازلارچە تەنقىدىي پىكىرلىرىنى ئوتتۇرىغا قويۇشنى ئۈمىد قىلىمەن ھەم كىتابىمنىڭ نەشر قىلىنىشىغا زور ئەجر ـ مېھنىتى سىڭگەن مەدەتكارلىرىمغا سەمىمىي تەشەككۈرۈمنى بايان قىلىمەن .

ھۆرمەت بىلەن : ئاپتور .

مۇھەررىردىن

ئادىل ئىمىن 1967 ـ يىل 11 ـ ئاينىڭ 2 ـ كۈنى يەكەن ناھىيىسىدە ئوقۇتقۇچى ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن . ئۇ كىچىكىدىن تارتىپ ئەدەبىياتقا ئىشتىياق باغلاپ ، ئوتتۇرا مەكتەپ مەزگىلىدىلا ئىجادىيەت مەشقىنى باشلىغان . 1987 ـ يىل 7 ـ ئايدا قەشقەر سەن شۆيەنىنىڭ سىياسىي ـ مائارىپ پاكۇلتېتىنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن يەكەن مىللى تولۇق ئوتتۇرا مەكتەپكە خىزمەتكە تەقسىم قىلىنغان . خىزمەتكە قاتناشقاندىن تارتىپ ئۇ ئويغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتى ۋە خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنى تەتقىق قىلىش ، ئۇلاردىن مول بەدىئىي ئوزۇقلىنىش ئاساسىدا شېئىر ، چۆچەك ، مەسەل ئىجادىيىتى بىلەن شۇغۇللانغان ، بىر قىسىم چۆچەك ، شېئىر ۋە مەسەللىرى « شىنجاڭ گېزىتى » ، « قەشقەر ئەدەبىياتى » ، « تارىم غۇنچىلىرى » ، « يەكەن گېزىتى » قاتارلىق گېزىت ـ ژۇرناللاردا ئېلان قىلىنغان .

ئادىل ئىمىننىڭ « بۇلبۇلنامە » ناملىق بۇ ئەسىرى ئۇنىڭ ئۇزاق يىللىق ئىزدىنىشىنىڭ مەھسۇلى .

مۇندەرىجە

بىرىنچى باب شاھزادىنىڭ شەھرى شەبىستانغا سەپەر قىلغىنى، بۇلبۇلنىڭ قارا دېۋە چاڭگىلىدىن قۇتۇلغىنى 1

ئىككىنچى باب ئەقىللىق قىزنىڭ قېرىنداشلىرى ئۈچۈن قىساس ئالغىنى، ئادەمخور سوپۇنچىنىڭ ھەق جازاسىنى تارتقىنى 32

ئۈچىنچى باب باتۇر مەلىكىنىڭ كۆچلۈك تاجاۋۇزچى قوشۇننى تارمار قىلغىنى، ۋەزىر زادىنىڭ قەھرىمانلىق كۆرسىتىپ مۇراد ـ مەقسىتىگە يەتكىنى 73

تۆتىنچى باب مەلىكىنىڭ تەلەپ قويغۇچىلار ئەقلىنى سىناب كۆرگىنى، پاراسەتلىك ئوۋچى يىگىتنىڭ مۇراد ـ مەقسىتىگە يەتكىنى 73

بەشىنچى باب ئۆزگىگە ئورا كولىغۇچىنىڭ ئورىغا ئۆزى چۈشكىنى، ئىلىم ـ ھېكمەتنى دوست تۇتقۇچىنىڭ بەخت ـ سائادەتكە ئېرىشكىنى 104

ئالتىنچى باب ئىككى دوستنىڭ مۇشەققەتلەرنى يەڭگىنى، ئەتىرگۈل مەلىكىنىڭ تىلىسىمات ئىلكىدىن قۇتۇلغىنى 130

يەتتىنچى باب شاھزادە پەخرۇلمۇلۇكنىڭ بەخت ـ سائادەتكە ئېرىشكىنى، پەرىلەتلىك مەلىكىنىڭ مۇراد ـ مەقسىتىگە يەتكىنى 161

سەككىزىنچى باب شاھزادە مۇتەللىپنىڭ ئاجايىپ

سەرگۈزەشتلىرى ، شاھزادە مۇھەددىننىڭ مەردلىك يولىدا پىداكارلىق كۆرسەتكەنلىكى 201
توققۇزىنچى باب شاھزادە تۇرغۇننىڭ تەختى ـ دۆلەتكە ئىگە بولغىنى ، زالىم شاھنىڭ تەختى ـ بەختىدىن مەھرۇم قالغىنى 240
ئونىنچى باب ئىككى شاھزادىنىڭ مۇراد ـ مەقسىتىگە يەتكىنى ، بۇلبۇلشاھنىڭ ئەركىنلىككە مۇيەسسەر بولغىنى ... 269

بىرىنچى باب

شاھزادىنىڭ شەھرى شەبىستانغا سەپەر قىلغىنى ، بۇلبۇلنىڭ قارا دېۋە چاڭگىلىدىن قۇتۇلغىنى

جاپا ۋە مۇشكۈلات لۇتپى ئۈچۈن ئاچقۇچ ـ جاساردىتۇر ، نە يەڭلىغ تىلسماتنى سۇندۇرغۇچى ـ ئەقلىي ـ پاراسەتتۇر . گۈزەللىك ئاپتىپى چاقنار ، ردزىللىك زۇلمەتى يۇتسە ، رىيازدت چەكسە گەر مەردلەر بۇ يولدا ئۇل سائادەتتۇر

سۆز خەزىنىسىدىن ئۇنچىلەر چاچقۇسى رىۋايەتكارلار ئەيتۇرلەركى: قەدىمى چىمەنستان مەملىكىتىنىڭ شاھنشاھى ، نېمەتۇللاخان ئۆز زامانىسىنىڭ سەلتەنەت ئىگىلىرى ئىچىدە بايلىقىنىڭ ھەددى ـ ھېسابسىزلىقى ، مەملىكىتىنىڭ ئاۋاتلىقى ، خەلق تۇرمۇشىنىڭ بايلىقىدا ھەم ھەق ـ ئادالەتنى دوست تۇتقانلىقى بىلەن شۆھرەت قازانغان ، نە رەقىبلىرىدىن ئەندىشىسى ، نە زامان كۈلپەتلىرىدىن ۋەھىمسى يوق بەختىيار شاھ ئىكەن ، جاھان مەئىشەتلىرىدىن ھېچ بىر غېمى بولمىغانلىقى سىرتىدا بىر جۈپ قىزىل گۈلدەك يېتىلگەن پەرزەنتى ـــ جەسۇرلۇقتا يىگىتلەرنىڭ سۇلتانى بولمىش شاھزادە غەيۇرشاھ ئاتلىق بىر ئوغلى ۋە لاتاپەت بېغىنىڭ گۈلى رەئىناسى بولمىش ، خۇرشىدە ئاتلىق ساھىبجامال بىر قىزى بار ئىكەن . باشقا شاھلارنىڭ بېشىغا چۈشكەن پەرزەنتسىزلىك قايغۇ ـ تۇمانلىرى ئۇنىڭدىن يىراق ئىكەن .

شۇنداق بەختلىك دەۋر سۈرۈۋاتقان شاھ نېمەتۇللاخان

هەممە نەرسىدىن كۆڭلى قانائەت تاپسىمۇ . لېكىن ئاجايىب هادىسە ، غارايىپ نەرسىلەر ھەققىدىكى رىۋايەت ـ ئەپسانە ، چۆچەكلەرگە بولغان خۇمارى ھېچقاچان قېنىپ ئۆتمەيدىكەن ، شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ سۆزمەن مەددىاھلار ، ۋە ئىبرەتلىك ۋەقەلەردىن ھېكايە قىلغۇچى داۋىيانلار دائىم ئۇنىڭ قېشىدا ھازىر ئىكەن . پات ـ پات شاھ نېمەتۇللاخاننىڭ ئىلتىپاتىغا سازاۋەر بولۇپ ، كاتتا ئىززەت ـ ھۆرمەت ۋە قىممەت باھا ئىنئاملارغا ئېرىشىپ تۇرار ئىكەن .

شۇ كۈنلەردە يىراق ئەللەردىن كەلگەن بىر سودا كارۋىنى چىمەنىستان شەھىرىگە يېتىپ كەپتۇ . سودىگەرلەر شاھتىن كۆپلەپ ئىنئام ئالماق ئۈمىدى بىلەن ئەڭ ئېسىل ماللىرىدىن سوۋغات تەييارلاپ ، ئوردىغا يۈرۈپتۇ . ئوردىغا كىرىپ شاھ نېمەتۇللاخاننىڭ قوبۇلىغا مۇيەسسەر بولغاندىن كېيىن سودىگەرلەر ھەر بىرى ئۆز ھالىغا يارىشا ئېلىپ كەلگەن سوۋغاتلىرىنى بىر ـ بىرلەپ تەخت ئالدىغا قويۇپتۇ . شاھ نېمەتۇللاخان بۇلاردىن كۆپ خۇرسەن بولۇپ ، بۇلارنىڭ ئەسلى باھاسىدىن بىر ھەسسە كۆپ ئىنئام بېرىشنى خەزىنىچىگە ھاۋالە قىلىپ ، ئۆزى سودىگەرلەرگە ھاردۇق چېيى بېرىپتۇ . تۇرلۇك ـ تۇمەن نازۇنېمەتلەر بىلەن مېھمان قىپتۇ . دەستۇرخان يىغىلغاندىن كېيىن ، شاھ نېمەتۇللاخان سودىگەرلەرگە قاراپ :

ـــ ئەي بۇرادەرلەر ، سەپەر ئۇستىدە كۆرگەن ـ بىلگىنىڭلار كۆپتۇر . ئۇلاردىن بىرەر قىزىقارلىق ھادىسىنى ھېكايە قىلىپ بەرسەڭلار ، ئۇنىڭدىن بەھرە ئالساق ، ـــ دەپتۇ .

سودىگەرلەر بۇ سۆزنى ئاڭلاپ بىر ـ بىرىگە قاراپ ئولتۇرۇشۇپ قاپتۇ . ئاخىر ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ھەممىدىن مۆتىۋەر ئاقساقلى ئورنىدىن تۇرۇپ ئىززەت ـ ئىكرام بىرلە :

ـــ ئەي شانۇ شەۋكىتى ئالەمگە مەشھۇر ھىممەتلىك شاھىم ، ئۇشبۇ پەرمانلىرىنى بەجا كەلتۈرمەككە ئاجىزدۇرمىز ، بىز باسقان مۇساپىلەردە ھەر خىل ھادىسىلەرگە دۇچ كەلگەن بولساقمۇ ، لېكىن ھەممىسى ھەر قانداق سەپەر قىلغۇچى ئۈچراپ تۇرىدىغان ئادەتتىكى ۋەقەلەردۇر ، قىزىقارلىقى يوق . بىلگەنلىرىمىز بولسا سودىگەرچىلىك قائىدە ـ يوسۇنلىرىدىن بۆلەك نەرسە ئەمەس . بىز كەم ئەقىل قۇللىرىنى ئەپۇ قىلغايلا ، ـــ دەپ ئۆزرە سوراپتۇ .

نېمەتۇللاخان ئاغزىدا « ھېچ ۋەقەسى يوق » دېگەن بولسىمۇ لېكىن كۆڭلى غەشلىككە تولۇپ خورسىنىپ قويۇپتۇ ، شۇنداق ياش سودىگەرلەردىن بىرى ئورنىدىن تۇرۇپ تەۋەززۇ بىلەن :

ـــ تەقسىر پادىشاھىم ، يولدا بىزگە ھەمراھ بولۇپ كەلگەن بىر قېرى كىشى بار ئىدى ، كەمبەغەلچىلىكتە سەرسان بولۇپ يۈرەر ئىكەن . شۇ كىشى بىزگە ئاجايىپ بىر جانىۋار ھەققىدە سۆزلەپ بەرگەنىدى . جانابىي ئالىيلىرىغا مەنزۇر كەلسە ئوردىغا كىرگۈدەك لاياقىتى بولمىسىمۇ ، ئۇنى چاقىرساق ، پەرمانلىرىنى بەجا كەلتۈرسە ئەجەب ئەمەس ، ـــ دەپتۇ . شاھ نېمەتۇللاخان بۇ سۆزنى ئاڭلاپ :

ـــ ئەي بۇرادەر ئەزىز ، پېقىر ئالتۇن تەخت ئۆزرە پادىشاھ ، ئۇل كىشى بولسا پەقىرلىك چۆلىدە سەرسانە گادايى بولسىمۇ ، بەربىر تەڭرى ئالدىدا ئوخشاشلا بەندىدۇرمىز . ئەجەل شارابىدىن مەست بولغاندا ئوخشاشلا ئارامگاھىمىز قارا تۇپراقتۇر . ئۇشبۇ شاھانە ئوردا ـ قەسىر ماڭا مەڭگۈلۈك باقىۋەندە ئەمەس . پەلەكنىڭ چاقى چۆگىلەپ تۇرار ، بىرەر ھادىسە بىرلە بىزنى گادايلىق كوچىسىغا ، ئۇل كىشىنى شاھلىق سەلتەنەت گۈلىستانىغا تاشلىسا تاشلەرلەر ، « ئوردىغا كىرىش لاياقىتى يوق » دېمەك نېچۈك سۆزدۇر . ھېچ كىشىنى ئۇنداق كەمسىتمىگەيسىز ، ـــ دەپ پەندى ـ

نەسىھەت بىرلە ئۇل سودىگەرنى خىجىل قىلىپ ، ئۇل مۇساپىر كىشىنى تەكلىپ قىلماقتا مۇلازىمنى بۇيرۇپتۇ . بىر مەزگىلدىن كېيىن مۇلازىم يۇرۇش - تۇرۇشى سالاپەتلىك ، چىھرىدىن ئۇزاق مۇددەت رىيازەت چەككەنلىكى چىقىپ تۇرسىمۇ ، لېكىن پىشانىسىدىن ئۇلۇغلۇق نۇرى چاقناپ تۇرغان بىر ياشانغان كىشىنى باشلاپ كىرىپتۇ . ئۇل مۇساپىر كىشى كىرگەن پېتى پەگادا تۇرۇپ : « ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم كەرەملىك شاھىم » دەپ سالام بېرىپ تەۋەززۇ بىلەن قول باغلاپ تۇرۇپتۇ . ئۇنىڭ ئەدەب ، قائىدىلىكلىكى ۋە كونا كىيىملەر نۇقسان يەتكۈزەلمىگەن سالاپەتلىك تۇرق سىياقى نېمەتۇللاخاندا چوڭقۇر ھۆرمەت تۇيغۇسىنى قوزغاپتۇ - دە ، ئۇنىڭ سالىمىنى ئىلىپ ئۆز يېنىدىن ئورۇن كۆرسىتىپتۇ . چاي كەلتۈرگەندىن كېيىن سودىگەرلەرگە قويغان تەلىپىنى ھەم ئۇل كىشىگە قويۇپتۇ . شۇندا مۇساپىر كىشى ئېغىر تىنىپ قويغاندىن كېيىن دەپتۇكى :

— ئەي كەرەملىك شاھىم ، مەنمۇ كۆپ نەرسە بىلمەيمەن ، بىلىدىغانلىرىم ئىچىدە ئاجايىپراقى شۇكى ئاللانىڭ ھېكمىتى بىرلە شۇنداق چىرايلىق ، رەڭدار بۇلبۇل ئىسىملىك بىر قۇش يارىتىلغان ئىكەنكى ، ئۇنىڭ گۈزەللىكىنى ، ناتىۋان تىلىم تەرىپلەپ بولالماس . ئۇچ يىل ئىلگىرى شاھىمىز ئون مىڭ تىللاغا بىر ئوۋچىدىن ئۇنى سېتىۋالغاندى . ئۇ شۇنداق خىسلەتلىك بىر جانىۋار ئىدىكى ، ئۆزىنىڭ خۇش ئاۋازى بىرلە كىشىنى گاھ كۈلدۈرسە ، گاھ يىغلىتارئىدى . خۇش ناۋاسىنىڭ سېھرىي كۈچى بىرلە كىشىنى سىمابىتەك ئېرىتىپ ، كۆڭۈل رىشتىنى ئۆزىگە باغلار ئىدى . بەلكى ئاۋازىنى بىر ئاڭلىغان كىشىنى يەنە بىر ئاڭلىماق كويىدا دىۋانە قىلار ئىدى . يەنە بىر ھۈنىرى شۇل ئىدىكى ئىنسان تىلىدا سۆزلەر ، دانىشمەنلەرچە تەپەككۇر قىلار ئىدى . ئاجايىپ ياخشى

هېكايەتلەرنى سۆزلەر ئىدى . شاھمىز ھېچ ۋاقىت ئۇنى ئۆزىدىن ئايرىماس ، ئۇندىن ئۆزگە بىرىنىڭ سۆزىنى ئاڭلىماس ئىدى . بەلكى ئۇنى جاندىن ، تاج ـ دۆۋىلەتتىن ئەزىز بىلىۋر ئىدى . ئەپسۇس ئۇچ ئاي ئۆتمەستىن ئۇنىڭغا بىر ئاپەت يۈزلەندى . بىر كۈنى شاھمىز بۇلبۇل بىلەن ھەم سۆھبەت بولۇپ ئولتۇرغانىكەن ، ئوردا ئىچىدە تۇيۇقسىز بىر دەھشەتلىك قارا قۇيۇن پەيدا بولۇپ ، شاھمىزنىڭ ئۇل جان ئارامنى ئالتۇن قەپەس بىلەن قوشۇپ ئۇچۇرۇپ كېتىپتۇ ، شۇندىن سوڭ شاھمىز بۇلبۇلنىڭ دەرد ـ پىراقىغا چىدىماي ئەل ـ يۇرت ، تاجۇ دۆۋىلەتنى تاشلاپ چىقىپ كەتتى . بۇلبۇلنى يەنە بىر كۆرمەك ئۈمىدى بىرلە جاھان كېزىپ يۈرگەندۇر .

بۇ سۆزنى ئاڭلىغان نېمەتۇللاخانغمۇ ئاشۇ بۇلبۇلنى كۆرمەك ھەۋىسى ۋە خۇش ئاۋازىنى ئاڭلىماق ئىشتىياق ئوتلىرى تۇتۇشۇپ چېھرىنى قايغۇ تۇمانلىرى قاپلاپتۇ ۋە چىن دىلدىن ئاھ ئۇرۇپ :

ـــ ئەي ئەزىز ، ئۇل بۇلبۇلنىڭ قانداق يەردىلىكىنى ھېچ كىشى بىلمەسمۇ ؟ ئەمدى ئۇنى تاپقىلى بولماسمۇ ؟ ماڭا ھەم تاقەتسىزلىك ئوتلىرىنى تۇتاشتۇردۇڭ ، مەگەر ئۇنىڭغا قايتا ئېرىشىش ئىمكانىيىتى بولسا تاجۇ تەخت ۋە بارچە بەخت ـ سائادىتىمدىن كېچەرئىدىم . ماڭا ئۇل توغرۇلۇق يەنە بىلگىنىڭنى ئېيتىپ بەرگىن ، ـــ دەپتۇ .

ئۇل مۇساپىر بۇ سۆزدىن غەمگە چۆكۈپ دەپتۇكى :

ـــ ئەي كەرەمىلىك شاھ ، مىڭ ئەپسۇسكى ، ئۇل جان ئارامنى تەرىپلىمىسەم بۇلار ئىكەن ، شۇنداق قىلغان بولسام سەنمۇ ھەم ئۇل جانغا ئاپەت سالغۇچىنىڭ ئىشتىياقىغا مۇپتىلا بولماس ئىدىڭ . ئەندى ئورنىغا كەلمەس ، سەبرى قىلغىل ، ئاشۇ

بۇلبۇلنىڭ شەيدالىقىدىن سەرگەردان بولمىش بەختسىز شاھ مانا مەندۇرمەن ، ئىبرەتلىك نەسىھەتلىرىمگە قۇلاق سالغىن ، ئاندىن نېمە قىلىشنى ئۆزۈڭ بىلگىن ، ئەي شاھىنشاھ ، ئاگاھ بولغىنكى ، پېقىر قۇندۇزستان مەملىكىتىنىڭ شاھى ، بىھىساب مالۇ دۇنيا ۋە توققۇز شەھەرنىڭ ئىگىسى ، ئابدۇراخمانخاندۇرمەن . ئۇل خىسلەتلىك جانىۋار بۇلبۇلنىڭ دەردى ـ پىراقى ، جۇدالىق ھەسرىتىگە تاقەت قىلالماي سەلتەنەت تەختىدىن خارلىق تۇپرىقىغا تاشلاندىم . بەخت ۋادىسىدىن كېچىپ ، رىيازەت چۆللىرىگە دۇچار بولدۇم . پاراغەت كۆرپىسىدىن چۈشۈپ ، مۇشەققەت تىكەنلىكىدە بۇمۇلاندىم . شۇل تەرىقىدە ئۇچ يىل ئۆتتۈپتۇ ، لېكىن مەقسەت گۈلشەننىڭ ھىدىنى ھىدلىغىنىم يوق ، ئۇل غەمگۇزارىمنىڭ دېرىكىنى ئالغىنىم يوق .

كاشكى ئۇنىڭ خۇش ئاۋازىنى ئىشتىمەك يەنە بىر نېسىپ بولسا ئىدى . خۇشاللىق ئىچىدە ئارمانسىز جان بېرەر ئىدىم . ئۇنىڭ ئۇمىدى بىرلە تا بۇگۈنگىچە ئەجەل زىندانىغا ئۆز ـ ئۆزۈمنى بەند قىلماي يۇرۇپتۇرمەن . يەتتە ئىقلىمدا مەن بارمىغان جاي قالمىدى . لېكىن ، ئىز ـ دېرىكى يوقتۇر . ئۇنىڭ ئىستىكىنى دىلىمدىن چىقارغىن ، ئۇندىن ئۆزگە ياخشى ئىش ، ياخشى نەرسىلەر كۆپتۇر ، ئەنە شۇلارنىڭ كويىدا بولماق خوپتۇر . بولمىسا داۋاسىز دەردكە قالۇرسەن ، ئۆز ـ ئۆزۈڭنى نابۇت قىلۇرسەن ...

نېمەتۇللاخان ئۇندىمەپتۇ . سودىگەرلەرنى رازى قىلىپ ياندۇرۇپ ، ئابدۇراخمانخاننى ھەمسۆھبەت بولۇشقا ئېلىپ قايتۇ ، ياخشى كۆتۈپ ، غەم ـ قايغۇدىن ئۇنى خالاس قىلماققا ئۇرۇنۇپتۇ . بىراق ، ئۆزى ئۇنىڭدىن ئۆتەر دەردكە تۇتۇلۇپتۇ . ئولتۇرسا ـ قوپسا بۇلبۇلنى ئويلايدىغان ، كېچىلەر بۇلبۇلنى چۈشەپ ، « بۇلبۇل » دەپ جۆيلۇيدىغان بولۇپ قاپتۇ . بارا ـ بارا تاماق ـ

سۇدىن قېلىپ ، تېنى ئاجىزلاپ ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قاپتۇ . قىلمىغان دورا قالماپتىۇ ، لېكىن ھېچبىرى كار قىلماپتۇ . ئەھۋال شۇ دەرىجىگە يەتكەندە ۋەزىرلەر مەسلىھەت قىلىشىپ « شاھىمىز ساقايغۇچە شاھزادە غەيۇر شاھ دۆلەت ئىشلىرىدىن خەۋەر ئالغاي » دېگەن قارارغا كەپتۇ ـ دە ، شۇل قارار بويىچە باش ۋەزىر بەختىيارنى شاھزادىنىڭ ئالدىغا ئەۋەتىپتۇ . لېكىن ، شاھزادە دەپتۇكى :

ـــ ئاتام ھايات تۇرۇپ ، تاجۇ دۆلەتكە ئىگە بولسام خۇدا راۋا كۆرمەس ، ئەلدە نەپرەتكە قالۇرمەن ، ياخشى قۇرئاندازلارنى يىغىڭلار ، بۇلبۇلنىڭ قەيەردىلىكىنى قۇرئىدە تاپسۇن ، ئۇنى ئېلىپ كېلەي ، ئاتامنى غەمدىن خالاس قىلىپ ، پەرزەنتلىك بۇرچۇمنى ئادا قىلاي ، كېسىلنى تۇپ يىلتىزىدىن يوق قىلاي :

ۋەزىر بەختىيار بۇ سۆزنى ماقۇل كۆرۇپ ، شاھزادە قەسرىدىن چېنىپتۇ . بارچە قۇرئاندازلارنى يىغدۇرۇپ ، ھۆكۈمالارنى ھازىر قىلىپ :

ـــ كىمكى بۇلبۇلنىڭ خەۋىرىنى بەرسە مىڭ تىللا ئىنئام بېرۇرمەن ، ھېچ كىشى ئۇل توغرۇلۇق بىر نېمە دېيەلمىسە مال ـ مۇلكۇڭلارنى خەزىنىگە ئېلىپ ، ھەممىڭلارنى مەملىكەت تەۋەسىدىن قوغلاندى قىلۇرمەن ، ـــ دەپ جاكار قىپتۇ . قۇرئاندازلار ، ھۆكۈمالار ھەممىسى بار ھۇنىرىنى ئىشقا ساپتۇ ، لېكىن ھېچبىرى ئۇل توغرىدا خەۋەر بېرەلمەپتۇ . ئەندىشە ئىچىدە تېپىرلاپ قېلىشىپتۇ . شۇندا ئاردىدىن بىرى چىقىپ :

ـــ ئەي ھۆرمەتلىك ۋەزىر ئەزەم ، مېنىڭ ئۇستازىم ئاجايىپ قۇرئانداز ئۇستا ھۆكۈما ئىدى . بىراق ، ئۇچ يىل ئىلگىرى قارا تاغدىكى بىر غارغا ئىستىقامەت قىلىش ئۈچۈن چىقىپ كەتكەنچە قايتا چۈشمىدى . بۇندىن ئۇچ كۈنلۈك يىراقلىقتا ، لېكىن يولى

خەتەرلىك ، باتۇر ئەزىمەتلەردىن بىرىنى ئىبەرتسىلە ، ساق ـ سالامەت يېتىپ بارالىسىلا بۇلبۇلنىڭ خەۋىرىنى ئېلىپ كېلەر ئىدى ، ـــ دەپتۇ . ۋەزىر ئەزەم بۇ سۆزنى ئاڭلاپ ، شاھزادە قەسرىگە كىرىپتۇ . بار ئەھۋالنى مەلۇم قىپتۇ . شاھزادە غەيۇرشاھ شوزامات بۇلبۇلنىڭ خەۋىرىنى ئېلىشقا ئۆزى بارماق بولۇپ ئاتلىنىپتۇ . ۋەزىرنىڭ توسقىنىغا ئۇنىماي ئۇچقۇر ئات بىلەن شامالدەك تېز چېپىپ كېتىپتۇ . ھېچ يەردە توختىماي ئەتىسى تاڭ بىلەن تەڭ بىر جەزىرىگە يېتىپ بېرىپتۇ . قاتتىق ھېرىپ چارچىغان ئات شۇ يەردە يىقىلىپ قاپتۇ . جەزىرە يىرتقۇچ ھايۋانلار توپ ـ توپى بىلەن يۈرىدىغان ، يىلان چايانلارغا تولغان قورقۇنچلۇق ماكان ئىكەن . شاھزادە يىرتقۇچ ھايۋانلاردىن ئۆتكۈر قىلىچى بىلەن قوغدىنىپ ، خېلى ئۇزۇن يول يۈرۈپتۇ . بىر يەردە بىر توپ ۋەھشي بۆرىلەرنىڭ قورشاۋىغا چۈشۈپ قاپتۇ . شاھزادە ئامالسىز ئېگىز بىر توغراقنىڭ ئۈستىگە چىقىۋاپتۇ . بۆرىلەر دەرەخ تۈۋىدە كەچكىرگۈچە ئايلىنىپ يۈرۈپ ئاخىر كېتىشىپتۇ . شاھزادە دەرەخ ئۈستىدە ئولتۇرۇپ تاڭغا يېقىن ئۇيقۇغا كېتىپتۇ . شۇنداق ئاجايىپ بىر چۈش كۆرۈپتۇكى :

ئاسمان بىلەن يەر ئوتتۇرىدا چېھرىدىن كۈندەك نۇر يېغىپ تۇرغان ، چاچ ـ ساقىلى ئۇچتەك ئاقارغان بىر مويسىپىت كىشى پەيدا بولۇپ :

ـــ ئوغلۇم ، بۇ خەتەرلىك ماكاندۇر ، بۇندا ئۇخلىماق نادانلىقتۇر . تۇرغىن ، شەھىرىگە يەتكۈزۈپ قويايي ، ـــ دەرمىش ، شاھزادە قەتئىيلىك بىلەن :

ـــ ئەي ھۆرمەتلىك بوۋا ، ئاتامنى كېسەلگە دۇچار قىلغان بۇلبۇلنىڭ خەۋىرىنى ئالمىغۇچە ھەرگىز شەھىرىمگە يانماسمەن ، ـــ دەرئىمش .

مويسىپت كىشى دەيمىشكى :

ــ ئوغلۇم ، مەقسىتىڭ شۇ بولسا رىيازەت چېكىپ كەتكىنىڭ بىھۇدەدۇر . سەن ئىزدەيدىغان زاھىت توققۇز كۈن ئىلگىرى ئاللانىڭ دەرگاھىغا كەتتى . كەينىڭگە يانغىن ، بۇلبۇلنىڭ خەۋرىنى ئالالمايسەن .

شاھزادە دەرمىشكى :

ــ ئەي ھۆرمەتلىك بوۋا ، بۇلبۇلنىڭ خەۋرىنى ئېلىپ قايتمىسام ، ئاتامنىڭ ھالى تېخىمۇ خارابلاشقاي ، ماڭا يول كۆرسەتكىن ، بۇلبۇلنى تاپاي ، ئاتامنى غەمدىن ئازاد قىلاي .

ئاقساقال مويسىپت كىشى يەنە :

ــ ئوغلۇم ، ئۇنى تاپماق ئىنسان ئۈچۈن بەسى مۇشكۈل ، ئىمكاندۇر . نىيىتىڭدىن يانغىن ، ئاتاڭنى باشقا ياخشى نەرسىلەر بىلەن خۇشال قىلغىن ... ــ دەپ كۆپ نەسىھەتلەر قىلارمىش .

بىراق ، شاھزادە بۇ نەسىھەتلەرنى قوبۇل قىلماي ، ئۆزىنى دەرەختىن يەرگە تاشلاپ ، زار ـ زار يىغلىغان پېتى يېلىنىپ :

ــ ئەي دانىشمەن بوۋا ، نەسىھەتلىرىڭنى قوبۇل قىلالمايمەن ، يولۇاس ئىزدىن يانماس ، يىگىت سۆزىدىن . مەقسەتكە يەتمىگۈچە نىيىتىمدىن يانالماسمەن ، مېنى توسماي توغرا يولغا سالغىن ، بۇ يولدا جاندىن جۇدا بولماقتا ھەم رازىمەن ... ــ دەپ ، بوۋاينىڭ پېشىگە ئېسىلىپتۇ .

شۇندا ئۇل مويسىپت شاھزادىنىڭ بېشىنى سىلاپ تۇرۇپ :

ــ ئوغلۇم ، سېنى سۆز بىلەن توسقىلى بولمايدىغان ئوخشايدۇ . بۇ يولغا بەلنى چىڭ باغلاپسەن ، ھەمدە يولنى ئاسان چاغلاپسەن . خەير ، سۆزۈمنى ئېسىڭدە چىڭ تۇت ، بۇلبۇل رۇئىبى مەسئۇندا ئەمەس . قارا دېڭىزنىڭ ماكانى شەھىرى شەبىستانىدىدۇر . بۇ يەردىن ئارىلىقى مىڭ ئىككى يۈز يىللىق يولدۇر . مېڭىپ

بارالمايسەن ، كۈنپىتىشقا قاراپ ئۈچ ئاي يول يۈرسەك ، بىر چوڭ كۆل بار . كۆل ئوتتۇرىسىدىكى يىگانە ئارال سۇمرۇغنىڭ ماكانى . ئۇنى تېپىپ ئەھۋالنى بايان قىلغىن ، سېنى شەبىستانغا يەتكۈزۈپ قويغۇسى ، مۇنۇ نەرسىنى ياخشى ساقلىغىن ، كۆپ ئەسقىتىپ قالغۇسى ، ــ دەپ ئايدەك نۇرلۇق بىر گۆھەرنى تۇتقۇزۇپ قويۇپتۇ . ئاندىن يەنە ، ــ پاراسەت ۋە جاسارىتىڭ بىرلە ھەرنە مۇشكۈلاتنى يەڭگەيسەن . خۇدا مەدەتكار بولغاي ، دەپلا كۆزدىن غايىب بوپتۇ .

ئەلقسە ، شاھزادە « بوۋا » « بوۋا » دېگەن پېتى ئۇيقۇدىن ئويغىنىپ ، قولىدا چۈشىدىكى گۆھەرنى كۆرۈپتۇ ھەم خۇشال ، ھەم ھەيران بولغان ھالەتتە ئۇنى قوينىغا سېلىپ ، يولغا چىقىپتۇ . گۆھەرنىڭ ھېكمىتى بىرلە جەزىرىدىن ئۇچقاندەك ئۆتۈپ ، بىر يېزىغا يېتىپتۇ . يىزا ئاقساقلى شاھزادىنى زور ئىززەت ـ ئىكرام بىلەن كۈتۈپ ، ئەڭ ئېسىل ئېتىنى ھەدىيە قىپتۇ . شاھزادە ئاتلىق ئۇچقاندەك مېڭىپ شەھەرگە يېتىپتۇ . ئوغلىنىڭ يولىغا تەلمۈرۈپ تۇرغان ، نېمەتۇللاخان ئۇنى سالامەت كۆرۈپ ، خۇشاللىقىدىن ئاللاغا يۈزلەرچە شۈكۈر ـ سانا ئېيتىپ :

ــ ئەي كۆز نۇرى بالام ، ئەمدى ھېچ يەرگە بارمىغىن ، مەندىن ھېچ ۋاقىت ئايرىلمىغىن ، ــ دەپتۇ .

غەيۇر شاھ ئەدەب بىلەن :

ــ ئەي ئاتا ، چۈشۈمدىمۇ بىر ئۇلۇغ كىشى نەسىھەت بىلەن توسقانىدى . سۆزىنى قوبۇل قىلمىدىم . ئاخىر مەقسەتكە يەتمەك يولىنى كۆرسىتىپ بۇ ھېكمەتلىك گۆھەرنى بەردى . ئەمدى ئىجازەت بەرگىن ، مۇراد گۈلىنى ئۈزمىگۈچە توختىمايمەن ، ــ دەپ گۆھەرنى قوينىدىن چىقىرىپتۇ . گۆھەرنىڭ نۇرىدىن كۆزلىرى قامىشىپ كەتكەن ئوردا ئەھلى ، ئاسمانىدىكى ئاي چۈشۈپ

شاهزادىنىڭ قولىغا قونغان هالەتتە قىياس قىپتۇ ، نېمەتۇللاخان ئامالسىز ئىجازەت قىپتۇ . ئاندىن يېنىپ شاهزادە ئانىسى كەرىمەبانۇ ۋە سىڭلىسى خۇرشىدەنىڭ قەسرىگە كىرىپ ، ئۇلار بىلەن هەم خوشلاشىپتۇ . كەرىمەبانۇ ئۇنىڭدىن ئايرىلىشقا قىيماي زار ـ زار يىغلاپ هوشىدىن كېتىپتۇ . مەلىكە خۇرشىدە ئانىسىنىڭ يۇزىگە گۈل سۇيى پۈركۈپ هوشىغا كەلتۈرۈپ :

ـــ ئاكامنىڭ چۈشىدە زاهىر بولغان ئۇلۇغ كىشى خىزىر ئەلەيهىسسالام بولسا كېرەك ، ئۇنىڭ كۆرسەتكىنى ئەلۋەتتە نۇسرەت يولىدۇر . بۇ ياخشىلىقنىڭ بېشارىتى ، ئاكامغا ئىجازەت بەرگەيسىز . ئاللا ئۆزى مەدەت قىلغاي ، ـــ دەپ تەسەللى بېرىپتۇ .

شۇنداىلا كەرىمەبانۇ هوشىنى تېپىپ بۇ بېيىتنى ئوقۇپتۇ .

ئەزىز ئۇغلۇم ئەجەب بۇندىن كىتەرمىسەن ،
ئامان بولغىن سېنى ئاللاغا تاپشۇردۇم .
خەتەر مۇشكۈل چۆلىگە سەن يېتەرمىسەن .
ئامان بولغىن سېنى ئاللاغا تاپشۇردۇم .

يۈرەك پارەم قويار بولدۇڭ مېنى غەمدە ،
ئامان بولغىن ، سېنى ئاللاغا تاپشۇردۇم .
بولۇپ گىريان قالاي ۋەسلى فىراقىدا ،
ئامان بولغىن سېنى ئاللاغا تاپشۇردۇم .

خىزىر بولسۇن هامان غەمخان ، مەدەتكارىڭ ،
ئامان بولغىن سېنى ئاللاغا تاپشۇردۇم .
بەخت ـ نۇسرەت هامان بولسۇن سېنىڭ يارىڭ ،
ئامان بولغىن سېنى ئاللاغا تاپشۇردۇم ...

شاهزاده غەيۇرشاھ ئۇلار بىلەن خوشلىشىپ ، ئۇچ مىڭ نەۋكىرى بىلەن يولغا چىقىپتۇ . شۇل يۇرگەنچە ئۇچ ئاي جاپالىق سەپەر قىلىپ ئادەم ئايىغى تەگمىگەن بىر جاڭگالغا يېتىپتۇ . تەۋەككۇل قىلىپ مېڭىۋېرىپتۇ . لېكىن ، جاڭگالنىڭ پايانسىز چېتىدە ھېچبىر كۆلدىن نىشانە كۆرۈنمەپتۇ . شاھزاده تاقەتسىزلىنىپ ئاخىر ئېگىز بىر دۆڭلۇكنىڭ ئۈستىگە چىقىپ قارىغانىكەن . يىراقتا مەرۋايىتتەك بىر نەرسە قۇياش نۇرىدا چاقناپ تۇرغۇدەك شاھزاده شۇ نەرسىنى نىشانلاپ سەپىرىنى داۋاملاشتۇرۇپتۇ ... ئاخىر سۇلىرى ئەينەكتەك سۈزۈك ۋە تىنىق ، قۇياش نۇرىدا يالتىراپ تۇرغان بىپايان چوڭ بىر كۆلنىڭ بويىغا يېتىپتۇ . كۆلنىڭ بۇ چېتىدىن ئۇ چېتىگە كۆز يەتمەس ئىكەن . شاھزاده كۆل لېۋىدىكى ئېگىز بىر دەرەخنىڭ ئۈستىگە چىقىپ كۆلگە نەزەر سالىتۇ . لېكىن ، ناھايىتى يىراقتىكى چېكىتتەك كۆرۈنگەن بىر نەرسىدىن باشقا ھېچنىمىنى كۆرمەپتۇ . شاھزاده لەشكەرلىرىگە بۇيرۇپ ، قۇرۇق ـ قاقشال دەرەخلەردىن بىر سال ياستىپ ، سالغا توققۇز كۈنلۈك ئوزۇق سېلىپ ، ئاندىن ئۆزى يالغۇز سالغا ئولتۇرۇپ مېڭىشقا تەمشىلىپ ، لەشكەرلەرنى قايتىشقا بۇيرۇپتۇ . ئايرىلىشقا كۆزى قىيمىغان لەشكەرلىرى ئۆزلىرىدىن بىر نەچچىنى بولسىمۇ بىللە ئېلىپ مېڭىشنى تەۋسىيە قىپتۇ . لېكىن ، شاھزاده رەت قىپتۇ . شۇ ئاردا دەھشەتلىك بىر بوران چىقىپ ، سالنى كۆل ئوتتۇرىسىغا ئېقىتىپ كېتىپتۇ . نەۋكەرلەر بارماقلىرىنى چىشلەپ قېلىشىپتۇ .

ئەلقىسسە ، بوران توققۇز كۈن سالنى ئېقىتىپ ، پىرقىرىتىپ يۇرۇپ ، ئاخىر بىر ئارالغا سۈرۈپ چىقىرىپ قويۇپتۇ . ئارال بۇك ـ باراخسان دەل ـ دەرەخ ، گۈل ـ گىياھلارغا تولغان ، بىراق ھېچبىر جانلىق مەخلۇقات كۆرۈنمەيدىغان تىمتاس ماكان ئىكەن . شاھزاده

قىرغاقتا چىقىۋالغاندىن كېيىن خېلى ئۇزۇن يۈرۈپ ، ئېگىز ھەم تىك بىر تاغ چوققىسىغا دۈچ كەپتۇ . تىرىشىپ ـ تىرمىشىپ تاغ چوققىسىغا يامىشىپتۇ . مىڭ مۇشەققەتتە چوققىغا چىقىپ بېشىنى كۆتۈرۈپلا ئۆزىگە چاڭگال سالماقتا تەمشىلىپ ، كۆز تىكىپ تۇرغان ، قۇيرۇق ۋە پەيلىرى ئوتقاشتەك جۇلالىق ئاجايىپ زور ۋە ھەيۋەتلىك سۇمرۇغقا كۆزى چۈشۈپتۇ ـ دە ، تەمكىنلىك بىلەن :

ــ ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم ، ئەي ، قۇشلار پادىشاھى ، ــ دەپ سالام بېرىپتۇ . شۇندا سۇمرۇغ پەيلىدىن يېنىپ :

ــ ۋە ئەلەيكۇم ئەسسالام ، ئى ئادەمزات ، سالىمىڭ بولمىغان بولسا بۇ ئارالغا قەدەم قويۇشقا جۈرئەت قىلغۇچى مەخلۇقاتلار ئىچىرەتىنامە قىلماق ئۈچۈن تىنىڭنى تىتما ـ تىتما قىلىپ دەرەخقە ئاسار ئىدىم . راست سۆزلىگىن ، بۇ يەرگە نېمە مەقسەت بىلەن كەلدىڭ ؟ ــ دەپ سالامىنى ئىلىك ئالغاندىن كېيىن سوئال ـ سوراق قىپتۇ .

شاھزادە شۇنداقلا كۆڭلى تىنىپ ، كەچۈرمىشلىرى ۋە مەقسەت مۇددىئاسى جۈملىدىن كۆرگەن چۈشىنى بايان قىپتۇ ۋە سۇمرۇغدىن ياردەم قىلىشنى سوراپتۇ .

سۇمرۇغ ھەممە گەپلەرنى ئاڭلىغاندىن كېيىن :

ــ ئەي شاھزادە ، شەھىرى شەبىستانىنى كۆرگەن ياكى ئېنىق بىلىدىغان كىشى يوق . ئانامدىن ئاڭلىشىمچە مەشرىقتە قاراپ ئوتتۇز كۈن ۋە تۈن ئەڭ تېز سۈرئەتتە ئۇچۇۋەرسە قاراڭغۇلۇق ۋە زىمىستان قاپلىغان بىر جەزىرىگە بارغىلى بولىدىغانلىقىنى ئاتام دەپ بەرگەنىكەن . ئۇنىڭغا كۆپ يىللار بولدى ئۇ يەرگە جىن ـ شايىتاتۇن ، ۋە ئادەتتىكى دىۋە ـ پەرىلەرمۇ بارماسمىش ، شەھىرى شەبىستان بەلكىم شۇ يەردە بولسا كېرەك . چۈنكى ، ئۇنىڭدىن باشقا ھەممە يەرگە بارغانمەن ، لېكىن شەھىرى شەبىستان دەپ

ئاڭلىمىغانىكەنمەن ياكى كۆرمىگەنىكەنمەن . سەن تۇرۇپتۇر . مەن يول هازىرلىقى قىلىۋالاي ، ئاندىن خۇدانىڭ رازىلىقى ، ساۋابلىق ئۇچۇن ، سېنى ئۇ يەرگە يەتكۈزەي ، ــ دەپ ، شاهزادىنى شۇ يەردە قالدۇرۇپ ئۇچۇپ كېتىپتۇ ، يىراق بىر جەزىرىدىن يولۋاس ، يىلپىز ، شىر ـ قاپلانلارنى تۇتۇپ ، كېلىپ راۋۇرۇس تويۇنۇۋاپتۇ . تاغدىكى بۇلاقتىن ئېتىلىپ چىقىۋاتقان شەربەتتەك سۇغا هەم قېنىپ ئاندىن شاهزادىگە يېگەن كىشى بىر يىلغىچە تاماق ، سۇغا موهتاج بولمايدىغان خاسىيەتلىك بىر خىل مېۋىنى يېگۈزۈپتۇ . هەممە تەييارلىق پۈتكەندىن كېيىن شاهزادىنى دۇمبىسىگە ئېلىپ :

ــ پەيلىرىم ئارىسىغا ئوبدان جايلىشىۋال ، تا مەنزىلگە يەتمىگۈچە بېشىڭنى چىقارما ، ــ دەپ ، تاپىلاپ « بىسمىللاهىر رەهمانىر رەهىم » دەپ كۆككە پەرۋاز قىپتۇ . بۇلۇتلارنى دولقۇنلىتىپ ، شۇنداق تىز ئۇچۇپتۇكى ئون كۈندە تۆتيۇز يىللىق يولنى بىر بېسىپ جىنلار ماكانىغا ، يەنە ئون كۈندە دېۋە ـ پەرىلەر ماكانىغا يېتىپتۇ . ئاندىن ئۇلارنى كەينىگە تاشلاپ داۋاملىق ئۇچۇپ ، يەنە ئون كۈندىن كېيىن شۇنداق بىر زۇلمەتلىك ماكانغا يېتىپتۇكى ، بۇ ــ نە ئاي كۈلۈپ ، يۇلتۇزلار جىمىرلىماس ، نە قۇياش نۇر چېچىپ ، ئاپتاپ پارلىماس ، قازاننى يەرگە كۆمتۇرۇپ قويغاندەك هەممە تەرەپ ئوخشاشلا قاراڭغۇلۇق بىلەن چۈمكەلگەن بىر مۇدهىش ماكان ئىكەن . سۇمرۇغ بۇ يەرگە يەتكەندە داۋاملىق يۇرەلمەي ، قارىسىغا تۆۋەنلەپ پۇتى تەككەن يەرگە قونۇپتۇ . سۇمرۇغنىڭ يەرگە قونغىنىنى سەزگەن شاهزادە ئورنىدىن تۇرۇپتۇ . بۇ يەر قاراڭغۇلۇقى ئۇستىگە يەنە شۇنداق سوغۇق ئىكەنكى ، سۇمرۇغ ئاستىدا ئىسسىققىنا ياتقان غەيۇر شاه ئورنىدىن تۇرۇپلا لاغىلداپ تىترەپ تۇرالماي پەسكە سېيرىلىپ كېتىپتۇ . شۇل زامان قوينىدىكى گۆهەر يەرگە چۈشۈپ كېتىپ ، تۇلۇن

ئادەك نۇر ۋە قۇياشتەك ئىسسىقلىق تارقىتىپتۇ . بۇنى كۆرۈپ شادلانغان غەيۇرشاھ دەرھال ئۇنى قولىغا ئېلىپ سوغۇق ۋە قاراڭغۇلۇقتىن پاناھداپتۇ . بۇ يەرنىڭ ھەممە يېرى ۋە ھەممە نەرسىسى ، تۇپرىقىدىن تارتىپ گۈل ـ گىياھ ، قۇرت ـ قوڭغۇز ، قۇش ـ جانىۋارلىرىغىچە قاپقارا ۋە توڭلاپ تۆمۈردەك قېتىپ كەتكەن ھالەتتە ئىكەن . بۇ ھالنى كۆرگەن غەيۇرشاھنى سۇر بېسىپتۇ . شۇندا سۇمرۇغ غەيۇرشاھقا :

ـــ قورقمىغىن ، جاسارەتلىك بول . مەن بۇ يەردە ئۇزاق تۇرالمايمەن ، لېكىن بۇ ساڭا ئاخىرقى ياردىمىم بولسۇن ، ـــ دەپ سىلكىنىپ بىر تال پېيىنى چۇشۇرۇپ قىلىچقا ئايلاندۇرۇپ بېرىپتۇ ، ـــ ئاندىن ئۇ ساڭا كۈچ قۇۋۋىتى بېغىشلايدۇ . خالىساڭ يەنە توققۇز گەز ئۇزىرايدۇ . ھەر قانداق نەرسىنى مايدەك كېسىدۇ . گۆھەر تاش ۋە قىلىچنىڭ ياردىمىدە مەقسىتىگە يېتەرسەن ، قالغىنى پاراسىتىڭ ۋە جاسارىتىگە باغلىق ، ـــ دەپتۇ ـ دە ، بىرلا قانات قېقىپ ، كۆككە ئۆرلەپ ئۆز ماكانى تەرەپكە پەرۋاز قىپتۇ .

ئەلقىسسە ، شاھزادە قىلىچنى قولىغا ئېلىپ ، ئۆزىنى ئاجايىپ كۈچلۈك ھالەتتە سېزىپ ، ۋۇجۇدىدىن ئەندىشە ئوتى ئۆچۈپتۇ ، گۆھەر تاش ۋە قىلىچنى كۆتۈرۈپ ، تەمتىرىمەستىن ئالدىغا قاراپ مېڭىپ بىر ۋاقىتلاردا گۇمبەزدەك يوغان بىر قارا تاشقا يولۇقۇپتۇ ، شۇ زامان غايىبتىن « تاشنى قىلىچ بىلەن چاپقىن » دېگەن سادا ئاڭلىنىپتۇ . شاھزادە قىلىچنى بىرلا سىلكىگەنىكەن قىلىچ توققۇز گەز ئۇزىراپتۇ . ئىككى قوللاپ ئېگىز كۆتۈرۈپ « ئاللاھۇ ئەكبەر » دەپ تەگىبىر ئېيتقىنىچە تاشقا ئۇرغانىكەن ، يەر تەۋرەپ كەتكەندەك ئالەم لەرزىگە كېلىپ ، دەھشەتلىك سادالار ئاڭلىنىپ بىر ھازادىن كېيىن تاش ئىككىگە بۆلۈنۈپتۇ . ئوتتۇرىدا چوڭ بىر كامار پەيدا بولۇپتۇ . غەيۇر شاھ تەمتىرىمەستىن گۆھەر

تاشنى كۆتۈرۈپ ئىچىگە كىرگەنىكەن ، تاش يەنە ئەسلىگە كەپتۇ . لەخمىدەك ئۇزۇن ھەم تار بىر جايدىن ئۆتۈپ ، غەيۇرشاھ ئاخىر بىر بوستانلىققا يېتىپتۇ . بوستانلىقنىڭمۇ گۈل ـ گىياھ ، دەل ـ دەرەخلىرى قاپقارا ، ھەتتا ئېرىق ، كۆلچەكلىرىدىكى سۇلىرىمۇ قارا سىياھدەك ئىكەن . پات ـ پات كىشىنى شۇركۈندۈرىدىغان قارا قۇيۇن چىقىپ تۇرار ئىكەن ، غەيۇرشاھ ھەيرانلىق بىلەن ئەتراپنى كۆزىتىۋېتىپ يىراقتىن بىر قۇشنىڭ يۇرەكنى ئەزگۈدەك ئاجايىپ مۇڭلۇق سايرىشىنى ئاڭلاپتۇ . يېقىن بارغاندا كۆرۈپتۇكى ، مۇئەللەقتە بىر قارا تۆمۈر قەپەس ، قەپەسدە قاپقارا بىر قۇش تۇرغان ، ئۇنىڭ ئاجايىپ مۇڭلۇق ئاۋازىدىن يۇرەك ـ باغرى ئىزىلىپ ، كۆز ياشلىرى يىپى ئۈزۈلگەن مەرۋايىتتەك تۆكۈلۈۋاتقان شاھزادە تېخىمۇ يېقىنلاشقانىكەن ، قارا قۇش ئەنسىز بىر ئاۋازدا :

ــ ئەي يىگىت ، ئالدىڭغا يۇرمە ، بولمىسا ۋاقتىسىز تۇگىشىسەن ، ــ دەپ توۋلاپتۇ .

غەيۇرشاھ ھەيرانلىق ئىلكىدە ئالدىغا قاراپتۇ . لېكىن ، ھېچنېمىنى كۆرمەپتۇ . يەردىن بىر تاشنى ئېلىپ تاشلىغانىكەن . تاش ئۈن ـ تىنسىز غايىب بوپتۇ . غەيۇرشاھ بۇنىڭ نېمە ئىش ئىكەنلىكىنى بىلەلمەي قارا قۇشقا قاراپ :

ــ ئەي جانۋار ، تۇرقىڭغا قاراپ باھا بەرسەم بىر تەڭگىمۇ ئەرزىمەيدىغان قارا قۇش ئىكەنسەن ، ئاۋازىڭغا قاراپ باھا قويسام ئون مىڭ تىللامۇ كەملىك قىلغۇدەك ، ئۆزۈڭ مۇئەللەقتە قەپەس ئىچىدە تۇرۇپسەن ، ئاستىڭ سىرلىق جاي ئىكەن ، بۇ كىمنىڭ قىلمىشى ، ئېيتقىن ، سېنى بۇ مۇدھىش جايدىن ئازاد قىلىپ ، ئۆزۈڭگە مۇناسىپ ، گۈلزارلىقلارغا ئېلىپ بارای ، ــ دەپتۇ .

بۇلبۇل دەپتۇكى :

— بۇ بىر تىلسماتتۇر ، مېنى سورىساڭ بۇلبۇلدۇرمەن ، رەڭگىمنىڭ قارا بولۇپ قېلىشى ، قارا دۈشمىنىڭ شۇملۇقىدىندۇر . ئالدىڭدا بىر قۇدۇق بار . چۈشۈپ كەتسەڭ جېنىڭدىن ئايرىلىسەن . ساق قالغان تەقدىردىمۇ قارا دۈشمەن ئامان قويماس ، ياخشىسى بۇ يەردىن تىنچ ـ ئامان چىقىپ كەتمەك كويىدا بول . بۇ تىلسمات يوقالمىغۇچە ماڭا ئەركىنلىك يوق . مېنى ئازاد قىلىشنى خام خىيال قىلما .

شاھزادە بۇ سۆزنى ئاڭلاپ ھەم خۇشال بوپتۇ ، ھەم قايغۇرۇپتۇ . دەپتۇكى :

— ئەي خىسلەتلىك جانىۋار ، سېنى ئىزدەپ ئادەمزات دۇنياسىدىن مىڭ بىر رىيازەت چېكىپ ، بۇ مۇدھىش جايغا كەلگەنىدىم ، سېنى تاپقاندا قانداقمۇ قۇرۇق قول يانالايمەن . دۈشمىنىڭ قەيەردىلىكىنى ئېيتىپ بەرگىن ، ئۇنىڭ بىلەن جەڭ قىلىپ ، بۇ تىلسماتنى يوقاتقايمەن ، شۇ ۋاقىتتا سەنمۇ ئازاد بولسەن .

بۇلبۇل شاھزادىگە جاۋابەن دەپتۇكى :

— ئەي يىگىت ، دۈشمىنىڭ قەتكەن ، ئۇنى كۈچ بىلەن يەڭگىلى بولماس ، جەڭدە سەن كۈچلۈك كەلسەڭمۇ ئۇ ئەپسۇن بىلەن سېنى بەند قىلىدۇ ياكى ھەر خىل نەرسىلەرگە ئايلاندۇرۇۋېتىدۇ . بىراق ، قۇدۇق ئاستىدا دۈشمىنىڭ مەھبۇبى بار ، ئۇمۇ بەند قىلىقلىق ، كۆرۈشەلىسەڭ ساڭا ياردەم قىلار ئىدى . لېكىن ، ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشۈش ئىمكانىيىتىڭ يوق ، ياخشىسى يەنىلا قايتىپ كەتكىنىڭ تۈزۈك .

غەيۇرشاھ بۇ سۆزدىن ئۈستىدىلىنىپ قىلىچىنى بىر سىلكىگەنىكەن . ئەسلىدىكى ئالتۇن رەڭلىك پەي ھالىتىگە كەپتۇ .

كۆزنى يۇموۇپ ئالدىغا ماڭغانىكەن ، پۇتى ھېچنېمگە تەگمەي تۆۋەنگە چۈشۈپ كېتىپتۇ ، لېكىن پەينىك ياردىمى بىلەن بىخەتەر ھالدا ئۈچ كۈنگىچە ئاستا ـ ئاستا لەيلەپ ، قۇدۇقنىڭ ئاستىغا يېتىپتۇ . قۇدۇق ئاستىدا ئىككى ئىشىك بار ئىكەن ، بىرىگە ئات كاللىسىدەك يوغان قۇلۇپ سېلىقلىق ، بىرىنىڭ قۇلۇپى يوق ئىكەن . غەيۇر شاھ قۇلۇپسىز ئىشىكتىن كىرگەن ھامان سۈيى قارا سىياھدەك چوڭ بىر كۆلگە دۈچ كەپتۇ . كۆل ئەتراپىدىكى گۈل ـ گىياھ ، دەل ـ دەرەخلەرمۇ ، تاش ـ تۇپراقلارمۇ ھەممىسى قارا ئىكەن . گۆھەر تاشنىڭ نۇرى كۆلگە چۈشكەندىن كېيىن تېپتىنچ كۆل سۈيى مەۋج ئۇرۇپ ، دولقۇنلىنىپ ، ئاستا ـ ئاستا سۈزۈلۈپتۇ . ئاستىدا چىرايلىق بىر ئالتۇن بېلىق ياتقانىكەن ، سۇ سۈزۈلۈپ ، ئەينەكتەك بىر ھالغا كەلگەندىن كېيىن ئالتۇن بېلىق ئاجايىپ ساھىبجامال بىر نازىنىنغا ئايلىنىپ كۆل لېۋىگە ئۇچۇپ چىقىپتۇ ـ دە ، غەيۇر شاھنى كۆرۈپ :

ـــ ئەي ئادەمزات ، بۇ يەرگە قانداق كەلدىڭ ، قارا دېۋە پەيدا قىلغان بۇ تىلسماتقا ھېچبىر مەخلۇقات يېقىن كېلەلمەس ئىدى ياكى تەڭرىنىڭ دەرگاھىدىن كەلگەن پەرىشتىمۇسەن ؟ ـــ دەپ سوئال سوراق قىپتۇ .

پەرىزاتنىڭ گۈزەل چېھرىگە تىكىلىپ ھاڭۇېقىپ قالغان غەيۇرشاھ شۇندىلا ھوشىنى يىغىپ :

ـــ ئەي گۈزەللىك مەملىكىتىنىڭ سۇلتانى ، ئۇزۇڭ كىمسەن ؟ نە سەۋەبتىن بۇندا تۇرىسەن ؟ مېنى سورىساڭ چىمەنىستان شاھزادىسى غەيۇر شاھتۇرمەن ، بۇلبۇلنى ئىزدەپ كەلگەنىدىم ، بۇ يەرگە ياردىمىڭنىڭ موھتاجلىقىدىن كىردىم ، دەپتۇ .

پەرىزات شاھزادە غەيۇر شاھنىڭ غەيۇرلىقىغا باريكاللا

ئوقۇپ :

ــ ئەي شاھزادە جاسارىتىڭگە قايىلمەن ، بىراق ھازىر سۆزلىشىدىغان ۋاقىت ئەمەس ، قارا دۇنيانىڭ شەپسىنى سېزىۋاتىمەن ، گۆھەر تاشنى قوينۇڭغا يوشۇرۇپ ، ئۆزۈڭنى بىر يانغا ئالغىن ، پۇرسەت كۈتۈپ تۇر ، ــ دەپتۇ .

شاھزادە پەرىزاتنىڭ سۆزىگە كىرىپ ، ئۆزىنى گۈل ـ گىياھلارنىڭ ئارىسىغا ئېلىپ گۆھەرنى قوينىغا يوشۇرۇپتۇ . كۆل سۈيى قاياناپ تېشىپ پەرىزاتنى ئۆز قوينىغا ئاپتۇ . ئەسلىدىكى ھالەت يەنە پەيدا بوپتۇ . ئارىدىن مىنۇت ئۆتمەي ھاۋا گۈلدۈرلەپ ، چاقماق چېقىلغاندەك دەھشەت سادالار ئاڭلىنىپ ، بىردىنلا بېشى گۈمبەزدەك ، كۆزلىرى پانۇستەك ، بۇرنى يوغان موريدەك ، ئاغزى غاردەك ، چىشلىرى خەنجەردەك ھىڭگىيىپ تۇرغان ، بەستى گويا بىر كىچىك تاغدەك ، قوللىرى چىنارداەك ، پۇتلىرى تۈۋرۈكتەك ، ھەممە يېرى قازان كۈيىسىگە مىلەنگەندەك قاپقارا ، بەتبەشىرە قارا دىۋە پەيدا بوپتۇ . كۆزىدىن ئوت ، بۇرنىدىن دۇت يېنىپتۇ . ئۇ كەلگەن پېتى دوردايغان كالپۇكلىرىنى مىدىرلىتىپ ، بىر نېمىلەرنى ئوقىغانىكەن ، كۆل سۈيى مەۋج ئۇرۇپ بارا ـ بارا سۈزۈلۈپ ، ئەينەكتەك ھالغا كەپتۇ . ئاندىن پەرىزات يەنە كۆل لېۋىگە ئۇچۇپ كەپتۇ . قارا دىۋە پەرىزاتقا چوغدەك يېنىپ تۇرغان كۆزلىرىنى ئالايتىپ :

ــ ئەي گۈزەلىم ، توققۇز يىلدىن بېرى ئىلتىپاتىڭنى كۈتۈش بىلەن ئۆتتۈم ، ئەمدى تاقەت قىلغۇچىلىكىم يوق . يا مېنى ئەرلىككە قوبۇل قىلىپ ، ئىشق ئازابىدىن قۇتقۇز ، جىمىكى تىلەك ـ ئارزۇيىڭغا يەتكۈزەي ، ياكى مىڭ خىل ئازاب ـ ئوقۇبەت بىلەن ئۆلۈشكە تۇر ، كۆرگۈلۈكىنى تازا بىر كۆرسىتەي . شۇنداقمۇ ھوشۇڭنى تاپمىساڭ ئەزرائىلغا تاپشۇراي ، ــ دەپ ھەيۋە

بىلەن گۈركىرەپتۇ .

بىراق ، پەرىزات پەرۋا قىلماستىن يۈز خىل جىلۋە ، ناز ـ كەرەشمە بىلەن چېھرىگە كۈلكە يۈگۈرتۈپ ، غۇنچىدەك لەۋلىرىدىن قارا دېۋىگە مىكرى ئوقلىرىنى ئېتىپ :

ـــ ئەي كۈچ قۇدرىتى تەڭداشسىز باھادىرىم ، توققۇز يىلدىن بېرى ماڭا ھېچقاچان ساداقىتىڭنى بىلدۈرمىدىڭ ، شۇ سەۋەبتىن كۆڭلۈم ئىمىن تاپماي ، سېنى ياخشى كۆرسەممۇ ، ئۆزۈمنى بېغىشلاشنى راۋا كۆرمىدىم ، مەگەركىم مېنى راستىنلا ياخشى كۆرەر بولساڭ ئۇنى دەللىلەپ بەرگىن ، شۇ چاغدىلا ئۆمۈرلۈك جۈپتىڭ بولارمەن ، بولمىسا مەندىن ئۈمىد كۈتمە ، ھەيۋە بىلەن قورقتىمەن دېمە .

توققۇز يىلدىن بۇيان پەرىزاتتىن بۇنچىلىك ياخشى سۆز ، ياخشى مۇئامىلىگە ئېرىشەلمەي سەبرى قاچسى تولۇپ تاشقان قارا دېۋە گۈلقەقەلىرى ئېچىلىپ :

ـــ ئەي مەھبۇبەم ، نېمە قىلسام ساداقىتىمگە ئىشەنچ باغلارسەن . پەرىزات ھىيلە ئوقىنىڭ نىشانغا تەككىنىنى سېزىپ :

ـــ ئەي باتۇرۇم ، مېنى ياخشى كۆرەر بولساڭ بۇ تىلسىمدىن ئازاد قىلغىن ياكى مۇشۇ كۈنگىچە ھېچبىر مەخلۇقتىن يىگىلمەي كەلگىنىڭنىڭ سىرىنى ئېيتىپ بەرگىن . ھەقىقى ئاشىق ـ مەشۇقلار ئارىسىدا ھېچبىر سىر بولماسلىقى كېرەك ... دەپ شېرىن ـ شېكەر سۆزلىرى بىلەن قىلتاق قويۇپ ، دۈشمىنىڭ كۆڭۈل قۇشىنى ئىلىندۈرۈپتۇ . پەرىزاتنىڭ شېرىن سۆزلىرىدىن مەست بولۇپ ، ھوشىنى يوقاتقان دېۋە :

ـــ سېنى ئازاد قىلىۋېتىپ خاتىرجەم بولالماسمەن ، ياخشىسى كېينكى تەلىپىڭنى ئورۇنلاي ، لېكىن مېنىڭ شەرتىم مەڭگۈ بۇ تىلسىمدىن ئاجرىتىشنى تەلەپ قىلمىغايسەن ، ـــ دەپتۇ .

پەرىزات خۇشال بولۇپ دەپتۇكى :

ـــ ئەي غەمگۇزارىم ، شەرتىڭنى قوبۇل قىلدىم ، ئەمدى سىرىڭنى سۆزلە ، بىراق يالغانچىلىق قىلىپ قويما ، بولمىسا ئەبەدى يۈزۈڭگە قارىمايمەن .

دىۋە ئۆز سىرىنى بايان قىلىپ :

ـــ ئەي مەلىكەم : سىرىم شۇكى بىرىنچىدىن ، سېھرىي ئەپسۇنلىرىمغا ھېچبىر ئىنسۇ جىن ، دىۋە ـ پەرى تەڭ كېلەلمەس ، ئىككىنچىدىن ، جېنىم ئۆز تېنىمدە ئەمەس ، بۇ بوستانلىقنىڭ ئۇدۇلىدىكى ئىشىك يەنە بىر تىلسمات ، بوستانلىقنىڭ ئىشكى قۇلۇپلاقلىق ، ئاچقۇچى يوق . ئادەتتىكى قوراللار بىلەن ئۇرۇپ چاقىلى بولماس . قۇلۇپنى ئېچىپ ئىچىگە كىرگىلى بولغاندىمۇ بوستانلىقتىكى كۆل سۈيىنى سۈزۈلدۈرەلمەس . سۈزۈلدۈرسە كۆل ئاستىدا ساندۇق بار ، ساندۇقنى قارا ئەجدىها ئوراپ ياتىدۇ . قارا ئەجدىهاغا ھېچكىمەرسە يېقىن بارالماس . ئەجدىها چاچقان ئوت ۋە ئىس تۈتەكتىن ھېچكىم ئامان قالماس ، ساندۇقتا توققۇز جۈپ چاقماق تاش بار . بىر جۈپىگە جېنىم بەند قىلىنغان ، شۇ بىر جۈپ چاقماق تاشنى بىر ـ بىرىگە ئۇرسا ۋۇجۇدۇم كۆيۈپ كۈل بولىدۇ . باشقا بىرىنى ئېلىپ ئۇرۇشتۇرسا ئۆزى كۆيۈپ كۈلگە ئايلىنار . لېكىن ، بۇ ئىشلارنى شەيتانمۇ بەجا كەلتۈرەلمەس . مەندىن ئۆزگە ھېچ كىشى بىلمەس ھەم قىلالماس ، تىلسىم كۆلۈمدىن مۇراد گۆھىرىنى سۈزۈپ ئالالماس ، سىرىم شۇدۇر ، ئەمدى تەلىپىمنى قوبۇل قىل ، ـــ دەپ پەرىزاتقا قول ئۇزىتىپتۇ .

بىراق ، پەرىزات ئۆزىنى قاچۇرۇپ :

ـــ ئەي يار ـ مېھرىبانىم ، توققۇز يىل چىداپ كەلدىڭ . يەنە توققۇز كۈن سەۋر قىلغىن ، ھەقىقى جۈپتىمنى بىلگەن كۈنۈم توققۇز كۈنگىچە شۇكۇر ـ سەنا ئېيتىمەن . ئاندىن ئۆزۈمنى ئۇنىڭغا

تاپشۇرغايمەن دەپ قەسەم ئىچكەنىدىم ، ــ دەپ ئالداپ ئۆزىگە بېقىنلاشتۇرماپتۇ .

قارا دىۋە ئامالسىز يەر ئۈستىگە چىقىپ ، توققۇز كۈنلۈك شىكارغا مېڭىپتۇ . پەرىزات يەنە كۆلگە كىرىپ كېتىپتۇ .

ئەلقىسسە ، غەيۇر شاھ قويۇق چاتقال ، گۈل ـ گىياھلار ئارىسىدا يوشۇرۇنۇپ تۇرۇپ قارا دىۋىنىڭ ھەممە سىرىنى بىلۋالغاندىن كېيىن دىۋە كېتىشى بىلەنلا گۆھەر تاشنى قوينىدىن چىقىرىپ ، كۆل لېۋىگە كەپتۇ . شۇ ھامان كۆل سۇيى مەۋج ئۇرۇپ ئاستا ـ ئاستا سۇزۇلۇپ ، پەرىزات يەنە ئۇچۇپ چىقىپتۇ . شاھزادە پەرىزاتقا :

ــ ئەي مەلىكەئى نادىرى دەۋران ، قارا دىۋىنىڭ سىرىنى بىلدۇق ، ئەمدى چاقماق تاشلارنى قولغا كەلتۈرمەككە ھەرىكەت قىلغايمەن ، ئاللا مەدەت قىلسا مەقسەتكە يەتكەيمىز ، ــ دەپتۇ .

پەرىزات دەپتۇكى :

ــ بۇ تىلسىم كۆلدىن ئايرىلىپ ساڭا ياردەم بېرەلمىسەممۇ ياخشى تىلەكلىرىم ھامان سەن بىلەن بىللە ؛ بارغىن ، بۇ يەردىكى تىلسىماتنىڭ ھەممىسى يورۇقلۇقتىن قورقىدۇ ، شۇڭا دىۋە بۇ يەردە ئۇت يېقىش ئىمكانىيىتى قالدۇرمىغان ، بىراق قولۇڭدىكى گۆھەر تاش بارچە تىلسىماتنى يوق قىلىشىڭغا ياردەم بېرىدۇ ، بارغىن ، خۇدا ساڭا نۇسرەت بەخش ئەتكەي .

غەيۇرشاھ پەرىزاتنىڭ سۆزىدىن روھلىنىپ ، ئىشىككە قاراپ مېڭىپتۇ . چىقىپ ئىككىنچى بىر تۆمۇر ئىشىككە دۇچ كەپتۇ ، غەيۇرشاھ كۆڭلىدە ئاللاغا سېغىنىپ ، قىلىچ بىلەن قۇلۇپنى چاپقانىكەن ، سۇمرۇغ پېيىدىن ئۆزگەرگەن خاسىيەتلىك قىلىچ زەربىسى قۇلۇپنى پارە ـ پارە قىپتۇ . غارقىرىغان دەھشەتلىك سادالار بىلەن ئىشىك ئۆزلىكىدىن ئېچىلىپ كېتىپتۇ . غەيۇر شاھ

كىرىپ ، سۈيى قارا سىياھدەك بىر كۆلگە دۈچ كەپتۇ . گۆھەر تاشنىڭ نۇرى چۈشكەندە كۆل سۈيى ئاستا ـ ئاستا سۈزۈلۈپ ، ئاجايىپ زور ۋە بەدھەيۋەت قارا ئەجدىھا ئۇچۇپ چىقىپ ، ئاغزىدىن ئوت ۋە بۈرنىدىن زەھەرلىك بۇس ـ تۈتەك پۈركۈپتۇ . بوستانلىق ئوت دېگىزى ، تۈتەكلەر دۇنياسىغا ئايلانغان بولسىمۇ ، غەيۇرشاھ گۆھەر تاشنىڭ ھېكمىتى بىلەن سالامەت قاپتۇ . قىلىچىنى ئويناتىپ ، ئەجدىھا بىلەن قاتتىق جەڭ قىپتۇ ۋە ئاخىر ئەجدىھانى پارە ـ پارە قىلىپ چاناپ تاشلاپتۇ . ئىس ـ تۈتەك ۋە ئوتمۇ شۇ ھامان يوقاپتۇ . كۆل سۈيى قۇرۇپ ، ئاستىدىن قارا تۆمۈر ساندۇق ئاشكارا بوپتۇ . غەيۇر شاھ ساندۇقنى ئېچىپ كۆرۈپتۇكى بىر ـ بىرىگە ئوپ ـ ئوخشاش توققۇز جۈپ چاقماق تاش تۇرغۇدەك ، ئۇ قايىسىنى ئېلىشنى بىلمەي تېكىرقاپ تۇرغاندا غايىبتىن : « ئوڭ تەرەپتىن ساناپ ئۇچىنچى چاقماق تاشنى ئال » دېگەن ئاۋاز ئاڭلىنىپتۇ . غەيۇرشاھ شۇ بويىچە بىر جۈپ چاقماق تاشنى ئېلىپ ، پەرىزات بەندە قىلىنغان بوستانلىق تەرەپكە ئۆتۈپتۇ . گۆھەر تاشنىڭ نۇرى چۈشكەن ھامان كۆل سۈيى يەنە سۈزۈلۈپ پەرىزات ئۇچۇپ چىقىپتۇ ۋە :

ــ مەرھابا ، ئەي باتۇر يىگىت ، چاقماق تاشلارنى ئېلىپ كەلدىڭمۇ ؟ ــ دەپ سوراپتۇ .

غەيۇرشاھ خۇشاللىق بىلەن :

ــ ئەلھەمدۇلىللاھ شۇكۇر ، ئۇل مەقسەت گۆھىرىنى ئېلىپ كەلدىم ، ــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ ھەم ئىشنىڭ جەريانىنى بايان قىپتۇ . ئۇنىڭ سۆزى تېخى ئاياغلاشماي تۇرۇپ دەھشەتلىك قۇيۇن چىقىرىپ قارا دىۋە پەيدا بوپتۇ ۋە قورقۇنچلۇق سەت ئاۋازى بىلەن :

ــ قايدىن ئۆتكەن مەخلۇقسەن ، سېنى ئەجەل شامىلى

ئۇچۇرۇپ كەلگەن بولسا كېرەك ، ــ دەپ ھۆركىرەپ ، غەيۇرشاھقا چاڭگال ساپتۇ ، غەيۇرشاھ چاقماق تاشلارنى پەرىزاتقا بېرىپ ، دىۋە بىلەن ئېلىشىپ كېتىپتۇ . لېكىن ، دىۋىگە قىلىچ تەسىر قىلمىغاچ ھەر قانچە باتۇرلۇق كۆرسەتكەن بولسىمۇ ، دىۋىنى يېڭەلمەپتۇ ، دىۋىمۇ غەيۇرشاھنى كۈچ بىلەن يېڭىشكە كۆزى يەتمەي ، جەڭدىن توختاپ سېھرىي بىلەن بەند قىلىشقا ئۇرۇنغانىكەن ، پەرىزات ئۇنىڭ پەيلىنى سېزىپ ، چاقماق تاشلارنى بىر ـ بىرىگە ئۇرۇپتۇ ، شۇزامات دىۋىگە ئۆز ئىچىدىن بىر ئوت تۇتۇشۇپ ، ۋۇجۇدى كۈلگە ئايلىنىپتۇ . ئارقىدىن گۈلدۇر قاراس ئاۋازلار كۆتۈرۈلۈپ ئاسمان كۆمتۈرۈلۈپ ، يەر ئۆڭتۈرۈلۈپ كەتكەندەك بىر ھالەت پەيدا بوپتۇ . ھەممە يەردىن قاپقارا ئىس ـ تۈتەك ۋە بۇس ـ تۇمانلار كۆتۈرۈلۈپتۇ . ۋۇجۇدى لەرزىگە كەلگەن غەيۇر شاھ ھوشىدىن كېتىپ ، بىر ۋاقىتلاردا ئەسلىگە كەلگىنىدە ئەتراپىدا ئالەم ـ جاھان باھار ئاپتىپىدەك ئېچىلىپ ، كۆك ئاسمىندا قۇياش كۈلۈپ تۇرغان ، يەر ئۈستىدە زۇمرەت يوپۇرماقلىق دەرەخلەر ، ياقۇت بەرگىلىك گۈل ـ چېچەكلەر مەيىن شامالدا يەلپۈنۈپ تۇرغان ، ھاۋاسى خۇش پۇراق ھىدقا تولغان جەننەت نىشان بىر باغۇ چىمەنزارنى كۆرۈپتۇ . ئورنىدىن تۇرۇپ زوق ـ شوق بىلەن بۇ گۈزەل مەنزىرنى كۆرۈۋېتىپ ، نېرىراقتا زۇلال چەشمە بويىدا خىيال سۈرۈپ ئولتۇرغان پەرىزاتقا كۆزى چۈشۈپتۇ . قېشىغا بارغانىكەن پەرىزات بېشىنى كۆتۈرۈپ ، خۇش تەبەسسۇم بىلەن :

ــ قۇتلۇق بولسۇن غەيرەت شىجائىتىڭىز بىرلە دىۋىگە غالىب كەلدىڭىز ، بارچە تىلىسماتنى يوق قىلدىڭىز ، ــ دەپتۇ .

شاھزادە سوراپتۇكى :

ــ ئەي گۈزەل پەرىزات ، بىلەلمىدىم ، بىز نە يەردە دۇرمىز ؟

— ئەي شاھزادە بىز يەنىلا شەھرى شەبىستاندىدۇرمىز ، — دەپتۇ پەرىزات .

غەيۇرشاھ شۇ چاغدىلا بىلىپتۇكى ، بۇ يەردىكى ھەممە يەر ، ھەممە نەرسىنىڭ قاپقارا بولۇشى قارا دېۋىنىڭ شۇملۇقىدىن ئىكەن . قارا دېۋىنىڭ يوقلىشى بىلەن بۇ يەردىكى قەھرىتان سوغۇق ، زۇلمەتلىك ھالەت يوقالغان . ھەممە يەر ، ھەممە نەرسىنىڭ ئەسلى گۈزەل ھالىتى ، كۆركەم رەڭگى ئەسلىگە كەلگەن ، قارا رەڭ پەرىزاتنىڭ سۇمبۇل چاچلىرى ، كامانەك قاشلىرى ۋە بۇلاقتەك كۆزلىرىدىن ئۆزگە ھېچ يەر ، ھېچ نەرسە قالمىغانىكەن . غەيۇرشاھ بۇ ھالدىن شادلىققا چۆمۈپ پەرىزاتقا :

— ئەمدى بۇ يەرگە ئۆزگىچە نام قويماق كېرەك ، — دەپتۇ .

پەرىزات كۈلۈپ كېتىپ :

— سىز بىلمەيسىز ، بۇ يەرنىڭ ئەسلى ئۆز نامى بار ئىدى يەنى شەھرى گۈلىستان دېگەن نام بىلەن مەشھۇر ئىدى . قاچانكى قارا دېۋىنىڭ ئاپەتلىك قەدىمى بۇ يەرگە يەتتى . شۇ مىنۇتتىن باشلاپ ئۇنىڭ شۇملۇقىدىن ئاي ۋە كۈن تۇتۇلدى . يۇلتۇزلار ئۆچتى . قەھرىتان سوغۇق ، مۇدھىش زۇلمەت ھۆكۈم سۈرۈشكە باشلاپ ، شەھرى گۈلىستان شەھرى شەبىستانغا ، يەنە بىر ئىسمى شەھرى زىمىستانغا ئايلىنىپ قالدى . شۇنىڭدىن كېيىن پەرىلەر بۇ يەردىن كېچىپ باشقا جايلارغا كەتتى . بۇ يەرنىڭ ئەسلىدىكى گۈزەللىكىدىن قىلچىلىك ئەسەر قالمىدى . مانا بۇگۈنكى قۇتلۇق كۈن مۇبارەك قەدىمىڭىز بەركىتىدىن ئۇشبۇ ھال بەرپا بولدى . ئىسمىنى بۇرۇنقى پېتى شەھرى گۈلىستان ئاتىماق كېرەك ، بۇ نام ئەڭ مۇۋاپىقتۇر ، — دەپتۇ .

غەيۇرشاھ خۇرسەنت بولۇپ ، پەرىزات بىلەن بۇلبۇلنى

ئىزدەپ مېڭىپتۇ . ئاخىر بىر جايدىن ئالتۇن قەپەس ئىچىدە پەي ـ قاناتلىرى ئاجايىپ رەڭدار جۇلالىق هالىتىگە كەلگەن بۇلبۇلنى تېپىپتۇ . بۇلبۇل ئۇلارنى كۆرۈپ ، شۇنداق يېقىملىق سايراپتۇكى ، هەر ئىككىسى بۇلبۇلغا چىن قەلبىدىن ئاشىقى بىقارار بوپتۇ . شاهزادە هاياجىنىنى بېسىۋالالماي :

ـــ ئاتامنىڭ تەرىپىگىنى ئاڭلاپلا ، ئاشىقى ـ بىقارار بولغىنى بەرهەق ئىكەن ، ـــ دەۋىتىپتۇ .

شۇنداً پەرىزات :

ـــ ئەمدى شەهىرى گۈلىستانىدىن ئايرىلغايمىز ، ـــ دەپتۇ .

غەيۇر شاه غەمگە چۆكۈپ :

ـــ كېلىەردە سۇمرۇغ ئېلىپ كەلگەندى ، ئەمدى قانداق كەتكۈلۈك ؟ ـــ دەپ سوراپتۇ .

پەرىزات ئۇنى خاتىرجەم قىلىپ :

ـــ كەتمەكتىن غەم يېمەڭ ، كەمىنە ئاجىزە پەرىلەر شاهى مۇزەپپەر شاهنىڭ خانىشدۇرمەن ، بۇندىن توققۇز يىل ئىلگىرى قارا دىۋە غەپلەتتە قالغىنىمدا سېھرىي ـ ئەپسۇن بىلەن بەند قىلىپ ، ئېلىپ قاچقاندى . شۇنىڭدىن بېرى تىلسىم كۆلدە ، ئالتۇن بېلىق سۈرىتىدە ياتتىم . دۇنيانىڭ يولسىز تەلەپلىرىنى رەت قىلغىنىم ئۈچۈن مېنى مەڭگۈلۈك بەند قىلغاندى . سەۋەبكارلىقىڭىز بىلەن ئازاد بولدۇم . ئەمدى ، سىزنى ئۆزۈم ئېلىپ كەتكەيمەن ، ـــ دەپتۇ ۋە بىرلا ئەپسۇن ئوقۇپ غايەت زور بۇركۈتكە ئايلىنىپتۇ ، شاهزادە بىلەن قەپەسنى ئۈستىگە ئېلىپ ، ئۆز ماكانى تەرەپكە پەرۋاز قىپتۇ . بوراندەك ئۇچۇپ ئوتتۇر باغى ئېرەمگە يېتىپتۇ . ئەسلىدىكى جەننەت نىشان گۈزەل باغ چۆلسىرەپ هەممە يېرىدە قاغا ـ قۇزغۇنلار ئۇۋلىغان ، گۈل ـ گىياهلار قۇرۇپ ، ياۋا ئوتلار يامرىغان ، ماتەمدار كىشىلەرنىڭ كۆڭلىدەك ۋەيرانە هالەتتە

تۇرغانىكەن . پەرىزات ئەسلىگە يېنىپ بىر نەرە تارتقانىكەن ، قايىاقتىندۇر بىر توپ پەرىلەر ھازىر بوپتۇ ، پەرىزاتنى كۆرۈپلا ئايغىنا ئۆزىنى تاشلاپ :

ــ ئەي ھۆرمەتلىك مەلىكەم ، توققۇز يىلدىن بېرى دىرىكىڭىزنى ئالالماي كۆپ پاراكەندە بولغانىدۇق . خۇداغا يۈز مىڭ شۈكۈر ، سىزنى سالامەت كۆرۈش نىسىپ بولدى ... ــ دەپ ھال ئەھۋال سورىشىپتۇ .

پەرىزات ئۇلارغا جاۋاب بەرمەي تەقەززالىق بىلەن :

ــ ئېيتىڭلارچۇ ؟ بۇ باغ نېمە ئۈچۈن شۇنچە خاراب بولغاندۇر ؟ ئۇل مېھرىبانىم مۇزەپپەر خانىنىڭ ئۆزى نە ھالدۇر ؟ ــ دەپ سوراپتۇ . پەرىلەر جاۋاب بېرىپ :

ــ ئۆزىڭىز غايىب بولغاندىن بېرى ، باغ تاشلىنىپ قالدى . ھېچبىرىنىڭ كىرىپ تاماشا قىلىش ۋە پەرۋىش قىلىشقا رايى بارمىدى ، ھەممەيلەن سىزنىڭ غېمىڭىزدە قالغانىدى . ئەمدى مۇبارەك قەدىمىڭىز شاراپىتىدىن يەنە گۈللەپ ياشنىغۇسى . شاھىمىز توققۇز يىلدىن بېرى پىراق ئازابىدا ھالى خاراب ، باغرى كاۋاپ ، كۆزلىرى پۇرئاب ھالەتتىدۇر . تىلى ھەر ۋاقىت زىكرىڭىز بىلەن بەند ، گېپىدىن تۇزۇككىنە تائام ئۆتمەي ، كېسەللىككە دۇچار بولغاندۇر . چىرايى ساماندەك سارغايغاندۇر . ۋىسال ئۈمىدىدىن ياشاپ كەلگەندۇر ... دەپ ئەھۋالنى بايان قىپتۇ . پەرىلەرنىڭ سۆزى تۈگىمەيلا ، پەرىزاتنىڭ تاقىتى تۈگەپتۇ ، شۇ مىنۇتتىنىڭ ئۆزىدە ئۆزىنى ئوردا تەرەپكە پەرۋاندەك ئېتىپتۇ . كىرىپ كۆرۈپتۇكى ، مۇزەپپەر شاھ پەرىلەر ئېيتقاندىنمۇ بىچارە ھالەتتە ياتقان . ئىنتىزارنىڭ تۈيۈقسىز پەيدا بولغىنىدىن ھەيران قالغان ھەم شادلىقتا چۈمگەن مۇزەپپەرخان بۇ بەختنى كۆتۈرەلمەي ھوشىدىن كېتىپتۇ . پەرىزات ئۆزىنى تۈتۈلماي كۆز ياشلىرىنى راۋان قىلىپ بۇ

بېيىتنى ئوقۇيتۇ :

نىگارىم بولمىغىن بىھوش ، ئىچىپ ۋىسال شارابىڭنى ،
كۆزۈڭ ئاچ ، كۆركى ھىجراندا دىلى ۋەيران خارابىڭنى .
نەچچە يىل كويى ۋەسلىگە ئۇمىدۋار بوپ ياشاپتىمەن ،
نەقىش قىپ بىر يۈرىكىمگە تۇمەن خىل ئۇي ـ خىيالىڭنى .
بۇگۈن يەتتىم جامالىڭغا ، تۇنى ھەسرەتنى تەرك ئەيلەپ ،
بەخت ئەييامىدۇر بۇدەم ، ئىچىلدۇر ھۆسن قۇياشىڭنى .
خالاس بولدۇق زىمىستان ، پىراق غەمدىن تۇمەن شۇكۇر !
كۆزۈڭ ئاچ شاد ـ خۇرام پەسلىن كۈتۈپ ئال ، ئول باھارىڭنى .

شۇندا مۇلازىم پەرىلەر گۈلاپ كەلتۈرۈپ مۇزەپپەر شاھنىڭ يۈزىگە سىپىپتۇ . مۇزەپپەر شاھ ھوشىغا كېلىپ ، مەھبۇبى بىلەن قىزغىن كۆرۈشۈپتۇ . ئاندىن سوڭ پەرىزات غەيۇرشاھنى تەكلىپ قىلىپ مۇزەپپەر شاھقا تونۇشتۇرۇپ ، بارچە كەچۈرمىشلىرىنى ھېكايە قىپتۇ . مۇزەپپەر شاھ كۆپتىن ـ كۆپ مىننەتدار بولغىنى ئۈچۈن غەيۇر شاھنى ئۆز تەختىگە تەكلىپ قىلىپ ، مول نازۇنېمەتلەر بىلەن زىياپەت بېرىپتۇ . غەيۇرشاھنىڭ ئىززەت ـ ئەتىۋارىنى كۆندىن كۈنگە ئاشۇرۇپ ، قىرىق كۈنگىچە بەزمە ـ زىياپەت بىلەن كۈتۈپتۇ .

لېكىن ، غەيۇرشاھ ھامان ئۆز يۇرتىغا تەلپۈنەرئىكەن ، ئىززەت ـ ھۆرمىتىنى چېكىگە يەتكۈزۈپ كۈتۈۋاتقان بولسىمۇ ، ئاتا ـ ئانا ، ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىنى ، تەڭتۇش ـ قايناشلىرىنى ، دوست ـ بۇرادەرلىرىنى سېغىنارئىكەن . قىرىق بىرىنچى كۈنى مۇزەپپەر شاھقا قايتىش تەلىپىنى قويۇپتۇ . بۇ تەلەپ مۇزەپپەر شاھ بىلەن خانىشنىڭ قۇياشتەك چېھرىنى غەم پەردىسىگە ئوراپتۇ ، ئايرىلىشقا كۆزى

قيمىغان مۇزەپپەر شاھ:

— ئەي دوستۇم، ياخشى كۆتۈپ ئالالماي كۆڭلىڭزنى ئاغرىتتىم قويدۇڭمۇ؟ ياكى تېگىشلىك ئىززىتىڭزنى قىلماي، بىرەرى رەنجىتىپ قويدىمۇ؟ مۇنچە تىز كېتىش تەلىپىنى قويماقنىڭ سەۋەبى نېمىدۇر؟ — دەپتۇ.

غەيۇرشاھ خىجىل بولۇپ:

— ئەي دوستلىرىم، مۇنداق سورماق راۋا بولماس، ئىلگىرى ھېچ ۋاقىت كۆرمىگەن كۆڭۈللۈك تۇرمۇش پەيزىگە بۇ يەردە مۇيەسسەر بولدۇم. تا تۇغۇلغاندىن بېرى مۇنداق بەخت-سائادەت نېسىپ بولمىغاندى. بىراق، ھەر كىم كىندىك قېنى تۆكۈلگەن ماكانىنى ئارزۇلايدۇ. بۇ يەرلەر جەننەت كەبى ئېسىل جاي بولسىمۇ ئۆز يۇرتۇمنىڭ توپىسىنى كۆزۈمگە سۈرگۈم كېلۇر، ئاندا قالغان ئاتا-ئانا، قان-قېرىنداشلىرىمنى ھەم كۆرگۈم كېلۇر. بۇ ھەۋەس-ئىشتىياق ھېچۋاقىت مەندىن نېرى بولماس، ماڭا ئىجازەت قىلغايسىزلەر، — دەپ كۆپ ئۆزرە ئېيتىپتۇ ۋە قايتىش تەلىپىدە چىڭ تۇرۇپتۇ.

مۇزەپپەرشاھ ئامالسىز قىرىق ساندۇقنى ئەكىلدۇرۇپ گۆھەرلەردىن، مەملىكىتىنىڭ ئەڭ قىممەت باھا ئېسىل ماللىرىدىن قاچىلىتىپ غەيۇرشاھنى تەختراۋانغا ئولتۇرغۇزۇپ، بۇلارنى چىمەنستانغا يەتكۈزمەك ئۈچۈن يولغا چىقىپتۇ. ئۈچ مىڭ پەرى تەختراۋان ھەم ساندۇقلارنى كۆتۈرۈش، مۇھاپىزەت قىلىش ئۈچۈن بىرگە مېڭىپتۇ. قالغانلار ئۇلارنى ئۇزىتىپ قايتۇ.

شۇ يۇرگەنچە مۇزەپپەرشاھ ۋە باشقا پەرىلەر ئاتمىش كۈن بۇرانداق ئۇچۇپ، چىمەنستانغا يېتىپ كەپتۇ. تەخت بىلەن ساندۇقلارنى ئوردا ئۆگزىسىگە قويۇپ، شۇ يەردىلا خوشلىشىپ يېنىپتۇ، بۇ ۋاقىت سۇبھى مەزگىلى ئىكەن، شاھزادە غەيۇرشاھ

قەپەسنى كۆتۈرۈپ ئۆگزىدىن شوتا بىلەن يەرگە چۈشۈپتۇ . يىگىلا ئوردىغا كىرگەن ۋەزىر ـ بەگلەر شاھزادىنىڭ ئاسماندىن چۈشكەندەكلا ئالدىدىن چىققىنىغا ھەيران بولۇپ :

ـــ ئەي ھۆرمەتلىك شاھزادەم ، بۇ نېمە كارامەت ، يوللىرىغا تەلمۈرۈپ ، كېلىپ قالسا خەۋەر قىلىڭلار دەپ تۆت تەرەپكە ئايغاقچىلارنى ئەۋەتكەنىدۇق ، ئەجەبكى بىردىنلا ئوردا ئىچىدە پەيدا بولۇپ قاللا ، ـــ دېيىشىپتۇ . ئاندىن ھال ـ ئەھۋال سوراشقاندىن كېيىن شاھزادىنى نېمەتۇللاخان ھۆزۈرىغا باشلاپتۇ . شاھزادە كىرىپلا ئۆزىنى ئاتىسىنىڭ قۇچقىغا ئېتىپتۇ . غەيۇر شاھنىڭ كەلگىنىنى ئاڭلىغان ئانسى بىلەن سىڭلىسى ھەم خاس قەسرىدىن يۈگۈرۈپ چىقىپ ، ئۇنىڭ بىلەن دىدارلىشىپتۇ . ئوردا ئەھلى شادلىققا چۆمۈپ ، قىرىق كۈنلۈك مەرىكە ئۆتكۈزۈپ شاھزادىنى قۇتلۇقلاش ھەققىدە پەرمان جاكارلاپتۇ .

شاھزادە يۈز كۆرۈشۈشتىن كېيىن ئالتۇن قەپەسنى ئاتىسى ئالدىغا قويۇپتۇ . نېمەتۇللاخان ئوغلىنىڭ ھەققىگە خەيرلىك دۇئا قىلىپ ، ئېيتىپ تۈگەتكۈسىز شادلىققا چۆمۈپتۇ . خۇراسان شاھىنى تەكلىپ قىلىشقا ۋەزىرلەردىن بىرىنى چىقىرىپتۇ . خۇراسان شاھى كىرگەن ھامان بۇلبۇل خوجسىنى تونۇپ ، ئانداق خۇش ناۋا قىپتۇكى ، ئۇنىڭ خۇش ئاۋازىنىڭ سېھرىي كۈچى پۈتكۈل ئوردا ئەھلىنى مەست ـ بەھوش قىپتۇ . مۇساپىر شاھ بۇلبۇلنى قايتا كۆرگىنى ۋە خۇش ئاۋازىنى ئاڭلاپ ئارمىنىغا يەتكىنى ئۈچۈن ئاللاغا شۈكۈر سانا ئېيتىپ ، ئۇ ئالەمگە سەپەر قىپتۇ . نېمەتۇللاخان كۆپ قايغۇرۇپ ، داغدۇغۇلۇق كاتتا مۇراسىم بىلەن مېيىتنى لايىقىدا يەرلىككە قويۇپ ، يەتتە نەزىرىنى بېرىپتۇ . بۇ ئىشلار تامام بولۇپ ، كۆڭلى ئارامىغا چۈشكەندىن كېيىن بۇلبۇلغا مۇراجىئەت قىلىپ :

ـــ ئەي خاسيەتلىك قۇش ، ئەمدى ئۆز ماھارىتىڭنى جارى قىلىپ ، قىزىقارلىق ھېكايىلىرىڭنى بايان قىلساڭ ، ئۇنىڭدىن بەھرىمان بولساق ، كۆڭۈل تەشنالىقىنى قاندۇرساق ، ـــ دەپتۇ .

بۇلبۇل پەرماننى قوبۇل قىپتۇ ۋە ھېكايىسىنى باشلاپتۇ .

ئىككىنچى باب

ئەقىللىق قىزنىڭ قېرىنداشلىرى ئۈچۈن قىساس ئالغىنى ، ئادامخور سوپۇنچىنىڭ ھەق جازاسىنى تارتقىنى

يامانلىق ھەر قاچان تارتمىش جازاسىنى ،
يامانلار ھەم تاپۇر تېزردىك قازاسىنى .
مەگەر قىلمىشلىرىچۈن ئۇل قىلۇر تەۋبە ،
كەچۈرگەي ئەل ھامان ددردى ـ بالاسىنى .

ئۆتكەن زاماندا كەشمىر مەملىكىتىدە بىر سوپۇنچى ئۆتكەنكەن . ئۇ جادۇگەرلىك ۋە ھىيلە ـ مىكىر بىلەن كۆپلىگەن شاگىرتلىرىنىڭ ياش ھاياتىنى نابۇت قىلغان ئادەمخور بولسىمۇ ، ئەل ـ جامائەتنىڭ كۆزىنى بويىشقا ئۇستا بولغاچقا ، رەزىل ئەپتى ـ بەشىرىسىنى ، قاباھەتلىك قىلمىشلىرىنى ھېچكىشىگە بىلندۇرمەي تىنچ ـ خاتىرجەم ھايات كەچۈرىدىكەن ، ئۇنىڭغا شاگىرت بولۇپ قالغان بەختسىزلەر بىر نەچچە كۈن ئۆتمەيلا سىرلىق ھالدا غايىب بولۇپرىدىكەن . سوپۇنچى بولسا ئۇلارنىڭ يوقاپ كېتىشىگە ھەر خىل باھانە ـ سەۋەبلەرنى كۆرسىتىپ ھەقىقىي ئەھۋالنى يوشۇرۇپ يۈرۈپرىدىكەن .

شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە كەشمىر مەملىكىتىنىڭ چەت بىر يېزىسىدا ياشايدىغان بىر دېھقان نامراتلىق تۈپەيلىدىن تۇرمۇشتا قىينىلىپ ، چوڭ ئوغلىنى شەھەرگە ئېلىپ كىرىپ شاگىرتلىققا بەرمەكچى ، شۇل سەۋەب بىلەن بىر بالىنى بېقىش غېمىدىن ۋاقتىنچە قۇتۇلماقچى بوپتۇ . مېڭىشتىن بۇرۇن ئوغلىغا « ئەي ئوغلۇم ، يېشىڭ ئون ئالتىگە كىرىپ قالدى ، چوڭ بولۇپ

ئاق ـ قارىنى پەرق ئەتكۈدەك بولۇپ قالدىك ، سېنى شەھەرگە ئەكىرىپ ھۈنەرۋەنلەردىن بىرىگە شاگىرت قىلىپ بەرمەكچىمەن ، ھۈنەرلىك بولسا ك كېيىنكى تۇرمۇشۇڭدا غېمىك بولماس ، لېكىن قايسى خىل ھۈنەرنى ئۆگىنىشىڭنى ئۈزۈك تاللا » دەپتۇ . بالا كۆپ ئويلانمايلا :

ـــ مېنى سوپۇنچىغا بەرگەيلا ، ئۇنىڭدىن باشقا ھۈنەرنى ئۆگەنمەسمەن ، ـــ دەپتۇ . ئاتىسى ئوغلىنى ئېلىپ شەھەرگە كىرىپ قەيەردە سوپۇنچى ئۇستام بارلىقىنى سۈرۈشتۈرۈپتۇ . بۇ شەھەردە ھېلىقى ئادەمخور سوپۇنچىلا بار بولۇپ ، ئۇنىڭدىن باشقا سوپۇنچى ئۇستا يوق ئىكەن . دېھقان بالىنى ئېلىپ ئۇنىڭ دۇكىنىغا بېرىپتۇ . سوپۇنچى دۇكان ئالدىدا تەسۋى سېيرىپ بىر نېمىلەرنى ئوقۇپ ئولتۇرغان موللا سۈپەت ئادەم بولسىمۇ ، لېكىن كۆزلىرىدىن قۇۋۈلۈق ۋە شۇملۇق ئۇچقۇنلىرى يېنىپ تۇرىدىكەن . ساددا دېھقان ئۇنى كۆرۈپلا ئالدىغا بېرىپ « ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم » دەپ سالام بېرىپتۇ ، سوپۇنچىمۇ « ۋە ئەلەيكۇم ئەسسالام » دەپ سالامنى ئىلىك ئېلىپ ، دېھقاندىن نېمە مەقسەت بىلەن كەلگەنلىكىنى سوراپتۇ . دېھقان :

ـــ چوڭ ئوغلۇم بۇ يىل ئون ئالتە ياشقا كىرىپتۇ . بىرەر ھۈنەرگە بېرىش ئۈمىدى بىلەن كەلگەنىدىم . ئۆزلىرىنىڭ داڭقىنى ئاڭلاپ ئالدىلىرىغا كېلىپ قالدىم ، ئوغلۇمنى شاگىرتلىققا قوبۇل قىلغايلا ، ئاز بولسىمۇ كۆپكە تاۋاپ قىلىپ بۇنى ئېلىپ تۇرغايلا ، كېيىنچە ئوبدان رازى قىلارمەن ، ـــ دەپ سوپۇنچىنىڭ ئالدىغا توققۇز نان بىلەن توققۇز تەڭگە قۇيۇپتۇ .

بۇ گەپ سوپۇنچىغا ياغدەك يېقىپ ، گۈلقەلىرى ئېچىلىپ ، بالىغا ئوبدان تەربىيە قىلدىغانلىقى ، ھۈنىرىنى ئايماي ئۆگىتىدىغانلىقى ھەققىدە بىر تاغار گەپ سېتىپ دېھقاننى يولغا

ساپتۇ . تەڭگىنى يانچۇقىغا سېلىپ ، نانلارنى قوينىغا تىقىپتۇ . ئاندىن ئوغۇلغا قاراپ :

ـــ هويلىغا كىرىپ ئۈدۈلدىكى ئۆي مېنىڭ ئۆيۈم ، قوزۇقتا ياغ تۇڭى ، بۇلۇڭدا ئوتۇن ، تەكچىدە چاقماق تاش بار ، قازاننى ئوچاقتا ئېسىپ ، ئوت قالاپ ياغنى چۈچۈتكەچ تۇرۇڭ ، لېكىن هويلىنىڭ ئوڭ تەرىپىدە بىر ئۆي بار . ئۇ ئۆيدە بىر بۇۋىم ئىستىقامەت قىلىدۇ ، يات كىشىلەردىن بەك قاچىدۇ ، هەرگىز ئۇ يەرگە كىرگۈچى بولماڭ ، ـــ دەپ تاپىلاپ ئىشىغا مېڭىشنى بۇيرۇپتۇ . بالا هويلىغا كىرىپتۇ ، دېگەندەك ئوڭ تەرەپتە ئىشكى چىڭ يېپىقلىق ئۆي بارئىكەن . ئۇنىڭغا قاراپمۇ قويماي ئوچۇق ئۆيگە مېڭىپتۇ . ئۆيگە كىرىپ ئاۋۋال ئوچاقنىڭ كۈلىنى تارتىپتۇ . بۇ ئىشنى قىلغۇچە كۆزىگە بىر مۇنچە كۈل كىرىپ كېتىپتۇ . ئۆيمۇ كۈلگە بۇلغىنىپتۇ . ئاندىن بالا كۆزىنى ئۇۋۇلۇپتىپ ، ئوچاقتا ئوتۇنلارنى تىزىپ قازاننى ئېسىپتۇ . تۇڭنى ئېلىپ ياغنى قازانغا قۇيۇپتۇ . ئاندىن چاقماق تاشلارنى ئېلىپ ئوچاقتا ئوت ياقماقچى بولغانىكەن . تاشلارنى هەر قانچە سۈركەپ ، هەر قانچە ئۇرۇپمۇ ئوت چىقمىرالماپتۇ . شۇ چاغدا شۇنداق بىر كارامەت يۈز بېرىپتۇكى ، ئوچاقتىكى ئوتۇن جان كىرىپ قالغاندەك سەكرەپ قازانىڭ تېگىگە ئۇرۇلۇشقا باشلاپتۇ . قازاندىكى ياغ ئۆزلىكىدىن ۋاراقشىپ قايناپ تېشىپ كېتىپتۇ . ئوتۇنلار ئۇرۇلۇۋېرىپ قازان تېشىلىپتۇ . ئۆيدىكى تۈڭ ، ئورۇندۇق ، قاچا ـ قۇمۇچلارمۇ قوزغىلىپ تاراق ـ تۇرۇق جاراڭ ـ جۇرۇڭ ئاۋازلارنى چىقىرىشقا باشلاپتۇ . بالا بۇنى كۆرۈپ قورققىنىدىن بەدەر سىرتقا قېچىپتۇ . لېكىن ، ئىشكىتىلا سوپۇنچى بىلەن دوقۇرۇشۇپ قېلىپ ، ئۇنىڭ مەيدىسىگە ئۇسۇۋاپتۇ . سوپۇنچى بالىنى پاتىڭدىن تۇتۇۋېلىپ « ئەي شۇم ، مەن سېنى ئىشقا بۇيرۇسام نېمىشقا قازاننى

چىقىپ ياغىنى تۆكتۈك ، بۇنىڭ بەدىلىگە ئەمدى مەنمۇ سېنىڭ ئۇستىخانلىرىڭنى چېقىپ ، قېنىڭنى تۆككەيمەن » دەپ دارقىرىتىپ سۆرەپ چىقىپ ئۆيىنىڭ كەينىدىكى ئوتۇن يارىدىغان جايغا ئېلىپ كەپتۇ . قورقۇنچتىن بالىنىڭ ئاغزى گەپكىمۇ كەلمەي ، پۈت ـ قوللىرى لاغىلداپ تىترەپ تۇرىدىكەن . سوپۇنچى بالىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ يوغان بىر كۆتەككە كۈچەپ ئۇرغانىكەن ، بالىنىڭ ئۇستىخانلىرى چۈل ـ چۈل بولۇپ چېقىلىپتۇ . كۆتەكنىڭ ئەتراپى قانغا بويىلىپتۇ . بالىنىڭ جېنى ئۇ دۇنياغا سەپەر قىپتۇ . سوپۇنچى بالىنى ئۆلتۈرگەندىن كېيىن ئۇنىڭ گۆشىنى يەپ ، يېغىدا سوپۇن ياساپ سېتىپتۇ . ئۇستىخانلىرىنى كۆمۈپ قويۇپتۇ . يەنە بۇرۇنقىدەك دۇكىنى ئالدىدا موللا سۈپەت تەسۋى سېيرىپ ئولتۇرۇپ يەنە قەيەردىن شۇنداق بىر بەختى قارا شاگىرتلىققا كېلىپ قالارکىن ، دەپ ھەر كۈنى يولغا تەلمۈرۈپ ئولتۇرۇشنى داۋام قىپتۇ . كۈنلەر ئۆتۈپ ، ئايلار ئۆتۈپ بىر كۈنلەردە ئوغلىنى ئىزدەپ كەلگەن ئاق كۆڭۈل دېھقانىنى بولسا بالىڭزىنى ئوتۇن يارغىلى بۇيرۇسام ، ئوتۇن يارىدىم ، دەپ پالتىنى ئۆز پۇتىغا چېپىپ ، قېنى كۆپ ئېقىپ كەتكەچ ئۆلۈپ قالدى ، ئۆلۈكىنى مۇشۇ يەرگە كۆمگەنىدىم ، دەپ بىر دۇمبەلچەكنى كۆرسىتىپ قويۇپ ، يالغان كۆز يېشى قىلىپ دېھقانىنى ئالداپ يولغا سالىتۇ . بىچارە دېھقان بۇنىڭغا ئىشىنىپ قىلىپ بالىنىڭ ئىچ ئاغرىقىدا يىغا ـ زارە قىلغان ھالدا قايتىپتۇ . يەنە بىر مەزگىلدىن كېيىن دېھقانىنىڭ ئىككىنچى ئوغلىمۇ چوڭ بولۇپ ئون ئالتە ياشقا كىرىپ قالىتۇ . تۇرمۇش غېمى ئۇنىمۇ بىرەر ھۈنەرۋەنگە شاگىرتلىققا بېرىشقا قىستاپتۇ . دېھقان بۇ ئوغلىنىمۇ شەھەرگە ئېلىپ كىرىۋېتىپ قانداق ھۈنەرنى ئۆگىنىشنى خالايدىغانلىقىنى سورىغانىكەن . ئويلىمىغان يەردىن ئۇ بالىمۇ سوپۇنچىلىقنى ئۆگىنىمەن ، دەپ جاۋاب بېرىپتۇ .

دادىسى ھەر قانچە نەسىھەت قىلسىمۇ كار قىلماپتۇ . نائىلاج شەھەرگە كىرىپ يەنە ھېلىقى سوپۇنچىغا تاپشۇرۇپ قايتىپ كەپتۇ . لېكىن ، بۇ ئوغۇلنىڭ ئاقىۋىتىمۇ ئاكسىنىڭكىدەك بولۇپتۇ . دېھقان ئۆيگە قايتىپ كەلگەندىن كېيىن قاتتىق بىئارام بولۇپتۇ . بىر نەچچە كۈن ئۆتمەيلا ئوغلىدىن خەۋەر ئېلىش ئۈچۈن شەھەرگە يۈگۈرۈپتۇ . سوپۇنچىنىڭ ئالدىغا پالاقلاپ بېرىپ ئوغلىنى كۆرۈشكە كەلگەنلىكىنى ئېيتىپتۇ . سوپۇنچى تېخى يېڭىلا بالىنىڭ ئەڭ ئاخىرقى بىر پارچە گۆشىنى يەپ چىقىپ چىشىنى كوچىلاپ ، بالىنىڭ يېغىدا ياسىغان سوپۇنلارنى دۇكانغا تىزىپ قۇيۇپ ئولتۇرغانىكەن ، ئۇ توڭلۇق بىلەن دېھقانغا « بالاڭنى جاڭگالغا ئوتۇن ئەكىلىشكە بۇيرۇغانىدىم ، تا ھازىرغىچە كەلمىدى ، بۆرە ـ يولۋاسلارغا يەم بولغان ئوخشايدۇ ، ئۇنى شۇلاردىن سۈرۈشتۇرگىن » دەپتۇ . ساددا دېھقان بۇنىڭغا بىر نېمە دېيەلمەي دەردىنى ئىچىگە يۇتۇپ ، ئۇنسىز كۆز ياشلىرىنى تۆكۈپ ئۆيگە قايتىپ كېتىپتۇ . پۇتۇن ئۆيدىكىلەر قايغۇغا چۆمۈپ ، يىغا ـ زارە بىلەن كۈننى كەچ قىپتۇ . دېھقاننىڭ يەنە بىر قىزى بولۇپ ، ئەمدىلا ئون تۆت ياشقا كىرگەن بولسىمۇ ، لېكىن بەكمۇ زېرەك ۋە پاراسەتلىك ھەم بىر نەرسىدىن ھېيىقمايدىغان باتۇر قىز ئىكەن . بۇ قىز كىچىچە ئاكىلىرىنىڭ ئۆلۈمىنى ئويلاپ زادىلا ئۇخلىيالماپتۇ . ئاكىلىرىنىڭ ئۆلۈم سەۋەبىنى ئېنىقلاپ ، ئۇلار ئۈچۈن قىساس ئالماقچا بەل باغلاپتۇ . تاڭ ئېتىشى بىلەنلا ئاتا ـ ئانىسىنىڭ ئالدىغا كېلىپ :

ـــ ئەي قەدىرلىك دادا ، مېھرىبان ئانا ، مەنمۇ خېلى چوڭ بولۇپ قالدىم ، مېنىمۇ ھۈنەرگە بەرسەكلار ، كېيىنچە تۇرمۇشتا قىينالماس ئىدىم ، كىشىنىڭ قولىغا قاراپ قالماس ئىدىم ، ـــ دەپتۇ . ئاتىسى :

ـــ ۋاي جەننەم قەرزىم ، ئىككى ئاكاڭنى سوپۇنچىغا شاگىرتلىققا بېرىپ ئايرىلدۇق ، بالىنى ھۇنەرگە بەرگەنگە بۇرنى ـ قۇلىقىمزغىچە تويدۇق ، قىز بولساڭمۇ پۇتىمزغا پۇت ، قولىمزغا قول بولىدىغان سەنلا قالدىڭ ، سەندىن ئايرىلىپ قالساق ئەسلا ياشىيالماسمىز ، ھەرگىز بۇنداق غەلۋىنى قىلما ، ئاتا ـ ئاناڭنىڭ غېمىگە يەنە غەم قاتما ، ـــ دەپ نەسىھەت قىلىپ ئۇنىماپتۇ . قىزمۇ :

ـــ مەن دەل ئاشۇ سوپۇنچىغا شاگىرت بولغايمەن ، ئاكىلىرىمنىڭ ئۆلۈم سەۋەبىنى ئېنىقلاپ ، ئۇلار ئۈچۈن قىساس ئالغايمەن ، كۆڭلۈم ئۇلارغا ئاشۇ سوپۇنچىنىڭ زىيانكەشلىك قىلغانلىقىنى تۈيۈپ تۇرۇپتۇ . ئۇنىڭ جاجىسىنى بەرمەي قالمايمەن ، ـــ دەپ مەھكەم تۇرۇۋاپتۇ . يىغلاپ ـ قاقشاپتۇ . ئاخىر ئاتا ـ ئانىسىنى ماقۇل كەلتۈرۈپتۇ . ئانىسى قىزنىڭ چاچلىرىنى تاراپ ، پاكىز كىيىملەر بىلەن كىيىندۈرۈپ ياساپ ، باش ـ كۆزىگە سۈيۈپ ، خۇدادىن ئۇنىڭغا ئامانلىق تىلەپ قاپتۇ . دادىسى ئۇنى يېتىلەپ شەھەرگە مېڭىپتۇ . ئاخىر سوپۇنچى قېشىغا يېتىپتۇ . دۇكان ئالدىدا ئولتۇرغان سوپۇنچى تۈلكىلىك بىلەن ھېجىيىپ قارشى ئاپتۇ . دېھقان :

ـــ بۇ ئاخىرقى بالام ئىدى ، قوللىرىغا تاپشۇردۇم . كېيىن سالامەت قايتۇرۇپ بەرگەيلا ، ئۆز پەرزەنتلىرىدەك كۆيۈنۈپ ھۇنەر ئۆگەتكەيلا ، سىلىنى مەن رازى قىلالمىسام خۇدا رازى قىلغاي ، ـــ دەپ بىر مۇنچە يېلىنىپ ـ يالۋۇرۇپ ، يەنە ئاخىرقى توققۇز تەڭگە پۇلىنى ئالدىغا قويۇپ ، بىر كۆزى ئالدىدا ، بىر كۆزى ئارقىسىدا ئېغىر قەدەم تاشلاپ ، گەدىنىنى نەچچە رەت قاشلاپ بەكمۇ تەسلىكتە ئۆيگە قايتىپتۇ . قىزىغا ئامانلىق تىلەپ دۇئا قىلىشى بىلەن كۇنى ئۆتۈپتۇ .

ئەلقىسسە ، قىزچاقا كەلسەك سوپۇنچى ئۇنىڭغىمۇ

ئاكىلىرىغا بۇيرۇغان ئىشنى بۇيرۇپ ، ئوك تەرەپتىكى ئۆيگە كىرمەسلىكنى قاتتىق تاپىلاپ ئۆز هويلىسىغا يولغا ساپتۇ ۋە « قىز بالىنىڭ گۆشىنىڭ تەمى قانداق بولار » دېگەندەك مۇدهش خىياللار بىلەن ئولتۇرۇپ قاپتۇ .

قىزچاق هويلىغا كىرگەندىن كېيىن ئوك تەرەپتىكى ئۆيگە قاراپ ، بۇ ئۆيگە نېمىشقا « كىرمەك » دەيدىغاندۇ ، سوپۇنچىنىڭ كۆزىدىن مەككار ـ هىيلىگەر ، رەزىل ئادەملىكى چىقىپ تۇرىدۇ ، ياسىما كۈلكىنىڭ كەينىگە قارا نىيەت يوشۇرۇنغان بولسا كېرەك ، كىرمەك دېگەن ئۆيگە قاراپ باقاي ، قانداق سىرلىق نەرسە باردۇر دېگەن ئوي ـ پىكىر بىلەن بۇ ئويىنىڭ ئىشىك يوچۇقلىرىدىن ماراپ بېقىپتۇ . قارىسا ئۆيدە ئىسسىق چىراي بىر بۇۋى ئىبادەت قىلىپ ئولتۇرغانىكەن ، قىزچاق بۇ ئەلۋەتتە ياخشى ئايال بولسا كېرەك ، ماڭا ياردەم قىلسا ئەجەب ئەمەس ، دېگەن ئۈمىد بىلەن ئىشىكنى ئېچىپ ئۆيگە كىرىپ :

ــ ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم چوك ئانا ، ــ دەپ ئەدەب بىلەن سالام بېرىپتۇ . قېرى بۇۋىمۇ مېهرىبانلىق بىلەن :

ــ ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام ، ئوماق قىزىم ، كىلىك ، ئولتۇرۇپ سۆزلەك ، مەندە بىرەر ئىشىڭىز بارمىدى ؟ ــ دەپتۇ . قىزچاق خۇشال بولۇپ ، ئۆزىنىڭ سوپۇنچىغا شاگىرت بولۇپ كەلگەنلىكىنى ، بۇنىڭدىن بۇرۇن ئىككى ئاكىسىنىڭ سىرلىق هالدا مۇشۇ يەردە يوقالغانلىقىنى ئېيتىپ بېرىپتۇ . قېرى بۇۋى بىر ئۇھ تارتىپ :

ــ ۋاي بىچارە قىزىم ، كىلىپ نېمىمۇ قىلار ئىدىك ، ئىككى ئاكاڭنى ئادەمخور سوپۇنچى ئۆلتۈرۈپ يەۋەتتى . ئۇنىڭ زىيانكەشلىكىگە ئۇچرىغانلار يالغۇز شۇلارلا ئەمەس ، خەير ، بۇ يەرگە كىرىپ ياخشى قېپسەن ، مەن ساڭا بىر نەچچە ئەپسۇن

ئۆگىتىپ قويماي ، ئۇنىڭ بۇيرۇغان ئىشنى شۇنىڭ بىلەن بېجىرگىن ، لېكىن بۇ يەرگە كىرگىنىڭنى ئۇ كۆرمىسۇن ھەم بىلمىسۇن ، ــ دەپتۇ ۋە ئەپسۇنىدىن پايدىلىنىش يوللىرىنى ئۆگىتىپ ، ئەمدى ئىشىڭغا ماڭغىن ، سېنى خۇدا ئۆز پاناھىدا ساقلىغاي ، دەپ يولغا سالىتۇ . قىزچاق يەنە ئىشىك يوچۇغىدىن سىرتقا قاراپ بېقىپ سوپۇنچىنىڭ يوقلىقىنى كۆرگەندىن كېيىنلا ئاندىن ھويلىغا چىقىپ سوپۇنچىنىڭ ئۆيىگە كىرىپتۇ . ئەپسۇن ئوقۇپ ئوچاققا ئىشارەت قىلغانىكەن ، ئوچاقنىڭ كۈلى ئۆزلىكىدىن تارتىلىپ چىقىپتۇ . ئوتۇنلارغا ئىشارەت قىلغانىكەن ، ئوچاققا كىرىپ چىرايلىق تىزىلىپ تۇرۇپتۇ . يەنە ئەپسۇن ئوقۇپ قازانغا ئىشارەت قىلغانىكەن ، ئۇچۇپ كېلىپ ئوچاققا ئېسىلىپتۇ . چاقماق تاشلارغا ئىشارەت قىلغانىكەن ، ئۇچۇپ چۈشۈپ ئوچاق ئالدىدا بىر ـ بىرىگە سوقۇلۇپ ئوت چىقىرىپ ئوتۇنغا ئوت تۇتاشتۇرۇپتۇ . ئاندىن يەنە تەكچىگە بېرىپ تۇرۇپتۇ . قوزۇقتىكى ياغ تۇڭغا ئىشارەت قىلغانىكەن ، ئۇمۇ ئۇچۇپ كېلىپ قازانغا ياغ قۇيۇپتۇ . ئاندىن يەنە بېرىپ قوزۇقنى ئېسىلىپ تۇرۇپتۇ . ئۆيدىكى ھەممە نەرسىلەر ئۆز جايىدا رەتلىك تۇرۇشۇپتۇ . تاراق ـ تۇرۇق ئاۋازلارمۇ چىقماپتۇ . ھەممە ئىش ئادەتتىكىدەك يۈرۈشۈپ كېتىپتۇ . قىزچاق ئوچاقنى ئوت قالىغان بولۇپ تۇرۇشۇپتۇ . بىر ھازادىن كېيىن سوپۇنچى پالاقشىپ كىرىپ ، ھېچ ئىش يۈز بەرمىگەنلىكىنى كۆرۈپ ھەيران قېلىپ ، ئۆز سېھرىنىڭ كارغا كەلمىگەنلىكىنى سېزىپتۇ . لېكىن ، چاندۇرماي چىقىپ كېتىپتۇ ، يېڭى شۇملۇقلارنى ئويلاشقا كىرىشىپتۇ . بۇ كۈنى تىنچ ئۆتۈپتۇ . ئەتىسى قىزچاققا :

ــ قىزىم ، ھويلىدىكى ئۇجمە خېلى پىشىپ قالدى ، چۈشكە ئۆلگۈرتۈپ بىر سېۋەت ئۇجمە تېرىپ قويۇڭ ، ــ دەپتۇ . قىزچاق :

ــ ماقۇل ، ئۇستام ، ــ دەپ ئۇنىڭغا چاي بېرىپ دۇكانغا

يولغا ساپتۇ . ئۆزى سوپۇنچى چىقىپ كېتىشى بىلەنلا غېيىپىدە بۇلۇڭنىڭ ئۆيىگە كىرىپ تۇنۇگۈنكى كارامەتلەرنى سۆزلەپ بېرىپتۇ ۋە ئۇنىڭغا مىننەتدارلىقىنى بىلدۈرۈپتۇ . بۇۋى :

— بۇگۈن سىزنى نېمە ئىشقا بۇيرۇدى ، — دەپ سوراپتۇ . قىزچاق :

— ئۇجمىگە چىقىپ بىر سېۋەت ئۇجمە تەر ، — دەپ بۇيرۇدى ، دەپتۇ . بۇۋى بىر خالتىدىن بىر سىقىم تېرىق ئېلىپ ئۇجمىگە چىقىقاندا بىرەر جانىۋار كۆرۈنگەن هامان بۇنى ئاستا چېچىۋېتىپ ئىشىگىزنى قىلۋېرىڭ ، — دەپتۇ . قىزچاق رەھمەت ئېيتىپ مېڭىشقا تەمشەلگەنىكەن بۇۋى يەنە :

— سوپۇنچى نېمە ئىش بۇيرۇسا ماقۇل دەۋېرىڭ ، لېكىن ئامال بار مېنىڭ قېشىمغا بىر كېلىۋېتىپ ، ئاندىن شۇ ئىشقا تۇتۇش قىلىڭ ، — دەپتۇ . قىزچاق چوقۇم شۇنداق قىلىمەن ، دەپتۇ ۋە ئىشىغا مېڭىپتۇ . بىر سېۋەتنى تېپىپ بىلىكىگە ئېسىپ ئۇجمىگە يامىشىشقا باشلاپتۇ . ئۇجمە هەم بەكمۇ ئېگىز ، هەم شاخلىرى ئىنچىكە بولۇپ ، ئۇستىگە چىققان ئادەم سەللا ئېھتىيات قىلمىسا موللاق ئېتىپ چۈشۈپ جېنىدىن ئايرىلىدىكەن ، قىزچاق مىڭ مۇشەققەتتە ئۇجمىگە چىقىپ ، تومراق شاخلارنى تېپىپ ئاۋايلاپ دەسسەپتۇ . شۇ ئارىدا قاياقتىندۇر پەيدا بولغان يوغان بىر قارا مۇشۇكنىڭ ئۇجمىگە يامىشىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ قاپتۇ ـ دە ، دەرهال يېنىدىن تېرىقنى ئېلىپ چېچىۋېتىپتۇ ، شۇ هامان بىر توپ قاپاق هەرىسى پەيدا بولۇپ مۇشۇكنىڭ باش ـ كۆزلىرىنى بولۇشىغا چېقىپ ، ئېشىتىۋېتىپتۇ . مۇشۇك سەت بىر ئاۋازدا مىياۋلاپ ئۆزىنى يەرگە ئېتىپ قاياققىدۇر يوقىلىپتۇ . قىزچاق ئۇجمىنى تېرىپ ، هېچ ئىش بولمىغان قىياپەتتە ئۆيگە كىرىپتۇ . قارىسا سوپۇنچىنىڭ باش ـ كۆزى هۇررەك ئىششىپ ، قىزىرىپ چىقىپ توختماي ۋاي ـ

ۋايلاپ ياتقانسكەن . قىزچاق ئۇجمنى ئالدىغا قويغانسكەن قاراپمۇ قويماستىن چىقىپ كېتىشنى بۇيرۇپتۇ . ئەتىسى سەھەردىلا سوپۇنچى دۇكانغا چىقىپ كېتىپتۇ . چۈش بىلەن قايتىپ كىرىپ كەچتە :

— كۈپكە سۇ تولدۇرۇپ قوي ، هويلىنىڭ كەينىدە كۆل بار ، سۇنى شۇ يەردىن توشىغىن ، — دەپ قويۇپ سىرتقا چىقىپ كېتىپتۇ . قىزچاق يەنە بۇۋىنىڭ قېشىغا كىرىپ ئەھۋالنى ئېيتقانسكەن ، بۇۋى بىر دانە ئاق تاشنى بېرىپ :

— سۇغا بارغىنىڭىزدا كۆلدىن لەھەڭ ياكى ئەجدىها چىقىپ سىزنى دەم تارتىدۇ شۇ چاغدا بۇنى ئۇنىڭ ئاغزىغا تاشلاڭ ، خەتەردىن قۇتۇلىسىز ، — دەپتۇ . قىزچاق مومايغا رەھمەت ـ تەشەككۇر ئېيتىپ تاشنى ئېلىپ ، بۇۋىنىڭ ئۆيىنى سۈپۈرۈپ تازىلاپ بېرىپ چىقىپ كېتىپتۇ . كەچتە چىلەكنى كۆتۈرۈپ كۆل بويىغا بارغانسكەن ، كۆل سۈيى بىردىنلا مەۋج ئۇرۇپ قاينىاپ ئىچىدىن يوغان بىر ئەجدىها چىقىپ ئاغزىنى ئېچىپ قىزنى دەم تارتماقچى بوپتۇ . قىزچاق دەرھال تاشنى ئۇنىڭ ئاغزىغا تاشلىغانسكەن ، ئەجدىها بىرى قۇيرۇقىدىن تارتقاندەكلا سۇغا چۆكۈپ كېتىپتۇ . قىزچاق خاتىرجەم سۇ ئېلىپ هويلىدىكى كۈپنى تولدۇرۇۋەتكەندىن كېيىن ئۆيگە كىرسە سوپۇنچى هەدەپ قاپقارا لاي ـ پاتقاق قۇسۇپ ياتقۇدەك ، قىزچاق هېچنېمە كۆرمىگەندەك سۇ توشۇپ بولغانلىقىنى ئېيتىپ قويۇپلا چىقىپ كېتىپتۇ . ئىچىدە بەكمۇ خۇشال بولۇپتۇ . سوپۇنچى بىر نەچچە كۈن ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قاپتۇ . بىر كۈنى سوپۇنچى قىزچاقنى چاقىرىپ :

— ئېغىلدا بىر ئېشەك بار ، ئۇنى توقۇماي جاڭگالغا ئېلىپ بېرىپ ئوتۇن ئارتىپ كەلگىن ، — دەپتۇ . قىزچاق « ماقۇل » دەپ چىقىپ غېيىدە بۇۋىنىڭ ئۆيگە كىرىپ كېتىپتۇ . بۇۋى :

ــ كېلىدىغان قىزنىم ، يەنە نېمە ئىش بۇيرۇدى ، ــ دەپ سوراپتۇ . قىزچاق :

ــ جاڭگالغا بېرىپ ئوتۇن ئەكىلىدىكەنمەن ، ئېغىلدا بىر ئېشەك بار ، شۇنى ئېلىپ بار ، ــ دېدى . دەپتۇ . بۇۋى :

ــ بۇ ئېشەك جاڭگالغا بارغاندىن كېيىن چوقۇم يولۋاس ياكى شىرغا ئۆزگىرىپ سېنى يەۋېتىدۇ ، سەن ماۋۇ ئارغامچىنى ئېلىۋال ، بۇنىڭ بىلەن ئېشەكنىڭ بوينىدىن مەھكەم باغلاپ يېتىلەپ ماڭغىن ، قولۇڭدىن چىقىرىپ قويساڭ ئۇ ساڭا زىيانكەشلىك قىلىدۇ ، ــ دەپتۇ . قىزچاق ئېغىلغا كىرىپ تەلەتى بەكمۇ سەت بىر كۆل رەڭ ئېشەكنى كۆرۈپ ئارغامچا بىلەن بوينىدىن باغلاپ ، بىر قولىدا يېتىلەپ مېڭىپتۇ . يەنە بىر قولىغا ئۇزۇن بىر تاياقنى ئېلىپ ، ئېشەكنى قەدەمدە بىر ئۇرۇپ مېڭىپتۇ . جاڭگالغا بېرىپ بولغۇچە تاياق زەربىسىدىن ئېشەكنىڭ دۈمبىسى يېغىر بولۇپ قانلىرى ئېقىپتۇ . جاڭگالغا بارغاندىن كېيىن قىزچاق تاياقنى تاشلاپ بىر قولىدا قۇرۇق شاخلارنى ئۈشتۈپ بىر مۇنچە ئوتۇن توپلاپ ھەمىسىنى ئېشەككە يۈكلەپتۇ . قايتىدىغان چاغدا ئېشەك يەقەتلا ماڭغىلى ئۇنىماي ئارغامچىنى تارتىپ قاچماقچى بولغانىكەن ، قىزچاق ئارغامچىنى قولىغا چىگىۋېلىپ ھەرگىز قويۇپ بەرمەپتۇ . ئېشەكنى بولسا ئوتۇن بىلەن ئۇدۇل كەلگەن يېرىگە راسا دۈمبالاپ ئەدىبىنى بېرىپتۇ . ئېشەك ئاخىر ياۋاشلىق بىلەن مېڭىشقا مەجبۇر بوپتۇ . كەلگۈچە يەنە بىر مۇنچە تاياق يەپ ھەم ھېرىپ ـ ئېچىپ پۈت ـ قولىدا ئەسلا جان قالماپتۇ . قېينىلىپ جان ئاچچىقىدا نەچچە چىچاڭشىپ سەكرەپتۇ . شۇنداق قىلىپ قىزچاق ئوتۇننى ساق ـ سالامەت ئەكىلىپ ھويلىنىڭ بىر چېتىگە دۆۋىلەپ قويۇپ ئېشەكنى ئېغىلغا ئەكىرىپ باغلاپ دۈمبىسىگە توپا چېچىۋېتىپ چىقىپ كېتىپتۇ . ئۇ ئۆيگە كىرىپ قارىسا سوپۇنچى

يوق ئىكەن ، سىرتقا چىقىپ يوشۇرۇنۇپ قاراپ تۇرغانىكەن بىر ۋاقىتتا ئېغىلدىن سوپۇنچى يېرىلىپ قانغا بويالغان تاقىر بېشىنى چىقىرىپ ، ئوغرى مۆشۈكتەك هويلىغا قاراپ بېقىپ ، هېچكىم كۆرۈنمىگەندىن كېيىن ئاستاغىنە ئىنجىقلاپ يىقىلىپ ـ قوپۇپ ، مىڭ تەسلىكتە ئۆيگە كىرىۋاپتۇ . كىيىملىرى يىرتىلغان ، هەممە يېرى قان ئارىلاش لاي ـ توپا بىلەن بۇلغانغان ، دۇمبىسى ۋە بىقىنلىرىدىن بىر نەچچە يەرگە ئوتۇن ششقلىرى سانچىلىپ قالغان بەكمۇ رەسۋا ۋە بىچارە هالەتتە ئىكەن . بۇنى كۆرگەن قىزچاق ئاغزىنى تۇتۇپ قانغۇچە كۈلۈپتۇ . ئاندىن ئۆزىنى بېسىۋېلىپ ئۆيىنىڭ ئىشىكىگە كەلگەنىكەن ، قەدەم تېۋىشىنى ئاڭلىغان سوپۇنچى بوغۇق ئاۋازدا :

ـــ بولدى كىرمە ، ـــ دەپ ۋارقىراپتۇ . قىزچاق كەينىگە قايتىپتۇ . سوپۇنچى بىر ئايغىچە ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قاپتۇ . لېكىن ، هېچ ۋاقىت نېيتىدىن يانماپتۇ . قىزچاق ئۆي ئىشلىرىنى قىلىپ يۈرۈپتۇ . بىكار ۋاقىتلىرىنى بۇۋى بىلەن مۇڭدىشىپ ، خاتىرجەم كۈن ئۆتكۈزۈپتۇ . بۇۋى پاراڭلىشىش جەريانىدا سۇپۇنچىنىڭ ئەهۋالىنى سوراپ تۇرۇپتۇ . ئاخىر سوپۇنچىمۇ ساقىيىپ تالاغا چىققۇدەك بولۇپ قاپتۇ . ئۇنىڭدىن خەۋەر تاپقان بۇۋىنىم نان ياققاندا ئىشلىتىدىغان بىر دانە پەي تۇكۇچنى قىزچاققا بېرىپ :

ـــ ئەمدى ئۇ ساڭا ئاشكارا زىيانكەشلىك قىلىشقا ئۇرۇنىدۇ ، بۇنىڭ ساڭا ياردىمى تېگىپ قالار ، ئەمدى بۇنىڭدىن كېيىن مېنىڭ قېشىمغا كىرمە ، ئۆزۈڭگە ئاگاھ بولغىن ، ـــ دەپتۇ . قىزچاق :

ـــ ئەي مېهرىبان چوڭ ئانا ، بۇ نېمە دېگىنىڭىز ، ئەمدى سىزنى هەر ۋاقىت كۆرۈپ تۇرمىسام زادىلا تۇرالمايمەن ، ـــ دەپ كۆز ـ يېشى قىپتۇ . بۇۋى :

ــ ئوبدان قىزىم ، سۆزۈمنى ئاڭلا ، ئەسلىدە مەن سوپۇنچىنىڭ ئايالى بولسەمەن ، بۇرۇن مەنمۇ ئۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە ئەسكى ئىشلارنى قىلغان . كېيىن سوپۇنچى چېكىدىن ئېشىپ ئادەمخور بولۇپ كەتتى . مەن بولسام قىلغان ئەسكىلىكلىرىمگە پۇشايمان قىلىپ ، مۇشۇ ئۆيدە تۆۋە ـ ئىستىقبار ئېيتتىم ۋە ئىبادەت بىلەن كۈن ئۆتكۈزدۈم . سوپۇنچىنىمۇ نەسىھەت قىلدىم . لېكىن ، كار قىلمىدى . شۇنىڭدىن تارتىپ ئىككىمىز بىر ھويلىدا بولساقمۇ يۈز كۆرۈشمەي مۇشۇ كۈنگە كەلدۇق . ئۇنىڭ قىلغان رەزىل قىلمىشلىرىغا مەنمۇ نەپرەتلىنەتتىم ، لېكىن ئۇنىڭغا تەڭ كېلەلمەيتتىم . شۇنداق بولغاچ تا ھازىرغىچە سەۋر قىلىشقا مەجبۇر بولدۇم . خۇداغا شۈكۈر ، ھەر ھالدا خۇدايىم سېنى يەتكۈزدى . سېنىڭ قولۇڭ ۋە پاراسىتىڭ بىلەن ئۇنىڭ خىلى ئەدىبىنى بەردۇق . لېكىن ، ئۇ ئەمدى ساڭا مېنىڭ ياردەم قىلغانلىقىمنى بىلىپ قالدى . ئەمدى مەنمۇ ئاشكارا ھالدا ئۇنىڭ بىلەن ئېلىشىمەن . ناۋادا ئاجىز كېلىپ قالسام تۈكۈچنى ئاسمانغا ئاتقىن ، خۇدا رەھمەت قىلسا ئۇنىڭ ئۈستىدىن زەپەر قۇچقايمىز . ئاڭغۇچە ئۆزۈڭنى دالدىغا ئالغىن ، ــ دەپتۇ . قىزچاق نائىلاج تۈگۈچنى ئېلىپ ، ئۆگزىگە چىقىپتۇ . ئوتۇن دۆۋىسى ئىچىگە مۆكۈپ سىرتنى كۆزىتىپ ئولتۇرۇپتۇ . بىر ۋاقىتتا ئۆيدىن سوپۇنچى چىقىپ بۇۋىنىڭ ئىشكى ئالدىغا بېرىپ :

ــ ئەي ئەخمەق خوتۇن ، مەن بىلەن تەڭ بولالمايسەن ، بۇرۇنقى ئەر ـ خوتۇن بولۇپ ئۆتكەن كۈنىمىزنىڭ يۈز ـ خاتىرىسىدىن چېنىڭنى ئامان قالدۇراي ، دەرھال ھېلىقى شۇمنى چىقىرىپ بەر ، ــ دەپ سۈرەن سالىتۇ . بۇۋى بۇنى ئېشىتىپ ئۆيدىن چىقىپ :

ــ ئەي سوپۇنچى ، تېخىچە يامان نىيىتىڭدىن يانمىدىڭمۇ ،

بۇرنىڭغا سۇ كىرمىدىمۇ ، قىلغان ئەسكىلىكلىرىڭگە تۆۋە قىل ، خۇدادىن قورققىن ، قىز چاقنى ئۆيىگە ياندۇرايلى ، ئىككىمىز يېڭىدىن بەختلىك تۇرمۇش قۇرايلى ، ــ دەپتۇ . سوپۇنچى زەھەرلىك ھىجىيىپ :

ــ « خوتۇن كىشىنىڭ چېچى ئۇزۇن ، ئەقلى قىسقا » دېگەن سۆز راست ئىكەن ، ئەقىلسىز بولمىساڭ ئۇ شۇمتەكنى چىقىرىپ بېرىپ جېنىڭنى قۇتقۇزار ئىدىڭ ، تېخى ماڭا نەسىھەت قىلماقچىمۇ ، ئەمدى ماڭا رەھىم قىلمىدى ، دەپ ئاغرىنما . ھەر ئىككىڭنى تۇتۇپ گۆشۈڭنى يەپ . قېنىڭنى ئىچەرمەن ، ئۈستىخانلىرىڭنى يانچىپ ، نەچچە ۋاقتلاردىن بېرى ماڭا يەتكۈزگەن زەخمەتلىرىڭ ئۈچۈن قىساس ئالارمەن ، ــ دەپتۇ . ۋە بىر سىلكىنىپلا يوغان بىر چىلبۆرىگە ئايلىنىپ بۇۋىگە ئېتىلىپتۇ . بۇۋىمۇ چاققانلىق بىلەن يولۋاسقا ئۆزگىرىپ بۆرىگە ئېتىلىپتۇ . سوپۇنچى دەرھال يوغان قارا ئېيىققا ئۆزگىرىپ يولۋاسنى چاڭ ساپتۇ . ئىككىسى قاتتىق ئېلىشىپ ، چىشلىشىپ ھەممە يېرى قانغا بويىلىپتۇ . بىر مەزگىلدىن كېيىن يولۋاس تەڭ كېلەلمەي قاغىغا ئايلىنىپ پۇرردە ئۇچۇپ كېتىپتۇ . سوپۇنچى دەرھال ئېيىققىنى ساغا ئۆزگىرىپ قوغلاپتۇ . قاغا سا بىلەن سوقۇشۇپ تەڭ كېلەلمەي قارچىغا ئۆزگىرىپ سانى چوقۇپتۇ . سامۇ دەرھال بۇركۇتكە ئۆزگىرىپ قارچىغىنى چوقۇپتۇ . ئىككىسى بىر مەھەل سوقۇشۇپتۇ . قارچىغا يەنە تەڭ كېلەلمەي دەرھال پەسكە شوڭغۇپ چوڭ بېلىققا ئۆزگىرىپ كۆلگە كىرىپ كېتىپتۇ . بۇركۇتمۇ كۆلگە شۇڭغۇپ لەھەڭگە ئۆزگىرىپ چوڭ بېلىققا ھۇجۇم قىپتۇ . ئىككىسى يەنە كۆلنى قانغا بويىاپ دەھشەتلىك ئېلىشىپتۇ . كۆل سۈيى دەسلەپ قاردىاپ ، ئاندىن قىپقىزىل قانغا بويىلىپتۇ . بىر ھازادىن كېيىن ھەممە ئەزايى جاراھەتلەنگەن چوڭ بېلىق سۇدىن

كۆتۈرۈلۈپ چىقىپ يەنە بۇۋىگە ئايلىنىپ قىرغاققا چىقىۋاپتۇ . لېكىن ، بۇۋى قاتتىق جاراھەتلەنگەچ بىر نەچچە قەدەم مېڭىپلا يىقىلىپ قاپتۇ . ئارقىدىن سوپۇنچىمۇ قىرغاققا چىقىپتۇ . ئۇمۇ زەخملەنگەنىكەن ، لېكىن جاراھىتى ئېغىر بولمىغاچ بۇۋىنى بوغۇپ ئۆلتۈرۈش ئۈچۈن چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىپ ، ئالغا تاشلىنىپتۇ . يۈرىكى ئەنسىزلىكتە دۈپۈلدەپ سوقۇپ تۇرغان قىزچاق ئەقلىگە كېلىپ قولىدىكى تۈكۈچنى ئاسمانغا ئاتقانىكەن ، پەيلەر ھەر يانغا چېچىلىپ ، ھەممىسى ئوقياغا ئايلىنىپ تۆۋەنگە شۇڭغۇپ سوپۇنچىغا قادىلىپتۇ . سوپۇنچى ئۆزىنى قاچۇرالماي ئاخىر دەھشەتلىك بىر چىرقىرىغانىكەن ، جېنى ئاغزىدىن ئۇچۇپ چىقىپ جەھەننەمگە يول ئاپتۇ . سانسىزلىغان ئوقيا ئوقى سانچىلىپ قالغان كېلەڭسىز گەۋدىسى پور كۆتەكتەك يەرگە يىقىلىپتۇ . قىزچاق شۇنداللا ئۆگزىدىن چۈشۈپ بۇۋىنىڭ قېشىغا يۈگۈرۈپ كەپتۇ . ئۇنىڭ بېشىنى تىزىغا ئېلىپ « كۆزلىرىنى ئاچسىلا بۇۋىم ، بۇۋىم » دەپ توۋلاپتۇ . كۆز ياشلىرى باھار يامغۇرىدەك تۆكۈلۈپتۇ . بۇۋى ئاستا ـ ئاستا كۆزىنى ئېچىپ « جېنىم قىزىم ، ئامانمۇ سەن ، سوپۇنچى ئۆلدىمۇ ؟ » دەپ سوراپتۇ . قىزچاق « سوپۇنچى جاجىسىنى يېدى بۇۋىم ، ئەمدى خاتىرجەم بولدۇق » دېگەنىكەن بۇۋىنىڭ چېھرىدە ئاجايىپ يېقىملىق بىر تەبەسسۇم جىلۋە قىپتۇ . جان تۈتى تەن قەپىسىدىن چىقىپ جەننەتكە سەپەر قىپتۇ . قىزچاق زار ـ زار يىغلاپ ئەل ـ جامائەتنى چاقىرىپ ھەممە ئىشلارنى بايان قىپتۇ . جامائەت بۇۋىنىڭ ئىززەت ـ ئىكرام بىلەن يۇيۇپ كېپەنلەپ نامىزىنى چۈشۈرۈپ ، يەرلىكتە قويۇپتۇ . سوپۇنچىنىڭ ئېپلاس تىنىنى ئىتلارغا يەم قىپتۇ . قىزچاق خۇشال ـ خۇرام ئۆيىگە قايتىپ ، ئاتا ـ ئانىسى بىلەن جەم بولۇپ ، بەختلىك تۇرمۇش كەچۈرۈپتۇ .

ئۇچىنچى باب

باتۇر مەلىكىنىڭ كۇچلۇك تاجاۋۇزچى قوشۇننى تارمار قىلغىنى ، ۋەزىرزادىنىڭ قەھرىمانلىق كۆرسىتىپ مۇراد مەقسىتىگە يەتكىنى

ۋەتەن تىنچ ، ئەل ئاسايىشلىق ، كىشىچۇن ئۇل سائادەتتۇر ، ۋەتەن سۆيدۇم دېمەك ـ ئەلچۇن پىداكارلىق ، شجائەتتۇر . ئىچەرىسەن چىن مۇھەببەت كەۋسرىن ، ددرمان ئۇ جىسمىگە ، تۇمەن دۇشمەن كۆرۇنمەس بىر ، بۇ ئىشق بەرمىش جاسارەتتۇر .

ـــ ئەي ، كەرەمىلىك شاھ ، ـــ دەپ ئىككىنچى ھېكايىسىنى باشلاپتۇ بۇلبۇل :

ـــ قەدىمكى زاماندا يەركەنت شەھىرىدە سەلتەنەت تەختىدە ئولتۇرۇپ مەملىكەت باشقۇرغان قەھرىزادخان ئاتلىق ، شانۇ شەۋكەتتە مەشرىق ئەللىرىدە مەشھۇر بىر پادىشاھ بولۇپ ، ئۇ ھەقىقىي ئېتىقادقا مۇناسىپ ئاللاتائالانىڭ مۇبارەك نامىنى تېخى قۇلىقى ئىشىتمىگەن ياكى زېمىنىغا توغرا يولغا يېتەكلىگۈچى بىرەر پەيغەمبەرنىڭ قەدىمىي يەتمىگەن ، ئەھلى بۇد پەرەسلەردىن ئىكەن . شۇنداق بولسىمۇ ئۆز تەۋسىدە ئادالەت مەشئىلىنى نۇرلاندۇرۇپ زۇلۇم سىتەمكارلىق ئەخلەتلىرىنى كۆيدۇرگەن ، ئەلنى پاراسەت بىلەن باشقۇرۇپ ، بايىاشاتلىققا ئېرىشتۇرگەن ، دۆلىتى كىچىك بولسىمۇ كۈچلۈكلەرگە بوي بەرمىگەن ياكى ئۆزىدىنمۇ كىچىك ئەللەر زېمىنىغا يامان غەرەزلىك ئاياغ باسمىغان

هممه‌تلىك ۋە مەردانە بىر شاھ ئىكەن . شەھىرىدە سودا ـ سېتىق ، قول ـ ھۇنەرۋەنچىلىك ۋە ئىلىم ـ مەرىپەت ئىشلىرى راۋاج تاپقان ، ھەمە يېرىنى مەمۇرچىلىق قاپلىغانىكەن . شاھ قەھرىزادخان ھەممە تەرەپتىن توققۇزى تەل بولسىمۇ بىرلا ئوغۇل پەرزەنتى يوقلىقىدىن يېگىنى چىرايىغا چىقماي ، ئىچكىنى تېنىگە سىغمەي غەم ـ قايغۇدا ئۆتەر ئىكەن . دۇنيالىقتا يېگانە قىزى گۈزەللىكىدە تەڭداشسىز ساھىبجامال نادىرە دەۋران ـــ مەلىكە دىلرەبا يېشى ئەمدىلا يەتتىگە قەدەم قويغىنى ، تېخى ئەقلى تولمىغىنى ئۈچۈن ئاتىسىغا تەسەللىي بېرەلمەس ئىكەن . شۇل كۈنلەردە ئۇدۇن مەملىكىتىدىن كارامەت ئۇستا بىر قۇرئەنداز كەلگەنلىك خەۋىرى شەھەرگە پۇر كېتىپتۇ . جۇملىدىن بۇ خەۋەر ھەم قەھرىزادخانىنىڭ قۇلىقىغا يېتىپتۇ . قەھرىزادخان قۇرئەندازنى ئوردىغا چاقىرتىپ ، ئوغۇل پەرزەنت يۈزى كۆرۈش ـ كۆرەلمەسلىكى ئۇستىدە پال ئاچقۇزۇپتۇ . قۇرئەنداز بىر ھازا ھەپىلىشىپ قۇرئە تاشلاپ كۆرۈپ ئاندىن دەپتۇكى :

ـــ كەرەملىك شاھىم ، پېقىر ئاجىز قۇللىرىنىڭ بىر قوشۇق قېنىدىن كەچكەيلا ، ئەنە شۇندىلا قۇرئەنىڭ مەزمۇنىنى بايان قىلغايمەن ، بولمىسا ئېيتىشقا جۇرئەت قىلالماسمەن .

قەھرىزادخان قۇرئەدا ئوغۇل پەرزەنت كۆرەلمەسلىكى مەلۇم بولغانلىقىنى پەملەپتۇ . لېكىن ، ئېنىق بىلمەكنى كۆزلەپ :

ـــ قۇرئەدا نېمە چىققان بولسا ئۆز ئەينى ئېيتقۇەر ، سەندە ئەيىب يوقتۇر ، ـــ دەپ قۇرئەندازنى خاتىرجەم قىپتۇ . قۇرئەنداز شۇندىلا دادىللىق بىلەن :

ـــ قۇرئەدىن مەلۇمكى ، شاھىمىزدىن ئوغۇل پەرزەنت دۇنياغا كەلمەس ، لېكىن ئوغۇلسىزلىق سەۋەبىدىن شاھىنىڭ تەختى بەختىگە خەۋپ يەتمەس ، ـــ دېگەن مەلۇماتنى بېرىپتۇ . قۇرئەدا

خەيرلىك ئالامەتلەرنىڭمۇ بارلىقى ھەققىدە بىر مۇنچە گەپ سېتىپ ، قەھرىزادخاننى خاتىرجەم قىلماقتا تىرىشىپتۇ . بىراق ، قەھرىزادخان ئۇنىڭ سۆزلىرىدىن تەسەللى تاپماقتا يوق ئۈمىدسىزلىنىپ گەپنىڭ ئاخىرلىشىشىغا تاقەت قىلالماي قۇرئەندازنى ئوردىدىن قوغلاپتۇ . قايغۇ ـ ھەسرەت تۇمانلىرى كۆڭۈل ئاسمىنىنى قاپلاپتۇ . شۇنىڭدىن كېيىن قۇرئەنىڭ خاتا بولۇپ قېلىشىنى ياكى تەقدىر قىسمىتىنىڭ ئۆزگىرىپ قېلىشىنى ئۈمىد قىلىپ ھەر كۈنى بۇدخانىلارغا چېپىپ ، نەزىر ـ چىراغ قىپتۇ . بۇدلار ئالدىدا كۆز ياشلىرىنى راۋان قىلىپ بىر ئوغۇل پەرزەنت تىلەپتۇ ، مەملىكەت تەۋەسىدىكى ئوتتۇز مىڭ راھىب ۋە راھىبەمۇ پادىشاھنىڭ ئارزۇسىنىڭ ئەمەلگە ئېشىشىنى تىلەپ دۇئا ـ تىلاۋەت قىپتۇ . لېكىن ، جانسىز بۇدلاردىن ھېچ زۇۋان چىقماپتۇ . ئۆزىدە جان پەيدا قىلالمىغان ئالتۇن ـ كۈمۈش ، مىس ۋە لايدىن ياسالغان ھەر خىل بۇدلارنىڭ ھېچقايسى بىرى شاھنىڭ تىلىگىنى ئەمەلگە ئاشۇرالماپتۇ . لېكىن ، قەھرىزادخان ئۇلارنىڭ قولىدىن ھېچ ئىش كەلمەيدىغان جانسىز گەۋدىلەر ئىكەنلىكىگە قارىماي ئۆز ئېتىقادى بويىچە ھەر كۈنى بۇدخانىلارغا قاتىراشنى داۋاملاشتۇرۇۋېرىپتۇ . شۇل تەرىقىدە ئارىدىن ئۆچ يىل ئۆتۈپ ، مەلىكە دىلرەبا ئون ياشقا قەدەم قويۇپتۇ . ھۆسنى جامالى تېخىمۇ تولۇپ ، يېتىلىپ ، چېھرىدىن سائادەت نۇرلىرى پارلاپتۇ . ھەر كۈنى بۇتقا تېۋىنىپمۇ مەقسىتىگە يېتەلمەي ، بۇ ئىشتىن تەزگەن قەھرىزادخان ئاخىر مەلىكە دىلرەبانى ھەم ئوغۇل قاتارىدا كۆرۈپ ھەر تەرەپلىمە پەرۋىش قىلماقنى قارار قىپتۇ . مەخسۇس ، ئۇستاز بەلگىلەپ ھەر خىل پەنلەر بويىچە قىزنىنى كامالەتكە يەتكۈزۈشنى تاپشۇرۇپتۇ . مەلىكە دىلرەبا زېرەك ۋە تىرىشچان بولغىنى ئۈچۈن بىر نەچچە يىلدىلا زامانىنىڭ دانىشمەنلىرىدىن بىرى بولۇپ قاپتۇ .

ئۇستازلىرىدىن ئىلىم مەرپەتتە ئېشىپ كېتىپتۇ . قىزىنىڭ بۇ جەھەتتىكى نەتىجىسىدىن سۆيۈنگەن قەھرىزادخان يەنە مەملىكىتىدىكى ئەڭ ماھىر چەۋەندىز ، جەسۇر قىلىچۋاز ، نەيزىۋازلارنى تەكلىپ قىلىپ سىپاھگەرچىلىكتىن ھەم تەلىم بېرىشنى ئەمىر قىپتۇ . مەلىكە دىلرەبا بۇنىڭغا شۇنداق ھېرىس بولۇپ كېتىپتۇكى ، ھەممە ئويۇن ـ تاماشا ، باردى ـ كەلدىلەرنى تاشلاپ ، جاپالىق مەشقە كىرىشىپ كېتىپتۇ . قىرىق كىنىزەك ھەم مەلىكە بىلەن بىللە تەربىيە ئاپتۇ . كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن مەلىكە ئون سەككىز ياشقا قەدەم قويۇپتۇ . ھەممە تەرەپتىن ھەم كامالەتكە يېتىپتۇ . بالاغەت مەزگىلى بولغىنى ئۈچۈن رەڭگى رۇخسارى تېخىمۇ نۇرلىنىپ ، كىنىزەكلەر ئارىسىدا يۈلتۈزلار ئوتتۇرىسىدىكى تولۇن ئاي كەبى يۈرەرئىكەن . يىگىتلەر قەلبىدە مۇھەببەت گۈللىرىنى ئۈندۈرەرئىكەن . شېرىن خىياللارغا چۆمدۈرۈپ ، كۈلدۈرەر ئىكەن . شۇل سەۋەبتىن مەلىكىنىڭ شان ـ شۆھرىتى پۈركىتىپ ، نۇرغۇن شاھزادە ـ بايۇەچچىلەرنى يار كەنت شەھىرىگە جەلب قىپتۇ . مەلىكىنىڭ ئىشق ـ پراقىدا تەلەپ قويغۇچىلار ئوردىغا يىغىلۇبرىپتۇ ، بەلكى كەڭ ئوردىغا پاتماي قەھرىزادخانىنىڭ بېشىنى قاتۇرۇپتۇ . ھېچ ۋاقىت ئۇنىڭغا ئارامىلىق بولماپتۇ . ئاخىر قەھرىزادخان قىزىنى ئالدىغا چاقىرتىپ دەپتۇكى :

ـــ قىزىم ، ساڭا ئاشىق بولغان شاھزادە ـ بەيۇەچچىلەر ئوردىغا تولۇپ كەتتى . ئۇلارنى كۈتۈپ جاۋاب بېرىپ بولالماي بىچارە ئاتاڭنىڭ بېشى قاتتى . ئەمدى تاقىتىم يوقتۇر . ياخشىسى ئۇلاردىن بىرىنى جۈپلۇككە تاللىغىن ياكى ئۆزۈم لايىق كۆرگەننى كۈيئوغۇل قىلاي ، مېنىڭ رايىمغا باققىن .

مەلىكە دىلرەبا بۇ سۆزنى ئىشىتىپ :

ـــ ئەي مېھرىبان ئاتا ، كۆڭلۈمنى دېسەڭىز ئالدىراپ بىرىگە

جاۋاب بەرمىگەيسىز ، جەڭ ماھارىتىدە ماڭا تەڭ كىلەلمىگەنلەرنى كۆيئوغۇل ئەتمىگەيسىز ، مېنى دېگەنلەرنى مەن بىلەن جەڭ قىلسۇن ، جەڭ ماھارىتى بىرلە ئولجىلاپ ئالسۇن . ئۇنىڭدىن ئۆزگە ھېچ نەرسە تەلەپ قىلماسمەن . قالغىنىنى ئۆزىڭىز بىلگەيسىز ، ــ دەپ بېشىنى تۆۋەن سالىتۇ . قەھرىزادخان بۇ سۆزنى ماقۇل كۆرۈپتۇ . ئوردا ئالدىدا كەڭرى بىر مەيدان راسلىتىپ قىزىنىڭ شەرتىنى جاكار قىپتۇ . بۇنى ئىشتىپ بىلى بوش ، ئاقنانچى بايۋەچچىلەردىن بىر مۇنچىسى ئۆزىنى چەتكە ئاپتۇ . جەڭ ماھارىتىدە ئۆزىگە تەمەننا قىلغان بىر قانچە شاھزادىلەر مەلىكىنى كۆتۈپ قاپتۇ . قەھرىزادخان دۆلەت ئەربابلىرى بىرلە ئوردىدىن چىقىپ بىر تەرەپتىن ئورۇن ئالغاندىن كېيىن ماھارەت سىنىشىش مەريكسىنى باشلاشقا ئەمر قىپتۇ . مەلىكە دىلرەبا ئالتۇن ساۋۇت ـ دوبۇلغا بىرلە ياسىنىپ ئاق ئارغىماققا مىنىپ ، قىرىق كېنىزىكى بىرلە سورۇنغا قەدەم قويۇپتۇ . شۇل زامات مەيدانىنى ئوراپ ئالغان نەچچە مىڭلىغان لەشكەر ۋە پۇقرالارنىڭ ۋاراڭ ـ چۇرۇڭ ۋە غۇلغۇللىرى جىمىقىپ ، ھەممىسى مەلىكىنىڭ غەيۇرانە قىياپىتى ۋە قۇياشتەك نۇرلۇق جامالىغا قاراپ ھاڭۋېقىپ قاپتۇ . مەلىكە دىلرەبا مەيداننىڭ ئوتتۇرىسىغا يالغۇز كېلىپ ، نەيزىسىنى چىقرىپ ئانداق ماھارەت كۆرسىتىپتۇكى ، پىرقىرىغان نەيزىدىن چەمبىرەكلەر ھاسىل بولۇپ ، ئۆتكۈر تېغىدىن ۋال ـ ۋۇل نۇرلار چاقناپ كىشىلەر كۆزىنى ئالاچەكمەن قىپتۇ . مەلىكىدىن قول يۇيغانلار ئۆز ئەقلىگە ئاپىرىن ئېيتىشىپ ، مەلىكە بىلەن سىنىشىپ باقماقچى بولغانلار بۇ ئىشتىن ئۆزىنى تارتمىغىنىغا پۇشايمان يېيىشىپ قاپتۇ . ئەل ئارىسىدا مەلىكىنىڭ ماھارىتى ئۇچۇن گۇلدۇراس ـ ئالقىش ساداسى ياڭراپتۇ . مەلىكە دىلرەبا ماھارىتىنى كۆرسىتىپ بولۇپ مەيدانغا چۇشىدىغانلارنى چاقىرىپتۇ . مەغلۇبىيىتىگە كۆزى يېتىپ ، قەلبىدە ئىشق ئوتىنىڭ

ئورنىنى ۋەھىمە ئىگىلىگەن بىر قانچە شاھزادىلەر غىپىدە تىكشۈپتىپتۇ ، نومۇس كۈچىدىن چېكىنىپ چىقىشقا پېتىنالمىغان بىر قانچىسى بىر ـ بىرلەپ مەيدانغا چۈشۈشكە مەجبۇر بوپتۇ . ئۇلار پۈتكۈل جەڭ ماھارىتىنى ئىشقا سېلىپ ئېلىشىپتۇ . ئارغىماقلار كىشنىشىپ مەيدانىنى چاڭ كەلتۈرۈپتۇ . قورال ـ ياراغلارنىڭ جارانى ـ جۇرۇڭ ئاۋازى زىلزىلە يەيدا قىپتۇ . باتۇرلارنىڭ بۇ ئاجايىپ ئېلىشىشلىرى كىشىلەر قەلبىنى لەرزىگە سالىپتۇ . ئېلىشىش مەلىكىنىڭ غالىبىيىتى ، باشقىلارنىڭ مەغلۇبىيىتى بىلەن ئايانغلىشىپ ، يېڭىلگەن باتۇرلار باشلىرىنى ساڭگىلىتىشىپ ، ئەلەم بىلەن ئۆزىنى چەتكە ئاپتۇ . ئەل جامائەت مەلىكە دىلرەبانىڭ غەلىبىسىگە تەنتەنە قىپتۇ . قەھرىزادخان ھەم قىزىنىڭ باتۇرلىقىدىن سۆيۈنۈپ ، ھەممە غەم ئەندىشىسىدىن خالاس بوپتۇ . ۋەزىر ـ ۋۇزۇرالار شۇنداق بىر باھادىر مەلىكە ئۈچۈن قەھرىزادخاننى قۇتلۇقلاپتۇ . شۇل كۈنكى مەرىكە ئاياغلىشىپ مەلىكىنىڭ شان ـ شۆھرىتى تېخىمۇ ئاشقان ھەمدە ئۇنىڭ ھۆسن ـ جامالىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرۈشكە مۇيەسسەر بولغانلار ئۇنىڭ تەرىپىنى تېخىمۇ كەڭ تارقاتقىنى ئۈچۈن مەلىكىنىڭ كويىدا كېلىۋاتقان باتۇر شاھزادىلەر ، ماھىر چەۋەندازلارنىڭ يەنىلا ئايىغى ئۈزۈلمەپتۇ . قەھرىزادخان ئۇلارغا كىلەركى ئايدىكى مەرىكىگە تەييارلىنىشقا ئەمر قىلىپ ھەممىسىنى ياخشى مۇئامىلە بىلەن كۈتۈپ ئاپتۇ .

ئەلقىسسە ، بىر كەلىمە سۆزنى ۋەزىر بەختىيارىدىن ئاڭلىغايسىز . ۋەزىر بەختىيارنىڭ بىر ئوغلى بار ئىدىكى قۇياشتەك نۇرلۇق جامالىنىڭ شەۋكىتىدە قىزلار كۈنىگە نەچچە قېتىم ئۇنىڭ ئۆيىنى ئايلىنار ئىدى . شەمشادتەك قەددىگە ھەشقىپىچەكتەك چىرماشماق ئىشتىياقىدا يانار ئىدى . ئۇنىڭ گۈزەللىكىدىن

سۆيۈنگەن ئاتا ـ ئانىسى ياماڭ كۆزدىن ساقلاپ سىرتقا چىقارماس ئىدى . شۇ بىرلا يېگانە پەرزەنتى بولغىنى ئۈچۈن كۆز قارچىغىدەك ئاسراپ پەرۋىش قىلغان ، پاختىنىڭ ئىچىدە چوغ ساقلىغاندەك ئاۋايلاپ باققاندى . بىرەر يېرىگە زەخمە يېتىپ قالارمىكىن دېگەن ئەندىشىدە قىلچ ، نەيزە ، ئۇمۇد ـ قالقانلار قىشنا ھەرگىز يولاتماس ، چەۋەندازلىق ، جەڭ ماھارىتى ئۆگىنىشكە ھەم قويماس ئىدى . ۋەزىرزادە ئەسقەر شاھ بولسا بۇنىڭغا نارازى بولۇپ يۈرەتتى . شۇ كۈنلەردە مەلىكىنىڭ باتۇر بىلەن ئېلىشىدىغانلىق خەۋرى ئۇنىڭ قۇلىقىغا يېتىپتۇ . بۇ تاماشاغا بارماق ھەۋىسى دىلىدا ئوت بولۇپ يېنىپتۇ . ئاتا ـ ئانىسىنىڭ توسقىنىغا قارىماي خىزمەتچىلىرىنىڭ ئارىغا ئېلىشى بىلەن ئاتلىنىپ بېرىپتۇ . بارغۇچە ئۇزۇندىن بېرى داڭقىنى ئاڭلاپ كەلگەن ئۇل مەلىكىنىڭ قىياپىتى توغرىسىدا كۆڭۈل ئېكرانىدا ھەر خىل قىياپەت ـ شەكىللەر ھاسىل قىلىپ مېڭىپتۇ . شۇل خىياللار بىرلە بېرىپ كۆردىكى مەيدانغا ئەمدىلا كىرىۋاتقان مەلىكە دىلرەبانىڭ ھۆسن ، جامالى ۋە تۇرق ـ سىياقى ئۆز تەسەۋۋۇرىدىكىدىنمۇ ، ئاڭلىغان ، بىلگەنلىرىدىنمۇ نەچچە ھەسسە ئارتۇقتۇر . شۇل زامات مەلىكە دىلرەبانىڭ كامانداەك قاشلىرىدىن ئىتىلغان ئىشق ئوتى كېلىپ ئەسقەر شاھنىڭ يۈرەك باغرىغا قادىلىپتۇ . مۇھەببەت ئەسىرىگە ئايلانغان ئەسقەر شاھ ئەس ـ ھوشىنى يوقىتىپ ئاتتىن سىيرىلىپ چۈشۈپتۇ . خىزمەتچىلىرى دەرھال ئۇنى يۆلۈپلىپ ، ھايال قىلماي ئۆيگە يەتكۈزۈپتۇ . ئانىسى مېھرىبانۇ ئوغلىنىڭ ھالىنىڭ ئادەتتىكىدىن باشقىچە تۇرغىنىنى كۆرۈپ ، سىرتقا چىققاندا شامال تېگىپ قالغان ئوخشايدۇ دەپ شۇ ھامان تېۋىپ چاقىرتىپ تومۇرىنى تۇتقۇزۇپتۇ . لېكىن ، تېۋىپ نېمە كېسەلگە مۇپتىلا بولغانلىقىنى ئېيتىپ بېرەلمەي كۆپ تەڭلىكتە قېلىپ ، ئاخىر ئۆيدە ياخشىراق كۈتۈشنى ، نەغمە ـ

ناۋا ، ئويۇن - كۈلكه بىلەن ئەسقەر شاھنىڭ كۆڭلىنى ئېچىپ ، روھى ھالىتىنى ياخشىلاشنى بۇيرۇپ قايتىپ كېتىپتۇ . مېھرىبانۇ ئوغلىنىڭ بېشىدا پەرۋانىدەك ئايلىنىپ ، تۈرلۈك ئەندىشىلەر بىلەن كۈنىنى كەچ قىلىپ ، ۋەزىر ئۆيگە قايتقاندا ئۇنىڭغا ئەھۋالنى بايان قىپتۇ . ۋەزىر كىرىپ ئەسقەرشاھدىن بىر مۇنچە گەپ سوراپ بېقىپتۇ ، لېكىن بىر ئېغىزمۇ جاۋاب ئالالماپتۇ . ئەسقەر شاھ بىر نۇقتىغىلا ئۇن - تىنسىز تىكىلىپ ياتار ئىكەن . كۆز ئالدىدىن مەلىكە دىلرەبانىڭ گۈزەل سىيماسى ھامان نېرى كەتمەس ئىكەن . بىر قانچە كۈنلەر ئۆتۈپتۇ . ئەسقەرشاھنىڭ ھالى كۈنسېرى يامانلىشىپ تاماق ۋە سۇدىن قاپتۇ . ئاخىر ۋەزىر بىر قۇرئەندازنى چاقىرتىپ ئوغلىنىڭ ئەھۋالىغا قۇرئە تاشلىتىپتۇ . قۇرئەنداز دەپتۇكى :

— ھۆرمەتلىك ۋەزىر ، پەرزەنتلىرى مەلىكە دىلرەباغا ئاشىق بوپتۇ . كۆز ئالدىدا مەلىكىنىڭ ھۆسن - سىيماسى گەۋدىلىنىپ تۇرغىنى ئۈچۈن ئۇنىڭدىن كۆز ئۈزەلمەي ، باشقا ئىشلارغا رايى بارماپتۇ . بۇنىڭ داۋاسى شۇلكى ياكى ئەسقەر شاھنىڭ پىكىر خىيالىنى بىر ئامال چارە بىلەن چالغىتىپ ، باشقا ئىشلار بىلەن بەند قىلماق كېرەك ياكى ئۇنى مەلىكە دىلرەبانىڭ ۋەسلىگە يەتكۈزمەك كېرەكتۇر . ۋەزىر قۇرئەندازغا رەھمەت ئېيتىپ ھەققىنى بېرىپ يولغا سېلىۋېتىپتۇ . لېكىن ، ئۆزى ئوغلىنىڭ ئىشقا ئاشماس ئىشقى سەۋداسىغا دۇچار بولغىنىدىن تۇغمەس غەمگە پېتىپ قاپتۇ . ئايالى كىرىپ ۋەزىردىن ئوغلىنىڭ ئەھۋالىنى بىلگەندىن كېيىن ۋەزىرگە دەپتۇكى :

— پادىشاھ ئالدىغا بېرىپ ، ئەسقەر شاھنى كۈيئوغۇل قىلىشقا تەلەپ قىلىڭ ، توي راسخوتىنى شاھ رازى بولغۇدەك تەييارلىغايمىز ، ئۇل ئىش ئۈچۈن خانىۋەيران بولۇپ كەتسەكمۇ

مەن رازى . ۋەزىر دەپتۇكى :

ــ ئەي ئەقىلسىز خوتۇن ، مەلىكىمىزنىڭ يىگىتلەرگە قويغان شەرتىنى ئاڭلىمىدىڭمۇ ؟ سەلىكە سۆزدىن يانماس ، شاھىمىز مەلىكىنىڭ رازىلىقسىز ھېچ كىشىنى كۈيئوغۇلۇققا قوبۇل قىلماس . مېنى بۇ ئەمەلگە ئاشمايدىغان ئىشقا مەجبۇرلاپ ئەل ئىچىدە شەرمەندە قىلماقچىمۇسەن ؟ ئايالى بۇ سۆزنى ئاڭلاپ يەنە مەلامەت قىلماققا باشلاپ :

ــ ئوغلىمىزنىڭ ھالى خاراب تۇرسا ، سەن قول قوۋۇشتۇرۇپ قاراپ تۇرارمۇسەن ، سەن بارمىساڭ ، مەن ئۆزۈم شاھ ئالدىغا بارىمەن . خوتۇن كىشى بولساممۇ جۇرئىتىم سەندىن چوڭدۇر ، ــ دەپ يىغلاپ ـ قاقشاپ ئۆينى بېشىغا كىيىپتۇ . كۆپ ماجىرالار بولۇپ ئامالسىز قالغان ۋەزىر بەختىيار ئوردىغا بېرىشقا ماقۇل بوپتۇ . مېھرىبانۇ بۇ خەۋەرنى يەتكۈزمەك ئۈچۈن ئەسقەر شاھ قېشىغا كىرىپ دەپتۇكى :

ــ ۋاي جان ، جىگىرىم بالام ، ئاتاڭ سەن ئۈچۈن ئوردىغا كەتتى . پات پۇرسەتتە مەلىكىنىڭ ۋىسالىغا مۇيەسسەر بولغايسەن . تۇرغىن ، تاماق يېگىن ، مەلىكە سېنىڭ بىچارە ھالىڭنى بىلىپ قالمىسۇن ... ئەسقەر شاھ ئانىسىدىن بۇ خۇش خەۋەرنى ئاڭلاپ چاچراپ ئورنىدىن تۇرۇپتۇ . كۆڭلى ئېچىلىپ ، كۆزلىرىدىن شادلىق نۇرى چاقناپتۇ . ئانىسى نېمە دېسە شۇنى قىپتۇ . لېكىن ، ئاتىسىنىڭ يولىغا قاراپ يەنىلا خاتىرجەم بولالماپتۇ .

ئەلقىسسە ، ۋەزىر بەختىيار ئوردىغا بېرىپ شاھ بىلەن كۆرۈشۈپتۇ . جەڭ ماھارىتى سىنىشش مەركىسى ئۈستىدە پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇپتۇ . لېكىن ، مەلىكە ئۈچۈن كەلگەنلىكىنى ئىزھار قىلىشقا پېتىنالماپتۇ . ئۆيگە يانغاندا ئوغلىغا نېمە دېيىشنى بىلەلمەي يولدا بېشى قېتىپ ، ئېغىر قەدەملەر بىلەن مىڭ تەستە

ئۆيگه كەپتۇ . « مەرھابا » دەپ ئالدىغا يۈگۈرۈپ چىققان ئوغلىغا قاراپ ، ئۇنىڭ تىزلا ئوڭشىلىپ كەتكىنىدىن سۆيۈنۈپ ، چاندۇرماستىن دېدىكى :

ــ ئوغلۇم ، ئوردىغا بارىدىم ، لېكىن پادىشاھى ئالەمنىڭ ئالدىدا ۋەزىر ـ ئۆمىرالار كۆپ ئىكەن . قىزىق بىر مەسىلە ئۈستىدە بەس ـ مۇنازىرە قىلىشماقتا ئىكەن . شۇڭا ، ئۆز مەقسىتىم ئۈستىدە سۆز ئاچماققا پۇرسەت بولمىدى . شاھىمىز تېخى ھېچكىمگە جاۋاب قىلغىنى يوق . ئەتە پۇرسەت تېپىپ ئېغىز ئاچقايمەن . پەملىشىمچە پادىشاھى ئالەمنىڭ مەلىكىنى باشقا ئەل شاھزادىلىرىگە ياتلىق قىلماقچا مەيلى يوق ، ئۆز تەۋەيىمىزدە بولسا سەندىن ياخشىراق لايىق يوقتۇر . خاتىرجەم يۈرگىن . ئەتە چوقۇم مەلىكىمىزنى كېلىنلىككە سورىغايمەن ، ئەسقەر شاھ بۇ سۆزدىن بىر ئاز تەسەللى تېپىپ كېچىنى تىنچ ئۆتكۈزۈپتۇ . سەھەردىلا ئورنىدىن تۇرۇپ ئاتىسىنى ئوردىغا ئالدىرتىپتۇ . ۋەزىر بەختيار ئوردىغا بېرىپتۇ . لېكىن ، قەھرىزادخانغا مەلىكە ئۈستىدە گەپ ئاچماققا يەنە پېتىنالماپتۇ . ئۆيگە قايتقاندا يەنە بىر باھانە بىلەن ئوغلىنى بەزلەپتۇ . شۇنداق قىلىپ ۋەزىر خېلى كۈنلەرنى ئۆتكۈزۈپتۇ . ئەسقەرشاھنىڭ سالامەتلىكى بىر ئاز ياخشىلانغان بولسىمۇ لېكىن ، مەلىكىنىڭ ئىشق ـ پىراقى دىلىدىن ئەسلا كۆتۈرۈلۈپ كەتمەي ، بەلكى كۈنسېرى ئېشىپ بېرىپتۇ .

شۇل كۈنلەردە چېگرا قاراۋۇللىرىدىن « سانسىزلىغان يات ئەل قوشۇنلىرى يەركەنت دەريا سىنىڭ يۇقىرى ئېقىنى تەرىپىدىن بېسىپ كەلدى » دېگەن خەۋەر ئوردىغا يېتىپتۇ . قەھرىزادخان شۇل زامان ۋەزىرلەر بىلەن كېڭىشىپ ، ئەل ئىچىدىن لەشكەر ئېلىپ ، بار لەشكەرلىرىگە قوشۇپ يولغا سېلىپ ، دۈشمەننى شەھەرگە يېقىنلاتماسلىق ، تاجاۋۇزچىلارنى چېگرىدىلا تارمار

قىلىشنى قارار قىلىپتۇ ھەم قەشقەر ، ئودۇن ، ئوش قاتارلىق قوشنا ئەللەرگە يېغى توغرىسىدا خەۋەر بېرىپ ، ياردەمگە لەشكەر ئەۋەتمەكنى سوراپتۇ . تاجاۋۇز قىلىپ كەلگەنلەر مەشھۇر ئىستىلاچى ئىسكەندەر زۇلقەرنەينىنىڭ يەركەنت ، ئۇدۇن ، قەشقەر قاتارلىق تارىم ۋادىسىدىكى شەھەر مەملىكەتلىرى قەستىدە كەلگەن تاجاۋۇزچى قوشۇنلىرى ئىكەن . ھېچ يەردە مەغلۇبىيەت ئاچچىقىنى تېتىپ كۆرمىگەن بۇ كۆرەڭ لەشكەرلەر زور ھەيۋە ۋە تولۇق غالىبىيەت ئىشەنچىسى بىلەن شۇم ئايىغىنى يەركەنت تەرىپىگە بېسىپ ، يەركەنت دەريياسىنىڭ يۇقىرى ئېقىندىكى بىر سايغا قارارگاھ تىككەنىكەن . ئۇلار ئاۋۋال تەسلىم بولۇپ ، ئالدىغا چىقىشقا ئۇندەپ يېزىلغان بىر نامە بىلەن ئەلچى ئەۋەتمەكنى قارار قىپتۇ . شۇل قارار بويىچە كۆپ خىل تىل بىلىدىغان بىر ئادەمنى ئەلچى قىلىپ يەركەنت تامان يولغا سالىتۇ . كۇچلۇك دۇشمەن خەۋىرىدىن ئەنسىزلىككە چۈشكەن شەھەر خەلقى ئەلچى كېلىۋاتقانلىقىنى ئىشتىپ يول ياقىلىرىغا يېغىلىپ ، نەپرەت كۆزى بىلەن ئەلچىنى قارشى ئالىتۇ . ئات ئۈستىدە مەغرۇرلۇق بىلەن گىدىيىپ كەلگەن ئەلچى شەھەرگە يەتكەن ھامان ئەل ئارىسىدىن غەزەپلىك چۇقانلار كۆتۈرۈلۈپتۇ . بۇنىڭدىن قورقۇپ كەتكەن ئەلچى ئاتتىن موللاق ئېتىپ چۈشۈپ ، لەشكەرلەرنىڭ قورۇقدىشى بىلەن مىڭ تەستە ئوردىغا يېتىپتۇ . پادىشاھ ۋە ۋەزىر ـ سەردارلارنىڭ سۈرلۈك ئەپتىدىن ئەندىكىپ كېكەچلەپ تۇرۇپ نامەنى ئوقۇپتۇ . مەزمۇنى مۇنداق ئىكەن :

« ئەي يەركەنت پادىشاھى ! بىلگىنكى ، بۇيۇك شاھىنشاھى ئالەم ھەزرىتى ئىسكەندەردىن پەرمان بولۇر . مۇشۇنامە يېتىپ بارغان زامان قولۇڭنى كۆكسۈڭگە ئېلىپ ، ئىززەت ـ ئىكرام بىرلە ئالدىمىزغا چىقىقايسەن ، شەھەرنى پۈتكۈل خەزىنە ، دەپئى ـ

دۇنيالىرى بىرلە قوشۇپ قوش قوللاپ بىزگە تاپشۇرغايسەن . شۇندا جېنىڭ ئامان قالغاي ، شەھىرىڭ ۋەيران بولماس ، بىلىپ قالكى ، دارادەك كاتتا پادىشاھلارنى يوقلۇق ئالىمگە ئۇزاتتۇق . مەملىكىتنى ئالدۇق ، مىسىر ، ھىندىستاندەك كەڭ ئەللەرنى ھەم بويسۇندۇردۇق .زەپەر ھەر قاچان بىزگە يار بولدى . ھېچكىم يولىمىزنى توسۇپ قالالمىدى . ھەيۋىمىز ئالدىدا قارشىلىق قىلغانلارنىڭ بېشى كېتىلدى . بويسۇنغانلار ئامان قالدى . كىچىككىنە مەملىكىتنىڭ ھېچنېمىگە ئەرزىمەس ، بىرلا زەربىگە بەرداشلىق بېرەلمەس . مەگەركى بويۇنتاۋلىق قىلار بولساڭ ، شەھىرىڭنى پايمال قىلىپ ، خەلقىڭنى قۇل قىلۇرمىز ، بېشىڭغا مىڭ خىل ئازابلار سالۇرمىز ، ئەقلىڭ بىلەن ئىش قىل ، قالغىنىنى ئۆزۈڭ بىل . » قەھرىزادخان بۇنى ئاڭلاپ غەزەپتىن چار ساقاللىرى تىترەپ كېتىپتۇ . ئۆزىنى بېسىۋالالماي شاھلىق ھاسىسىنى ئەلچىنىڭ بېشىغا ئېتىپتۇ . ۋەزىرلەرنىڭ نەسىھىتى بىرلە سەل پەسكۇيغا چۈشكەندىن كېيىن دەپتۇكى : « ئەي نائەھلى غالچا ، بېرىپ مۇتىھەم پادىشاھىڭغا ئېيتقىن ، مەملىكىتىم كىچىك بولسىمۇ دۇشمىنىگە ئەل بولماس . كىشىلىرى جەسۇرلۇقتا ھەرنەۋقۇدرەتلىك رەقىبلىرىدىن ھەم قالماس ، رەزىل مەقسەتلىرىڭ ئەمەلگە ئاشماس ، قۇرۇق ھەيۋەڭگە ھېچكىم گول بولماس ، جۈرئىتى بولسا جەڭگاھدا ھازىر بولسۇن ، ھېچ يەردە ئىچمىگەن مەغلۇبىيەت شارابىنى ئىچىپ يانغاي . » بۇنى ئاڭلىغان ئەلچى جېنىنىڭ ئامان قالغىنىغا شۈكۈرلەر ئېيتىپ ، ئەلچىلىك سالاپىتىنىمۇ ئۇنتۇپ ، تاياقتىن ھۇركىگەن لالما ئىتتەك ئۆزىنى ئوردا ئىشىكىگە ئېتىپتۇ . كەلگەن يولىغا پالاقشىپ قېچىپتۇ . يول ئۈستىدە ئۈستۈنىشى ئۇششاق باللار ئاتقان پاسكىنا نەرسىلەر بىلەن بۇلغىنىپ ، شەرمەندە ـ رەسۋا ھالەتتە قايتىپ كېتىپتۇ .

ئەلقىسسە ، مەلىكە دىلرەبا خاس ساربيدا تۇرۇپ يۇقىرىقى ئىشلاردىن خەۋەر تاپقاندىن كېيىن هىممەت كەمرىنى بىلىگە باغلاپ ، ئاتىسى ئالدىغا كىرىپ دەپتۇكى :

ــ ئەي هۆرمەتلىك شاھ ئاتا ، ئۆمرۈڭ ئۇزۇن ، بەخت دۆلىتىڭ كۈشادە بولغاي ، تەلىبىم شۇلكى ، قىز بولساممۇ ئۇستىن جەڭ ماھارىتىگە ئىگە مەن ، لەشكەرلەرگە مېنى سەردار قىلىپ ئەۋەتكەيسەن ، ۋەتىنىمنى رەقىبلەرنىڭ شۇم ئايىغىدىن ئاسرىماققا جان پىدالىق كۆرسەتكەيمەن . ۋەزىرلەر بۇ سۆزدىن شادلىنىپ مەلىكىنىڭ جاسارىتىگە ئاپىرىن ئوقۇپتۇ . قەھرىزادخان هەم سۆيۈنۈپ بۇ تەلەپنى قوبۇل قىپتۇ . بارچە لەشكەر ۋە سەردارلىرىنى مەلىكىنىڭ پەرمانىغا تاپشۇرۇپتۇ . سەردارلار بۇنىڭغا رازى بوپتۇ . لەشكەرلەر باتۇر مەلىكىنىڭ باش بولغىنىدىن شادلىققا چۆمۈپتۇ . مەلىكىگە خىرىدارلىق قىلىپ كەلگەنلەردىن بىر قىسىم قورقۇنچاق كۆچلۈك دۈشمەن خەۋىرىدىن چۆچۈپ ئۆز مەملىكەتلىرىگە قېچىپتۇ . كۆپچىلىكى لەشكەرلەرگە قېتىلىپ ، مەلىكە بىلەن بىللە جەڭگاھقا بارماقنى قارار قىپتۇ . مەلىكە دىلرەبا هەممە تەييارلىقى پۈتكەندىن كېيىن قىرىق كېنىزەك بىرلە ئوتتۇز ئالتە مىڭ غەيۇر لەشكەرنى باشلاپ جەڭگاھقا قاراپ يول ئاپتۇ . لېكىن ، شەھەردىن چىقىپ بولغۇچە بىر ئىشقا دۇچ كەپتۇ :

ئەلقىسسە ، ئەسكەر شاھ ئۆيىدە تۇرۇپ كىشىلەرنىڭ سۇرەن - چۇقان ، ۋاراڭ ـ چۇرۇڭلىرىنى ئاڭلاپ ، نېمە ۋەقە ئىكەنلىكىنى بىلەلمەي ، سىرتقا چىقىپتۇ . كىشىلەردىن مەلىكىنىڭ جەڭگاھقا ماڭغانلىق خەۋىرىنى ئىشتىپ ، مەلىكىنىڭ ئۆتەر يولىغا بېرىپ . بۆسپلا مەلىكىنىڭ ئالدىغا چىقىپتۇ . مەلىكىنى كۆرۈپ ئۆزىنى بېسىۋالالماي :

ــ ئەي گۈزەللىك مەملىكىتىنىڭ سەرۋەرى باتۇر مەلىكەم ،

جەڭگاھقا مېڭىپسىز ، جەڭدە كىملەرنىڭ ئەل شەمشىرىدە بېشى كېسىلىشنى ، كىملەرنىڭ زەپەر تۇغى ئاستىدا سالامەت قايتىشىنى كۈشى بىلمەس . سىزگە ئېيتتىدىغان بىر سۆزۈم بارئىدى . مېڭىشتىن بۇرۇن مەرھەمەت قىلىپ ئاڭلاپ ئۆتكەيسىز ، ــ دەپ بۇ نەزمىنى ئوقۇپتۇ :

بىر سۆزۈم بادۇر ، تىلەگىم ئاڭلاغىل ،
ئاڭلاماي باشىمغا كۈلپەت سالماغىل .
بىر سۆزۈڭ دۇردانىسىغا جان نىسار ،
دىلرەبا ، ھەق بەرمەيىن ، جان ئالماغىل .

ئالدىنى توسقىنى ئۈچۈن مەلىكە دىلرەبانىڭ ئەسقەر شاھقا غەزىپى كەلگەن بولسىمۇ ، لېكىن ئۇنىڭ ئايدەك جامالىغا قاراپ ، غەزەپ قىلماققا كۆڭلى بارماي ، تەلمۈرۈپ تۇرغان خۇمار كۆزلىرى ۋە يۈرەكنى تىترەتكۈچى شېرىن سۆزلەرى دىلنى ئېرىتىپ ، ئەسقەر شاھقا سۆزلىمەككە ئىجازەت بەرمەسلىككە ئىمكانى قالماپتۇ . شۇنداً ئەسقەر شاھ بۇلبۇلدەك سايراپ ئۆز دەردىنى بايان قىلىپتۇ :

ــ ئەي مەلىكەم ، نەچچە كۈنلەردىن بېرى ئىشىق زەنجىرىگە باغلىنىپ ، مۇھەببەت ئىشتىياقىڭىزدا ئوت بولۇپ ياندىم . يۈرەك باغرىم داغلىنىپ ۋەسلىڭىزدىن ئۆزگە جەمئىي ئارزۇ ـ ئارمانىدىن ھەم تاندىم . نەتىجە ئۈلكى ، بۇگۈن تاقەت قىلالماي ئالدىڭىزدا ئەدەبسىزلىك بىرلە سۆز ئېچىشقا مەجبۇر بولدۇم . تەلىپىم شۇلكى مېنى يار ـ مەھبۇب بىلگەيسىز . پېقىر قۇلىڭىزغا مۇھەببەت گۈلىستانىنىڭ شاھلىق تەختىنى بەرگەيسىز . بىر جۈملە شېرىن سۆزىڭىز جېنىمغا ئارام بەرگۈسى ، تەلىپىمگە جاۋاب بېرىپ ئاندىن يۈرگەيسىز . بولمىسا مۇنداً تۇسۇپ ياتارمەن ، رەقىبلەر بېشىنى كەسمەستىن بۇرۇن ، ئۆز ئاشىقىڭىز قېنىنى تۆكۈپ ئۆتكەيسىز .

دەپ بۇ نەزمنى ئوقۇپتۇ :

تىلىكىم سۆيگۈ بوستانىڭ ئارا سۈرمەككى دەۋرانە ،
بۇ ئارزۇ نەچچە ۋاخ ئەتمىش ، مېنى كويىدا دىۋانە .
ئۇ شۇل ئارزۇ ئۈچۈن بارىم تەسەددۇق بىل ھامان دىلدار ،
تۇمەن رازى بۇ يولدا گەر بولۇرمەن خانىۋەيرانە .
مىنى بىلگىن نىگار مەھمۇب ، يېتەيمەن ئۇل سائادەتكە ،
ئۇنىڭسىز يۇرمەكىم خارلىق چۆلىدە يەككا ـ يېگانە .
مەگەركى خاھىلىماس كۆڭلۈڭ ، كىرەكمەس بۇ ھايات بۇ
جان ،
ئۇنى ئالغىن ، زەپەر قۇچاقلىرىڭچۈن نەزرى ـ قۇربانە .

ئاندىن باھار يامغۇرىدەك ياش تۆكۈپ ئۆزىنى تۇپراققا تاشلىدى . ئەسقەر شاھنىڭ مەلىكىگە ئاشىقى بىقارار بولغىنى ئەلگە تاراللىغان . لېكىن ، مەلىكىنىڭ قۇلىقىغا يېتىپ بارمىغانىدى . مەلىكە ئەسقەر شاھنىڭ ھۆسنى تەئىرىپىنى ئاڭلىغان . ئەمما ، سىپاگەرلىك بابىدىن ھېچنېمە بىلمەسلىكنى ئىشتىپ كۆڭلىدە ياراتمىغانىدى . بۇگۈن ئۇنىڭ تەرىپىدىن تاشقىرى ھۆسن ـ جامالى ۋە بىچارە ھالىنى كۆرۈپ ئۇنىڭغا رەھمى كەلدى ۋە ئاخىر خۇش تەبەسسۇم بىرلە دېدىكى :

ـــ ئەي بەرنا يىگىت ، مېنىڭ ئاشىقلارغا قويغان شەرتىمنى ئاڭلىماپمىدىڭ ، شەرتىمنى ئورۇنلىمىغۇچە ھېچ كىشىنى ئۆزۈمگە قوبۇل قىلماسمەن ، ـــ دەپ جاكار قىلدۇرغان . ئەمدى ئۇنىڭدىن يانماق نە ئىمكانىدۇر . ئاتاڭ سېنى ئاسراپ ـ ئاۋايلاپ ، ئەلەم ماھارىتىدىن تەربىيە قىلمىغانلىقى ئەلگە ئايانىدۇر . قايتىپ كەتكىن . تەلىپىڭنى قوبۇل قىلماسمەن . ئەسقەر شاھ بۇ سۆزدىن ئۈمىدسىزلىنىپ :

ـــ ھەي مەلىكە ، مەنمۇ سېنىڭ ۋەسلىڭگە يەتمىگۈنچە توختىماسلىققا قەسەم قىلغانمەن . قەسىمنى بۇزالمايمەن . ئۇنى بۇزغىچە ئۆلگىنىم ياخشىراق ، ـــ دەپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى :

قويۇپمەن پۇت ، نىگارىم ئىشق يولى ئۆزرە ،
ۋىسال غۇنچەسىنى ئۈزمەي يانارمەنمۇ ؟
چېكىپ بىسيار ئازاب ، ئۇشبۇ سەپەر ئۆزرە ،
بەخت ۋادەسىغە يەتمەي يانارمەنمۇ ؟
قەسەم قىلسام ، بۇ ئىشنى ھەم جەمئى بىلسە ،
مۇراد گۈلشەننى كۆرمەي يانارمەنمۇ ؟
تۇمەن كۈندەش - رەقىب ھالىم كۆرۈپ تۇرسا ،
ئۇلارغا دەرد ئېلىپ كەلمەي يانار مەنمۇ ؟
نە يەڭلىغ شەرمسارلىق ئۇل ، جاۋاب ئېيتقىن ،
بۇ جان رىشتەسىدىن كەچمەي يانارمەنمۇ ؟
قىلىپ نامەرد ئىشىن قايتىپ يېرىم يولدىن ،
يىگىتلىك نامىغا داغلار چۈشۈپ يانارمەنمۇ ؟

ئاندىن بىر لەشكەرنىڭ قولىدىكى قىلىچىنى تارتىۋېلىپ ، بوغۇزىغا ئۇردى . لېكىن ، مەلىكە چاققانلىق بىلەن قولىغا بىر قامچە ئۇرۇپ ، قىلىچىنى يەرگە چۈشۈرۈۋېتىپ دېدىكى :

ـــ ئەي يىگىت ، ئۆزۈڭنى بىھۇدە نابۇت قىلما ! بۇگۈن ئەل بېشىغا كۈن چۈشكەن ۋاقىتتۇر . ھەممە كىشى ۋەتەن ئۈچۈن جان پىدالىق كۆرسىتەر چاغدۇر . مۇنداق يىغلاپ تۇرماق ھەم يىگىتلەرنىڭ ئىشى ئەمەس . جۈرئىتىڭ بولسا جەڭگاھقا بارغىن ، ھايات - ماماتتا بىللە بولغايمىز . سالامەت قايتىپ كىلەلسەڭ تەلىپىڭنى قوبۇل ئەتكەيمەن . بارغۇدەك ماجالىڭ بولمىسا ئىشق دەۋاسى قىلما . مېنى ھەم ئاۋارە قىلما ، ئەل سۆيگەننى مەن ھەم

سۆيەرمەن ، ۋەتەن ئىشقىدا كۆيگەنگە ھەم كۆيەرمەن . بۇ سۆزنى ئىشىتىپ ئەسقەر شاھ ئۆيىگە چاپتى . مەلىكە دىلرەبا ئۆز يولىغا كەتتى .

ئەلقىسسە ، ئەسقەر شاھ ئۆيىگە ئۇچقاندەك يۇگۇرۇپ كېلىپ ، ئانىسىغا :

ـــ ماڭا جەك ئېتى ۋە ياراغ جابدۇق ھازىرلاپ بەرگىن . جەڭگاھقا بارغايمەن . يىگىتلىك نامىمنى ئاقلارمەن ... دەپ كۆپ مەلامەت قىلدى . بۇنىڭدىن ھەيرانۇ ھەس قالغان مېھرىبانۇ :

ـــ ۋاي جېنىم بالام ، سارالىڭ بوپ قالدىڭمۇ ؟ جەڭگاھ دېگەن سەن بارىدىغان جاي ئەمەس ، بارسالىڭ جاندىن ئايرىلىپ قالارسەن ، سەنسىز ياشىماق بىزگە ھارامدۇر ، سېنى سىرتقا كۆپ چىقارماس ئىدۇق ، يامان كۆزدىن ئاسراپ ، مىلىڭ تەستە چوڭ قىلغانىدۇق . قايسى ھەسەتخورنىڭ كۆزى تەككەندۇر . ئەمدى ھېچ يەرگە بارمايسەن . ساڭا ئاتاپ ئىسرىق سېلىپ قويىمەن ، ـــ دەپ يىغلاپ ـ قاقشاپ ئۆيگە سولۇاپتۇ . ئەسقەر شاھمۇ گېپىدە چىڭ تۇرۇپ ، ئىشەككە ئۆزىنى ئۇرۇپتۇ . خېلى ئۇزۇن تىركىشىپتۇ . شۇل تەرىقىدىكى جاڭجال بىلەن كۈن چۈش بوپتۇ . ۋەزىر بەختىيار ئوردىدىن يېنىپتۇ ، ئەھۋالنى ئۇقۇپ ، ئوغلىنى بەزلىمەككە تېرىشىپ بېقىپتۇ . ئەسقەر شاھ :

ـــ مەگەركى ماڭا رۇخسەت بەرمىسەڭلار ئۆز ـ ئۆزۈمنى ئۆلتۈرگەيمەن ، ـــ دەپ ئاخىر ماقۇل بولماققا مەجبۇر قىپتۇ . ئەتە سەھەر ماڭغىن دېگەنگىمۇ ئۇنىماي ، شۇل مىنۇت ماڭماققا چىڭ تۇرۇپتۇ . ئوغلىنى نېيىتىدىن قايتۇرالمىغان ۋەزىر بەختىيار ئاخىر ھەممە كىشى پەرزەنتلىرىنى جەڭگە ئەۋەتىپ ، بىزلا ئۆيگە يوشۇرۇپ قالساق ئەل ئىچىدە يۈزىمىز قالماس ، ئۇنى ئەۋەتەيلى ، ـــ دەپ ، ئۆزىنىڭ ئۇزۇن يىل جەڭلەردە ھەمراھ

بولغان تىغ ئۆتمەس دۇبۇلغا ساۋۇتلىرى بىرلە ئەسقەر شاھنى جابدۇپ ، قولىغا تۆمۇرنىمۇ مايدەك كېسىدىغان مىسران قىلىچىنى تۇتقۇزۇپتۇ ، ۋاپادار قارا يورغا ئېتىغا مىندۈرۈپتۇ . ئاندىن دەپتۇكى تا تۇغۇلغاندىن بېرى بىزدىن يىراقتا كەتمىگەن ، قىلىچ نەيزە كۆتۈرۈپ كۆرمىگەن ، ئات چاپتۇرۇپ كۆنمىگەنىدىك ، كۆپ ئېھتىيات قىل ، ئالدىراپ ئۆزۈڭنى جەڭگە ئاتما ، توپتىن ئايرىلغانىنى بۆرە يەر دەپتىكەن ، ئۆز لەشكەرلىرىمىز سېپىدىن ھەرگىز ئايرىلىپ قالما ، ئۆزۈڭنى كۆپ ئاسرا ، نابۇت بولساڭ قېرى ئاتاڭ ، مېھرىبان ئاناڭ داغدا قالار ، كۆزىمىز قان ـ ياشقا تولار ، بىزنى دەپ بولسىمۇ سالامەت قايتماقنىڭ كويىغا كىرگىن ! ئاندا ھەم مېھرىبانۇ ئوغلىنىڭ باش كۆزىگە سۆيۈپ ، باھار يامغۇرىدەك يىغلاپ تۇرۇپ دەپتۇكى :

— ۋاي جېنىم بالام ، جىگىرىم بالام ، ئاتاڭنىڭ تاپىلىغىنى ئېسىڭدە بولسۇن ، جەڭ تۇگىگەن زامان قايتىپ كەل ، سېنى تىرىك كۆرمىگۈچە كۆڭلىمىز تىنماس ، كۆزىمىز يولۇڭدىن ئۆزگە ياقنا قارىماس ... ئەسقەر شاھ ھەم ئاتا ـ ئانىسىنىڭ سۆزىدىن تەسىرلىنىپ كۆز ياشلىرىنى راۋان قىلىپ :

— ئەي قەدىردان ئاتا ، مېھرىبان ئانا ، خاتىرجەم بولۇڭلار ، كۆرۈشمەككە نىسىپ بولار ، — دەپ بۇ نەزمىنى ئوقۇپ خوشلىشىپتۇ :

جان ئانا ، جانىم ئاتا ، ئوغلۇڭ كېتەر ، سەن ياخشى قال ،
ئەلنى دەپ جەڭگاھ ئارا ، ئوغلۇڭ كېتەر ، سەن ياخشى قال .
بىر كۆزۈم ئالدىمدا يۇ ، بىر كۆزۈم ئارقامدىدۇر ،
بار ۋىسال بەس يىغلاما ، ئوغلۇڭ كېتەر ، سەن ياخشى قال .

ئەل غېمىن يەپ جەڭگە بارماس ، مەرد ئەمەس ، مەردان ئەمەس ،

ئەل رەقىبى كەلسە ئۇخلار ، ئەر ئەمەس ، ئوغلان ئەمەس ،
ئاقلايىن يىگىتلىكىم ئۇل دۇشمىنىم قان ـ ياشىدا ،
بەر ئىجازەت ، جان ئاتا ئوغلۇڭ كېتەر ، سەن ياخشى قال .

مەن باراي جەڭگە ۋەتەن رازىلىغىن ئىزدەپ ، سوراپ ،
مەيلى ئەل شادمانلىغچۇن ، ياشلىقىم بولسۇن خاراب .
مىڭ جېنىم بولسا پىدادۇر ، ئەل ۋەتەنىنىڭ ئىشقىدا ،
بەر ئىجازەت جان ئانا ، ئوغلۇڭ كېتەر ، سەن ياخشى قال .

بىل شەرەپ ، ئوغلۇڭ مەگەر قايتسا زەپەر قۇچماق بىلەن ،
ياكى كەتسۇن ئۇچراشۇرغا جەننەتۇل ئۇجماق بىلەن ،
پەخرى چىن ئەرنىڭ ۋەتەنچۇن ئۆزىنى قۇربان ئەتمىشى ،
چىن يۈرەكتىن ئۇل سادا ، ئوغلۇڭ كېتەر ، سەن ياخشى قال .

قىلدى پەرمان ھەم شۇنى مەشۇقىم ئۇل دىلرەبا ،
ئۇل نىكار رازىلىقىن دەپ ھەم قىلاي خوپ جان پىدا ،
جەڭ ئەمەس ، ئىشق سىنىقى دەپ ، مەن باراي جەڭگاھ ئارا ،
جان ئانا ، جانىم ئاتا ، ئوغلۇڭ كېتەر ، سەن ياخشى قال .

ۋەزىر بەختىيار :
ـــ بارغىن ئوغلۇم ، ئىرادەڭ شۇنداق كۈچلۈك بولسا ئەل ۋەتەن ئۈچۈن جان پىدالىق كۆرسەتسەڭ ، زەپەر قۇچۇپ يانغايسەن ، مەلىكىنىڭ ۋەسلىگە ھەم يەتكەيسەن ، ـــ دەپ ئىجازەت بەردى . ئاندىن قىرىق نەپەر باتۇر نەۋكىرىنى چاقىرىپ دېدىكى :
ـــ ئوغلۇمنى سىلەرگە تاپشۇردۇم . ئۇنىڭغا ئاگاھ بولغايسىزلەر ، بىر مىنۇتمۇ يېنىدىن ئايرىلمىغايسىزلار ، ئەگەر ئۇنى ساق ـ سالامەت قايتۇرۇپ كەلسەڭلار مەرتىۋەڭلارنى ئۆستۈرۈپ ،

هەممىكىلارنى دۇنيادىن بىھاجەت قىلغايمەن . نەۋكەرلەر ھەم جان دىلىدىن بۇنى قوبۇل قىلىپ ئەسقەر شاھنىڭ ئامانلىقىغا كىپىللىك قىلماقچا ئانىد ئىچىشتى . ۋەزىر بەختيار ۋە مېھرىبانۇ كۆزى نەملىك ، دىلى غەملىك ھالدا ئارقىسىدىن قاراپ قالدى .

ئەمدى بىر كەلىمە سۆزنى مەلىكە دىلرەبادىن ئاڭلىغايسىز . مەلىكە لەشكەرلىرىنى باشلاپ ئاز ئارام ئېلىپ ، كۆپ يۇرۇپ ئۇچىنچى كۈنى سەھەردىلا دۇشمەن قوشۇنلىرىغا دۇچ كەپتۇ ، بۇلار مىڭ نەپەر ئالدىن يۈرەر قوشۇن ئىكەن . مەلىكە ھەم مىڭ نەپەر باتۇر چەۋەنداز بىرلە قىرىق كىنىزەكنى باشلاپ ، قالغانلىرىنى ھۇجۇمغا ئەپلىك بىر جايغا قارارگاھ تىكىشنى تاپىلاپ قويۇپ ئاتلىنىپتۇ . دۇشمەن سېپىدىن بىر پەلۋان قىلىچ ئويناتىپ چىقىپ يەكمۇ ـ يەك جەڭگە كىشى چاقىرىپتۇ . رەقىبكە بولغان كۈچلۈك غەزەپ نەپرىتى قاينىاپ ـ تېشىپ تۇرغان مەلىكە دىلرەبا ئات سېلىپ چىقىپ ئۇنىڭ بىلەن ئېلىشىپتۇ . مەلىكە دىلرەبا رەقىبنىڭ ئۈچ مەرتىبە قىلىچ بىلەن قىلغان ھۇجۇمىنى رەت قىلغاندىن كېيىن بىرلا نەيزىلەپ ئۇنى جەھەننەمگە يولغا ساپتۇ . ئاندىن قوي پادىسىغا ئېتىلغان بۆرىدەك تاجاۋۇزچى قوشۇنغا ئۆزىنى ئۇرۇپتۇ . لەشكەرلىرى ھەم تاپ بېسىپ ھۇجۇمغا ئۆتۈپتۇ . كۆپ ۋاقىت سەرپ قىلمايلا دۇشمەنلەر قېچىدىن دەريالار ياساپ ، بېشىدىن مۇنارلار قوپۇرۇپتۇ . كۆرەڭلىكىدىن جېنى تىنىگە سىغماي خۇددىنى يوقاتقان تاجاۋۇزچى قوشۇن ئويلىمىغان كۈچلۈك زەربىدىن تىزلا تارمار بولۇپ ، جېنى ئامان قالغان بىر قانچە ئونى ئۇركۈگەن قۇشتەك قېچىپ مەغلۇبىيەت خەۋرىنى ئېلىپ چوڭ قوشۇنغا يېتىپ بېرىپتۇ . بۇنىڭدىن خەۋەر تاپقان سەركەردىسى ئەلىمىنى ئىچىگە سىغدۇرالماي قاچقانلاردىن بىر نەچچىسىنى چېپىپ تاشلاپ ، پۈتۈن قوشۇن بويىچە ئىلگىرىلەپ جەڭگە ئاتلىنىشنى بۇيرۇپتۇ .

مەلىكە ھەم ئويانىدا لەشكەرلىرىنى ۋاقىتلىق ئارام ئالدۇرۇپ ، دۇشمەننىڭ چوڭ قوشۇنىنى كۈتۈپ تۇرۇپتۇ . كەلكۈندەك بېسىپ كەلگەن ئىسكەندەر قوشۇنلىرى غايەت زور توغانغا دۇچ كەلگەندەك بىردىنلا توختاپ جەڭ سېپى ھاسىل قىلىپ ، ئاندىن شىر يۈرەك ، داڭدار ، پالۋانلىرىدىن بىرنى يەكمۇ يەك جەڭگە چىقاردى . غەيرەت جاسارىتى ئۇرغۇپ تۇرغان مەلىكە دىلىرەبا ئۆز باتۇرلىرىنىڭ جەڭگە چىقىش تەلىپىنى رەت قىلىپ يەنە ئۆزى ئاتلاندى . رەقىبى ئۆزىگە ئۇرغان قىلىچ زەربىسىنى رەت قىلىپ ، نەيزىسى بىرلە ئانداق ئۇردىكى نەيزە قالقانىنى تۇتۇشىغا ئۇلگۈرەلمىگەن ئۇل نابىكارنىڭ بوغۇزىدىن كىرىپ گەجگىسىدىن چىقتى . بۇنى كۆرگەن مەلىكە لەشكەرلىرى تەنتەنە قىلىپ ، دۇشمەن لەشكەرلىرى ئەنسىزلىككە چۆمدى . دۇشمەننىڭ نامدار پالۋانلىرى مەيدانغا چۇشۈەردى ، مەلىكە ھەم بىر ـ بىرلەپ ئۇلارنىڭ تەن قەپسىنى پاچاقلاپ ، جان قۇتقۇسىنى جەھەننەمگە يوللاۋەردى ، يەككە جەڭدىن بۇرنىغا يېگەن ئىسكەندەر قوشۇنلىرىنىڭ ھەيۋىسى سۇنۇپ ، سانىنىڭ كۆپلۈكىگە ئىشىنىپ سەپ بويىچە ھۇجۇمغا ئۆتتى . مەلىكە ھەم نەيزىسىنى بىرلا چۆرىدى . ئوتتۇز ئالتە مىڭ شىر يۈرەك باتۇر تەڭلا ئاتلىنىپ ئۆزىدىن بىر ھەسسە ئارتۇق دۇشمەن قوشۇنىغا قەھرى بىلەن ئۆزىنى ئۇردى . شۇنداق دەھشەتلىك جەڭلەر بولدىكى ئەزرائىل ئەلەيھىسسالامنىڭ بازىرى چىقىپ ئۆلۈكلەر تاغدەك دۆۋىلەشتى . باشلار تاۋۇزدەك ئۇزۇلۇپ قانلار دەريادەك مەۋج ئۇرۇپ ئاقتى . ھەممە يەردىن سۇرەن ـ چۇقان ، قىيا ـ چىيا كۆتۈرۈلۈپ ، يەر جاھان زىل ـ زىلگە كەلدى . كۆتۈرۈلگەن چاڭ ـ توزانلار قۇياش يۈزىنى توسۇپ ، لەشكەرلەرنىڭ كۆزىگە قاراڭغۇلۇق تىقىلدى . مەلىكە گاھ زۇلپىقارىنى ئوينىتىپ ، گاھ نەيزىسىنى جەۋلان قىلدۇرۇپ ھەممە يەرگە ئەجەل ئۇرۇقىنى

چاچتى . ئۇنىڭغا توغرا كېلىپ قالغان دۇشمەننىڭ سەركەردە ـ لەشكەرلىرىدىن ھېچبىرى ئامان قالمىدى . لەشكىرى ھەم ئاجايىپ باتۇرلۇق بىلەن جەڭ قىلىپ بىرى ئونغا تېتىغۇدەك غەيرەت ـ شىجائەت بىلەن رەقىبلەر بېشىغا ئاپەت ياغدۇرۇپ ، ھېچ يەردە ئىچىمىگەن مەغلۇبىيەت شارابىنى ئىچۈرۈپ ، پۈتۈن سەپ بويىچە چېكىنىشكە مەجبۇرلىدى .

ئەلقىسسە ، ئەسقەر شاھ شۇل مەزگىلدە يېتىپ كېلىپ كۆردىكى : جەڭ ئاجايىپ قىزغان ، باتۇرلارغا پۇرسەت تۇغۇلۇپ ، قورقۇنچاقلارنىڭ كۆنى تۈتۈلغان . مەلىكە ھەممىنىڭ ئالدىدا نەيزىسىنى جەۋلان قىلدۇرۇپ ، ئەجەل مالائىكىسىدەك ۋەھىمە ئوتىنى چېچىپ ، باھادىرلىق كۆرسىتىۋاتقان ، قالغانلار ھەم ئۇنىڭدىن قىلىشماي جەڭ قىلىپ ، دۇشمەننى تىرىپىرەن قىلىۋاتقانىكەن . ئەسقەر شاھ بۇنىڭدىن روھلىنىپ ئېتىنى قويۇۋەتتى . قىرىق نەۋكەر ئۇنى توسۇشقا ئۇلگۈرەلمەي ئارقىدىن ھەم قىلىچلىرىنى سۇغۇرۇپ جەڭگە ئاتلاندى . ئۆمرىدە تىنىم كۆتۈرۈپ باقمىغان ئەسقەر شاھ يىگىتلىك غۇرۇرىغا ئېلىپ مەلىكىگە بولغان كۈچلۈك مۇھەببىتى ۋە ئەل رەقىبلىرىگە بولغان غەزەپ ـ نەپرىتىنىڭ سېھرىي ـ كۈچى بىلەن ئۆزىنى دۇشمەنگە ئۇردى . قىلىچ ھەر مەرتىبە چۆرۈلگەندە رەقىبلەر قىنى ھەريان چېچىلدى . زەبەر دەست پالۋانلاردەك جەڭ قىلدى . ھەممىنى ئۇنتۇپ دۇشمەن لەشكىرى ئەڭ كۆپ توپلاشقان جايلارغا ئېتىلدى . شۇل كۈنى ئانداق جەڭلەر بولدىكى ھېچكىمگە رەھىم قىلماس ، ئۆز رەقىبىنى قوغلاپ يوقاتمىغۇچە توختىماس ئىدى . ئۆلۈكلەر تاش ـ تۇپراقتەك ھەممە يەرنى قاپلىغانىدى .

ئەلقىسسە ، شۇل تەرىقىدە كەچكىچە جەڭ بولدى .

تاجاۋۇزچى قوشۇن تارمار بولۇپ ، قېچىشقا يۈزلەندى . مەلىكە قوشۇنلىرىنىڭ غەيرەت جاسارىتى ئۇلارنىڭ ئۇستىدىن غالىب كەلدى . مەلىكە لەشكەرلىرى قاچقانلارغا ئارام بەرمەستىن قوغلاپ سۈرۈپ ، سانسىزلىرىنى يوقلۇق ئالمىگە ئۇزاتتى ھەم نۇرغۇنلىرىنى ئەسىر ئالدى ، ئامان قالغانلىرىنى پامىر تاغلىرىدىن ھالقىتىپ ، كەلگەن يېرىگە قوغلاندى قىلدى . تۇن پەردىسى يېيىلغاندىن كېيىنلا ئاندىن مەلىكە دىلرەبا توختاپ ئارقىغا يېنىشقا پەرمان قىلدى . يول ئۈستىدە يەنە بۇيرۇدىكى :

— ھەممە يارداملار تېۋىپلار تەرىپىدىن داۋالانسۇن ، ئەسىرلەرنىڭ قايتىشىغا ئىجازەت قىلىنسۇن ، بىز تەرەپتىن شەھەت بولغانلار دەپنە قىلىنىپ ، قالغىنى جەڭ مەيدانىدا شۇ پېتى قالسۇن . لەشكەرلەر شۇ بويىچە ئىشقا تۇتۇش قىلدى . ئۆز تەرىپىدىن قۇربان بولغان نەچچە مىڭ جەڭچىنىڭ جەسىتى بىر - بىرلەپ ئىزدەپ تېپىلىپ ، ھەممىسى بىردەك جەڭ مەيدانىغا دەپنە قىلىندى . ئىسكەندەر لەشكەرلىرى تاشلاپ قاچقان ۋە ئۆلۈكلىرى بىلەن قالغان ھېسابسىز ئالتۇن - كۈمۈش ئىگەر - جابدۇقلار ، گۆھەر - ياقۇتتىن كۆز قويۇلغان قىلىچ - قالقان ، نەيزە - ئۇموت ۋە باشقا لازىمەتلىكلەر ، ئالتۇن دۇبۇلغا ، كۆمۈش ساۋۇتلار شۇ پېتى قالدۇرۇلدى . ئىسكەندەر قوشۇنلىرى باشقا ئەللەردىن بۇلاپ - تالاپ ئالغان بۇ ھارام مالالارغا ھېچكىم تىگىش قىلىشنى خالىمىدى ھەم رۇخسەت قىلىنمىدى .

ئەلقىسسە ، مەلىكە دىلرەبا ئۆز چىدىرىغا كىرىپ ئۇھ دېگۈچىلىك ئالدىغا ھەممە يېرى قانغا مىلىنىپ ، ئەزالىرى جاراھەتلەنگەن ئەسقەر شاھ كىرىپ كەلدى ۋە دېدىكى :

— ئەي باتۇرۇم مەلىكەم ، ئۇشبۇ قۇتلۇق مىنۇتلارنىڭ ھۆرمىتى ، ماڭا بەرگەن ۋەدەڭنى ئەسلىتىشىمگە رۇخسەت

قىلغايسەن ، مانا جەڭگاھتىن سالامەت ياندىم . ئۆمرۇمدە قۇرۇتقىمۇ ئازار بەرمىگەن بەندە ئىدىم ، يۈز نەچچە رەقىبنىڭ بېشىنى ئالدىم . بۇلار ھەممىسى ئەل ـ ۋەتەن ئۈچۈندۇر . يىگىتلىك نامىنى ئاقلاش ئۈچۈندۇر ، بۇ بىر جەڭنى ھايات ـ ماماتلىق كۈرەش ئەمەس ، بەلكى مۇھەببىتىڭنىڭ سىناق ئۆتكىلى دەپ بىلدىم ھەم ئۇنىڭدىن سالامەت ئۆتۈپ ئالدىڭغا كەلدىم ، ـــ دەپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى .

ئەستىمۇ « جەڭگاھقا بار » دەپ كەتمىشىڭ ،
مەن بەجا قىلدىم ، ئۇشۇل پەرمانىڭە ،
ماھىروي ۋەسىقىنى ئىزدەپ كەلمىشىم ،
جەڭ ئوتىغا مەن بولۇپ پەرۋانىڭە
ئەمدى ۋەدەڭچۇن ۋە فالىغ كۆرمىشىم ،
نەۋبەتىدۇر ، مەن كۆرەي مەردانىڭە ،
قىل بەجا ، لۇتفىڭنى ئىزدەپ كەلمىشىم ،
ئەت ۋىسال ،مەنزىلى مەن سەرسانىڭە .

مەلىكىنىڭ يۈرەك تارلىرىنى چېكىپ ، مۇھەببەت ھېسلىرىنى ئويغاتتى ، ئۇنى ھەم بۇلبۇلدەك سايراتتى . مەلىكە دىلرەبا ئانارداەك قىزىرىپ دېدىكى :

ـــ ئەي يار ـ ۋاپادار ، مېنىڭ بىر سۆزۈم بىلەن شۇنچە رىيازەتلەر تارتىپسەن ، ئەمدى ۋەدەمگە ۋاپا قىلماقتىن ئۆزگە قارارىم يوقتۇر . لېكىن ، ئەندىشەم شۇلكى جەڭگاھدا مىڭلىغان كىشىنىڭ ھاياتلىق كۈلى قولۇمدا توزىدى . قانلىرى گۈل بەرگىدەك ھەريان چېچىلدى . ئۇنىڭدىن يىرگەنمەسسەنمۇ سەن ؟ قىزلىق لاتاپىتىمنى ساقلىمايى ، يىگىتلەردىن ئۈستۈنرەك جەڭ ماھارىتىنى ئۆگەنگەن ھەم چەۋەندازلاردەك تۇرمۇشقا كۆنگەن ئىدىم ، ئۇنىڭدىن بىزار بولماسسەنمۇ ؟

ئەسقەر شاھ بۇ سۆزنى ئاڭلاپ دېدىكى :

ــ ئەي يار ، مەھبۇب ، ھاياتلىق گۈلى توزىغانلار ئادالەت ئىلاھىنىڭ جازاسىنى تارتقانلاردۇر ، قولۇڭ ئۈل جازانى ئىجرا قىلغۇچى قولدۇر . قىزلىق لاتاپىتىڭنى ساقلاپ يۈرگەن بولساڭ ، رەقىبلەر ئالدىدا يولۇاستەك باتۇرلۇق كۆرسىتەلمەس ئىدىڭ ، بەلكى ئۈلارنىڭ زۇلمىدىن ئاجىز ـ مەزلۇملاردەك ئاھلار ئۇرۇپ ، قانلار يۇتۇپ قالار ئىدىڭ ، سېنىڭ باتۇرلۇقۇڭ سەۋەبىدىن لەشكىرىڭ ھەم غەيرەتلىنىپ ، غالىب بولدى . ساڭا بولغان مۇھەببىتىم يۈز ھەسسىلەپ ئاشتى . ئەمدى ئارتۇقچە باھانە كۆرسەتمىگەيسەن ، تەشنالىق ئوتىدا زار ئەتمىگەيسەن . مەلىكە بۇ سۆزدىن خۇشنۇد بولۇپ ئەسقەر شاھنىڭ بوينىدىن ئېلىپ ، كۆپ مېھرىبانلىق كۆرسەتتى . ئاپئاق قولياغلىقى بىرلە يۈز ـ كۆزىدىن چاڭ ـ توزان ۋە قان داغلىرىنى سۈرتۈپ جاراھەتلىرىنى تاڭدى . شېرىن سۆزلەر بىلەن دىلىنى شاد قىلدى .

ئەلقىسە ، مەلىكە ئەۋەتكەن خەۋەرچى شەھەرگە يېتىپ غەلىبە خەۋىرىنى يەتكۈزدى . قەھرىزادخان باشلىق پۈتكۈل شەھەر ئەھلىنىڭ شادلىقتىن بېشى كۆككە يېتىپ ، غالىب قوشۇنىنى قارشى ئالماقنىڭ كويىدا شەھەرنى زىننەتلەپ ، قۇتلۇقلاش مەرىكىسىگە تەييارلىق قىلدى . ھەر قايسى ئەللەرگە ھەم خۇش خەۋەرنى يەتكۈزۈپ ، يارەمگە كېلىۋاتقانلارنى يول ئۈستىدىلا رەھمەت تەشەككۈر بىرلە قايتۇردى . ئۈچىنچى كۈنى مەلىكە دىلرەبا داغدۇغا ، ھەيۋەت ـ ھەشەمەت بىرلە قوشۇنلىرىنى باشلاپ يېتىپ كەلدى . قەھرىزادخان باشلىق جەمئى پۇقرا چوڭ ـ كىچىك ھەممىسى شەھەر سىرتىغا چىقىپ قارشى ئالدى . داقا ـ دۇمباق ، ناغرا ـ كارناي ساداسى كۆككە يەتتى . مەلىكە دىلرەبانىڭ بېشىدىن تىللا ـ يامبۇ ، ئۈنچە مەرۋايىتلار چېچىلدى . ئۇنىڭ شەنىگە

ناخشا ـ قوشاقلار قېتىلدى . ۋەزىر بەختيار تەلمۇرۈپ قارار ئىدى . ئاخىر كۆردىكى ئوغلى ئەسقەر شاھ مەلىكە دىلرەبانىڭ كەينىدە ساق ـ سالامەت ئاتلىق كېلىۋاتىتۇ . شۇندا ئەسقەر شاھ ھەم ئاتىسىنى كۆرۈپ ئاتتىن چۈشتى . ئاتىسى باشلىق جەمئى دۆلەت ئەربابلىرىغا ئەدەب بىلەن سالام بەردى . ۋەزىر بەختيار خۇشاللىق ياشلىرىنى تۆكۈپ ، ئۇنىڭ پىشانىسىدىن سۆيۈپ ئوغلىنىڭ سالامەت قايتقىنىنىڭ شۈكرانىسىگە شۇ يەردىلا بىلدىكى ئالتۇن كەمەر بىلەن تىللا توشقۇزۇلغان ھەمياننى بېشىدىن ئۆرۈپ ، كەمبەغەللەرگە ئىھسان قىلدى . ھەممەيلەن ئەسقەر شاھنىڭ گۈزەل جامالىغا زۇقلىنىپ قاراپ قېلىشتى . كۆڭلىدە مەلىكە دىلرەباغا جۈپ قىلىشتى .

ئەلقىسسە ، شەھەرگە يانغاندىن كېيىن قەھرىزادخان قىرىق كۈن مەرىكە ئۆتكۈزۈپ ، غەلىبىنى قۇتلۇقلاشقا ئەمر قىلدى . نەغمە ناۋا ، توي مەرىكە قىزىپ كەتتى . ۋەزىر بەختيار شۇبۇ خەيرىلىك كۈنلەردە قەھرىزادخانغا ئۆز ئارزۇسىنى بايان قىلىپ مەلىكە دىلرەبانى كېلىنلىككە سورىدى . قەھرىزادخان ئەسقەر شاھنى كۆرۈپلا كۆڭلىگە مېھرى چۈشۈپ قالغىنى ئۈچۈن ، شۇلزاماتلا ماقۇللۇق بىلدۈردى . قىزنىڭ ماقۇللىقى بىلەن توي باشلاپ ئاخىر ئۇل ئاشىق ـ مەشۇقلارنى مۇراد مەقسىتىگە يەتكۈزدى . ئۇلار ھەم بىر ئۆمۈر بەختلىك ھايات كەچۈردى .

تۆتىنچى باب

مەلىكىنىڭ تەلەپ قويغۇچىلار ئەقلىنى سىناپ كۆرگىنى ،
پاراسەتلىك ئوۋچى يىگىتنىڭ مۇرادـ مەقسىتىگە يەتكىنى

※ ※ ※

دۇچار بولغاي كىشى بىسيار مۇشەققەتكە ،
تايانسۇن ھەر ۋاقىت ئەقلـ پاراسەتكە .
يېقىن ئەيلەر ئۇ مەقسەت مەنزىلىنى بىلسەڭ ،
نادانلىق قويغۇسى ھەسرەتـ نادامەتكە .

ئەلقىسسە ، بۇلبۇل شاھ نىمەتۇللاخانىنىڭ تەلىپىگە بىنائەن يەنە بىر يېگى ھېكايىنى باشلاپتۇ .

ئەي بەختلىك شاھ ـــ دەپتۇ بۇلبۇل ، ـــ ئۆزلىرىنىڭ تاج ـ دۆلەتلىرىگە ۋارىس بولىدىغان قابىلىيەتلىك بىر ئوغۇل پەرزەنتلىرى بار . بۇ جەھەتتىن كۆڭۈللىرى توق . لېكىن ، ئۆتكەن زاماندا دۇرەپشان مەملىكىتىدە شانۇ شەۋكەتلىك ، بىسىيارى ھىممەتلىك بىر پادىشاھ بولۇپ ، ئىسمى شەرىپى مەخمۇتخان ئىكەن . يېشى يەتمىشتىن ئاشقان ، بىر پۇتى گۆرگە ساڭگىلاپ قالغان بولسىمۇ تەختى ـ بەختىگە ۋارىس بولغۇچى ئوغۇل پەرزەنتى يوق ئىكەن . بىراق ، شۇنداقتىمۇ كۆڭلىگە ئارام بەخش ئېتىدىغان ، سەلتەنەت تاجىغا زىننەت بەرگۈچى گۆھەردىنمۇ ئەتىۋارلاپ چوڭ قىلغان بىر قىزى بار ئىكەن . ئۇ قىز شۇنداق بىر قىز ئىكەنكى ھۆسنى ئىقلىمنىڭ شاھغۇبانى ، گۈزەللىك ئالىمنىڭ خۇرشىدى تابانى ، ئۆز دەۋرىنىڭ تەڭدىشى تېپىلماس جانانى ئىكەن . ئىسمى

دىلخۇمار ، يىگىتلەر تىلىنى ئۆزىگە بەند قىلغان تىلتۇمار ئىكەن ھەم بۇ قىزنى ئەمرىگە ئالغۇچى مەخمۇتخاننىڭ تەختى ۋارىسى بولار ئىكەن .

شۇنداق سەۋەبلەر تۈپەيلى ھەر يەر - ھەر تەرەپتىن نۇرغۇن شاھزادە بايۇەچچىلەر مەلىكە دىلخۇمارنىڭ ئىشق - پىراقى بىلەن ئارزۇلۇق خىيالچان تۇنلىرىنى يورۇتۇپ ، كېچە - كۈندۈز دېمەي يول يۈرۈپ ، ئۈمىد تۈلپارىنى يۈگۈرتۈپ ،شاھ مەخمۇدخاننىڭ ئوردىسىغا قاراپ چېپىپتۇ ، ئوردا ئەھلىنىڭ ئايىغى ئۈزۈلمەس ئەلچىلەردىن بېشى غەمگە تولۇپ تېشىپتۇ . بىرىگە ماقۇل دەي دېسە يەنە بىرى ئۇنىڭدىنمۇ تۈزۈكرەك ، بۇنىڭدىنمۇ ئۇ تۈزۈكرەك بىلىنمەپ ، قايسى بىرىگە جاۋاب بېرىشنى بىلەلمەي ئاخىر مەلىكە ئۆزى تاللىسۇن دېگەن قارارغا كېلىشىپتۇ . بۇ قارارنى مەلىكىنىڭ ئىنىكئانىسىغا ئېيتىپ ، مەلىكە قېشىغا كىرگۈزۈپتۇ .

ئىنىكئانا مەلىكە قەسرىگە كىرگەندىن كېيىن شاھنىڭ قارارىغا ئۆزىنىڭ بىر تاغار ۋەز - نەسىھەتلىرىنى قوشۇپ مەلىكە دىلخۇمارغا يەتكۈزۈپتۇ . مەلىكە قارارنى ئاڭلاپ ، قالدى گەپكە قۇلاق سالماي خىيال سۈرۈپ ئولتۇرۇپ كېتىپ ئاخىر :

ـــ شاھ ئاتامغا يەتكۈزۈڭ ، مېنىڭ ئۈچ شەرتىم بار ، بىرىنچى ، يۈز يالغاننى بىر ھېكايە قىلىپ توختمای ئېيتالىغان ، ئىككىنچى مەن ئۇخلىغاندا ئويغىتالىغان ، ئۈچىنچى خاپا چېغىمدا كۈلدۈرەلىگەن كىشى ئۇنى ئادا قىلغان بولىدۇ . كىمكى بۇ شەرتلەرنى ئادا قىلالىسا مەيلى ئۇ شاھزادە ياكى بەگزادە بولسۇن ، ياكى نامرات - كەمبەغەل قەلەندەرزادە بولسۇن ، ئۇنىڭدىن قەتئىينەزەر كۈيئوغوللۇققا قوبۇل قىلسا بولىدۇ ، ـــ دەپتۇ .

مەلىكىنىڭ ئىنىكئانىسى بۇ سۆزنى ئېقتمای - تېمتمای ئاپىرىپ شاھ مەخمۇدخانغا يەتكۈزۈپتۇ . مەخمۇدخانمۇ قىزىنىڭ

كۆڭلىنى ئاياپ ، بۇ شەرتلەرنى ئەلگە جاكار قىپتۇ . ئەلچىلەردىن ئاڭلىمىغان بىرى قالمىغانلىقتىن سىرتىدا كەلمەكچى بولغانلارمۇ خەۋەر تېپىپتۇ . شۇنىڭدىن كېيىن تەلەپكارلار ئىچىدىن بىر قىسمى شەرتلەرنى جايىدا ئورۇندىيالماي ئەل ئىچىدە شەرمەندە بولۇشتىن قورقۇپ كەينىگە چېكىنىپتۇ . قالغانلار ئوردىغا بىر ـ بىرلەپ كېلىپ تەلىيىنى سىناب كۆرۈپتۇ . لېكىن ، بەخت ـ تەلەي ھېچبىرىگە نېسىپ بولماپتۇ . مۇراد مېۋىسىنى ئۈزەلمەي ئەلەم ئوتىدا ئۆرتىنىپ تاماشاچىلارنىڭ كۈلكىسى ، ئىچى قارىلارنىڭ مەسخىرە ساداسى ئىچىدە ئۆلۈمالاي دېسە جان تاتلىق ، كىرىۋالاي دېسە يەر قاتتىق ، ئاسمان يىراق كېلىپ ، مىڭ مۇشەققەتتە قۇيرىقىنى خادا قىلىپ ، كەلگەن يېرىگە تىكىۋېتىپتۇ .

ئەلقىسسە ، شۇ كۈنلەردە دۇرەپشان مەملىكىتىنىڭ تاغلىق يېزىسىدا تۇلكە ، توشقانلارنى ئوۋلاپ ، بۆرە ـ يولۋاسلارنى قوغلاپ ، ياشىنىپ قالغان ئانىسىنى بېقىپ تىنچ ياشاۋاتقان بىر ئوۋچى يىگىت بار ئىكەن . ئىسمى رۇستەم ئىكەن ، جىسمى ھەم رېۋايەتلەردىكى پالۋان رۇستەمدەك غەيرەت ـ جاسارەتكە تولغانكەن ، زېرەك ۋە ئەقىل ـ پاراسەتلىكى ، مەرد ـ مەردانلىكى ئەل ئاغزىدا داستان ئىكەن .

مەلىكە دىلخۇمارنىڭ ھۆسنى تەرىپى بۇ يېزىنغىمۇ يېيىپ كەپتۇ . ئارقىدىن مەلىكىنىڭ شەرتى بىلەن شەرتىنى ئورۇندىيالمىغانلارنىڭ رەسۋا بولغانلىقى ھەققىدىكى سۆز ـ چۆچەكلەرمۇ تارقاپتۇ . قۇلاقتىن قۇلاققا ئاڭلىنىپ يۆتكىلىپ يۈرۈپ رۇستەمنىڭ قۇلىقىغىمۇ ئاخىر بىرى ئون قىلىنىپ يەتكۈزۈلۈپتۇ .

شۇنىڭدىن باشلاپ رۇستەمنىڭ خاتىرجەملىكى بۇزۇلۇپ ، مەلىكىگە نىسبەتەن زەۋىق ئىشتىياقى قوزغىلىپ ، غەيرىتى ھەم

جۇش ئۇرۇپ ئاخىر ئانىسىنىڭ ۋە ئەل يۇرتىنىڭ توسقىنىغا ئۇنىماي ئىرادە كەمىرىنى مەھكەم باغلاپ ، مەلىكىنىڭ ھۇزۇرىغا بېرىش ، شەرتىنى ئورۇنلاپ ئۇل نازىنىن دىلبەرنىڭ ۋەسلىگە يېتىش مەقسىتىدە شەھەر تامان يول ئاپتۇ .

شۇ يۇرگىنىچە توختىماي يۇرۇپ شەھەرگىمۇ يېتىپتۇ. ئوردىغىمۇ بېرىپتۇ . ئوردا ياساۋۇللىرى توسۇۋالغانىكەن ، ئۇلارنى « شاھقا ئەرزىم بار » دەپ ئالداپ قويۇپ شاھ قەسرىگە كىرىۋاپتۇ .

شاھ مەخمۇدخان ۋەزىر - ۋۇزىرالىرى بىلەن دۆلەت ئىشلىرى ئۈستىدە پىكىرلىشىپ خۇش چاغ ئولتۇرغانىكەن .

ئۇ كىرگىنىچە بېرىپ « ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم شاھ ئالىيلىرى » دەپ سالام بېرىپ بىر چەتتە قول باغلاپ تۇرۇپتۇ .

شاھ مەخمۇدخان ئۇنىڭ ئۈستۈنىشىغا قاراپ ياراتمىغان بولسىمۇ ، لېكىن يەنىلا سالىمىنى ئىلىپ نېمە مەقسەتتە كەلگەنلىكىنى سوراپتۇ .

رۇستەم تەمكىنلىك بىلەن :

— ئەي كەرەمىلىك شاھ ئالىيلىرى ، مال ـ مۈلۈككە گادای بولسامۇ ، ئەقىل ـ پاراسەتكە غەنىدۇرمەن ، مەلىكىگە غايىۋانە ئاشىقى بىقارار بولغىنىم ئۈچۈن پاراستىمگە تايىنىپ ، شەرتىنى ئورۇنلاش ، ئۆزىنى ئەمرىمگە ئېلىپ مۇرادىمغا يېتىش ئۈمىدىدە كەلدىم ، — دەپ مەقسىدىنى بايان قىپتۇ .

— ئەي يىگىت ، نۇرغۇنلىغان شاھزادە ، بەگزادىلەر بەجا كەلتۈرەلمىگەن شەرتلەرنى سەن تېخىمۇ ئورۇندىيالماسسەن ، مۇشۇ مىنۇتتىنىڭ ئۆزىدە كەينىگە قايت ، ھالىڭغا قاراپ ئىش قىل ، ئەگەر كۆنمەي سەنمۇ شەرتىنى ئادا قىلىشقا ئاجىز كەلسەڭ ، ئەل ئىچىدە ئىزا ـ ئاھانەتكە قالغانىنىڭ سىرتىدا مەرتىۋەڭگە باقماي ، مەلىكىنى دەپ كەلگىنىڭ ئۈچۈن قوشلاپ جازاغا ئۇچرايسەن ، — دەپ

مەخمۇدخان رۇستەمنى رايىدىن ياندۇرۇشقا ئۇرۇنۇپتۇ .

ــ ئەي شاھى ئالىمم ، گەپ دېگەن ئاتقان ئوق ، ئۇنى قايتۇرۇۋالغىلى بولماس ، ئىجازەت قىلسىلا مەنمۇ باشقا تەلەپكارلار قاتاردا ئۇرۇنۇپ كۆرسەم ، ئەگەر شەرتنى ئادا قىلالمىسام بېشىم كەتسىمۇ رازىمەن . لېكىن ، ھېچ ئىشنىڭ تايىنى يوق قۇرۇقلا قايتىشقا رازى ئەمەسمەن ، مەرتىۋىلىكلەر ئورۇندىيالمىغان ئىشنى مەرتىۋىسىز بولساممۇ ئورۇنداپ قالسام ئەجەب ئەمەس ، بىر ئىشنى قىلالماسلىق مەرتىۋىگە ئەمەس ، پاراسەت ۋە قابىلىيەتكە باغلىق تۇر ، ــ دەپ ئۆز تەلىپىدە چىڭ تۇرۇۋېتۇ رۇستەم .

ــ خەير ، شەرتنى ئادا قىلالمىسا ئۆزۈڭنى دار ئاستىدا كۆر ، جاھىللىقىڭدىن سۆزۈمنى قوبۇل قىلمىدىڭ ، ئۇ چاغدا ئۆز ئۈۋالىڭ ئۆزۈڭگە ، ــ دەپ شاھ مەخمۇدخان مەلىكىنى چاقىرىشقا ئەمر قىپتۇ .

مەلىكە دىلىخۇمار كەلگەندىن كېيىن پەردە كەينىدە ئولتۇرۇپ بىرىنچى شەرتنى بەجا كەلتۈرۈشكە ئەمر قىپتۇ .

ــ ئەي كەرەمدىك شاھ ، ھۆرمەتلىك مەلىكەم ، ــ دەپ ھېكايىسىنى باشلاپتۇ رۇستەم ، ــ قەدىمكى زاماندا ، يېقىنقى بىر چاغدا مەن تېخى ئانامنىڭ قورسىقىدا ئىدىم ، ئۇ يەردە يېتىش راھەت بولسىمۇ لېكىن زېرىكىشلىك تۇيۇلۇپ ئانامدىن مېنى تېزرەك تۇغۇشنى تەلەپ قىلدىم ، لېكىن ئانام دېدىكى :

ــ ۋاي بالام ، تەگمىگەن ئېرىمدىن تېخى تۆرەلمىگەن بالام ، ھازىر ۋاقتى ئەمەس ، ۋاقتىسىز تۇغۇۋەتسەم خەق كەينىمدىن سۆز ـ چۆچەك قىلمىسىمۇ غەيۋىتىمنى تازا قىلىدۇ ، سەۋر قىلالمىساڭمۇ تاقەت قىل ، تەگمەيدىغان ئېرىمنىڭ ئەمرىگە ئۆتۈۋالاي ، ئاندىن بارمايدىغان قېيىن ئانامنىڭ ئۆيىدە ئىززەت ـ ئابرويۇم بىلەن تۇغۇۋالاي .

شۇنداق قىلىپ ئانام مىنى تۇغقىلى ئۇنىمىدى ، كەلمىگەن ئاچچىقىمغا پايلىماي ئۆزۈمنى بېسىۋېلىپ ئۆزۈمگە ـ ئۆزۈم دېدىمكى : « ئانام تۇغمىسىمۇ قورسقىدىن قېچىپ چىقاي » دەپ يېتىلمىگەن ئەقلىمدىن مەسلىھەت سورىسام « ماقۇل دېمىسىمۇ ياق دېمىدى » . دەرھال ئانامنىڭ كىندىكىدىن دىككىدە سەكرەپ ، پەم بىلەن يەرگە چۈشۈۋالدىم . قارىسام گەۋدەم بىلەن پاچىقىم ئانامنىڭ قورسقىدا قاپتۇ . ئىككى قولۇم بالدۇرلا چىقىۋاپتىكەن ، بېشىمنى چىقىرىمەن دەپ ئىككى قۇلىقىمنى تۇتماي تۇرۇپ تارتقىلى تۇرۇپتۇ . ھەممىدىن كېيىن قالسىمۇ مەندىن بۇرۇن چىقىۋالغان ئىسمىم بىر تەرەپكە كېتىپ باردۇ .

ئەمدى قانداق قىلغۇلۇق دەپ ئويلىدىمكى ئىسمىمنى قوغلايمۇ ياكى جىسمىمنى ؟ شۇ ۋاقىتتا ئانامنىڭ قورسقىدىن چىقماي كەپلىشىپ قالغان بېشىمدىكى پېتىلمىگەن ئەقلىم دېدىكى :

ــ جىسمىڭنى تارتىپ چىقىرىمەن دېسەڭ جىق ۋاقىت كېتىمگەن بىلەن ئاز ۋاقىت يېتىمەيدۇ ، ئاڭغۇچە ئاناڭ سىزنىپ قىلىپ قايتا قورسقىغا سولىۋالىدۇ . پۇرسەتنى ئۆتكۈزۈۋېتىپ ۋاقىتنى چىڭ تۇتۇپ قېچىۋال ، ئىسمىڭنى قوغلاپ بېرىپ تۇتۇۋال ، جىسمىڭسىز ياشىغان بىلەن ئىسمىڭسىز ياشىيالمايسەن .

شۇنىڭ بىلەن جىسمىم قالسىمۇ مەيلى ، ئۆزۈم چىقىۋالغانغا شۈكرى دەپ ، يول بىلمىسەممۇ يولدىن ئازماي ، ئەگرى يولدىمۇ تۈز مېڭىپ ، تۈز يولدىن باشقىسىدا ماڭماي ئۇدۇل مېڭىپ بىر مۇنچىلا ئايلىنىپ ، ئىسمىم كەتكەن مەغرىپنى كۆزلەپ ، مەشرىق تەرەپكە يۈگۈرۈپ ئاخىر مەھەللىمىزدىكى بايىنىڭ تېرىمىغان قوغۇنلۇقى ، ئۈنمىگەن تاۋۇزلۇقىغا بېرىپ قالدىم . بۇ يەردە ھېچ ئىسمىم كۆرۈنمەيدۇ ، ئاغزىم بولمىسىمۇ سورىدىمكى :

ــ ھەي ، بۇ يەردە ئەزەلدىن بولۇپ باقمىغان خالايىق ،

مېنىڭ ئىسمىمنى كۆردۈڭلارمۇ ؟ شۇندا بىرى دېدىكى :

ــ ئىسمىڭنىڭ « ئى » سى ئۇيانغا « س » سى بۇيانغا قاچتى ، يەنە بىرى « ئى » سى « سى » نى قوغلاپ « م » سى « ئى » نى قوغلاپ كەتتى . ئۇلارنى ساقلاپ تۇر ، ساقلىمساڭمۇ توختاپ تۇر ، ئەتە توختاپ تۇنۇگۈنلۈككە قايتىپ كېلىدۇ .

بۇ ئاۋازنىڭ نەدىن چىقىۋاتقىنىنى بىلسەممۇ ، ئىزدەپ باقسام ئەتراپىمدا چوڭلۇقى يوغان تەكىيدەك ، كىچىكلىكى توك تېزەكتەك ھەر قوغۇن ھەر تاۋۇز ساينىڭ تېشىدەك ياتقانكەن . ساناق بىلمىسەممۇ ساناپ باقسام توققۇزى كەم يۈز ئىكەن . يېرىم شاپىقى يوق قوغۇن يېرىم ئېتى تاۋۇزئىكەن ، ئەپسۇسكى ھەممىنىڭ قاق بېلى پىيالىنىڭ ئاغزىدىن چوڭراق ، قوڭدىن كىچىكرەك تېشىلمىگەن تۆشۈككەن ، ھېلىقى ئاۋاز شۇ تۆشۈكلەردىن چىقىۋاتقانكەن .

كىم قىلمىغان ئىشتۇ دەپ كۆزۈمنى يۇمۇپ ، ئەتراپقا قارىسام تۆرەلمىگەن پاقىدىن بىرى پۈتى بولمىسىمۇ سەكرەپ يۈرۈپ قوغۇن ـ تاۋۇزلارنىڭ ھەممىسىنمۇ تەشمەي ياكى بىرىنمۇ ساق قويماي ، ئۆتكۈزمىگەن جىنايىتىنى ماڭا قالدۇرۇپ ، تۇخۇمدىن چىقمىغان يىلانغا يەم بولغىلى كېتىپ باردۇ ، « ئاپلا ئەمدى قانداق قىلغۇلۇق » دەپ تۇرسام كاساپەت تىلىم جارقىراپ كەتتى . « نېمە دېمەيدىغاندۇ » دەپ قۇلقىمنى مەھكەم ئېتىۋىلىپ ئاڭلىسام :

ــ ۋاي باي غوجام ، قوغۇن ـ تاۋۇزلىرىنى پاقا تەشمىدى ، ئاستا ماڭسىلىمۇ ، تېز كەلمىسلە ، بىر قالماي تۈگەشمىدى ، ــ دەيدۇ .

قارىسام كەلمىگەن بايىنىڭ ئەلپازى يامان ، دەرھال تىلىمغا ھاي دېدىم . ۋاي جىنىم تىلىم ، چىقىمچىلىقتىن ئون يىل بۇرۇن ،

يۇز يىل كېيىن تۇغۇلغان تىلىم. كۆكەمە ئەمەسلىكى بىلەن داڭق چىقىرىپ، مۇتەھەملىكتە مەشھۇر بولغان باي غوجام كەپ قالسا، پاقا ئۆتكۈزمىگەن جىنايەتنى ماڭا ئارتىدۇ. جىم تۇرغىن، توۋلاپ تۇرغىن.

كاساپەت تىلىم ئۇنىمايتىخمۇ ئۇنسىز جارقىرىغىلى تۇردى. شۇنداق باي بوسۇغۇسىدىن ئاتلىمايلا، جايىدىن قوزغالماي، پالاقشىپ كېلىپ يېنىمدا توختىدى.

كۆزۈمنى يۇمۇپ قارىسام تۇكى يوق بۇرۇتى دېگگىيىپ، قارچىغى يوق كۆزلىرى پىلدىرلاپ، تېرىسى يوق قاپىقى تۇرۇلۇپ كېتىپتۇ. رەڭگى چىرايىمۇ ئۆلمىگەن تاپتەك قارىداپ، رەڭلىنىپ كېتىپتۇ.

ئەمدى ئۇنىڭغا ئاۋۋال سۆز قىلايمۇ ياكى ئاۋۋال گەپ قىلايمۇ؟ دەپ ئۆز ـ ئۆزۈمدىن مەسلىھەت سوراپ تۇرسام باينىڭ تىلسىز زۇۋانى:

ـــ هوي، ناكەس شۇم، تېرىمىغان قوغۇن، ئۇنمىگەن تاۋۇزلىرىمنى تەشكۈچى پاقا ئەمەس سەن. كەپسىز ئەمەسلىكىڭدىن بۇ جىنايەتنى ئۆتكۈزۈپسەن. ئەمدى كەيمىگەن چاپىنىڭنىڭ تېگى تۇشۇك يانچۇقىدىكى ۋەزنى يوق، ۋەزنى بولسىمۇ رەڭگى يوق، رەڭگى بولسىمۇ شەكلى يوق ئون تىللانى چىقىرىسەن. زىياننى ئەتىگە باقى قالدۇرۇپ، بۇگۈننىڭ ئۆزىدە نەق تۆلەيسەن، بولمىسا ماڭا ئون يىل ھەققىگە ھېچنېمە ئېلىپ ئىشلەيسەن، ـــ دەپ كارکىراپ كەتتى.

ئەھۋالىنى بايان قىلماي، بايان قىلسامۇ ئايان قىلماي چۇشەندۇرسەمۇ ئۇنماي، بەلكى جىم تۇرسىمۇ چىچاڭشىپ، ئۇنمىگەن چېچىمدىن راسا قامالاپ تۇتۇپ، گۆشى يوق يۇزۈمگە قولىنى ئىشلەتمەي بەش شاپىلاق ئۇردى.

شۇندا ئەقلىم قېشىمدا بولمىسىمۇ پاراسىتىمنى ئىشقا سېلىپ ئۆسمىگەن تىرنىقىم بىلەن باينىڭ تۆشى يوق بېقىنىنى راسا تاتلىسام، ئاغرىمىسىمۇ « ۋايجان ! » دەپ مېنى قويۇۋەتتى. كېچىكسەممۇ دەرھال بىر يانغا قاچتىم. پۇتسىزمۇ يۈگۈرۈپ، جاھانىنى بىر ئايلىنىپ توختىماي باينىڭ ئالدىدا يەنە بۇرۇنقى ئىزىمدا توختاپتىمەن.

قارىسام باي ئەمدى تېخى قووۇرغىسىز بىقىنىنى سىلاپ بېقىش ئۈچۈن بارماقسىز قولىنى ئۇزىتىۋېتىپتۇ. بۇ ھالىنى ئۇقسامۇ چۈشەنمەي مېنى تۇتۇۋالىدىغان ئوخشايدۇ دەپ قورقمسامۇ، ئەندىشە قىلىپ يەنە قاچتىم، قاچە ـ قاچ، قاچە ـ قاچ جاھانىنى يەنە بىر ئايلىنىپ ھارمسامۇ دەم ئېلىش ئۈچۈن توختىسام يەنە بۇرۇنقى ئىزىمدا توختاپتىمەن. يەنە قاچقىلى ئۇرۇنۇپ تۇرسام باي بىقىنىنى بىر سىلاۋەتكەندىن كېيىن قولىنى سوزمايلا مېنى تۇتۇۋالدى. ئەشمىگەن كۈلا ئارغامچىسىدا باغلاپ، ئالدىغا سالماي قوغلاپ، كۈتۈلمىگەن قەدەمدە بىر تەپكەن پىتى توققۇز تاغنىڭ ئۈ تەرىپىدىكى توققۇز باغنىڭ بۇ تەرىپىدىكى ئادەمسىز شەھەرنىڭ قۇرۇلمىغان قازىخانىسىدىكى ئىسمى بار، جىسمى يوق قازاخۇنۇم ـ كاززاپ ئاخۇنۇمنىڭ ئالدىغا مىدىراتماي ئېلىپ باردى.

قازىخانىغا كىرگەندىن كېيىن قورقمسامۇ ۋەھىمگە چۈشۈپ، « پۇلى بارنىڭ يۈزى يورۇق، پۇلى يوقنىڭ يۈزى چورۇق » دېگەن گەپكە ئويغۇنلاشمىسىمۇ ماسلاشقان بۇ زاماندا يانچۇقۇم قۇرۇق بولمىسىمۇ ھېچنېمە يوق ھالەتتە كىرىپ قالدىم. بىرىدىغان جازانى ئېغىر قىلىۋەتمىسىمۇ يېنىك قىلىۋەتمەسلىكى ئۈچۈن شۇڭ تۇرماي جىم تۇرۇپ جاۋابلىشايۇ، تاكاللاشماي، دەپ ئويلۇدۇم.

كەلمىگەن تەلىيىمگە ئاغزى يوق قازاخۇنۇم گەپ سورىغىسى

بولسىمۇ خۇشياقماي ، گاس قۇلىقىدا باي غوجامنىڭ پىچىر ـ پىچىرلىرىنى راسا ئاڭلاپ ، كوسلىقىنى ئۇنتۇماي ساقلىنى راسا تۇتاملاپ بولغاندىن كېيىن باينىڭ بەرمىگەن ، بەرسىمۇ تەڭلىمىگەن ئون تەڭگىلىك پارىسنى پىچىلمىغان تونىنىڭ تېگى يوق يانچۇقىغا نىقتاپ تۇرۇپ تىقتى . ئاندىنسۇڭ رەڭسىز قەلىمى بىلەن قەغەزسىز خاتىرىسىگە بۇ ھۆكۈم نامىنى يازدى .

ھۆكۈم

مەنكى مەندۇرمەنكى تەڭسىزلىك شەھىرىنىڭ ھەققانىيەتلىك قازىخانىسىدىكى كەمبەغەللەرنىڭ دادىنى ئاڭلاپ ، بايلارنى قوغدىغۇچى ئاجىزلارنى تېرەك قىلىپ كۆچلۈكلەرنى يۆلىگۈچى ، پاك ـ دىيانەتلىك ۋە ئادىللىقىدىن تەڭدىشى تېپىلمايدىغان ، ئۇلۇغلىقىدىن ئىسمىنى تىلغا ئېلىش مەنئى قىلىنغان قازىسى ئالەمدىكى ئەڭ راستگۇي شاھىتلارنىڭ بەرمىگەن گۇۋاھلىقى ۋە نەق مەيداندا ئەزەلدىن بولمىغان دادىل ئىسپاتلارغا ئاساسەن داۋاگەر پوكۇنچى باينىڭ يازمىغان ئەرز نامىسىدىكى جاۋابكار ـــ مەرھۇم پالانچىنىڭ تۇغۇلمىغان ئوغلى پۇستانچى ئۆتكۈزمىگەن جىنايەتلەرنى ھەق ـ ئادالەت تارازىسىغا سېلىپ ، ئون تەڭگىلىك جىڭ تېشى بىلەن لىللا بولمىسمۇ ئادىللىق بىلەن ئۆلچەپ كۆرگەنىمچە شۇنداق ھۆكۈم قىلۇرمەنكى جاۋابكار پۇستانچى ئىبنى پالانچى ، پوكونچى بايغا كەلتۇرمىگەن زىيانلىرى ئۈچۈن ئون يىل بىرىلمەيدىغان ھەققىنى ئالماي ئىشلەپ بەرسۇن ، كۆرسەتمىگەن قارشىلىقى ئۈچۈن دەرھال ئاتمىش دەررە ئۇرۇش جازاسى مۇكاپات بېرىلسۇن ، كېچىكتۇرۇپ ئىجرا قىلىنسۇن .

قازى ئۇشبۇ ھۆكۈمنى چىقارغاندىن كېيىن كارنىيى بولمىسمۇ ، قىچىشمىغان گېلىنى قىرىپ قويۇپ يۆتىلىۋالغاندىن

كېيىن كەلمىگەن ئەھلى ـ جامائەتكە تەنتەنە بىلەن ھۆكۈم جاكار قىلدى.

شۇنداق قازىنىڭ خالىس غالچىلىرى مىدىرلىماي چىپىپ يۇرۇپ ھۆكۈمنى ئىجرا قىلماق ئۈچۈن غولى يوق چىلانىنىڭ ئۇشتۇلمىغان شېخىدا ئەتكەن ئۇزۇنلۇقى يۇز غېرىچ قىسقىلىقى ئون غېرىچ، تومۇلۇقى بىلەكتەك، ئىنچىكىلىكى بارماقتەك دەرىنى ھازىرلاپ، قولى بولمىسىمۇ، مەھكەم سىقىمداپ ئۇرماقچى بولمىسىمۇ ئېگىز كۆتۈرۈپ قازاخۇنۇمنىڭ بۇيرۇقىنى كۈتمەي ئىشارىسىگە قارىشىپ تۇرغاندى. ئەمدى ئۇ دۇنياغا ماڭمسامۇ كېتىدىغان ۋاقتىم كەپتۇ دەپ ئىمانىم قىرىق گەز ئۆرلەپ يۇز گەز پەسلەپ كەتتى. تەگمىگەن دەرىنىڭ ئاغرىقىغا پايلىماي ئىچمىگەن سۇيۇقئاشنىڭ قويىقى قورسىقىمدا قېلىپ، سۇيىقى ئېغى يوق ئىشتىنىمغا چىقىپ كەتتى. ئاپلا دەپ كۆزۈمنى يۇمۇپ قارىسام قۇرۇق بولمىسىمۇ ھۆل بولماپتۇ. خۇش پۇراق چىقارمىغان بىلەن سېسىقمۇ چىقارماپتۇ. ئەندىشەم بىسىلمىسىمۇ ھەر ھالدا خاتىرجەم بولدۇم. شۇنداق تۇرسام شەپقىتسىگە ئىشەك تەپمىگۇر باي خوجام تەلىيىم بولمىسمۇ بەختىمگە يارىشا « توختاپ تۇرۇش، توختىماي ئۇرۇش » دەپ ئاغزىنى ئىشلەتمەي كارکىراپ كەتتى. ئاخىرىدا نېمە دەركىن دەپ قۇلقىمنى چىڭ ئېتىۋېلىپ ئاڭلاپ باقسام:

ـــ ئۇرۇشما، لېكىن جىم تۇرۇشما. بۇ شۇمنىڭ بىلىنىڭ سۆڭىكى يوق. سۆڭىكى بولسىمۇ ئۇستىخىنى يوق. دەررە تەگسە بىلى ئۇشتىلىپ كېتەر، ئۇشتۇلمىسا مىجىلىپ ئۈزۈلۈپ كېتەر. ئۇ چاغدا ئۆلمىسىمۇ جېنى چىقىدۇ، بۇيرۇمىغان ئىشلىرىمنى قىلالمايدۇ. گۆشى بولمىسمۇ تۆشىدە مانتا ئېتىپ ساتسام ئون تەڭگەمنى تېرىلدۇرەلمەس، تارتمىغان زىيانلىرىمنى تۆلەپ بېرەلمەس، ئون يىل ئىشلىتىۋالاي، ئاندىن قېنى چىقمىغۇچە

دومبالاپ ، ئۆلمىگۈدەك ئۇرۇش ، ــ دەۋاتىدۇ .

قازاخۇنۇم قۇشۇلمىسىمۇ قازاندەك سەللە ئاستىدىكى قاپاقتەك كاللىسىنى مىدىرلاتماي گىلدىڭشىتىپ « بەرھەق ! » دەپ ئۇنسىز خىرقىراپ تەستىقلىدى ئارقىدىن قوشۇمچە ئىككىنچى ھۆكۈمنى قەلەم ئىشلەتمەي يېزىپ چىقتى .

قوشۇمچە ئىككىنچى ھۆكۈم

ئەزەلدىن شەپقەتسىزلىك مەدھىيىلىنىپ ئالەمگە مەشھۇر بولغان پوكونچى باينىڭ تۇيۇقسىز قوزغالمىش رەھىمدىللىكى ۋە غەرەزسىز ئىلتىپاتى ئىتتىبارى بىلەن گۇناھكار پالانچى ئىبنى پۇستانچى داۋاگەرنىڭ تەشەككۈرىگە نالايىق هىممىتىگە رەھمەت ئېيتىش ئاساسىدا ئون يىل ئىشلەپ ، ئۆتكۈزمىگەن جىنايەتلەرنى يۇيۇپ پاكلانغاي ، كەلتۇرمىگەن زىيانلىرىنى تۆلەپ باينىڭ ھەققىنى گەردىنىدىن ساقىت قىلغاي ، مۇبارەك ئادالەت دەررىسى ئۇشۇل قۇتلۇق كۈنلەردە پالانچى ئىبنى پۇستانچىنىڭ پاكلانغان تېنىگەن ھەق ئاتمىش قېتىم ئۇرۇلغاي ، ھۆكۈم ئېلان قىلىنغان ھامان دەرھال كېچىكتۈرمەي ئون يىل كەينىگە سۈرۈپ ئىجرا قىلىنغاي . بۇگۈندىن قالدۇرماي ئەتىنىڭ-ئۆزىدە جاۋابكار غولى يوق كۆينەك ، ئېغى يوق ئىشتانلىرىنى ئۇشبۇ مېھر ـ شەپقەت تېمىپ تۇرغۇچى ئادالەتسىز ھۆكۈم بەدىلىگە سېلىپ بېرىپ كەتسۇن . مەزكۇر ئىشتان ـ كۆينەكلەر ئادالەت دەرىسىگە قونمىغان چاغ ـ توزانلارنى سۈرتۈپ پاكلاشقا ئىشلىتىلسۇن .

شۇنداق قىلىپ ئىككىنچى ھۆكۈم چىقىرىلدى ، تۆۋەندىكى كەلمىگەن ئەھلى جامائەت « قازاخۇنۇم ئەخمەقلىقتا شۆھرەتلىنىپ ، دانىشمەنلىكتە داڭق چىقارغىنى ئۈچۈن ئۇشبۇ توغرا بولمىسىمۇ خاتا بولمىغان ھۆكۈمنى چىقىرالىدى . ھەققانىيەتنى قوغدىغۇچى

ئادالەت دەرربسىنىڭ گۇناھسىز جاۋابكارنىڭ ناپاك تېنىگە تېگىپ ، بۇلغىنىپ كەتمەسلىكىنىڭ ئالدىنى ئالالىدى » دەپ ئۇنسىز پاراڭلىشىپ تارقاشتى .

ھۆكۈمگە قايىللىقمدىن ئەرز قىلاي دېۋىدىم كۆرمىگەن بىرىنىڭ دېيىشىچە ئېلان قىلمىغان قانۇننىڭ بەلگىلەنمىگەن مانچىنچى ماددىسىدا ئاشۇنداق يېزىلغانمىش ، ئەرز قىلسام قۇرۇق ئاۋارە بولمىغىنىم بىلەن ھەممىسى نەتىجسىز بولارمىش . ھۆكۈم كەينىگە ماڭغان بىلەن ئارقىغا يانماسمىش .

شۇنىڭ بىلەن ئىلاجىنىڭ يوقىدىن چارەمنىڭ تولىلىقىدىن ئىشتان كۆينىكىمنى سالمايلا تاشلاپ بەردىم . كىيىمسىز قالسامۇ يالىڭاچ قالمىغىنىمغا شۇكۇر دەپ بايىغا ئەگەشمەي ، كەينىدىن مېڭىپ ، ئېتىكى يوق تونىنىڭ پېشىدىن مەھكەم تۇتۇپ ياسالمىغان ئۆيگە بىللە باردىم . قوزغالماي ، جىم تۇرماي بۇيرۇمىغان ئىشلىرىنى بەجانىدىللىق بىلەن ئورۇنداپ ، كۈننى تۈن يېرىملاشقاندا كەچ قىلدىم . ئەمدى ئۇھ دەيمىكەن دەپ تۇرسام ، بايىنىڭ تۆت تەرىپى يوق ئېغىلدىكى تېنى يوق كالىسى « مۆ ! » دەۋاتىدۇ .

شۇنىڭ بىلەن ئۇھ دېيىشنى كەينىگە قويۇپ ، بايىنىڭ چاقى بىلەن شوتىسى يوق ، تاختايلىرىنى ئالمىغان خوتۇنى ئوچاققا قالىۋەتكەن ھارۋىسىنى سۆرەپ چىقتىم . ئىككى پۇتۇمنى چاق ، ئىككى قولۇمنى شوتا قىلىپ ، ھارۋىغا ئۆزۈمنى قاتتىم ـ دە ، « چۇ ! » دېگەن پېتى كالىغا ئوت ئەكەلگىلى ھېلىقى ئۇنمىگەن تاۋۇزلۇق ، تېرىلمىغان قوغۇنلۇققا باردىم ، كۆزۈمنى يۇمۇپ قارىسام ئېگىزلىكى ئاسمانغا تاقاشقان پاكارلىقى يەرگە چاپلاشقان ھەر ـ ھەر چۆجگۈن ئوتلار چىقمىغان شامالدا مىدىرلىماي ئىرغاڭشىپ تۇرىدۇ . ئەكەلمىگەن ئورغاق بىلەن بىر مۇنچە ئورۇپ دۇمبەمنى ھارۋا قىلىپ باستىم . يەنە قوللىرىمنى شوتا پۇتلىرىمنى چاق

قـلـبـپ ، ئۆزۈمـنـی يەنە هارۋىغا قوشۇپ ، « چۇھ ! » دىسەم ھېچ ماڭمايدۇ . ئاچچىقىمغا پايلىماي سېپى يوق قامچا بىلەن راسا ئۇرۇپ يـەنە « چۇھ ! » دېسەم يەنە جىم تۇرىدۇ . « ھوي ھۇرۇن تۇلپىرىم نـېـمـشقا چاپمايسىز ؟ » دەپ سورىسام « ۋاي ئەقىللىق دۆت ئىگەم هارۋىـدىـكى يۈكنىڭ يېنىكلىكىدىن سۆرىيەلمەيۋاتىمەن » دەيدۇ .

ئەمـدى قـانـداق قـىلغۇلۇق دەپ تۇرسام ھېلىقى مېنى بالاغا قـويـماي قېچىپ كەتكەن پاقا يەنە پۈتسىزمۇ دېگ ـ دېگ سەكرەپ يـۈرىـدۇ . « ھاي ، تـوخـتـا توختاپمۇ قالما » دەپ ۋارقىرىغان پېتى بـېـرىـپ ، ئۇنـى قـۇلـقىدىن تۇتۇۋالدىم . ئاندىن ئەكىلىپ ھۇرۇن تـۇلـپـارنـىڭ ئورنـىـغا هارۋىـغا قوشتۇم . سېپى يوق قامچا بىلەن قـامـچـىلاپ « چـۇھ ! » دەپ ھەيـدىـگـەنـىدىم ، يېمىگەن قامچىنىڭ ئازابـىـدا دىـككىدە سەكرەپ يەردىن كۆتۈرۈلمەي ئاسمانغا چىقىپ كـەتـتـى ، بـىـر ۋاقىتتا پوككىدە قىلىپ چۈشكەنىدى ، قارىسام دەل بـايـىنىڭ ئورنى يوق ھويلىسىغا چۈشۈپتۇق ، پـاقـىـنـى هارۋىدىن چـىقىرىپ « كەلمىگەن يېرىگگە كەت ، ۋاي خۇدا ئۇرمىغان سەت » دەپ پـۇتـۇمنى ئىشلەتمەي كۆتىگە بىرنى تېپىپ ئۇزىتىپ قويدۇم ، ئاندىـن سۇئ ئورۇپ كەلگەن رەڭگى يوق ئوتنى بايىنىڭ تېنى يوق كالىسىغا سېلىپ بېرىپ ، زۇۋاننى جىمقتۇردۇم .

يـەنـە قـايتىپ كېلىپ قارىسام ھويلىنىڭ ئىچى تاشلانمىغان ئەخـلـەتـكـە تـولـۇپـتۇ . چارچىغان بولساممۇ هارمىغانلىقىم ئۈچۈن سـۈپـۈرگـە بـولـمىسىمۇ يەرنى پاكىز سۈپۈرۈپ ، بىر تالمۇ ئەخلەت قـويـمـاي ، ھەممىسىنى يىغماي تۇۋى يوق داسقا ئۈسۈپ قانىتى يوق دەرۋازىـنـى كـەڭ ئېـچـىـپ پـاتـمىساممۇ قىسىلىپ قالماي كېرىلىپ تۆكۈۋەتكىلى چىقتىم . چىقىپ كۆردۈمكى ھېچكىم مېڭىپ باقمىغان يولدا ، شەكلى يوق ئاينىڭ يورۇقىدا تىغى يوق بىر پىچاق پارقىراپ تـۇرۇپـتـۇ . كـېـرەڭ بـولـمىسىمۇ لازىم بولار دەپ ئۇنى ئېلىپ بايىغا

كۆرسەتمەي كۆزىدىن نېرى قىلماي ، قوپارمىغان تامنىڭ تۆشۈكىگە تىقىپ قويدۇم .

ئاندىن بىردەم كۆزۈمنى يوغان ئېچىپ ئۇخلۇۋالاي ، ئاچچىقىنى يوقىتىپ ، تاتلىقىنى چىقىرىۋالاي دەپ تۇرسام ، كاساپەت باي چالا بوغۇزلىمىغان چوشقىدەك خىرقىراپ ، ئاۋازسىز خورەك تارتىپ ، كۆزۈمنى ئاچقىلى ، بىردەم ئۇخلۇۋالغىلى قويمىدى ، ئاچچىقىم كەلمىسۇ جۇدۇنىم ئۆرلەپ ، خەپ دېمەي ، توختا دەپ ، ياقمىغان شامنىڭ يورۇقىدا يۈمۈق كۆزۈم بىلەن قارىسام باي ئويغاق بولمىسۇ ، ئۇخلىماي پاختىسى يوق كۆرپىسى ئۈستىدە سۈنايلىنىپ تۆگۈلگەن پېتى يېتىپتۇ .

ئاستاغىنە تىغى يوق پىچاقنى تۇتماي چىڭ سىقىمداپ ئېلىپ ، گېلى يوق باينىڭ بوغۇزىغا سۈردۈم . قېنى چىقمىدىيۇ جېنى چىقتى . نەپسى توختىمىغان بىلەن دېمى كېسىلدى .

ئاندىن ئۆلمىگەن مۇردىنى كۆتۈرمەي ، يۈدۈپ ئاپىرىپ كولانمىغان قۇدۇققا تاشلىدىم . كېيىن قېچىپ چىقمىسۇن دەپ ئېغىرلىقى يوق تاش بىلەن ئاغزىنى چىڭ ئېتىپ قويدۇم .

ئەمدى ئۇھ ! دېمەي دەم ئالاي دەپ تۇرسام ۋىتىلداقتىن ئون يىل بۇرۇن تۇغۇلمىغان جاتىلداق تىلىم « ۋاي خالايىق ، باينى قان چىقارماي بوغۇزلىدى ، ئۆلتۈرمەي جېنىنى ئالدى ، ئاستا مېڭىپ تېز كەلمىسە ئىلار قاتىل قاچماي ئۆزىنى بىر ياققا ئالدى » دەپ ئالەمنى مالەم قىلىپ ، جېنىنىڭ بارىچە ئۇنسىز كارکىراپ كەتتى . بىر قېتىم هاي ! دېدىم ، ئۇنىمىدى ، ئىككى قېتىم هاي ! دېدىم ئۇنىمىدى . ئۈچ قېتىم هاي !!! دېدىم يەنە ئۇنىمىدى ، ئاخىر قوزغالمىغان غەزىپىمگە پايلىماي جاندىن ئېزىز تىلىمنى « جان هەممىدىن ئەزىز ، ئۇنىڭغا بالا كەلتۈرگۈچى تىلنى كەسمەك پەرز » دەپ شارت قىلىپ كېسىۋالدىم . يەنە شۇنداق ئۇنسىز كارکىراپ

سالماسلىقى ، بالاغا قويمىسىمۇ ، قازاغا قويماسلىقى ئۈچۈن كولانمىغان قۇدۇققا ئۇنىمۇ تاشلىماقچى بولدۇم . لېكىن ، شۇ چاغدا ئون يىل كېيىن كېلىدىغان ئەقلىم ، « هاي ! كېيىن گەپ قىلمىساڭمۇ سۆزلەشكە توغرا كېلىدۇ ، شۇ چاغدا كېرەك بولمىسىمۇ لازىم بولار ، ئويىنساڭمۇ ئويلىماي ئىش قىلما »دەپ توسۇپ قالدى . ئويلمايلا بىلدىمكى توغرا دېمىسىمۇ خاتا دېمەپتۇ .

شۇنىڭ بىلەن شۇ نىيەتتىن يېنىپ ، تىلمىنى كۆيمىگەن ئوتتا قىزارمىغان لاخشگىر بىلەن داغلاپ ، ئەدەبىنى بەرمىسەممۇ جاجىسىنى بېرىپ ، ۋەز ئېيتماي نەسىھەت قىلىپ ، جايىغا تىكىپ قويماقچى بولدۇم .

شۇندا ئانامنىڭ كىندىكىگە كەپلىشىپ قېلىپ ، ئىككى قولۇم تارتىپمۇ چىقىرالمىغان ھېلىقى بېشىم :

ــ هاي ! تىلسىز يۈرگەن بىلەن باشسىز يۈرەلمەيسەن ، بېشىڭغا بالا كەلتۈرمىسىمۇ ، قازا كەلتۈرگۈچى . سىرىڭنى ئاشكارا قىلمىسىمۇ ، پاش قىلۇەتكۈچى كاساپەت تىلىڭنى ئون مېتىر چوڭقۇر ، ئون مېتىر تېپىز ئورا كولاپ ، مەڭگۈلۈك كۈمۈۋەت . قۇدۇقتا تاشلىساڭ كېيىن شېكەردىن ئاچچىق ، زەھەردىن تاتلىق سۆزلىرى بىلەن تاشنى ئېرىتىپ قېچىپ چىقىدۇ . كەينىدىن باينىڭ ئۆلمىگەن مۇردىسى بىللە چىقىدۇ . بىرى گۇۋاھچى ، بىرى داۋاگەر بولۇپ ، قازىغا ئەرز قىلمىسىمۇ مەلۇم قىلىپ ، كاللاڭنى كەسمىسىمۇ ئۆزدۇرىدۇ . تىلىڭنى ئەدەبلىمەي جاجىسىنى بېرىپ تىكۈالساڭ تۈزەلمىسىمۇ جىم تۇرسىغۇ مەيلى . تۈزەلسىمۇ جىم تۇرمىسا يەنە بېشىڭغا بالا بولمىسىمۇ قازا بولىدۇ ، ــ دەپ زۇۋانىنى ئېتىۋېلىپ توۋلاپ كەتتى . ئويلىسام توغرا بولمىسىمۇ ناتوغرا ئەمەسكەن .

شۇنىڭ بىلەن كېچىكتۈرسەممۇ دەرھال سېپى يوق كەتمەنىڭ دەستىسىدىن مەھكەم تۇتۇپ ، بېشىمدىن ئېگىز ،

پۇتۇمدىن پەس كۆتۈرۈپ ئورنى يوق ھويلىدىن ئون مېتىر چوڭقۇرلۇقتا. ئون مېتىر تېيىزلىقتا كۇچ ئىشلەتمەيلا ئورنى كولاپ، تىلىمنى تاشلاپ، توپا سالماي كۆمۈپ قويدۇم - دە، مىدىرلىماي يۇگۈرۈپ ھەممىدىن ئانامنىڭ قارنى تىنچ بولمىسمۇ جىمجىت ئىكەن، چارىنىڭ ناچىرى، تەدبىرنىڭ ياخشىسى شۇ يەرگە بېرىپ ئويىنىغىنىم ياخشى ئىكەن دېگەن پېتى ئۆيۈمگە كەلدىم.

كەلسەم ئۆيدىن گالاچ - گۈلۈڭ قىلغان سادا چىقىپ كۆككە يېتىپتىيۇ، ئۆي قىشقا كەلمىگۈچە ماڭا يەتمەپتۇ. نېمە ئىشتۇ؟ دەپ ئەجەبلەنسەمۇ ھەيران قالماي، لېيى يوق تامنىڭ تۆشۈكىدىن مارىماي قارىسام بايىنىڭ مۇردىسىدىن ئاجراپ قېچىپ كەلگەن ئەرۋاھى:

— ئالمىغان خوتۇنۇڭ، تۇغۇپ بەرمىگەن پۇشتۇڭ كىچىك شۇم پېقىر چوڭ شۇمنى تەپتارتسمۇ ئەيمەنمەستىن، قان چىقارماي بوغۇزلاپ، جان چىقارماي ئۆلتۈردى. كىچىك شۇم بولمىش پۇشتۇڭنىڭ قېنى پېقىر چوڭ شۇمنىڭ خۇنىغا تەڭ كەلمەيدۇ. سەن تاپمىغان شۇمىڭنىڭ ئورنىغا خۇن تۆلەيسەن؟ — دەپ مەرھۇم بىچارە دادامنىڭ رەختى يوق كېپىنىگە مەھكەم ئېسىلۇاپتۇ. دادام:

— گېپىڭ يالغان بولمىسمۇ راست ئەمەس، — دەپ قولىنى ئىشلەتمەي ئەرۋاھنىڭ ئۇتتۇر كەلمىگەن يېرىگە گالاچلىتىپ مۇشتلىغىلى تۇرۇپتۇ.

ئانام ئاجىزە بولسا ئۆيىنىڭ بۇلۇڭىدا بەز يېمىگەن مۇشۇكتەك كۆزلىرىنى پارقىرىتىپ، چىقمىغان ياشلىرىنى توقۇلمىغان تور رومىلىنىڭ ئۇچى بىلەن سۈرتۈپ ئولتۇرغانىكەن. بۇ ئەھۋالغا ئىچىنمىسامۇ ئەپسۇسلىنىپ:

ۋاي ئىسسىت ، ئىتتىنى سېسىت . تۇغۇلۇپ بولغۇچە قارىندىن قېچىپ چىقمىغان بولسام بۇ جېدەل يۈز بەرمىسمۇ ماجىرا بولماس ئىدى . ئانامنىڭ ياش چىقمىغان يىغىسى ھەم بولماس ئىدى . ھىلى ھەم كېچىكسەممۇ كەينىگە سۈرۈپ دەرھال جاڭجالىنى ئۆزۈم جىمىقتۇراي . راسا ئەۋجىگە چىقراي دەپ تۇرسام ، دادامغا كۆچى يەتسىمۇ قۇدرىتى يەتمىگەن باي غوجام دەررۇ ئۆرۈلمەي چۆرۈلۈپ كېلىپلا ماڭا يېپىشىۋالدى ـ دە :

ـــ جۇر قازاخۇنۇم ـــ كاززاپئاخۇمنىڭ قىشىغا بارىمىز . ئادالەتسىز ھەقسىزلىك ھۆكمىگە ئىگە بولارمىز ، ـــ دەپ تۇنجىسىز گۈركىرەپ ھېچ يېرىمدىن تۇتماي سۆرەپ ، ئورنىمدىن قوزغىماي ھەيدەپ قازىخانىغا ئېپ ماڭدى .

شۇندا ئانام بىچارە ئاران تۇرۇپتىكەن ، رەھمەتلىك ئاتام ئالمىغان تويلۇقنى بوغچىلاپ ، قولتۇقىغا قىسمىسمۇ قولتۇقىدىن نېرى قىلماي :

ـــ ئانامنىڭ چوڭ ئانىسىنىڭ ئۇلۇغ ئانىسى قېشىغا كېتىمەن ، ئەبەدىل ئەبەد كەلمەسمەن ، بۇ ئۆي تەرەپكە ئىككىنچى قەدەم باسماسمەن ، مۇنداق جېدەلسىز ئۆيدىن بېزارمەن ، ئەگەر باپكانىڭ قولى تەگمىگەن بىر كىيىملىك خان ئەتلەس ئېلىپ بارسىلا ئۆگۈنلۈككە توختىماي ئەتىلىككە قالدۇرماي ئىندىنلىققا يەنە دىكىلداپ كېلىمەن ، ـــ دەپ خاپا بولمىسمۇ ماي تارتىپ مېڭىپ كەتتى . رەھمەتلىك ئاتام :

ـــ ھاي توختىغىن ، توختىماي ماڭغىن ، ـــ دەپ توۋلاپ قالدى . ئۇلارنىڭ غەۋغاسىز جېدىلى شۇ يەردە تۇرۇپ تۇرسۇن ، ئەمدى بىر كەلىمە سۆزنى ھېلىقى قازىخاندا بولمىغان ۋەقەدىن ئاڭلىغايسىزلەر .

قازىخانىغا بارمىغان بىلەن كىرگىنىمىزدىن كېيىن باينىڭ

ئەرۋاھى قازىنىڭ ئالدىغا بارماي ، ئالدىن باشقا يەرگە ھەرگىزمۇ ماڭماي ھېچكىم ئاڭلىمىغۇدەك ئۇنلۇك ئاۋازدا دېدىكى :

— ۋاي قازاخۇنۇم ، بۇ شۇمتەك بۇغۇزلىماي قان چىقىرىپ ، ئۆلتۈرمەي جان چىقىرىپ ، ئەزرائىلنىڭ چاقىرىقسىز توشۇپ قالغان ئەجەل سائىتىمگە توغرىلاپ مېنى ئۇ دۇنياغا يوللىدى . ئۇنى جازالاپ بەرسىلە ، قىساسىمنى ئالماي ، ئىنتىقامىمنى ئېلىپ بەرسىلە .

قازاخۇنۇم ئۆيدىكى يامانلاپ كەتكەن قۇشناچمنى تارتماي ، ئۇزۇۋالغان قۇلقىنى ئەكىلىشكە ئۇلگۈرسىمۇ ، كېچىكىپ قېلىپ ، بايىنىڭ بىر قۇلقىنى بېرىپ تۇرمىسىمۇ ئارىيەتكە يۇلۇپ ئېلىپ ، ھەممە گەپنى ئىشتىمىسىمۇ ئاڭلاپ بولغاندىن كېيىن ئەرۋاھنىڭ قولىغا قارچىغىسز كۆزلىرى بىلەن سىنچىلاپ قاراپ باقتى ، ھېچنېمىنى كۆرمىگەندىن كېيىن ئاغزىنى ماكىلداتسىمۇ تاۋۇش چىقارماي دېدىكى : « ۋاي ئەرۋاھ غوجام ، سېخىيلىقتا نام چىقىرىپ بېخىللىقتا داڭق ئالغان غوجام ، ئەرزلىرىنى ئىشتىپ بىچارىلىكلىرىگە ئىچىم ئاغرىمىسىمۇ تېشىم ئاغرىۋاتىدۇ . شۇغىنىسى ئادالەت تارازىسىنىڭ بۇرۇنقى تېشىنى يەڭگىلىرى تېخى سالمىغان ئۇرۇك كۆچىتىنىڭ مېۋىسىنى يېگەندە ئۇچكىسىنى چاقمەن دەپ ئەكەتكەندى . شۇڭا ، تاش بولمىغاچقا گۇناھكارنىڭ ئۆتكۈزمىگەن يېڭى جىنايەتلىرىنى ئۆلچەشكە ئامالسىزمەن . سەۋر قىلالمىسلىمۇ تاقەت قىلارلا . دەۋالىرىنى سوراشقا ئامالىم تولايۇ ئىلاجىم كەمچىلىرەك .

ئەرۋاھ غۇجام خاپا بولمىسىمۇ رەنجىپ ، قىچشىمىغان بېشىنى قاشلاپ ، تام تۆشۈكىدەك كۆزلىرىنى يىغلىماي ياشلاپ ، يىلىنمىسىمۇ يالۋۇرۇپ دېدىكى :

— ۋاي ئىنسابىنى ئىت ئەپقاچمىغان قازاخۇنۇم ، كاززاپ

ئاخۇنۇم ئورنى يوق ھويلامنىڭ ئارقىسىدا تۆت تېمى كەم قوتىنىمدا ئون يىلدىن بىرى بەرمىگەن بوغازنى جىق يەپ ، بىر سەر گۆش چىقمىسىمۇ گۈمبەزدەك سەمرىگەن چىشى بوقام بار ئىدى . ئۇ دۇنياغا بارغاندا يېغىدا پەرشتىلەرنىڭ ئاغزىنى ياغلاپ ، بۇ دۇنيادا قىلمىغان ساۋابلىق ئىشلىرىمنى تازا جىق يازدۇرۇۋالارمەن دەپ بوردىغانىدىم . شۇنى يېتىلمەي ئەكىلىپ جىڭ تېشى قىلالا . دەۋانى كۆڭلۈمدىكىدەك بولمىسمۇ مەقسىتىمگە لايىق سوراپ قويالا .

بۇ گەپ قازاخۇنۇمغا ياغدەك ياقمىسمۇ ، مايدەك ياقتى ـ دە ، قېتىۋالمىسمۇ يۈمشۋالماي دېدىكى :

ـــ ۋاي ئەرۋاھ غوجام ، جىنايەتنى كۆرمىگەن كىم باردۇ . گۇۋاھچى بولمىسمۇ شاھىتى كىم بولىدۇ دەپ غەم قىلمىسامۇ بېشىم قېتىپ تۇراتتىم . ئېسىمگە سالمىسلىمۇ يادىمغا كەلتۈردىلە . چىشى بۇقىلىرى شاھىتلىققا يارىمىغان گۇۋاھچىلىققا ياراپ قالار ، ئۇنىڭ بېرەلمەيدىغان گۇۋاھلىقى بىلەن جىنايەتنى قاتىلغا يۈكلىيەلمىسەكمۇ گەردىنىگە ئارتارمىز . لېكىن ، بىراق جىڭ تېشىغا ئىلاجىم بولسىمۇ ئامالىم يوق . تاپمىسلىمۇ پەيدا قىلىپ بېرەلا .

باي غوجامنىڭ ئەرۋاھى يەنە دېدىكى :

ـــ ۋاي قازاخۇنۇم تام سالماي ياسۋالغان قازىنىقمىنىڭ تۆرىدە ئاغزىنى بوران ئەپقاچقان ، تۆت تەرىپىنى تونۇرغا قالىۋەتكەن بىر ساندۇقۇم بار . ساندۇققا كاللامدىن يوغان مۇشتۇمدىن كىچىك قۇلۇپ سېلىقلىق . ئىچىگە توققۇز كەم توققۇز يامبۇ تىقىقلىق ، ئۆلگەندە جەننەتكە كىرەلمىسەممۇ ، دوزاققا كىرگىلىمۇ بولسا بېلەت ئالارمەن دەپ ساقلىغان . قۇلۇپىنى ئاچقۇچ سالماي ئېچىپ ، يامبۇلارنى تۇتماي ئەكىلەلا تارازىلىرىغا جىڭ تېشى قىلالا .

بۇ سۆزدىن تەسىرلەنگەن قازاخۇنۇم نۇغما پالەچلىكىنى ئۇنتۇماي، ئۇنتۇسىمۇ ئېسىدىن چىقارماي چاچراپ تۇرۇپ، ئالدىرىماي قوپۇپ ئاستا ماڭسىمۇ تىز يۈگۈرۈپ، بىر بېسىپ ئىككى يېنىپ، ھاسىرىسىمۇ ھۆمىدىمەي توققۇز كەم توققۇز تىللانى كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچە ئېلىپ كەلدى. بۇقىنى نېمە قىلغانلىقىنى بىلسەمۇ دەپ بېرەلمەيمەن. ئۆزىنى يالغۇز ئېلىپ كەلدى. ئاندىن كېيىن كارنىيى بولمىسىمۇ گېپىدا بىر يۆتىلىۋېلىپ، تىلسىز زۇۋانىدا بۇ ھۆكۈمنى جاكار قىلدى.

ئۈچىنچى ھۆكۈم

مەنكى، مەندۇرمەنكى، پاك ـ دىيانەتلىكلەرنىڭ ئۈلگۈسى، پاراخورلارنىڭ كاتتىسى ئادالەتنىڭ قىلىچى، ھەققانىيەتسىزلىكنىڭ قوغدىغۇچىسى، ئىزىلگەنلەرنىڭ ھىمايەتچىسى، ئۆلتۈرۈلگەن زالىملارنىڭ قىساس كارى، ئىسمى بار، جىسمى يوق قازى ئادالەت تارازىسىغا ئېسىلغان توققۇزى كەم توققۇز يامۇنىڭ ۋەزىنسىنى ئۆلچەم قىلىپ، ئۆلمىگەن مۇردىنىڭ سابىق چىشى بۇقىسى ھازىرقى ئىسمى بار، جىسمى يوق، قازىنىڭ سالمىغان قوتىنىدا شامال يەپ سەمرىۋاتقان، تىلسىز مەخلۇقنىڭ تىلىدىن سۆزلەۋاتقان ھەقىقەتنىڭ بەرمىگەن گۇۋاھ شاھىتلىقىغا ئاساسەن، شۇنداق ھۆكۈم قىلۇرمەنكى: «زالىملىقتا تەڭدىشى يوق رەھىمدىل خوجىسىنى قان چىقرىپ بوغۇزلىماي، ئۆلتۈرسىمۇ جىنىنى ئالمىغانلىقى ئۈچۈن ئۈستىدىن قىلىنمىغان ئەرزدىكى جاۋابكار گۇناھسىز قاتىل پالانچى ئىبنى پۇستانچىغا قازىلىق ئاشخانىدا تېنى بولمىسىمۇ بوغۇزلىماي سويۇپ، گۆشى بولمىسىمۇ تۇشىدە مانتا، ئۇستىخىنى بولمىسىمۇ سۆڭىكىدە شورپا ئىپتىپ، سېپتىپ ئۆلتۈرۈش جازاسى بېرىلىپ دەرھال ئىجرا قىلىنسۇن.

هۆكۈمنىڭ ئورۇندالمىغان ئىجراسىدىن كېيىن ھېچكىم يېمىگەن مانتىنىڭ پۇلى ، ئالمىغان شورپىنىڭ تەڭگىسىگە مەرھۇم مۇردىنىڭ يۆگەلمەيدىغان كېپەنلىكى ئۈچۈن يۈز مېتىر ئۇزۇن قىسقىلىقتىكى توقۇلمىغان خەسە سېتىۋېلىنسۇن ، بىر كەم يۈز مېترى قازىنىڭ سەللىلىكىگە ، قالغىنى پەتلىلىكىگە سەرپ قىلىنىپ ، ئاشقىنى كېپەن قىلىنسۇن . شۇنداق قىلىپ ھۆكۈم چىقىرىلمىسمۇ ئىجرا قىلىندى . ئەرۋاھ خاتىرجەم بولمىسمۇ ، ئەندىشە قىلماي ئۇ دۇنياغا ماڭمىسمۇ كەتتى .

شۇ زامان قازىلىق ئاشخانىدىن تۆت قاسساپ يېتىپ كەلدى . كۆزۈمنى يۇمۇپ قارىسام ئىككىسىنىڭ تېنى يوق ، ئىككىسىنىڭ جېنى يوق . ئۇلار كەلمىگەنچە كېلىپ ، پۈتۈمنى باغلىماي چېگىپ ، قولۇمدىن كانارغا ئىلماي ئېسىپ ، دەستىسى بىلەن تېغى يوق پىچاقتا سويۇشنى باشلىۋەتتى . ھامىنى بىر ئۆلۈم ، ئىككى ئەجەل ، ئۇنداق بولمىغاندىن كېيىن ۋەھىمگە چۈشمىسەممۇ قورقماي ـ تۇراي ، تىترەپ تۇراي دەپ دەل دېگىنىمنىڭ ئەكسىچە قىلدىم . قاسساپلار ھەيران بولسىمۇ ، ئەجەبلەنمەي تىرەمنى سويماي شىلىۋەردى .

بىر ۋاقىتلاردا ھوشۇمنى يوقىتىپ ، يەنە بىر ۋاقىتلاردا ئىزدەپ تېپىۋالغاندىن كېيىن قارىسام ئاللىبۇرۇن ئۆلمىسەممۇ جان بېرىپتىمەن ، بىچارە تېنى يوق مۇردامنىڭ تۆشىدە مانتا تۇگۈپ قاسقانغا ساپتۇ . قالىمىغان ئوتتا پىشۇرۇپتۇ . سۆڭىكى تۇۋى يوق قازاندا قايناۋېتىپتۇ . بۇنى كۆردىغان كۆزۈم مەرھۇم مۇردامنىڭ بېشى بىلەن قوشۇلۇپ كاللا ـ پاقالچاق قازىندا قايناۋاتقان بولسىمۇ ھەممىنى ئېنىق كۆردۇم .

ئەندى قانداق قىلغۇلۇق ، يەنىلا ئانامنىڭ قورسىقىغا كىرىپ كېتىپ ، قايتا توغۇلغۇلۇق دەپ ئۆيۈمگە كەتتىم . بۇنىڭدىن

يىگىرمە يىل ئاۋۋالقى سەرگۈزەشتەم مانا شۇ دەپ رۇستەم ھېكايىسىنى ئاخىرلاشتۇرۇپتۇ . بۇنى ئاڭلاپ رازى بولغان مەلىكە :

— ئەي يىگىت ، بىرىنچى شەرتىنى ئورۇندىدىڭىز ، ئەمدى قايتىپ ئەتە سەھەردە قەسرىمگە مەرھەمەت قىلغايسىز . قالغان شەرتلەرنى شۇ يەردە ئورۇندىغايسىز ، — دەپتۇ ۋە ئۆز قەسرىگە يېنىپتۇ .

رۇستەم مەلىكىنىڭ سۆزىدىن ئۆزىنىڭ غەلبە قىلغانلىقىنى بىلىپ سۆيۈنۈپ ئوردىدىن يېنىپتۇ . بىر مۇساپىر خانىنى تېپىپ شۇ يەردە قونۇپتۇ . ئەتە مەلىكىنى قانداق ئويغىتىش ، قانداق كۈلدۈرۈش مەسىلىسىنى ئويلاپ زادى ئۇخلىيالماپتۇ .

ئەتىسى سەھەردىلا رۇستەم ناشتا قىلىۋېلىپ يەنە ئوردىغا يۈگۈرۈپتۇ . ئۇنى بىر كېنىزەك مەلىكىنىڭ خاس قەسرىگە باشلاپتۇ .

رۇستەم ئېسىل جابدۇلغان مەلىكە ھۇجرىسىغا كىرىپ كۆرۈپتۇكى ، مەلىكە دىلخۇمار نۇرلۇق قۇياش بۇ ھۇجرىغا كۆچۈپ كىرگەندەك چېھرىدىن گۈزەللىك ئاپتىپىنى چاقنىتىپ كېيىمى بىلەنلا ئەتلەس كۆرپە ، ماموق ياستۇق ئۈستىدە ياتقانكەن . رۇستەم مەلىكىنى كۆرۈش بىلەنلا ئەقىل ـ ھوشىدىن ئايرىلىپتۇ ، شۇندا باش كېنىزەك مەلىكىنىڭ تاپشۇرۇقى بويىچە :

— ئەي يىگىت ، نامىز پىشىنغا ئەزان چىققۇچە ئويغىتالىسىڭىز ، خاپا چېغىدا كۈلدۈرەلىسىڭىز قالغان شەرتلەرنى ئادا قىلغان بولىسىز ، ۋاقىت توشقاندىمۇ ئويغىتالمىسىڭىز كەلگەن يېرىڭىزگە قايتىسىز ، — دەپتۇ .

رۇستەم شۇنداق ھوشىغا كېلىپ مەلىكىنى يۇقىرى ئاۋاز بىلەن قىچقىرىپتۇ . ئويغانماپتۇ . يولۋاستەك ھۆركىرەپ ، بۆرىدەك ھوۋلاپ بېقىپتۇ . ئويغانماپتۇ . ئاخىر مىس لىگەن ، كۈمۈش

تەخسە ، ئالتۇن جاۋۇرلارنى بىر ـ بىرىگە ئۇرۇپ ئۆيىنى چاك كەلتۈرۈۋېتىپتۇ . لېكىن ، مەلىكە يەنىلا يەڭگىل تىنىپ ئۇخلاۋېرىپتۇ . كېنىزەكلەر بولسا بۇ ئاۋازغا چىدىماي قۇلاقلىرىنى قوللىرى بىلەن مەھكەم ئېتىۋاپتۇ . بۇ چارىسىمۇ ئاقمىغان رۇستەم مەلىكىنى تۈرتۈپ بېقىپتۇ . قوللىرىنى قايرىپ ، قۇلقىنى سوزۇپ بېقىپتۇ . كارىۋاتتىن يەرگە تارتىپ چۈشۈرۈۋېتىپتۇ . لېكىن ، مەلىكە يەنىلا ئەسلىدىكى ھالىتىدە ئۇخلاۋېرىپتۇ . كېنىزەكلەر بولسا مەسخىرە قىلىشىپ كۈلكە چاقچاق بىلەن ئۇنى راسا تەمتىرىتىپتۇ . كۈن چۈشكە يېقىنلاپ قاپتۇ . رۇستەمنىڭ چېكىلىرىدىن تارام ـ تارام سوغۇق تەر مۇنچاقلىرى تۆكۈلۈپتۇ . قىلغانلىرىدىن ئارتۇقراق يەنە چارە قوللىنىشتىن ئەيمىنىپ تۇرۇپ قاپتۇ .

بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ تۇرغان باش كېنىزەكنىڭ ئۇنىڭغا ھېسداشلىقى قوزغىلىپ باشقا كېنىزەكلەرنى چىقىرىۋېتىپ ، رۇستەمنى يان ھۇجرىغا ئەكىرگەندىن كېيىن كۈلۈپ تۇرۇپ :

ـــ ئەي يىگىت ، ئويغىتىش ئامالىنى ئېيتىپ بەرسەم ئۇنىڭ ئۈچۈن ماڭا نېمە بېرىسىز ؟ ـــ دەپتۇ .

رۇستەم خۇشال بولۇپ :

ـــ ھازىر مېنىڭ بىرلا تۇلپار ئېتىم بار ، كېلىشتە مېنىپ كەلگەن ، ئۇ يۈز تىللاغا يارايدۇ . باشقا نەرسەم يوق شۇنى سېتىپ پۇلىغا خالىغان نەرسىگىزنى ئېلىپ بېرىمەن ، قالدىسىغا كېيىنچە يەنە قولۇمدىن كېلىشىچە رازى قىلىمەن ، ـــ دەپتۇ .

باش كېنىزەك خۇشال بولۇپ :

ـــ قېنى كېيىن كۆرەرمىز ، ھازىر مەلىكىنىڭ قېشىغا كىلىپ بىر ئىبرەتلىك ھېكايە ئوقۇپ خۇلاسىنى خاتا چىقىرىڭ ئۇ ئويغىنىدۇ ، ـــ دەپتۇ .

رۇستەم دەرھال مەلىكىنىڭ قېشىغا چىقىپ ھېكايىسىنى

باشلاپتۇ .

ئۆتكەن زاماندا تاغ ئارىسىدىكى بىر يايلاقتا ئون پادىچى يېزىسىدىكىلەرنىڭ قوينى باقىدىكەن . يېزىدىكىلەرنىڭ تېرىكچىلىكى شۇنىڭ بىلەن ئۆتىدىكەن ، يەنى قوينىڭ گۆشىنى ئوزۇق قىلىپ ، يۇڭىدىن رەخت توقۇپ كىيىپ ، تېرىسىنى ئاشلاپ چورۇق تىكىپ ، كۆپىنى ئۆزى ئىشلىتىپ قالغىنىنى سېتىپ تۇرمۇشىنى قامدايدىكەن . تېرىكچىلىكنىڭ ئۇنىڭدىن باشقا دەسمايىسى يوق ئىكەن . ئۇنىڭدىن ئايرىلسا يېزا ئەھلىنىڭ ھالى خاراب بولىدىكەن ، بېشىغا غەم بۇلۇتلىرى ئاپەت يامغۇرىنى تۆكەر ئىكەن . چۈنكى ، بۇ يېزىنىڭ ئۈچ تەرىپى جەزىرە ـ جاڭگال ، بىر تەرىپى ئېگىز تاغ بولۇپ ، تاغ ئارىسىدىكى ئازغىنە يايلاق يېرىدىن باشقا ئوشۇق ـ تۆشۈك ئىشلەتكۈدەك تۈزۈك يەر زېمىنى يوق ئىكەن . شۇنداق كۈنلەرنىڭ بىرىدە خان لەشكىرىدىن ئۇركۈپ قاچقان قىرىق قاراقچى بۇ تاغ ئارىسىغا كېپقاپتۇ . يايلاقتىكى قوي ـ پاقلانلارنى كۆرۈپ ، بۇلاڭچىلىق قەستىگە چۈشۈپتۇ . بىراقتىن قاراقچىلارنى كۆرۈپ قالغان پادىچىلارنىڭ بىرى دەپتۇكى :

ـ قىرىق قاراقچى قويلىرىمىزنىڭ قەستىدە كېلۈتتىپتۇ . قوينى يىغىپ قايتىشقا ئۈلگۈرەلمەيمىز . يېزىدىكىلەرنى چاقىرىپ كېلەيلى ، قالغانلىرىمىز قاراقچىلار بىلەن ئېلىشىپ تۇرايلى ، ـ بۇ مەسلىھەتنى ئۈچ كىشى قوللاپتۇ . قالغان ئالتە كىشى جان قايغۇسىدا قېلىپ :

ـ قاراقچىلار كۆپ ئىكەن ، بىزنى بىردەمدىلا جايلۇۋېتىپ ، قوينى ئېلىپ كېتىۋېرىدۇ ، قويلارنى قوغدايمىز دەپ بىكار جېنىمىزنىمۇ قوشۇپ بېرىمىز ، ياخشىسى « جان بولسا جاھان ، ئاش بولسا قازان » دېگەندەك جېنىمىزنى بولسىمۇ

ساقلاپ قالايلى ، ـــ دەپ قارشى چىقىپتۇ . بۇلارنىڭ مەسلىھەتى شۇنداق پىشماي تۇرغاندا قاراقچىلار يېتىپ كېلىپ ھۇجۇم باشلاپتۇ . قورققان ئالتە پادىچى قېچىپ يوشۇرنۇۋېلىپ ، قالغان ئۈچ كىشى پادا باققاندا ئىشلىتىدىغان تايىقى ، ياردەملىشىدىغان ئالتە ئىتنى بىلەن جان تىكىپ ئېلىشىپتۇ . بىر نەچچە قاراقچىنى ئۆلتۈرۈپتۇ . بىر نەچچىنى يارىدار قىپتۇ . لېكىن ، ئۆزلىرى بەك ئاز بولغاچقا تەڭ كېلەلمەي ، بىرىنىڭ كەينىدىن بىرى باقى ئالەمگە سەپەر قىپتۇ . ساداقەتمەن ئىتلىرىمۇ كەينىدىن قالماي ئەگىشىپ كېتىپتۇ ، قاراقچىلار ئىت تالىۋەتكەن ، پادىچىلار ئۇرۇپ يارىدار قىلىۋەتكەنلەرنى يۆلەپ ، ئۆلگەن بەشىنى تاشلاپ قويۇپ ، قويلارنى ھەيدەپ كەينىگە يېنىپتۇ . يوشۇرنۇۋېلىپ جېنى ئامان قالغان ئالتە پادىچى شۇ چاغدىلا قورقماي چىقىپ ، يېزىغا يۈگۈرۈپتۇ . ئەھۋالنى مەلۇم قىپتۇ . بۇنى ئاڭلىغان يېزىدىكىلەر چوڭ ـ كىچىك ھەممىسى ئۇلارنى ئەيىبلەپ « ئىنتىلىكمۇ بولالماپسىلەر » دەپ ئىزا ئاھانەتكە كۆمۈۋېتىپ ، بۇلار ئۆزلىرىنى ئاقلاپ ، ئەگەر بىزمۇ قارشىلىق كۆرسەتكەن بولساق تىرىك قالمايتتۇق ، مال تۈگۈل جانىنمۇ ساقلاپ قالالمايتتۇق دەپتۇ .

ئەھلى جامائەت ئۇلار بىلەن ئەمدى كارى بولماي ھەممىسى يايلاققا قاراپ كېتىپتۇ . بېرىپ ئۆلگەنلەرنى كۆمۈپ قويۇپتۇ . ھېكايە شۇ يەرگە كەلگەندە رۇستەم ئۆز ـ ئۆزىگە ئۈنلۈك قىلىپ :

ـــ ئەلۋەتتە ئالتە پادىچىنىڭ دېگىنى توغرا ، ئەگەر ئۇلارمۇ ئەقىلسىزلىق قىلىپ قويلارنى قوغدايمەن دېگەن بولسا جېنىدىن ئايرىلىپ قالار ئىدى . ئۇ چاغدا قويلار قۇتقۇزۇلغان تەقدىردىمۇ ئۇلارغا ھېچ بىر پايدىسى تەگمەيتتى . يېزىدىكىلەر كۆمۈپ قويۇشنىلا بىلىپ ، ئۇلارنى ھەرگىز تىرىلدۈرەلمەيتتى . ئۆلگەن ئۈچى ئەخمەقلەر ... ، ـــ دېگەنىكەن مەلىكە دىلخۇمار چاچراپ

تۇرۇپ ئۇنىڭ گېپىنى ئۈزۈۋېتىپ :

ــ خاتا دېدىڭىز ! خاتا دېدىڭىز ! ئەل ـ جامائەتنىڭ مىللىي ئاسرىماي ئۆز جېنىنىڭ ھەلەكچىلىكىدە قالغان قورقۇنچاقلارنىڭ ئەيبىلەنگىنى توغرا . ئۇلار بۇ قىلمىشى ئۈچۈن جېسمىدىن ئىلگىرى نامى سېسىپ ئۆلىدۇ . ئەلنىڭ مۇلكىنى ئاسرىماق ئەلنى ئاسرىماققا باراۋەردۇر . بۇ يولدا قۇربان بولغانلار مەڭگۈ ھۆرمەتكە سازاۋەر بولغۇسى . جىسمى ئۆلسىمۇ نامى ئەۋلادلارنىڭ قەلبىدە مەڭگۈ ياشاپ كەلگۈسى ... دەپ تووۇلاپتۇ .

رۇستەم مەلىكىنى ئويغىتالىغانلىقىغا خۇشال بولۇپ ، غەزەپ بۇلۇتى قاپلىغان ئايدەك چېھرىگە نەپرەت ئۇچقۇنى يېنىپ تۇرغان چولپان كۆزىگە پىسەنت قىلماي گېپىنىڭ ئايىغى چۈشۈشىنمۇ كۈتمەي :

ئەي نازاكەت گۈلشەنىنىڭ نازۇك نىھالى ، ھۆرمەتلىك مەلىكەم بۇ سىزنى ئويغىتىشىنىڭ تەدبىرىدۇر . چىن كۆڭلۈمدىن ئېيتىلغان سۆز ئەمەس ، ئەمدى ھېكايەمنىڭ داۋامنى ئاڭلاڭ دەپتۇ ۋە ھېكايىسىنى داۋاملاشتۇرۇپتۇ . يېزا ئەھلى قورقۇنچاقلارنىڭ ئۆزىنى ئاقلاشلىرىغا قۇلاق سالماي ، ماڭالىغۇدەك ماغدۇرى بارلارنىڭ ھەممىسى كەكە ـ پالتا ، تاياق ـ توقماق ۋە تاغدىكى يىرتقۇچلاردىن قوغدىنىشقا يارىغان نەيزە ـ قىلىچ ، ئوقيالىرى بىلەن قوراللىنىپ ، يېزا ئاقساقلىنىڭ باشچىلىقىدا يايلاققا بېرىپتۇ . شېھىتلەرنى كۆرۈپ قەلبىدە ئىنتىقام ئوتى تېخىمۇ يېلىنجاپتۇ . ئاندىن قويلارنىڭ ئىزى بويىچە قوغلاپ مېڭىپ ، تاغنىڭ ئۇتەرىپىدىكى بىر جىرادىن قاراقچىلارنى تېپىپتۇ . قاراقچىلار ھېرىپ ـ چارچاپ ، ماغدۇرىدىن كەتكىنى ئۈچۈن بەزىلىرى دەم ئېلىپ ئولتۇرۇشقان ، كۆپى ئويۇن ـ كۈلكە بىلەن گۆش پىشۇرۇپ يېيىش ئۈچۈن ئولتۇرۇشقانىكەن ، قاراقچىلارنى كۆرگەن زامان يېزا

ئەھلى باراۋەر ئاتلىنىپ ، قورشاپ ھۇجۇمغا ئۆتۈپ ، گۆش ئورنىغا تاياق ـ توقماق ، نەيزە ـ قىلىچ ۋە ئوق يېگۈزۈپ ، بىرىنىمۇ قاچۇرۇپ قويماي جەڭ قاينىمىدا جەھەننەمگە يوللاپتۇ . ئاندىن سوڭ ئۆزلىرىدىن زەخىملەنگەنلەرنى يۆلەشتۈرۈپ ، غەلىبە مارشىنى ياڭرىتىپ كەينىگە يېنىپتۇ . يايلاققا كەلگەندە شېھىتلارنىڭ نامىزىنى چۈشۈرۈپ ، ياخشىلاپ كۆمۈپتۇ . ئىتلىرىنى ھەم يەرلىكىدە قويۇپتۇ . ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئۇچۇن جاينىڭ جەننەتتە بولۇشىنى تىلەپ دۇئا ـ تىلاۋەت قىلىشقاندىن كېيىن ، يېزىغا قايتىپتۇ . كاتتا نەزىر ـ چىراغ بىلەن ئۆلگەنلەرنىڭ قارىسىنى ئاپتۇ . بۇ شېھىتلارنىڭ نامىنى ساداقەتمەن ئىتلىرى بىلەن قوشۇپ دىلىدا مەھكەم ساقلاپ ، ئەۋلادلىرىغا ئۇلارنىڭ باتۇرلىقىنى ھېكايە قىلىشىپ ھەر قېتىملىق نامازدا يادلاپ تۇرۇشنى تاپىلاپتۇ . قورقۇنچاقلارنى بولسا ئاتا ـ ئانا ، جان ـ قېرىنداشلىرىدىن تارتىپ پۈتكۈل يېزا ئەھلى لەنەت توقمىقى بىلەن ئۇرۇپ ، يۇرتىدىن قوغلاپتۇ ، ئۇلارنىڭ ئۆلمەي تۇرۇپ نامى سېسىپ بىر مەزگىل مەسخىرە كۈلكىلىرىدە نامى يادلىنىپ تۇرغان بولسىمۇ ئۇزۇنغا بارماي جىسمى بىلەن تەڭ بۇ ئالەمدىن ئاھانەت يۇكىنى ئارتىپ مەڭگۈ كەلمەسكە كېتىپتۇ . كۈنلىرى ئىتتىنمۇ بەتتەر خار ـ زارلىقتا ئۆتۈپتۇ .

رۇستەم شۇنىڭ بىلەن ھېكايىسىنى ئاياغلاشتۇرۇپتۇ . ھېكايىنىڭ ئۆز كۆڭلىدىكىدەك ئاخىرلاشقىنىدىن رازى بولغان مەلىكە دىلخۇمارنىڭ چىراي ئاسمىنىدىن غەم بۇلۇتلىرى تارقاپ شادلىق قۇياشى پارلاپتۇ . خۇمار كۆزلىرى بەخت يۇلتۇزىدەك چاقناپتۇ . ئاخىر ئۆزىنى تۇتالماي مەلىكە يۈز بۇلبۇل ناۋا قىلغان كەبى قاقاھلاپ بىر كۈلگەنىكەن ، رۇستەم ھوشىدىن ئايرىلىپ ، مەلىكىنىڭ ۋىسال ئىشتىياقىغا تېخىمۇ باغلىنىپ ، يۈرىكى تەن

قەپسىدىن ئىتتىلىپ چىقىپ كەتكۈدەك بوپقاپتۇ .

شۇنداً مەلىكە دىلخۇمار ئۆزىنى بېسىۋېلىپ رۇستەمنىڭ كىلىشكەن قەددى ـ قامىتىگە قاراپ دەپتۇكى « ئەي بەختلىك يىگىت هازىرغىچە هېچكىم ئورۇندىيالمىغان شەرتلىرىمنى تولۇق ئورۇنداپ مېنى رازى قىلدىڭىز ، غۇبارسىز كۆڭلۈمنىڭ تۆرىدىن ئورۇن ئالغۇچى تۇنجى يات كىشى بولۇپ قالدىڭىز . خالىسىڭىز ئەمدى بىر ئۆمۈر بىللە ئۆتكەيمىز . »

بۇ سۆزدىن بېشى ئاسمانغا تاقاشقۇدەك شادلانغان رۇستەم دەرهال ئۆز رازىلىقىنى بىلدۈرۈپتۇ . مەلىكە شۇنداً شاھ ئالدىغا چىقىپ :

ـــ ئەي هۆرمەتلىك شاھ ئاتا ، ئۇل يىگىت دانا ئىكەن ، مېنىڭ شەرتلىرىمنى تولۇق بەجا كەلتۈردى ، بەرسىڭىز مېنى شۇ يىگىتكە بېرىڭ ، قالغىنىنى ئۆزىڭىز بىلىڭ ، ـــ دەپتۇ . خان قىزىدىن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ :

ـــ ئەي قىزىم « تاللاپ ، تاللاپ تازىغا ئۇچراپتۇ » دېگەندەك ، شۇنچە نۇرغۇن شاهزادە ، بەگزادىلەرنى ياراتماي بىر گادايىنى ئۆزۈڭگە راۋا كۆردۈڭمۇ ؟ ساڭا ئەر بولغۇچى مەندىن كېيىن شاھ بۇلۇر ، تېگى پەسلەرنىڭ قولىدىن شاهلىق قىلىش كەلمەس ، باشقىسىنى تاللىغىن ، ئۇ يىگىتنى مال ـ دۇنيا بىلەن رازى قىلىپ يولىغا سېلىۋېتەي ، ـــ دەپ رازىلىق بەرمەپتۇ . مەلىكە دىلخۇمار نارازى بولۇپ دەپتۇكى :

ـــ ئەي ئاتا ، تېگى پەس دېگەن نېچۈك سۆزدۇر . هەممە كىشى توغۇلۇشتا ئوخشاش ، تېگى پەس ياكى ئېسىلزادە دەپ تامغىلىق تۇغۇلماس ، كىملا بولسۇن ئەقىل ـ پاراسەتلىك بولسا شاهلىق قىلىۋېرىدۇ ، باتۇر بولسا دۆلىتىنى ئامان ساقلاپ ئۆتىۋېرىدۇ . مەگەركى بىر كىشىنىڭ نە ئەقىل ـ پاراسىتى ۋە

باتۇرلۇق خىسلىتى بولمىسا ، شاھنىڭ نەسلىدىن بولغان بىلەن شاھلىق قىلالماس . دۆلىتىنى تىنچ ـ ئامان ساقلاپ قالالماس . ماڭا قۇرۇق باھانە كۆرسەتمەڭ . يىگىتنىڭ مال ـ دۇنياغا كۆڭلى يوقتۇر . مال ـ دۇنيانى دەپ ھەممىدىن كەچسە ئۇنداق كىشىگە مېنىڭ ھەم مەيلىم يوقتۇر . ياخشىسى ئۆزىدىن سۆز سوراڭ ، لېكىن بىر ئىشقا بەك زورلىماڭ . شاھ بۇ سۆزنى مەقبۇل كۆرۈپ ، رۇستەمنى ئالدىغا چاقىرىپتۇ ۋە دەپتۇكى :

ــ ئەي يىگىت شەرتىنى ئادا قىپسەن ، مۇبارەك بولسۇن ، لېكىن كەمبەغەلنىڭ پەرزەنتى ئىكەنسەن ، تويغا چىقىشقۇدەك مال ـ مۇلكىڭ بەلكىم يوقتۇر . ئۇنىڭسىز قىزىمنى ساڭا بېرەلمەسمەن . ياخشىسى خەزىنىگە كىرىپ ئەكىتەلىگىنىڭچە ئالتۇن ـ كۈمۈش ، گۆھەر ، ياقۇت ئېلىپ كەتكىن ، قىزىمدىن ۋاز كەچكىن . ئۇنى شاھزادىدىن بىرىگە ياتلىق قىلاي . رۇستەم بۇ سۆزنى ئاڭلاپ تەمكىنلىك بىلەن دەپتۇكى :

ــ ئەي شەۋكەتلىك شاھىم ، ماڭا مال ـ دۇنيا بىھاجەتتۇر ، كېرەك بولسا ئۆز مېھنىتىم بىلەن تاپالايمەن ، مەلىكىگە ئاشىق بولۇپ كەلگەنىدىم ، ئاللانىڭ مەرھەمىتى بىلەن شەرتىنى ئادا قىلدىم . ئەمدى قوبۇل قىلسىلا ئوغۇللىرى بولۇپ قوللىرىغا قول . پۇتلىرىغا پۇت بولۇپ ، خىزمەتلىرىنى قىلىپ ، مەلىكىنىڭ ۋەسلىگە قانائەت قىلىپ ئۆتەرمەن . ماقۇل كۆرمىسىلە زورلاشقا ھەددىم ئەمەس . مۇشۇ پىتىم يۇرتۇمغا كېتىۋېرىمەن ، لېكىن ئۆزلىرىنى جاھان ئەھلى ۋەدىگە ۋاپا قىلمىدى دەپ ئەيىبلەر . مۇبارەك نامىلىرىغا چىدىماس لەقمى قوشۇلۇپ شەنىلىرىگە داغ چۈشۈرەر ، ئۆزلىرى بىلىپ بىر ئىش قىلارلا . خان بۇ سۆزنى ئاڭلاپ ئامالسىز قىزىنى رۇستەمگە نىكاھلاپ بېرىشنى قارار قىپتۇ . لىكىن ، بىر سىناپ بېقىش غەرىزىدە خەزىنىچىگە بۇيرۇپ ئون پەتنۇستا گۆھەر

ياقۇت ، تىللا ـ يامبۇ ئەكەلدۇرۇپ ئاندىن مىراخورغا بۇيرۇپ تۇلپار ئېتى بىلەن ئېسىل زۇلپىقارىنى كەلتۇرۇپ رۇستەمگە ئات بىلەن زۇلپىقارنى ۋە بۇ سوۋغاتلاردىن بىرنى تاللاشقا ئەمر قىپتۇ . رۇستەم دەرھال ئات بىلەن زۇلپىقارنى تاللاپتۇ . شاھ دەپتۇكى :

ـــ ئوغلۇم مەندىن كېيىن تاج ـ تەخت سىزگە قالار . ئۇنىڭغىچە دۆلەت ئىشلىرىنىڭ ئەلمى ـ تەلمىنى بىلۇبلىشىڭىز كېرەك ، سىزنى بىر ۋەزىپىگە تەيىنلەي خەزىنىلىك ياكى ۋەزىرلىك ياكى سەردارلىقتىن بىرىنى تاللاڭ . رۇستەم دەپتۇكى « ئەي ھۆرمەتلىك شاھ ئاتا سەردارلىقنى ئىلتىپات قىلغايلا » شاھ يەنە سوراپتۇكى :

ـــ سوۋغاتلاردىن ئات بىلەن قىلىچنى ، ۋەزىپىدىن سەردارلىقنى تاللىدىڭىز بەلكىم باشقىلار بولسا ئەكسىچە تاللار ئىدى ، سەۋەبى نېمە ؟ ـــ دەپتۇ . رۇستەم جاۋاب بېرىپ :

ـــ ھۆرمەتلىك شاھ ئاتا ، سەۋەبى شۇكى ئۆز رىسقىمنى ئۆز مېھنىتىم بىلەن تېپىپ يېيىشنى ئادەت قىلغانمەن .بىكارلىق مال ـ دۇنيانى قوبۇل قىلغىم كەلمىدى . ئات بىلەن قىلىچ ئەل دۇشمەنلىرىنى يوقتىپ ۋەتەننى قوغدىشىمغا ، رەقىبلىرىمنىڭ زەربىسىدىن ساقلىنىشقا كېرەك بولار . خەزىنىچىلىك بىلەن ۋەزىرلىك ماڭا مۇناسىپ كەلمەس . بۇ ۋەزىپىگە قويۇلسام ئۆزۈمگە كۆپ نەپ تەگسىمۇ ئۆزۈم ئەلگە نەپ بېرەلمەسمەن . سەردار بولسام لەشكەرلەرنى ياخشى تەربىيلەپ ، جەسۇر جەڭچىلەردىن قىلىپ يېتىلدۇرەرمەن . بۇنىڭ بىلەن ئەل ـ ۋەتەن ، تاج ـ دۆلەتنى تىنچ ـ ئامان ساقلاپ ، بۇ جەھەتتە تۆھپە يەتكۈزەلەيمەن . دەپ شاھنى رازى قىپتۇ . خان شۇنىڭدىن كېيىن ئۈچ كېچە ـ كۈندۈز توي مەرىكە بىلەن مەلىكە دىلخۇمارنى رۇستەمگە نىكاھلاپ بېرىپتۇ . ئۇلار بىر ئۆمۈر بەخت ئىچىدە ياپراپ ئۆتۈپتۇ .

بەشىنچى باب

ئۆزگىگە ئورا كولىغۇچىنىڭ ئوغلىغا ئۆزى چۈشكىنى ، ئىلىم ـ ھېكمەتنى دوست تۇتقۇچىنىڭ بەخت ـ سائادەتكە ئېرىشكىنى .

قازار ئۆزگىگە چاھ ، ئاخىر چۈشەر قازغۇچى ئاۋۋالردىك ، كىشىگە كىم تىلەر شۇملۇق ، ئۆزى تاپقۇچى ئاۋۋالردىك . ئېسىل خىسلەتنى يار قىلغىل ، ئىلىم ـ ھېكمەتنى كۈچ بىلگىل ، ئىلىم ـ خىسلەتكە باي كىم ، ئۇ بەخت تاپقۇچى ئاۋۋالردىك .

ئۆتكەن زاماندا تارىم ۋادىسىنىڭ قارا شەھەر مەملىكىتىدە ھۆكۈم سۈرگەن بىر پادىشاھ بولۇپ ئىسمى ئەكبەرخان ئىكەن . مال دۇنياسى ھەددى ـ ھېسابسىز لەشكىرى ھەم سان ـ ساناقسىز ئىكەن . مەملىكىتى ئاۋات ، خەلقى بايىاشات ئىكەن . شۇنداق خەيرلىك كۈنلەرنىڭ بىرىدە ، ئەكبەرخانىنىڭ بەخت يۇلتۇزى نۇرلانغان تۇنلەردە ئايالى پاقلاندەك بىر ئوغۇل پەرزەنت تەۋەللۇد قىپتۇ . ئەكبەرخانىنىڭ شادلىقدىن بېشى كۆككە يېتىپتۇ . ئۇچ كۈندىن كېيىن ئات تويىنى قىلىپ ، ئەلگە ئاش بېرىپ ، تەنتەنە ۋە ھەيۋەت ھەشەمەت ئىچىدە شەيغۇل ئىسلامغا بوۋاقنىڭ ئوڭ قۇلىقىغا ئەزەن ، چەپ قۇلىقىغا تەكبىر ئېيتقۇزۇپ ، ئابدۇغىنى دەپ ئىسىم قويغۇزۇپتۇ . شۇ مىنۇتتىن باشلاپ ، تەجرىبىلىك بىر مومايىنى ئوغلىغا قاراشقا تەيىنلەپ ، ئاندىن ئوردا ئىشى بىلەن مەشغۇل بوپتۇ . كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن شاھزادە ئابدۇغىنى ئۆسۈپ

يېتىلىپ ئالتە يېشىدا مۇددەررىسلەردىن ئىلىم ھېكمەتتىن تەلىم ئېلىشقا باشلاپتۇ . توققۇز يېشىدىن باشلاپ ، مەشھۇر سەردار پەلۋانلاردىن چەۋەندازلىق ۋە كامانداز لىقتىن ، قىلىچۋازلىق ۋە نەيزىۋازلىقتىن ھۇنەر ئىگىلەپتۇ . شۇ تەرىقىدە ئۆتكەن كۈنلەردە قىلغان ئەجرى ، جاپالىق مەشق ۋە كۆرسەتكەن تىرىشچانلىقلىرىغا يارىشا ئون سەككىز يېشىدا قەلەم ۋە ئەلەم ماھارىتىگە پىشقان ۋە ھۇسنى جامالى ئون تۆت كۈنلۈك تۇلۇن ئايدەك نۇرلانغان ، چىچەن ۋە غەيۇر ، كېلىشكەن بىر يىگىتكە ئايلىنىپتۇ . شۆھرىتى ئالەمنى بىر ئاپتۇ .

ئەلقىسسە ، شۇنداق ياخشى كۈنلەرنىڭ بىرى راھەتلىك تۇرمۇشقا كۈنۈپ قالغان ، ئېسىل ئوردا قەسرىدىن چىقىپ باقمىغان خانىش ئايىمغا ئوردىنىڭ بىر خىل تۇرمۇشىدىن زېرىكىش تۇيۇلى سەھرا غا چىقىپ ئايلىنىپ كۆڑۈش ھەۋىسى چۈشۈپتۇ . ئوردا ئەھلىنىڭ توسقىنىغا ئۇنماي ، شاھانە مەيگە چۈشۈپ قىرىق نەپەر كېنىزەكنىڭ ھەمراھلىقىدا ئوردىدىن چىقىپ ، شەھەر كوچىلىرىغا ، كوچىلارنى ئايلىنىپ شەھەر سىرتىغا چىقىپتۇ . كۆرمىگەن مەنزىرىلەرنى كۆرۈپ ، سەھرانىڭ ساپ ھاۋاسىدىن تويغۇچە سۈمۈرۈپ ، كۆڭلى ـ كۆكسى ئېچىلىپ ـ يايراپ ، ئىچ ـ پۇشۇقى قاياقلارغىدۇر ئۇچۇپ كېتىپتۇ . كۆڭۈللۈك سەيلە ـ تاماشا پەيزىنى سۈرۈپتۇ . لېكىن ، بىر ۋاقىتلاردا چىققان سالقىن شامال قات ـ قات تاۋاردۇردۇن ، شاھى ئەتلەس كىيىملەردىن تىشىپ ئۆتۈپ خانىش ئايىمنىڭ پاختىدەك يۇمشاق ، شېشىدەك نازۇك تەنلىرىگە تىگىپ ، قاتتىق شۇركۈندۈرۈۋېتىپتۇ . خانىش ئايىم ئالدىراپ ـ سالدىراپ مەيگە چۈشۈپ قايتىپتۇ . ئۆمرىدە ئىسسىق ئۆيدە ياشاپ ، شامالداپ باقمىغان خانىش ئايىم شۇ سائەتتىن باشلاپ قىزىپ قېلىپ ، كېسەلگە مۇپتۇلا بوپتۇ . ئەكبەر خانىنىڭ

قىلمىغان چارىسى ، تېۋىپنىڭ بەرمىگەن دورىسى قالماپتۇ . ئەپسۇسكى ، خانىش ئايىمنىڭ نازۇك تەن قەپسىدىكى جان تۇتۇىسىنى ئەجەل بۇركۈتىنىڭ چاڭگىلىدىن ئامان ساقلاپ قالالماپتۇ . قازاغا رىزا بولۇپ ، مېيىتنى كاتتا ئۇزىتىپتۇ . لېكىن ، شاھزادە ئابدۇغېپۇرنىڭ غەم ـ غۇسۇسى تۈگىمەي ، چىرايى سامانىدەك سارغىيىپ كېتىپتۇ . قايغۇ شامىلى ياشلىق گۈلىنى بىۋاقىت غازاڭ قىلماق قەستىگە چۈشۈپتۇ . ئەندىشىدە قالغان ئەكبەرخان تېۋىپلەرنىڭ مەسلىھىتى بىلەن شاھزادە ئابدۇغېپۇرغا :

ـــ ئەي ئوغلۇم ، قازاغا رىزا بولماق لازىم . قايغۇرۇپ يۇرىۋەرمە . قايغۇرۇپ يۇرىۋەرسەڭ ، ئۆزۈڭنى نابۇت قىلارسەن . ئاناڭنىڭ جۇدالىق ھەسرىتى ماڭا يېتىپ ئاشار . ئەمدى ماڭا قوشلاپ ، غەم ئەندىشە تېپىپ بەرمە . چىقىپ سەيلە ـ تاماشا قىل . كۆڭلۈڭ ئېچىلسۇن . سۇلغان گۈلۈڭ ياشارسۇن ، ـــ دەپ نەسىھەت قىپتۇ . بۇ سۆزنى ئاڭلاپ ، شاھزادە ئابدۇغپۇرنى « ئوغۇل ئۇچۇن ئاتىسىنىڭ سۆزىنى ئاڭلىماق پەرز » دەپ نەۋكەرلىرىنى ئەگەشتۈرۈپ ، ئوردىدىن چىقىپ ، شەھەر ئايلىنىپتۇ . قاينىاق بازارلارنى تاماشا قىلىپ يۈرۈپ ، قەدىمى ئات بازىرىغا يېتىپتۇ . بازاردا ئات سودىسى قىزىپ كەتكەنىكەن . شاھزادە ياخشى ئاتتىن بىرنى سېتىۋېلىش ئىستىكىدە بۇ بازارنى بىر ئايلىنىپ چىقىپتۇ . لېكىن ، كۆڭلىدىكىدەك بىرەر ئات ئۇچرىمای مەيۇسلىنىپ كەينىگە يېنىپتۇ . بازاردىن چىقىپ كېتەي دېگىنىدە بىر ئاتنىڭ ئېچىنىشلىق كىشىنىگەن ساداسى ئاڭلىنىپ شاھزادىگە قاتتىق تەسىر قىپتۇ . يۈرەك باغرىنى ئىزىپتۇ . شۇنىڭ بىلەن شاھزادە قەدىمنى بۇراپ ، ئاۋاز چىققان تەرەپكە بېرىپ ، كۆرۈپتۇكى ئەلپازى يامان بىر كىشى ئورۇقلىقىدىن جىنازىدەك قۇرۇق ئۇستىخان بولۇپ قالغان بىر ئاق ئاتنى يېقىتىپ ، پۇتلىرىنى بۇغۇچلاپ ، بوغۇزىغا پىچاق سۇرۇشكە

تەمشىلۇاتقانىكەن . ئاتنىڭ مۆلدۈرلەپ تۇرغان قاپقارا كۆزلىرى قۇتقۇزۇپ قىلىشنى ئۆتۈنگەندەك شاھزادىگە تەلمۈرۈپ قاراپتۇ . ئۇنىڭ تېخىمۇ ئىچىنى ئاغرىتىپتۇ . شاھزادە دەرھال توۋلاپ ، ئاتنى بوغۇزلىماقچى بولغان كىشىنى توختىتىپ ، ئاتنىڭ پۇتلىرىنى يەشتۈرۈپ ، ئورنىدىن تۇرغۇزۇپتۇ . ئىگىسىگە تىگىشلىك ھەققىدىن كۆپرەك پۇل بېرىپ ، ئاتنى يېتىلەپ ، ئوردىغا يېنىپتۇ . شۇ كۈندىن تارتىپ ، ئاتنى ئۆز قولى بىلەن پەرۋىش قىلىپ ، بېقىشقا تۇتۇنۇپتۇ . دىل رىشتى ئاتقا مەھكەم باغلىنىپ قاپتۇ . ئەجرىگە يارىشا ئاتمۇ پەرۋىش قىلغانسېرى سەمرىپ ، تۈكلىرى قاردەك ، ئۇستىدە تۇخۇم قويسا تۇرغۇدەك سېمىز ۋە چىرايلىق تۇلپارغا ئايلىنىپ شاھزادىنى سۆيۈندۈرۈۋېتىپتۇ . شاھزادىنىڭ دىققىتىمۇ ئاتقا بۇرۇلۇپ ، قايغۇ ـ ھەسرەت دىلىدىن كۆتۈرۈلۈپ كېتىپتۇ .

شۇل كۈنلەردە ئەكبەر شاھ ۋەزىرلەرنىڭ مەسلىھىتى بىلەن بىر سودىگەرنىڭ گۈزەللىكتە ئۆز مەملىكىتىدە تەڭدىشى يوق ساھىبجامال ، ئىسمىدىن ياشلا تۇل قالغان سىڭلىسىنى ئەمرىگە ئاپتۇ . بۇ خوتۇن ئۆزى چىرايلىق بولغىنى بىلەن ئىچىدە زەھەر قاينايدىغان قارا نىيەت ، ھەسەتخور ئىكەن . ئوردىغا كىرگەندىن كېيىن ، ئۆزىنىڭ ھەممە ناز ـ خۇلقى ۋە ھىيلە ـ مىكرىنى ئىشلىتىپ ، ئەكبەر خاننى ئۆزىگە مايىل قىلۋاپتۇ . پۈتكۈل ئوي ـ خىيالى ، مېھىر ـ مۇھەببىتىنى ئۆزىگە چىرماشتۇرۇۋاپتۇ . ئەكبەر خاننى ئۆزىنىڭ سىزغان سىزغىدىن چىقمايدىغان قىلۋاپتۇ .

شۇنىڭدىن كېيىن خانىش ئۆزىنىڭ تېخى ھامىلدار بولمىغانلىقىغا قارىماي كەلگۈسىدە تۇغماقچى بولغان بالىسى ئۈچۈن تاجۇ تەخت ۋارىسلىقىنى شاھزادە ئابدۇغېنىدىن قىزغىنىپ ، بىر ئامال چارە بىلەن ئۇنى بالدۇرراق كۆزدىن يوتتۇرۇش كويىغا چۈشۈپتۇ . بۇ ئوي قەلبىدە ئوت بولۇپ يېنىپ ، باغرىنى كاۋاپ ،

هالىنى خاراب قىلىپ ، چايان چاققاندەك بىر ئورۇندا زادىلا تىنچ ئولتۇرالمايدىغان قىلۇپتىپتۇ ۋە ئاخىر كۆڭلىدىكىنى خىزمىتىنى قىلىدىغان قېرى دەللىگە خالىي يەردە بايان قىلىپ ، بىر ئامال قىلىپ شاھزادىنى كۆزدىن يوقىتىپ بېرىشنى ، ئاندىن كېلىپ ئۆزىدىن مىڭ تىللا ئىنئام ئېلىشنى تەلەپ قىپتۇ . خانىشنىڭ كۆڭلىگە يېقىشنىڭ ھەلەكچىلىكىدە قالغان مەككار دەللىمۇ دەرھال ماقۇل بولۇپ شۇ يەردىلا شەيتاننى ئۇسسۇلغا سالغۇدەك قۇۋۇلقىنى ئىشقا سېلىپ ، سۇيىقەستلىك بىر پىلاننى ئېيتىپتۇ . شۇ كۈنى شاھزادە ئابدۇغېنى دالىدا ئات چېپىپ ئويناپ يۈرۈپ ، كەچ بولغاندا ئوردىغا يېنىپتۇ . يولدا بىردىنلا ئاق تۇلپار ئادەمدەك سۆزلەپ :

— ئەي شاھزادەم ، مېنى قۇتقۇزۇپ قالغىنىڭدىن بېرى ، سېنىڭ ياخشىلىقىڭنى قايتۇرۇش نىيىتىدە ئىدىم . ئەمدى پۇرسەت كەلگەن ئوخشايدۇ . بۇنىڭدىن كېيىن دېگىنىمدەك ئىش قىل ھەرگىز زىيان تارتمايسەن ، — دەپتۇ .

بۇ گەپنى ئاڭلاپ شاھزادە ئابدۇغېنى ئېتىنىڭ سۆزلىيەلەيدىغان خاسىيەتكە ئىگە ئىكەنلىكىدىن خۇشال بولۇپ :

— ئەي ۋاپادار دوستۇم ، دېگىنىڭچە قىلىمەن ، — دەپتۇ . ۋە شادلىقى قېنىغا سىغماي ، ئاتنىڭ خاسىيىتىنى ھەممە ئادەمگە جاكارلىغۇسى كەپتۇ . لېكىن ، ئەقىللىق تۇلپار دەپتۇكى :

— ئەي ، شاھزادەم ، مېنىڭ سۆزلىيەلەيدىغانلىقىمنى سەندىن ئۆزگە ھېچكىم ئۇقمىسۇن ، ئۇقۇپ قالسا ئاقىۋىتى ياخشى بولماس ، — دەپ نەسىھەت قىلىپ توسۇپتۇ .

ئۇلار بىر دەمدىلا ئوردىغا يېتىپتۇ . شاھزادە ئاتنى ئۆز قولى بىلەن سوۋۇتۇپ ، ئاتخانىغا باغلاپ قويغاندىن كېيىن ئۆز قەسرىگە مېڭىپتۇ . كىرگۈچە ئالدىغا ئۇچرىغان خانىش تۇلكىلىك بىلەن ھىجىيىپ « ھارماڭ ئوغلۇم » دەپ قارشى ئاپتۇ ۋە ئۆز قولى بىلەن

ئۇستۈنىدىكى چاك ـ توزانلارنى قېقىۋېتىپ :

ـــ ۋاي جىنىم بالام ، ئۆز قولۇم بىلەن تاماق ئېتىپ سىزگە ئىلىپ قويدۇم . ئۆزىڭىزلا كىرىپ ، يەپ چىقىڭ . ئاندىن شاھ ئاتىڭىز ئالدىغا كىرىڭ ، ـــ دەپ غىپىلداپ مېڭىپ ، ئۆز قەسرىگە يېنىپتۇ .

شاھزادە ئابدۇغېنى ئۆزىنى كۆرسە داۋاملىق چىرايىدىن مۇز ياغدىغان ئۆگەي ئانىسىنىڭ بۇگۈنكى بۇ ياخشى مۇئامىلىسىدىن ئەجەبلىنىپ ، كەينىگە يېنىپ ، ئېتى قېشىغا چىقىپتۇ ـ دە ، ھەممە ئەھۋالنى ئېيتىپتۇ . بۇنى ئاڭلىغان ئاق تۇلپار پەس ئاۋازدا دەپتۇكى :

ـــ ئۆگەي ئاناڭ بەرگەن ئاشنى يېمە . بۇ ئاشنى خىزمەتكار دەللە ئەتكەن . يېرىمىنى ئۆزى يېيىش ئۈچۈن ئاشخانىغا قويۇپ ، يېرىمىغا زەھەر سېلىپ ساڭا بېرىش ئۈچۈن ئەكىرىپ قويدى . ھازىر قېرى دەللە خانىشىڭ قېشىغا كەتتى . دەرھال بېرىپ ، ئاشنى ئالماشتۇرۇپ ، يەۋال ، لېكىن بۇ ئىشنى ھېچكىمگە ئېيتما . ئاناڭنى خانىش ئۆزىگە قارىتىۋالدى . ئۇ ئاڭلىسا ئىشەنمەي ، ساڭا تۆھمەتخورلۇقتا ئەيىبلەيدۇ ، ھەتتا خانىش كۈشكۈرتسە جازالاشتىنمۇ يانمايدۇ .

شاھزادە ماقۇل بولۇپ ، ئۆز قەسرىگە يېنىپ ، قېرى دەللە ھۇجرىسىغا ئەكىرىپ قويغان ئاشنى ئاچقىپ ، ھېچكىمگە كۆرسەتمەيلا ئاشخانىدىكى زەھەرسىز ئاشقا ئالماشتۇرۇۋاپتۇ . ئاندىن خاتىرجەم ھالدا ھۇجرىسىغا چىقىپ ئېشىنى يەۋېرىپتۇ . شۇ چاغدا خانىش قېرى دەللىنىڭ قىلغان شۇملۇقىدىن بەرگەن مەلۇماتىنى ئاڭلاپ ، سۆيۈنچىسىنى شاھزادىنىڭ ئۆلۈمىنى كۆرگەندىن كېيىن بەرمەكچى بولۇپ قايتۇرۇپتۇ . ئاندىن ئۆزى شاھزادىنىڭ ئۆلگەن ـ ئۆلمىگەنلىكىنى بىلىش ئۈچۈن شاھزادىنىڭ

قەسرىگە چىقىپ ماراپتۇ . قارىسا شاھزادە ئۆلمىگەن بولسىمۇ لېكىن ئاشنى يەۋاتقۇدەك . خانىش بۇنىڭدىن كۆڭلى تىنىپ ، ئەمدى ياناي دېگەندە ئاشخانىدىن قېرى دەللىنىڭ ئاللا توۋىسى ئاڭلىنىپتۇ . پالاقشىپ بېرىپ قارىسا ، قېرى دەللىنىڭ جېھەننەمگە كېتىپ بولغان . چىرايى كۆكىرىپ ، ئاغزى بۇرنىدىن قان يېنىپ تۇرغانىكەن . بۇنىڭدىن خانىشنىڭ قورققىنىدىن پۈت قوللىرى تىترەپ ئىمانى قىرىق گەز ئۆرلەپتۇ . ئۆلگەن دەللىگە ئىشنى جايلاپ قىلالمىغانلىقى ئۈچۈن مىڭبىر لەنەت ئوقۇپ ، ئالدىراپ ئۆز قەسرىگە يېنىپ كەپتۇ . خىزمەتچىلىرىگە بۇيرۇپ جەسەتنى يىغىشتۇرغۇزۇپتۇ . شاھزادە ھېچ ئىش بولمىغاندەك خۇشال ـ خورام يۈرۈپتۇ ، لېكىن زەھەرخەندە خانىشنىڭ ئوغىسى تېخىمۇ شايناپ ، ئىچىدە غەزەپ توڭگۈزى قاتراپ ھالى تېخىمۇ ھارابلىشىپتۇ . شۇم غەرىزىنى ئىشقا ئاشۇرماق ئارزۇسى تېخىمۇ كۈچىيىپتۇ ، بۇرنىغا سۇ كىرسىمۇ رەزىل نىيەتتىن قول ئۈزمىگەن خانىش بىر نەچچە كۈن ئويلانغاندىن كېيىن يەنە بىر سۇيىقەستنى ئويلاپتۇ ، لېكىن ئىشەنچىلىك ئادەم تاپالماي يامانلىققا گەندىگە ئېتىلغان چۈشەندەك ئۆزىنى ئۇرۇپ كۆنگەن ئاكسىنى چاقىرتىپ مەقسىتىنى چۈشەندۈرۈپتۇ . ئاق تۇلپارنىڭ ئېغىلى ئالدىغا ئورا كولاپ ئىچىگە ئۇچى زەھەر بىلەن سۇغۇرۇلغان تۆمۈر قوزۇقنى قېقىپ ، ئورا ئاغزىنى بىلىندۇرمەي يېپىپ قويۇشنى شۇ ئارقىلىق شاھزادىنى ئۆلتۈرۈشنى تاپىلاپتۇ .

ئەلقىسسە ، خانىشنىڭ رەزىل پىلانىنى سېزىپ تۇرغان خىسلەتلىك ئاق تۇلپار كەچتە شاھزادە ئابدۇغېنىگە تۇندە ئۇخلىمای ئاتخانا ئەتراپىغا يوشۇرنۇپ ئۆزىگە توزاق قورغۇچىنى ئۆز يولى بىلەن بابلاشنى تاپىلاپتۇ .

شاھزادە ماقۇل بولۇپ ئاخشىمى ھەممە ئۇيقۇغا كەتكەندە

شەپە چىقارماي قىلىچ ئېلىپ ئاتىخانا تەرەپكە چىقىپ كۆرۈپتۇكى خانىشنىڭ ئاكىسى ئېغىلنىڭ ئىشكى تۈۋىگە ئورا كولاۋاتقۇدەك . شاھزادە ئۇنىڭ ئىشى تۈگىگۈچە سەۋر قىلىپ ماراپ تۇرۇپتۇ . خانىشنىڭ ئاكىسى بۇنى سەزمەي ئىشىنى قىلۋېرىپتۇ . شاھزادىنىڭ ئورنىغا چۈشكەندىكى تۇرقىنى ئويلاپ ئىچىدە ئۆز قىلمىشىدىن ھۇزۇرلىنىپ كۈلۈپ كېتىپ تېخىمۇ كۈچەپ ئىشلەپ كېتىپتۇ . شۇل تەرىقىدە قاتتىق ئىشلەپ تۈن تەڭدىن ئاشقاندا ئىشنى تۈگىتىپ ، كەينىگە ئۆرۈلۈشكە شاھزادە ئابدۇغېنى يالىڭاچلانغان قىلىچىنى كۆتۈرۈپ يۇشۇرۇنغان يېرىدىن چاچراپ چىققانىكەن . قاتتىق چۆچۈپ قورقۇپ ھوشىنى يوقاتقان ، خانىشنىڭ ئاكىسى كەينىگە داجىغانچە ئۆزى كولاپ ئۈستىنى نېپىز رەخ بىلەن يېپىپ بىر قەۋەت تۇپا چېچىپ چانمىغۇدەك قىلىپ قويغان ئورنىغا چۈشۈپ كېتىپتۇ ، « ۋاي ! » دەپ بولغۇچە زەھەرلىك قوزۇقلار تېىندىن ئۆتۈپ جېنىنى جەھەننەمگە ھەيدەپ بوپتۇ .

شاھزادە بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ خانىشقا ئىچىدە لەنەت ئوقۇپ ، ئورنىنى كۆمۈپ قويغاندىن كېيىن ھۇجرىسىغا يېنىپ ئويقۇسىنى ئۇخلاپتۇ . سەھەردىلا تاماققىمۇ قارىماي ئېتىنى يېتىلەپ ئادىتى بويىچە ئوردىدىن چىقىپ كېتىپتۇ .

ئاكىسىنىڭ يولىغا قاراپ بىر كېچە كۆز يۇمماي چىققان خانىش تاڭ ئاتقاندا ئوردىدىن ساق ـ سالامەت چىقىپ كېتىۋاتقان شاھزادىنى كۆرۈپ قاپتۇ ، ئارقىدىن يۈگۈرۈپ ئاتىخانا ئالدىغا بارغانىكەن ، ئۇ يەرنىڭ يېڭىلا تىندۇرۇلغان ھالەتتە تۇرغانلىقىنى كۆرۈپتۇ . نېمە ئىشلار يۈز بەرگەنلىكىنى سېزىپتۇ ـ دە ، ئاكىسىنىڭ مۇسىبەت قايغۇسىغا ، تېخىمۇ مۇھىم سەۋەب ئەلىمگە چىدىماي شۇ كۈندىن باشلاپ يېگەن ئىچكىنى زەھەر زوقومدەك بىلىنىپ ئاغرىپ يېتىپ قاپتۇ . تېۋىپلارنىڭ قىلمىغان چارىسى ،

بەرمەگەن دورىسى قالماپتۇ . لېكىن ، كېسەلنىڭ يىلتىزىنى تاپالمىغاچ ھېچبىر كار قىلماپتۇ . خانىش كېسەل ياتقان شۇ كۈنلەردە نېمە ئۈچۈن ئىككىلا قېتىم قىلغان سۈيقەستىنىڭ ئۆز پۈتىغا ئۆزى پالتا چاپقاندەك ئاقىۋەتتە ئاياغلاشقانلىقىنى ئويلاپ يېتەلمەي ئاخىر بىر پالچىنى مەخپىي چاقىرتىپ ئالتۇن كۈمۈش بىلەن ئۆزىگە رام قىلىپ پال سالدۇرۇپتۇ . پال نەتىجىسىدىن ئۆز ئىشلىرىغا مەغلۇبىيەت ئېلىپ كەلگەن سەۋەبچى ئاق تۈلپار ئىكەنلىكىنى بىلىپتۇ ـ دە ، ئاچچىقىدىن يېرىلغۇدەك بوپتۇ . شۇنداپالچى ئەقىل كۆرسىتىپ :

ـــ ھۆرمەتلىك خانىش شاھزادىنى يۇقتىش مەقسىتىگە يېتىش ئۈچۈن ئاۋۋال ئاق تۈلپارنى يوقتىش زۆرۈر ، چارىسى شۇكى ، ئەتە مېنى كېسىلىمگە داۋا تاپسۇن دەپ ئوردىغا ئاشكارا چاقىرتىلىڭ ، شۇ چاغدا ئاق تۈلپارنى يوقتىش چارىسىنى ئۆزۈم قىلغايمەن ، ـــ دەپتۇ .

خانىش ماقۇل بولۇپ ئونى قايتۇرۇپتۇ . ئەتىسى ئەتىگەندە ئەكبەر خانغا :

ـــ ۋاي كەرەمەلىك شاھىم ، كېسىلىم ئېغىرلىشىپ كېتىۋاتىدۇ . ئۇنىڭغا بىرەر چارە تاپسىلا ، ـــ دەپ يىغلاپ ـ قاقشاپ ئوردىنى بېشىغا كىيىپتۇ . ئەكبەر خان تاقەت قىلالماي :

ـــ تەكلىپ قىلمىغان تېۋىپ ، قىلىنمىغان دورا قالمىدى ، سەۋر قىلغىن خۇدا ئۆزى شىپالىق بىرەر ، ـــ دەپ تەسەللى بېرىپتۇ .

خانىش بۇ سۆزنى ئاڭلىماي يەنە :

ـــ سەۋەب قىل ، تەلەپ قىل دەپتىكەن ، يەنە سەۋەب قىلماي خۇدادىنلا تىلەپ ئۆلۈمنى كۈتۈپ ئازابلىنىپ ياتامدىمەن ؟ ئوردا ئالدىغا بىر پالچى كەپتۇمىش بەكمۇ تاپقۇر دەپ ئاڭلىدىم ،

تېزرەك شۇنى چاقىرتسىلا پال سېلىپ كېسىلمگە دورا تاپسۇن ؟ ــ دەپتۇ .

ئەكبەرخان ماقۇل بولۇپ دەرھال پالچىنى ئىزدەپ تاپقۇزۇپ ئالدىغا چاقىرتىپتۇ . خانىشنىڭ كېسىلى توغرىسىدا پال سېلىشنى ئەمر قىپتۇ ، پالچى دەرھال ھېيلىگەرلىك بىلەن پال سالغان بولۇپ ئاندىن دەپتۇكى :

ــ ۋاي كەرەمىلىك شاھىم ، پالدا مەلۇم بولۇشىچە شاھزادە مىنگەن ئاق تۇلپارنىڭ يۇرىكى بىلەن بىر پىيالە ئىسسىق قېنىلا خانىشنىڭ كېسىلگە داۋا بولغۇدەك ، ئۇنىڭدىن باشقا داۋاسى يوق ئىكەن ، ــ دەپتۇ .

ئەكبەرخان بۇ سۆزنى ئاڭلاپ دەرھال شاھزادىنى چاقىرىشقا بۇيرۇق قىلغانىكەن ، خىزمەتچىلەر شاھزادىنىڭ سەھەردىلا ئوۋغا چىقىپ كەتكەنلىكىنى مەلۇم قىپتۇ . ئەكبەرخان بېرىگە شاھزادە كېلىشى بىلەن ئۇنىڭ ئېتىنى بوغۇزلاپ قېنى بىلەن يۇرىكىنى خانىشقا يەتكۈزۈپ بېرىشنى جېكىلەپتۇ ـ دە ، دۆلەت ئىشلىرىنى بىر تەرەپ قىلىش ئۈچۈن سەلتەنەت قەسرىگە چىقىپ كېتىپتۇ .

شاھزادە ئابدۇغېنى ئوۋغا چىققانىكەن ، تاغدا يوغان بىر ياۋا توڭگۇزغا يولۇقۇپتۇ . سالمىنى بىرلا ئېتىپ توڭگۇزنىڭ بوينىغا چۈشۈرۈپتۇ . شۇنداق ئات كەينىگە بۇرۇلۇپلا توڭگۇزنى دارقىرىتىپ سۆرىگەن پېتى شەھەرگە يېنىپتۇ ۋە ئوردىغا يېتىپتۇ . كەلگۈچە ياۋا توڭگۇزنىڭ جېنى چىقىپتۇ . ئوردىغا كەلگەندە پادىشاھنىڭ خىزمەتكارى شاھزادىنىڭ توسۇپ ، شاھنىڭ چاقىرغانلىقىنى ئېيتىپتۇ . شاھزادا ئاتنى ئېغىلغا سولۇپتىشنى بۇيرۇپ ئۆزى ئاتىسى قېشىغا مېڭىپتۇ . شاھزادە كېتىشى بىلەن ، تەڭ خىزمەتچى خەنجىرىنى سۇغۇرۇپ ئاتىنى ئۆلتۈرۈشكە

ئۇرۇنغانسكەن ، ئاق تۇلپار بىر تېپىك بىلەن خەنجەرنى ئۇچۇرۇۋېتىپ :

ــ ئەي ئادەمزات ، ماڭا قەست قىلما ، ئۆزۈڭگە ياخشى ئاقىۋەت يوق ! ياخشىسى توڭگۇزنى بوغۇزلاپ بىر پىيالە قېنى بىلەن يۇرىكىنى خانىشقا ئاپىرىپ بەر ! خانىش شۇنىڭ بىلەن ساقىيىدۇ ، ــ دەپتۇ .

خىزمەتچى ئاق تۇلپارنىڭ ئادەمگە ئوخشاش سۆزلىگىنىنى كۆرۈپ ئەرۋاھى ئۇچۇپ ، قاچماقچى بولغانسكەن . پۇتلىرى يەرگە قېتىلىپ قالغاندەك زادىلا يۆتكىيەلمەپتۇ . ئاق تۇلپار يەنە :

ــ دېگىنىمدەك قىل بولمىسا مەڭگۈ شۇ يەردە مىدىرلىيالماي قالسەن ! ــ دەپ قورقۇتۇپتۇ .

خىزمەتچى ئامالسىز خەنجىرنى ئەكىلىپ شۇ يەردىلا توڭگۇزنىڭ بىر پىيالە قېنى بىلەن يۇرىكىنى ئېلىپ يۇرەكنى ئاشخانىدا قورۇتۇپ قاشتىشى تەخسىگە ئېلىپ خانىشنىڭ ئالدىغا ئەكىرىپ بېرىپتۇ .

بۇلارنى تۆت كۆزى بىلەن كۆتۈپ تاقىتى تاق بولۇپ كەتكەن خانىش دەررۇلا قانىنى بىر تامچە قويماي سۈمۈرۈپ ، ئارقىدىن قورۇلغان يۇرەكنى يەۋېتىپتۇ . خىزمەتچى چىقىپ كېتىپتۇ . شۇندا ئاق تۇلپار سىرتتا تۇرۇپ شۇنداق بىر كىشىنگەنىكەن ، ئىچكىرى ئۆيدە (ھۇجرىدا) ياتقان خانىش بۇ ئاۋازنى ئاڭلاپ نېمە ئىشلىكىنى پالچىدىن ئوقۇپ كىرىشنى تەلەپ قىپتۇ . پالچى چىقىپ كىرىپ دەپتۇكى :

ــ ھۆرمەتلىك خانىش ئايىم ، ئاق تۇلپار كىشنەپتۇ . ئۇ ساق ـ سالامەت ئوردا ئالدىدا تۇرۇپتۇ ...

خانىش بۇ سۆزدىن ھەيران بولۇپ قان بىلەن يۇرەك قانداق نەرسىنىڭ ئىكەنلىكى توغرىسىدا پال سالدۇرغانىكەن ، پالچى پال

سېلىپ بېقىپ ياۋا توڭگۇزنىڭ ئىكەنلىكىنى ئېيتىپتۇ ، خانىش قاتتىق بىر ئاھ تارتىپ « ھوّ !!! » قىلغانىكەن لەختە ـ لەختە قان قۇسۇپ ئىچكەن قان بىلەن يىگەن گۆشى ئۆزىنىڭ قېنى بىلەن ئارىلىشىپ ئاغزى بۇرنىدىن يېنىپتۇ . ئارقىسىدىن جېنى جەھەننەمگە كېتىپتۇ . شۇ زامان خانسىنىڭ قەسرىدىكىلەر بۇ ئىشتىن ئەس ھوشىنى يوقىتىپ قويغۇدەك قورقۇپ ئاللا توۋا كۆتۈرۈپتۇ . شاھزادىنى سەلتەنەت قەسرىدە قۇرۇق پاراڭ بىلەن گول قىلىپ تۇرغان ئەكبەرخان ئاتىنىڭ قاتتىق كىشنىگەنلىكىنى ئاڭلاپ تۇرالماي قاپتۇ . شۇندا خانىش قەسرىدىن كۆتۈرۈلگەن غەلۋە ـ غوۋغالار ، سۈرەن ـ چۇقانلار ئوردىنى بىر ئاپتۇ . ئەكبەرخان شاھزادىنى تاشلاپ شۇ تەرەپكە يۈگۈرۈپتۇ . شاھزادە شۇ چاغدىلا ئالدى كەينىگە قارىماي ئاق تۇلپارنىڭ قېشىغا چىقىپتۇ . ئاق تۇلپار شاھزادىنى كۆرۈپتۇ ـ دە :

ـــ ئەي شاھزادەم ئەمدى بۇ يەردىن تېزرەك كېتەيلى . بولمىسا ساڭىمۇ ماڭىمۇ ياخشىلىق يوق . چۈنكى ، خانىش ھازىر بىزنىڭ سەۋەبىمىزدىن ئۆلدى ، تېزرەك ئۇستۈمگە مىن ، ـــ دەپ ئالدىرىتىپتۇ .

شاھزادە ئابدۇغېنىمۇ ھېچ ئىككىلەنمەي ئاتقا مىنىپتۇ . ئاق تۇلپار بىرلا سەكرەپ شەھەر سىرتىغا چۈشۈپ جەنۇبقا قاراپ شۇنداق چېپىپتۇكى ، كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچە بىر ئالمىلىق باغ يېنىدا توختاپتۇ .بىللە باغ ئىچىگە كىرىپتۇ . باغۋەن بوۋاينىڭ جېنى ھەلقۇمىغا كېلىپ سەكراتقا چۈشكەن بولۇپ ، بىرەر كىشىنىڭ كېلىپ يەرلىكىدە قويۇپ كېتىشىنى كۈتۈپ ياتقانىكەن . شاھزادە ئابدۇغېنىنى كۆرۈپ زەئىپ ئاۋازدا :

ـــ ئەي ئوغلۇم ، ۋاقتىدا كەلدىڭ ، ئەجىلىم توشتى ، كۆزۈم يۇمۇلغاندىن كېيىن جەسىتىمنى چىرايلىق ئۇزىتىپ

قويغىن ، ياخشىلىقنىڭ مەندىن يانمىسا خۇدادىن يانار ئۇرۇق ئەۋلادىم يوق ، باغ ساڭا قالار ، ــ دەپتۇ ۋە شۇندىلا ھاياتلىق شامى ئۆچۈپ كۆزلىرى يۇمۇلۇپتۇ .

شاھزادە بوۋايغا ئۆز ئاتىسى ئۆلگەندەك يىغلاپ يىراق بىر مەھەللىدىكىلەرنى تەكلىپ قىلىپ يۇيۇپ كىپەنلىتىپ ، نامىزىنى چۈشۈرگۈزۈپتۇ ، مېيىت نامىزىنى تۈگىتىپ يەرلىكتە قويۇپتۇ . بىر نەچچە كۈندىن كېيىن بوۋاينىڭ بار بىساتىنى خىراجەت قىلىپ نەزىرىنى بېرىپتۇ ، شۇنىڭدىن كېيىن باغدا تورئوپرىشنى ئويلاپ كۆچەتلىرىنى پەرۋىش قىلىپ ئوتاپتۇ . ئالمىلارنىڭ ھەممىسى ئېسىل سورتلۇق ئالما ئىكەن . تېزلا چېچەكلەپ مېۋىگە كىرىپتۇ . شاھزادە بۇ يەردە ھالال مېھنىتى بىلەن ياشاپ تىنچ تۇرمۇش كەچۈرۈشنىڭ پەيزىنى سۈرۈپتۇ .

ئالمىلار پىشىپ تازا مەي باغلىغاندا ئاق شەھەر پادىشاھى شېرئەلىخانغا كۈندۈزدىكى كۈندىن تۈندىكى ئايدىن ھۆسن تالاشقۇدەك ساھىبجامال ئۈچ مەلىكىسى ھەر بىرى قىرىقتىن كېنىزىكىنى ئەگەشتۈرۈپ ئاتلىق سەھرا سەيلىسىگە چىقىپ يولى شاھزادە ئابدۇغېنىنىڭ بېغىغا توغرا كەپتۇ ، باغ تېمىدىن ھالقىپ ئۆسكەن ئالمىنىڭ زۇمرەت يوپۇرماقلىرى ئارىسىدىكى چىنندەك يوغان ، ئۆز مەڭزىدەك قىزارغان چىرايلىق ئالمىلارغا كۆزى چۈشۈپ دەرھال باغ يېنىغا كەپتۇ ــ دە ، باغنىڭ تېمىغا مىنىشىپ ئولتۇرغان شاھزادىگە قاراپ :

ــ ئەي يىگىت ، ئەگ چىرايلىق ئالمىلاردىن تاشلاپ بەرگىن ھەر بىرگە ھەق بېرىمىز ، ــ دەپ چۇرقىرىشىپتۇ .

مەلىكىلەرگە قاراپ ھوشىنى يوقاتقان شاھزادە ئابدۇغېنى دەرھال :

ــ ئالما سىلەردىن ئايلانسۇن ، تىللا ئوزۇڭلارغا

قالسۇن ، ــ دەپتۇ ـ دە ، ئاۋۋال چوڭ مەلىكىگە ئاتاپ بىر ئالما ئۈزۈپتۇ قارىسا ئىككى يېرىنى قۇرت يېگەن ئالما ئىكەن . باشقا چاغدا مېڭىنى ئۈزسىمۇ قۇرت چىقمىغان ئالمىدىن بۇگۈن مەلىكىگە ئاتاپ بىرنى ئۈزۈپ بولغۇچە قۇرتلۇق ئالما چىققىنىدىن ھەيران بولۇپ « تەقدىر شۇنداق ئوخشايدۇ » دەپ ئۇنى تاشلاپ بېرىپتۇ . ئۇنى چوڭ مەلىكە زۇلخۇمار ئاپتۇ . ئوتتۇرانچى مەلىكە گۈلخۇمارغا ئاتاپ بىر ئالما ئۈزسە بىر يېرىنى قۇرت يېگەن ئالمىكەن ، ئۇنىمۇ تاشلاپ بېرىپتۇ . ئۇچىنچى بىرىنى ئۈزگەنىكەن ، بۇ ئالما ھېچبىر يېرىدە زىدە ياكى قۇرت يېگەن يېرى يوق گۈپۈلدەپ خۇش ھىد چىچىپ تۇرغان ئالما بولۇپ چىقىپتۇ ، ئۇنى كىچىك مەلىكە دىلئارامغا تاشلاپتۇ ، تاشلاۋېتىپ كۆزلىرى مەلىكە دىلئارامنىڭ بولاقتەك كۆزلىرى بىلەن ئۇچرىشىپ كۆڭلىگە بىر ئوت چۈشۈپ پۈتۈن ۋۇجۇدىغا تاراپتۇ . تامدىن موللاق ئاتقىلى تاس قاپتۇ ، شۇنداق مەلىكە زۇلخۇمار بىلەن گۈلخۇمار ئۆزلىرىنىڭ ئالمىسىدىن نارازى بولۇپ :

ــ ئەي يىگىت بىزنى نېمە كۆرىۋاتسەن ؛ ئالمىلىرىڭ قۇرتلاپ قالغان ئالمىكەن ، بىزگە شۇنى لايىق كۆردۈڭمۇ ياكى پۇل بەرمەسمىكىن دەپ ساق ئالما بەرگىلى چىدىمىدىڭمۇ ؟ ــ دەپ ئاغزى ـ ئاغزىغا تەگمەي مالامەت قىپتۇ . شاھزادە ئۇلارنىڭ غەلۋىسىنى بېسىپ :

ــ ئەي گۈزەل مەلىكىلەر ئالمىلىرىمدىن باشقا كۈنلىرى مېڭىنى ئۈزسەمۇ بىرىدىن قۇرت چىقمايتتى ، بۇگۈن سىلەرگە ئاتاپ ئەڭ چىرايلىق ئالمىلارنى ئۈزسەمۇ ئويلىمىغاندا شۇنداق چىقىپ قالدى سىنچىلاپ قاراڭلار باشقا ئەيىبى بارمىكەن ـ يوقمىكەن ؟ ــ دەپتۇ .

مەلىكىلەر ئالمىلارغا قاراپتۇ ، قۇرت يېگەن يېرى بىر تۇرۇپ

ساقتەك ، بىر تۇروپ داغ چۇشۇپ قالغاندەك كۆرۈنۈپتۇ . بۇلارنى ھېسابقا ئالمىغاندا ئالمىلار مەلىكىلەر كۆرگەن ھەر قانداق بىرىدىن چىرايلىق ھەم خۇش پۇراقلىق ئىكەن . شۇنداق شاھزادە يەنە :

ـــ ئەي مەلىكىلەر ، بەلكىم ئۇنىڭدا بىرەر سىر ـ ھېكمەت باردۇر . بىرىپ دانىشمەنلەردىن سوراڭلار ؟ ـــ دەپ تەسەللى بېرىپتۇ . ئاندىن ھەممە كېنىزەككە بىردىن چىرايلىق ئالما سوۋغا قىپتۇ . بۇلار ھەر قانچە ئېسىل ئالما بولسىمۇ لېكىن كەنجە مەلىكىنىڭ ئالمىسى ھەممىدىن ئېسىل ھەم چىرايلىق كۆرۈنۈپتۇ . مەلىكىلەر شۇندىلا رازى بولۇپ كەينىگە يېنىپتۇ ، شاھزادە بولسا كىچىك مەلىكىگە ئالمىنى ئەمەس يۇرىكىنى سۇغۇرۇپ تاشلاپ بەرگەندەك ھېس قىلىپ تامدىن سىرىلىپ چۈشۈپتۇ ـ دە ، ئاق تۇلپارغا ئۆز ھالىنى بايان قىلغىلى كېتىپتۇ .

مەلىكىلەر ئۇچقاندەك يېنىپ شەھەرگە كىرىپتۇ ئوردىغا يېتىپتۇ . شاھانە قەسىرگە كىرگەندىن كېيىن بىرىنچى ، ئىككىنچى مەلىكىلەر ئالمىلىرىنى شىرئەلىخانىنىڭ ئالدىغا ئېتىپتۇ . پەقەت كەنجە مەلىكىلا تەۋەززۇ بىلەن ئالدىغا قويۇپتۇ ـ دە ، بولغان ۋەقەنى بايان قىپتۇ . ئاچىلىرىمۇ ئاغزى ـ ئاغزىغا تەگمەي نېمە سىر ـ ھېكمەت بارلىقىنى تېپىپ بېرىشنى ، سىر ـ ھېكمەت ئۆزلىرىگە ياقمىسا باغۋەن يىگىتنى جازالاپ بېرىشنى تەلەپ قىپتۇ .

شىرئەلىخان ئالمىلارنى ئېلىپ ئۆرۈپ ـ چۆرۈپ قاراپ سىر ھېكمىتىنى بىلەلمەي دانىشمەنلىرىگە مۇلاھىزە قىلىشنى تاپشۇرۇپتۇ ، ئۇلار بىر ھازا مۇلاھىزە قىلىشىپ ئاندىن پىكرىنى بىرلەشتۇرۇپ باش ئۆلىمانى سىرنى يېشىپ بېرىشكە تەكلىپ قىپتۇ . باش ئۆلىما ئالدىغا چىقىپ تەزىم بىلەن دەپتۇكى :

ـــ مەلىكىلەر بار جايدا ئېيتساق ياخشى بولماس ، ئۇلار ھېچ بولمىغاندا پەردە كەينىگە ئۆتۈپ تۇرسا ، ـــ دەپتۇ . مەلىكىلەر بۇ

سۆزگە ئۇنمای، چۇرقىرىشىپ كېتىپتۇ، باش ئۆلىما ئامالسىز شۇ يەردىلا سىرنى يېشىپ:

— چوڭ مەلىكىگە ئىككى يېرى قۇرتلاپ قالغاندەك بىلىندىغان ئالمىنىڭ تېگىشى بالاغەتكە يېتىپ توي ۋاقتىدىن ئىككى يىل ئۆتۈپ كەتكەنلىكىنى، ئوتتۇرانچى مەلىكىگە بىر يېرى قۇرتلاپ قالغاندەك بىلىندىغان ئالمىنىڭ تېگىشى بالاغەتكە يېتىپ توي ۋاقتىدىن بىر يىل ئېشىپ كەتكەنلىكىنى، كەنجى مەلىكىگە ساق ئالمىنىڭ تېگىشى دەل بالاغەتكە يېتىپ توي قىلىش پەيتى كەلگەنلىكىنى بىلدۇرسە كېرەك، — دەپ مۇلاھىزىلەرنى خۇلاسىلەپ بايان قىپتۇ.

بۇنى ئاڭلىغان مەلىكىلەرنىڭ زۇۋانى تۇتۇلۇپ، ئانا-دەك يۈزلىرى تېخىمۇ رەڭلىنىپ قىزىرىپ كېتىپتۇ — دە، تۇرنۇپرىشكە ئوڭايسىزلىنىپ دەرھال ئۆز قەسىرلىرىگە قېچىپتۇ.

باش ئۆلىمانىڭ سۆزىنى باشقا ۋەزىرلەر ۋە ئۆلىمالار ھەم تەستىقلاپ مەلىكىلەرنى تېزرەك ئەرگە بېرىش تەكلىپىنى بېرىپتۇ. شىرئەلىخان بۇ مەسلىھەتنى خانىش ئايىم ئارقىلىق مەلىكىلەرگە يەتكۈزۈپتۇ. ئۇلار — ئاتام ئەلچى ئەۋەتكەن يېكى ئەلچى ئەۋەتمىگەن بولسۇن، توي قىلمىغان جەمئىي يىگىتلەرنى ئوردا قېشىدىكى ئېگىز راۋاق ئالدىدىن ئۆتكۈزسۇن بىز راۋاقتا تۇرۇپ تاللىغان كىشىلىرىمىزگە ئالمىلىرىمىزنى ئاتايلى، شۇ كىشىنى مەيلى كىم بولسۇن كۇيئوغۇللۇققا قوبۇل قىلايلى، — دېيىشىپتۇ.

شىرئەلىخان خانىشتىن بۇ گەپنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ماقۇل كۆرۈپ يات ئەل پۇقراسى بولسۇن يېكى ئۆز مەملىكىتىنىڭ پۇقراسى بولسۇن توي قىلمىغان يىگىتلا بولسا ئوردا ئالدىدىن قاتار بولۇپ ئۆتۈشنى شەھەرمۇ شەھەر، يېزىمۇ يېزا ئادەم ئەۋەتىپ جاكار قىپتۇ. بۇ خەۋەرنى ئاڭلىغانلار ھەممىسى ئوردا ئالدىغا قاراپ

سەلدەك ئېقىپتۇ . بەلگىلەنگەن كۈنى شىرئەلىخان ۋەزىرلىرى بىلەن راۋاقتا هازىر بوپتۇ ، مەلىكىلەر هەم ئالمىلارنى ئېلىپ تەييار بوپتۇ .

بىرىنچى كۈنى چوڭ مەلىكە راۋاق ئالدىدىن ئۆتۈۋاتقان ۋەزىرنىڭ چىرايلىق بەگزادىسىگە ئالما تاشلاپتۇ ، بەگزادىمۇ خۇشال بولۇپ بەخت تۈيغۇلىرىغا چۆمۈپتۇ . شىرئەلىخان هەم رازى بوپتۇ .

ئىككىنچى كۈنى چۈش بىلەن مەلىكە گۈلخۇمار شەهەر بويىچە ئەڭ كاتتا سودىگەرنىڭ چىرايلىق ئوغلىغا ئالما تاشلاپتۇ ، سودىگەرزادىمۇ ، شىر ئەلىخانمۇ رازىلىق بىلدۈرۈپتۇ ، لېكىن دىلئارام ئالمىنى هېچكىمگە تاشلىماي پەسكە زەن قويۇپ ئولتۇرۇۋېرىپتۇ . كۈنمۇ كەچ بوپتۇ . هەممەيلەن ئوردىغا قايتىپتۇ . ئۈچىنچى كۈنى سەهەردىن باشلاپ كىشىلەر يەنە ئوردا ئالدىدىن ئۆتۈشكە باشلاپتۇ ، لېكىن مەلىكە دىلئارام ئالمىنى هېچبىرىگە تاشلىماپتۇ . تاقەتسىزلەنگەن شىرئەلىخان چۈش بولغاندا :

ــ قىزىم تېزرەك بىرىنى تاللا ! ئەگەر تاللاشقا ئۈيالساڭ ئاچچىلىرىڭ كۆرىستىپ بەرسۇن ، كەچ كىرگۈچە هېچكىمنى تاللىمساڭ سېنى ئۆزۈم خالىغان بىرىگە ياتلىق قىلۋېتىمەن ! ــ دەپ قىستاپتۇ . كېچىك مەلىكە گەپ قىلماپتۇ . شۇندا چوڭ مەلىكە قەددى قامىتى كېلىشكەن ، سۆلەتلىك يىگىتلەرنى كۆرسىتىپ ، ئوتتۇرانچى مەلىكە بايلىقى ئېشىپ ـ تېشىپ تۇرغان بايۋەچچى سودىگەرلەرنى كۆرسىتىپ كېچىك مەلىكىنى قىزىقتۇرۇپ بېقىپتۇ ، لېكىن هېچقايسىسى مەلىكە دىلئارامغا ياقماپتۇ .

مۆهلەت توشۇشقا ئاز قالغاندا هەر كۈنى كېلىپ يىراقتىن مەلىكە دىلئارامغا تىكىلىپ تۇرغان ، ئۇنىڭ هۆسنىگە قانماي ياكى راۋاق ئالدىغا ئەيمىنىپ بارالماي تۇرغان شاهزادە رۇستەم ئادەمنىڭمۇ ئاز قالغانلىقىنى كۆرۈپ ، تەۋەككۈلگە ئۆتۈپ بېقىش

نىيىتى بىلەن يولغا چۈشۈپتۇ .

مەلىكە دىلئارام يىراقتىنلا شاھزادە ئابدۇغپنىنى تونۇپ ، يۈرەكلىرى ئويناپ ، ھاياجىنىنى باسالماي قاپتۇ . يۈزلىرى قىزىرىپ ، قوللىرى تىترەپ كېتىپتۇ . شاھزادە راۋاق قېشىغا كېلىشكە ئالمىنى ئۆز ئىشق ـ مۇھەببىتى بىلەن قوشۇپ ، دەل كۆكسىنى چەنلەپ بىرلا ئاتقانىكەن . كۆزلىگەن نىشانغا تېگىپتۇ . راۋاق ئاستىدىن چۈقان ـ سۈرەن قوزغىلىپتۇ . شاھزادە بۇنىڭغا بىر ئىشىنىپ ، بىر ئىشەنمەي تۇرۇپ قاپتۇ .

شۇنداشىرئەلىخان مەلىكە دىلئارامنىڭ ئاددىي ۋە كونا بولسىمۇ لېكىن پاكىز كىيىنگەن ، ھۆسن ـ جامالى ۋە قەددى ـ قامىەت ، يۈرۈش ـ تۇرۇشى چوڭ كۈيئوغۇللىرىنى بېسىپ چۈشكۈدەك يىگىتكە ئالما تاشلىغىنىغا قاراپ ، بىر رازى بولۇپ ، بىر رازى بولماي ، بىر يارىتىپ ، بىر ياراتماي ئالدىغا چاقىرتىپتۇ . ئالدىغا كەلگەندە يەنە شاھزادىنى ئاددىي پۇقرانىڭ پەرزەنتى دەپ ھېس قىلىپ ، شۇ يەردىنلا كەتكۈزۈۋېتىشنى ئويلاپتۇ . لېكىن ، ئەدەب قائىدىلىك ، سۆز ـ ھەرىكىتى سالاپەتلىك ، كېلىشكەن تۇرق ـ سىياقىغا قاراپ ، ئۇنداق قىلىشنى راۋا كۆرمەپتۇ . ياخشىسى « بەرمەس قىزنىڭ تويلۇقى ئېغىر » دېگەندەك بىر ئىش قىلاي . شەرتنى بەجا كەلتۈرسە ، تەغدىرگە تەن بېرەي ، بەجا كەلتۈرەلمىسە شۇل زامان ھەيدەي دېگەن خىياللار بىلەن ئۇچ يىگىتنى دەرقەمدە كەلتۈرۈپ :

ـــ توي بولۇشتىن ئىلگىرى ئەڭ ئېسىل نەرسىلەردىن سوۋغات تەييارلاڭلار ، سوۋغىتىڭلار ماڭا يارىسا مەلىكىلەرنى بەرگىنىم بەرگەن . ئەگەر كىمنىڭ يارىمسا شۇ كىشى قىزىمدىن ئۈمىد ئۈزسۇن ، ـــ دەپ توقۇز كۈنلۈك مۆھلەت بىلەن يولغا سالىپتۇ . كىچىك مەلىكە شاھزادىدىن غەم قىلىپ قاپتۇ .

يىگىتلەر ئوردىدىن يېنىپتۇ . ۋەزىرزادە بىلەن سودىگەرزادە شىرئەلىخاننىڭ شەرتىگە پەرۋا قىلماي مەلىكىلەرنىڭ ئۆزلىرىنى جۇپلۇككە تاللىغانلىقىدىن شادلىنىپ ، كېرىلىپ ئۆيلىرىگە يېنىپتۇ . شاھزادە ئابدۇغېنى شەرتىنى ئورۇندىغۇدەك ئىمكانىيىتى يوقلۇقىدىن غەم قىلىپ ، مىڭ خىل ئەندىشىلىك خىياللار بىلەن بېغىغا يېنىپتۇ .

ئاق تۇلپار شاھزادىنىڭ پەرىشان ھالىنى كۆرۈپ دەپتۇكى :

ــ ئەي دوستۇم ، نېمىشقا ئاپىتاپىتەك جامالىڭنى غەم بۇلۇتلىرى قاپلىدى . سەۋەبىنى ئېيتقىن ، ھەرنە مۇشكۈلات بولسىمۇ خۇدا مەدەتكار بولغاي ، مۇشكۈلۈڭنى يوق قىلىپ ، مۇراد ـ مەقسىتىڭگە يەتكۈزگەيمەن .

بۇ سۆزدىن ئۇمىدلەنگەن شاھزادە ئەھۋالنى بايان قىپتۇ . ئاق تۇلپار دەپتۇكى :

ــ غەيرىتىڭ بولسا ئۇستۇمگە مىنگىن ، خەتەرلىك بىر يىراق سەپەرگە ئاتلىنىمىز . مۇراد مېۋىسىنى ئۈزۈپ كېلىمىز .

شاھزادە دەرھال ئاتقا مىنىپتۇ . ئاق تۇلپار ئۇنىڭغا كۆزىنى چىڭ يۇمۇپ ، ئۆزىگە مەھكەم يېپىشىپ ئولتۇرۇشنى جىكىلەپ بىرلا سەكرەپ ، كەڭ بىر دالاغا چىقىپتۇ . ئاندىن شۇنداق تىز چېپىپتۇكى شاھزادىنىڭ قۇلقى تۇۋىدىن بورانلار ئۇچۇپ ، ئۇنى غازاڭدەك ئۇچۇرتۇپ كەتكۈدەك ھالغا كەپتۇ . لېكىن ، شاھزادە ئاتنىڭ بوينىدىن مەھكەم قۇچاقلاپ ، مەزمۇت جايلىشىۋالغانلىقى ئۈچۈن ئامان قاپتۇ . شۇل تەرىقىدىكى ئۈچ كېچە ـ كۈندۈزلۈك سەپەردىن كېيىن ئاق تۇلپار توختاپ ، قاتتىق بىر چاپچىپ بىرلا سەكرىگەن پېتى ئاسمانغا تاقاشقان بىر تىك چوققىغا چىقىپتۇ . شاھزادە شۇنداللا كۆزىنى ئېچىپ كۆرۈپتۇكى ، ئۆزى ئاق تۇلپار بىلەن بۇلۇتلارنى يېرىپ چىققان بىر تىك چوققىدا تۇرغۇدەك . شۇندا ئاق تۇلپار :

ـــ ئەي شاھزادە ، بۇ يەردە ئۇچ ئەگگۇشتەر بار ، بىرىنىڭ خاسىيتى بىلەن دۇنيادىكى بارچە ھۆكۈمران پادىشاھلار ئىچىدىكى ئەڭ قۇدرەتلىك ، ئەڭ سەلتەنەتلىك پادىشاھلا بولالايسەن . يەنە بىرىنىڭ خاسىيتى بىلەن ئون ئەۋلادىگىچە بۇزۇپ ـ چاپساڭمۇ ئۇندىن بىرى تۇگمەيدىغان زور خەزىنىگە ھېچ كىشىدە بولۇپ باقمىغان ئالتۇن ئەسۋاب ـ جابدۇقلارغا ، گۆھەر ـ ياقۇت ، لەئەل ـ جاۋاھىرلارغا ئىگە بولسەن . يەنە بىرىنىڭ خاسىيتى بىلەن ئۆزۈڭ خالىغان بىر پەندە كاتتا مۆجىزىلەرنى ياراتقۇچى ، كامالەتكە يەتكەن ھېكمەت ئىگىسى ئالىملاردىن بولۇپ چىقسەن . ھازىرنىڭ ئۆزىدە ياخشى ئويلاپ بىرىنى تاللا ، كېيىن پۇشايمانغا قالما . چۈنكى ، بۇ ئۇچ ئەگگۇشتەرنى تەڭ قولغا كەلتۇرگىلى بولماس ، ـــ دەپ چوققىدا نۇر چېچىپ تۇرغان سېرىق ، قىزىل ، ئاق رەڭلىك گۈل بەرگى ياقۇتتىن ، غۇلى بىلەن يوپۇرمىقى يېشىل زۇمرەتتىن بولغان ئۇچ گۈلنى كۆرسىتىپتۇ .

شاھزادە ھەيران بولۇپ تۇرۇپ كېتىپ ، ئويلاپتۇكى « ھەر قانچە قۇدرەتلىك شاھنىڭمۇ دۇشمنى ، بېشىدا مىڭ خىل غەم ئەندىشىسى بولىدۇ . دۆلەتنى ئادالەت ۋە پاراسەت بىلەن باشقۇرالسا رونىاق تاپقىنى شۇ ، بولمىسا دۆلىتى زاۋاللىققا يۈزلىنىپ ئۆزى ئاخىر شاھلىقتىن قۇرۇق قالىدۇ . تۇگمەس دەرد ـ ئەلەم پاتقىقىغا پاتىدۇ ياكى ئادالەتسىزلىك قىلمىشلىرىدىن خەلقنىڭ تۇگمەس لەنەت ـ نەپرىتىگە ، تىل ـ قارغىشلىرىغا دۇچار بولىدۇ . بۇنداق قىل ئۇستىدە ماڭغاندەك ئىشتىن قول يۇماق لازىم » دەپ بىرىنچى ئەگگۇشتەردىن ۋاز كېچىپتۇ . ئاندىن يەنە « بايلىق تۇگمەس ـ پۇتمەس بولسىمۇ لېكىن ئىگىسىنىڭ قولىدا ئاخىرغىچە تۇرۇشى ، ئۇنىڭغا ھەر قاچان ئەسقىتىشى ناتايىن . تۇگمەس بايلىققا ئېرىشكۈچى ھامان راھەت ـ پاراغەتكە بېرىلىپ كېتىپ ، ئۆمرى

كوتا بولۇپ قالدۇ ياكى بايلىقنغا مەغرۇرلىنىپ كېتىپ گىدىيىپ هاكاۋۇرلىشىپ قىلىپ باشقىلارنىڭ نەزەرىدىن چۈشۈپ قالدۇ . هەسەتخورلارنىڭ غەيۋەت ـ شىكايەت ئوقىغا نىشان بولىدۇ ۋەياكى ئوغرى ـ قاراقچىلار ئۈنىڭ مىلىنى دەپ جېنىغا زامىن بولىدۇ ياكى ئىنتايىن ئىنساپسىز ، ئاچكۆز ، زالىم پادىشاھ ئەمەلدارلارغا ئۆچراپ قالسا ئۇلار تەرىپىدىن بىر باھانە بىلەن مېلى تالان ـ تاراج قىلىنىپ ، ئۆزى زىنداندا بەند بولىدۇ ياكى جېنىدىن ئايرىلىدۇ . ياخشىسى ئۇنىڭدىنمۇ قول ئۈزمەك لازىم » دەپ ئىككىنچى ئەگگۈشتەردىنمۇ ۋاز كېچىپتۇ .

ئاخىرىدا يەنە ئويلاپتۇ « ئىلىم ـ هېكمەت ، مەيلى قايسى خىلى بولسۇن كىشىگە بەخت ئېلىپ كېلەر . ئۇنىڭ بىلەن كىشىلەر تۇرمۇشقا پايدىلىق مۆجىزە ـ ئىجادىيەتلەر يارىتقىلى بولىدۇ . بۇ خىل هالال مېهنەتنىڭ مېۋىسى باشقا هەر قانداق مېهنەتنىڭ مېۋىسىدىن تاتلىق . چۈنكى ، ئۇ بايلىقمۇ ، ئىززەت ـ هۆرمەتمۇ ، شانۇ شۆهرەتمۇ ئېلىپ كېلىدۇ . كىشىنى مۇتلەق كۆپ هاللاردا مەگگۈلۈك ياخشى ئاتاق ـ ئابرويغا ئىگە قىلىدۇ . كىشىنىڭ مۇشكۈلىنى ئاسان قىلىدۇ . مەگگۈلۈك ئەسقاتىدۇ . ئۇنى ياكى ئوغرى ـ قاراقچى تارتىۋالالماس . چۈنكى ، ئۇلارغا بۇ بىهاجەت ، هاجەت بولسىمۇ ئوغرىلىيالماس ياكى شاهلار تالان ـ تاراج قىلالماس . كېرەك بولسا بەلكى ئىززەت بىلەن ئىگىسىنى تەكلىپ قىلىپ ، مۇشكۈللىرىنى هەل قىلدۇرار . ئۇ هەممە كىشىگە پايدا كەلتۈرەر . ياخشىسى ئۇچىنچى ئەگگۈشتەرنى تاللاش لازىم » دەپ ئۆز ئويىنى ئاق تۇلپارغا بايان قىلغانكەن ، ئاق تۇلپار هەم تەستىقلاپتۇ ، شاهزادە شۇندا گۈلنى ئۈزمەكچى بولغانكەن ، ئاق تۇلپار :

ـــ ئۇچىنچى ئەگگۈشتەر ئاق گۈل شۇ ، شۇنى

ئۇزگىن ، ـــ دەپتۇ .

شاھزادە گۈللەرنىڭ قېشىغا بېرىپ كۆرۈپتۇكى ، ئاق گۈل ھەممىسىدىن كۆركەم ۋە جۇلالىق ئىكەن . ئۇنىڭ قېشىدا قالغان ئىككى گۈل سەل نۇرسىزلىنىپ قالغانىكەن . شاھزادە ئىككىلەنمەي ئاق گۈلنى ئۈزۈپتۇ . شۇ ھامان قالغان سېرىق ۋە قىزىل رەڭلىك گۈللەر غايىب بوپتۇ . ئاق تۇلپار شاھزادىگە :

ـــ ئەمدى ئۇستۇمگە مىنگىن ، بېغىمىزغا قايتىمىز ، گۈلنى قوينۇڭغا سېلىپ ئۇستۇمدە يەنە مەھكەم ئولتۇرۇۋال ، ـــ دەپتۇ .

شاھزادە دەرھال بەجا كەلتۈرۈپتۇ . ئاق تۇلپار بىرلا سەكرەپ يەرگە چۈشۈپ كەلگەن يولىغا يەنە قويۇندىنمۇ تېزرەك چېپىپ كېتىپتۇ . ئۈچ كېچە ـ كۈندۈزدە ئالمىلىق باغ ئىچىگە يېتىپتۇ . باغ ئىچىگە كىرگەندىن كېيىن ئاق تۇلپار شاھزادىگە قاراپ :

ـــ ئەي شاھزادەم ، مەن ئەسلى پەرىلەر شاھىنىڭ پەرزەنتى ئىدىم . بىر گۇناھ بىلەن ئاتامنىڭ غەزىپىگە ئۇچراپ سېھرىي قىلىنىپ زېمىنغا چۈشۈرۈلگەن . سېھرىنىڭ كۈچى تۈگىگۈچە ئارىلىقتا تەقدىرىم ئۆز ئىگەمگە باغلىنىپ قالاتتى . ئاۋۋال مەن يەرگە چۈشكەندە تۇتۇۋالغان ئىگەم بىر بەگگى قىمارۋازئىكەن . ماڭا ياخشى قارىمىغىنى ئۈچۈن ، ساڭا بازاردا ئۇچرىغان ھالغا چۈشۈپ قالغانىدىم . تەلىيىمگە سەن مېنى ئۆلۈم گىردابىدىن ـ قىمارۋازنىڭ پىچىقى ئاستىدىن قۇتقۇزۇپ قالدىڭ . مانا ھازىر سېھرىنىڭ كۈچى تۈگىشىدىغان ۋاقىت كەلدى . رۇخسەت قىلساڭ ئەسلىمگە كەلسەم ، ئۆز ماكانىمغا كەتسەم ، ـــ دەپتۇ .

شاھزادە ئۇنىڭ كەتكۈزۈشكە كۆزى قىيمىسمۇ لېكىن يەنە ئات ھالىتىدە ساقلاۋېرىشنى راۋا كۆرمەي رۇخسەت قىپتۇ . شۇل زامات ئاق تۇلپار بىرلا سىلكىنىپ ئاجايىپ چىرايلىق بىر ئاق

كىيىملىك يىگىتكە ئايلىنىپتۇ . ئۇلار قۇچاقلىشىپ يىغلىشىپ تۇرۇپ خوشلىشىپتۇ . شاھزادە ئۇنىڭغا قىلغان خىزمەتلىرى ئۈچۈن كۆپتىن - كۆپ تەشەككۈر ئېيتىپتۇ . شۇندا پەرىلەر شاھزادىسى يەنە :

— ئەي دوستۇم ، پادىشاھ شىرئەلىخانىنىڭ نەچچە يىللاردىن بېرى ساقايمىغان بىر سوزۇلما خاراكتېرلىك كېسىلى بار . تېۋىپلار كۆپ دورا قىلىسىمۇ ، لېكىن كار قىلمىغان . ئەمدى سەن ئاق گۈلدىن تىببابەتچىلىك ئىلمى ھېكمىتىنى تەلەپ قىل . بۇ ئىلىم ھازىر ساڭا بەكرەك ئەسقىتىپ ، مۇرادىڭغا يەتكۈزىدۇ . ئەلۋەتتە باشقا ئىلىملەردىن ئىگىلەشنى ئىختىيار قىلساڭمۇ مەيلى ، — دەپتۇ - دە ، خوشلىشىپ بىر ئاق قۇغا ئايلىنىپ ، كۆككە كۆتۈرۈلۈپ ئۇچۇپ كېتىپتۇ .

شاھزادە ئابدۇغېنى دوستىنىڭ تەكلىپىنى قوبۇل قىلىپ ، ئاق گۈلنى قويىندىن ئېلىپ ، ئۇنىڭغا ئۆزىنى كامالەتمەن تېۋىپ ھۆكۈما قىلىپ قويۇشنى تەلەپ قىلغانىكەن ، شۇل زامان گۈل غايىب بولۇپ كۆزگىلىده تىببىي ئىلىم ھېكمىتى بەش قولدەك ئايان بوپتۇ . ھەر قانداق بىر كېسەلنى دىئاگنوز قويۇپ توغرا بىلىپ ئۇنۇملۇك دورا قىلالىغۇدەك خىسلەتكە ئىگە بوپتۇ .

شۇنىڭدىن كېيىن شەھەرگە كىرىپ ، شىرئەلىخانىنىڭ كېسىلىنىڭ ئالامەتلىرىنى سۈرۈشتە قىلىپ بىلگەندىن كېيىن باغ ئىچىدە دورا تەييارلاشقا تۇتۇنۇپتۇ . قىرىق خىل گىياھدىن ئەبجەش قىلىنغان ئۈچ تال كۇمىلاچ دورا تەييارلاپ ئوردىغا كىرىدىغان كۈنى شۇنى ئېلىپ كىرىپتۇ .

شۇ كۈنى شىر ئەلىخانىنىڭ كېسىلى يەنە قوزغالغان ، ئاغرىقىقا چىداپ تەختتە ئاران تەستە ئۆزىنى تۇتۇۋېلىپ ئولتۇرغانىكەن ، چوڭ كۈيئوغۇل ھۇنەردە كامالەتكە يەتكەن

ئۇستىلار قولىدىن چىققان ئالتۇن ـ كۈمۈشتىن ياسىلىپ ، ئېسىل تاشلار بىلەن زىننەت بېرىلگەن ئاپتۇۋۇا ـ چىلاپچا ، چىنە ـ تەخسە ، چەينەك ـ پىيالە قاتارلىق قىممەت باھالىق ئۆي جابدۇقلىرىنى ئېلىپ كەلگەنىكەن . شىرئەلىخان ئۇنى كۆرۈپ تولۇق رازى بوپتۇ .

سودىگەرزادە كۆزىنى قاماشتۇرۇپ تۇرغۇدەك قىممەت باھالىق ياقۇت ـ بۇلاپكا ، ياقۇت كۆزلۈك ئالتۇن ئۈزۈك ، ئالتۇن بىلەزۈك ، تىزىق ـ تىزىق نۇرلۇق مەرۋايىت مارجان ، لەئەل كۆزلۈك ئالتۇن ئۈزۈك قاتارلىق ئەگەرلىك ھۇنەر ـ سەنئەت جەۋھەرلىرىنى ، ئېسىل زەرباب ، شايى ئەتلەس ، كىمخاپ ـ دۇخاۋا قاتارلىقلاردىن ئىپار ـ ئەنبەر ۋە باشقا نەرسىلەردىن بولۇپ ، بۇ مەملىكەت تەۋەسىدىكىلەر ئەمدى كۆرۈۋاتقان ياكى كۆرسىمۇ ئۆز مەملىكىتىدە ياسالغان ، توقۇلغانلىرىدىن ئۆزگىچە بولغان مالالارنى ئېلىپ كەلگەنىكەن . شىر ئەلىخان ئۇنىڭغا ھەم خۇرسەن بوپتۇ .

شۇندا نۆۋەت شاھزادە ئابدۇغېنىگە كېلىپ قويىنىدىن ئاددىي بىر قۇتىدىكى ئۆز مېھنىتىنىڭ جەۋھىرى ، ئىلمىي ھېكمىتىنىڭ مېۋىسى بولمىش ئۇچ كۈمۈلاچ دورىنى ئوتتۇرىغا قويۇپتۇ .

بۇنى كۆرگەن شىرئەلىخاننىڭ ئەرۋايى ئۇچۇپ ، غەزەپتىن يېرىلغۇدەك بولۇپ ساقاللىرى تىترەپ كېتىپتۇ ـ دە :

ـــ يوقات بۇ قەلەندەرنى ، ـــ دەپ جېنىنىڭ باريچە جار سېلىپ ، ئۇنىڭ قانداق خىسلەتلىك نەرسە ئىكەنلىكىنى سورىماپتۇ .

شۇنداً ئالتە جاللات ھازىر بولۇپ شاھزادە ئابدۇغېنىنى سۆرەپ ماڭغانىكەن . پەردە كەينىدە ھەممىسىنى كۆرۈپ تۇرغان مەلىكە دىلئارام توۋلاپ توختىتىۋېلىپ شىرئەلىخانغا :

ـــ ھۆرمەتلىك شاھ ئاتا ، ئاچچىقلىرىنى بېسىۋالسىلا . بۇ يىگىت ئەكەلگەن نەرسىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى تېخى سورىمىدىلا . سوراپ بېقىپ ، ئاندىن سىلىگە ياقمىسا پەرمان چۈشۈرسىلىمۇ

كېچىكمەيلا ، ــ دەپ ئىلتىجا قىلىپتۇ .

شىرئەلىخان بۇ ئورۇنلۇق گەپلەرنى ئاڭلاپ ، ئۆزىنى بېسىۋالغاندىن كېيىن سوراپتۇكى :

ــ بۇ قانداق نەرسە ؟

شاھزادە شىرئەلىخانغا قاراپ :

ــ ئەي ھۆرمەتلىك شاھىم ، نەچچە يىللاردىن بېرى بىر كېسەللىك بىلەن ئازابلىنىپ يۈرۈپتىكەنلا ، ئۇنىڭغا دورا تاپالىلمۇ ؟ ــ دەپ سوراپتۇ .

شىرئەلىخان ئەجەبلىنىپ :

ــ دورا تاپالمىدىم ، خەزىنەمنىڭ يېرىمى ھەر خىل دورا ئىزدەش ، دورا ياساش ، تېۋىپ چاقىرتىش ، داۋالىنىشلار بىلەن تۈگىدى . لېكىن ، ھېچبىرى كار قىلمىدى . بۇنى نېمىشقا سوراپ قالدىڭىز ؟ ــ دېگەنىكەن .

شاھزادە ئابدۇغېنى يەنە :

ــ ئەي كەرەملىك شاھ ئاتا ، بۇ ئىككى كۆيئوغۇللىرى ئېلىپ كەلگەن سوۋغاتلار بىلەن ساقىيامدۇ ؟ ــ دەپ سورىغانىكەن ، شىرئەلىخان يەنە :

ــ ساقايمايدۇ ، ــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ .

شۇنىڭدىن كېيىن شاھزادە يەنە :

ــ ئەي كەرەملىك شاھ ئاتا ، بۇ ئۇچ كۈمۈلاچ دورا كېسەللىرىنى تۈپتىن يوق قىلىدىغان دورا . كۈندە بىر تالدىن ئۇچ كۈن يەپ كۆرۈپ ، ئاندىن ئۇنىڭغا باھا بەرگەيلا ، ــ دەپتۇ .

بۇ سۆزدىن شىرئەلىخان شادلىنىپ تەختتىن سەكرەپ چۈشۈپتۇ . شاھزادە ئابدۇغېنىنى باغرىغا بېسىپ ، پىشانىسىدىن سۆيۈپ قىلىغان قوپال مۇئامىلىسى ئۈچۈن ئەپۇ سوراپتۇ . شۇ كۈندىن باشلاپ ئۇدا ئۈچ كۈن دورا يېگەنىكەن ، كېسىلى تۈپ

يىلتىزىدىن يوقىلىپ چېھرى گۈلدەك ياشرىپ ، تېنى ساغلاملىشىپتۇ . شاھزادە ئابدۇغېپىننىڭ سوۋغىتىنى ھەممە نەرسىدىن جۇملىدىن چوڭ ۋە ئوتتۇرانچى كۈيئوغۇللىرىنىڭ سوۋغىتىدىنمۇ قىممەتلىك سوۋغا دەپ ئېتىراپ قىپتۇ . ئۈچ كېچە ـ كۈندۈز توي تاماشا قىلىپ بېرىپ ، ئۈچ مەلىكىنى ئۈچ يىگىتكە نىكاھلاپ بېرىپتۇ . ئاندىن ئورنىنى شاھزادە ئابدۇغېپىنگە ئۆتۈنۈپ ، ئۇنىمىغانغا ئۇنىماي تەختكە ئولتۇرغۇزۇپ ئۆزى تىنچ ياشاپ ئۆتۈپتۇ . چوڭ كۈيئوغلى ۋەزىر ، ئىككىنچىسى خەزىنىچى بوپتۇ . شاھزادە ئابدۇغېپنى شاھ بولغاندىن كېيىن بىر تەرەپتىن دۆلەت ئىشلىرىنى بېجىرسە ، بىر تەرەپتىن كۈندە كېسەل كۆرۈپ ، داۋالاپ نۇرغۇن كىشىنىڭ ھاجىتىنى راۋا قىپتۇ . بايلاردىن ھەق ئېلىپ ، ئاجىز كەمبەغەللەردىن ئالماپتۇ . شۇنىڭ بىلەن بىر ئۆمۈر ھەم ھوقۇق ، ھەم نۇرغۇن مال ـ مۈلۈك ھەم ياخشى نام ئابرۇي ، شانۇ شۆھرەتكە ئىگە بولۇپ بەختلىك ياشاپ ، دۇنيادىن ئۆتۈپتۇ .

بۇلبۇل بۇ ھېكايىسىنى ناھايىتى ئۇستىلىق بىلەن تاماملىغاندىن كېيىن نېمەتۇللاخان ئۇنىڭدىن بەكمۇ خۇرسەنت بوپتۇ .

ئالتىنچى باب

ئىككى دوستنىڭ مۇشەققەتلەرنى يەڭگىنى ، ئەتىرگۈل مەلىكىنىڭ تىلسىمات ئىلكىدىن قۇتۇلغىنى

تېپىپ جۇپ دوست نىگار ۋەسلى سائاددتتىنى ،
يېڭىپ يەكدىل بولۇپ كۈرمەك مۇشەققەتنى .
قىلىپمىش قۇدرەتتىن زاھىرىكى دوستلۇقنىڭ ،
يېزىپ چىن رىشتىدىن بۇ ھېكايەتنى .

يەنە بىر كۈنى نېمەتۇللاخان ئوردا ئىشلىرىنى تۈگىتىپ ۋەزىر ئۆمەرنى يولغا سالغاندىن كېيىن بۇلبۇلدىن يەنە بىر چۆچەك ئېيتىپ بېرىشنى تەلەپ قىپتۇ . بۇلبۇل يېڭى بىر ھېكايىسىنى باشلاپتۇ .

ــ ئەي كەرەمدىلىك شاھ ، ــ دەپتۇ بۇلبۇل سۆزىنى باشلاپ ، ــ قەدىمكى زاماندا ، زەرەپشان ۋادىسىدا ئاۋات بىر مەملىكەت بولۇپ ، پادىشاھى شەمئىجاھانخان ئىكەن ، ئەھلى ـ ئادالەت بىلەن ئەلنى ئاسايىشلىققا ئېرىشتۈرگەن . دانىشمەن ۋە باتۇرلۇق خىسلىتى بىلەن رەقىبلىرىنى باش ئەگدۈرگەن شانۇ شەۋكەتلىك بىر پادىشاھ ئىكەن . دەپئى ـ دۇنياسىنىڭ كۆپلۈكىدىن سانىنى بىلمەس ، لەشكىرىنىڭ خىل ۋە سەردارلىرىنىڭ قابىلىلىقىدىن ھېچبىر دۈشمەنگە يېڭىلمەس ئىكەن . تىنچ ـ خاتىرجەم ھۆكۈمدارلىق قىلىپ ئۆتەر ئىكەن .

لېكىن ، شاھ شەمئىجاھانخانىنىڭ ساقلى كۆكسىگە يەتكەن ، ياشىنىپ پۈت ـ قولىنىڭ ماغدۇرى كەتكەن بولسىمۇ بىرەر

پەرزەنتى يوق ئىكەن . پەرزەنتسزلىك دەرد ـ ئەلمىدە كۆزى نەمىلىك ، دىلى غەملىك ئىكەن . ئۆمرىدە قىرىق خوتۇن ئالغان بولسىمۇ ھېچبىرى تۇغمغانىكەن .

شۇ كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئوردا ئالدىغا بىر قەلەندەر كەپتۇ ، ساپايىسىنى سوقۇپ ، بار ئاۋازى بىلەن خوجا ئەخمەت يەسەۋى ھېكمەتلىرىدىن ئوقۇپتۇ ، ئۇنىڭ ئاۋازى شاھ شەمئىجاھانخانغا يەتكەندىن كېيىن ئۇنىڭ كۆڭلىگە بىر زەۋق ئوتىنى ساپتۇ .

شاھ شەمئىجاھانخان قەسىر خىزمەتچىلىرىدىن بىرىگە :

ـــ چىقىپ ھېكمەت ئوقۇغان كىشىنى تەكلىپ قىلغىن ، ـــ دەپ بۇيرۇپتۇ . خىزمەتچى قەلەندەرنى چاقىرتىپتۇ ، قەلەندەر كىرىپ ئەدەب بىلەن سالام ـ سائەت قىلغاندىن كېيىن شەمئىجاھانخانغا :

ـــ ئەي ، پادىشاھى ئالەم ، مېنى تونۇدىلىمۇ ؟ ـــ دەپتۇ .

شەمئىجاھانخان ئۇنى قەيەردە ئۇچراتقانلىقىنى ئەسلىيەلمىگەنىكەن ، قەلەندەر دەۋرىش :

ـــ ئەي ، شاھى زامان ، ياش ۋاقتلىرىدا بىزنىڭ سەھرادا ئات چاپتۇرۇپ ئويناپ يۈرۈپ ئەمدىلا ئايىغى چىققان پەرزەنتىم دىلبەرنىمنى ئاتقا دەسسىتۈەتكەن ، پىقىر بىچارىنىڭ ئاھ ـ زارىغا قۇلاق سالماي قېچىپ كەتكەن ، قەستەن بولمىسىمۇ پەرزەنتىمنىڭ جېنىغا زامىن بولغان ئىدىلە ، بالىنىڭ دەرد ـ پىراقىدا ياش ئانىسى يىغلاپ ـ قاقشاپ يۈرۈپ ، ئاخىر سىراڭ بولۇپ قالغان ، شاھ ئاتىلىرىغا ئەرز قىلىشىمغا يېزا ئاقساقلى يول قويمىغان ، دەردى ـ ھالىمغا يەتكۈدەك ، نالە ـ زارىمغا قۇلاق سالغۇدەك ئادەم چىقمىغاندى ، يۈرتداشلىرىم ئىچ ئاغرىتسىمۇ ھەمدەم بولالمىغاندى . نائىلاج خۇداغا يىغلاپ ، ئۆزلىرىنى ھەم پەرزەتسىزلىك پىراقىغا مۇپتىلا قىلىپ ، جازالاپ بېرىشنى

تىلىگەنىدىم . ئاقىۋەت بەندىلەر ئاڭلىمىغان دادۇ پەريادىمنى ھەقتىئەلا ئۆز دەرگاھىدا تۇرۇپ ئاڭلاپ ، تىلىكىمنى ئىجابەت قىلغان بولسا كېرەك . مانا تا ھازىرغىچە پەرزەنت ئارزۇسىدا ئوت بولۇپ يۇرۇپتىلا ، ــ دەپ ئۆتكەن ئىشلارنى بايان قىپتۇ .

شەھىجاھانخان خىجىللىقتىن يۈزلىرى قىزارغان ھالدا ئۆتكەن ئىشلارغا پۇشايمان قىلىپ :

ــ ئەي بۇرادەر ، ئۇ چاغلاردا ياش ئىدىم ، كىشى ياشلىقىدا نېمە بەگۋاشلىقلارنى قىلمايدۇ دەيسەن ؟ ئۇ چاغلاردا يۈگەنسىز شاش ئاتلارغا مىنىپ ئويناپ يۈرۈپ ، ساڭا بەختسىزلىك كەلتۈرگىنىم راست . كېيىن كۆپ پۇشايمان قىلغان بولساممۇ لېكىن شاھزادە تۇرۇپ ئالدىڭغا ئەپۇ سوراپ بارماقنى نۇمۇس بىلدىم ، مۇشۇ تاپتا تېخىمۇ بەك ئەپسۇسلىنىۋاتىمەن . پادىشاھ بولۇپ مەرتىۋەم ئۆسكەن بولسىمۇ ساڭا باش ئىگىپ ئەپۇ سوراشقا رازىمەن ، ئەي بۇرادەر ئەزىز ، ھېلىھەم بولسىمۇ مېنى كەچۈرگىن ، قىلغان گۇناھىم ئۈچۈن ھەقتىئەلا جازايىمنى بەردى . تا بۇگۈنگىچە بىرمۇ پەرزەنتىم يوق . تاج ـ تەختىم مەندىن كېيىن ياتلارغا قالارمۇ ؟ نەسەپ چىراغىمىز مەن بىلەن بىللە ئۆچۈپ قالۇرمۇ ؟ دېگەن ئەندىشىدە كۆڭلۈم پەرىشاندۇر ، يىگەن ئىچكىنىم زەھەر ـ زوقۇم بىلىنىپ تۇرىدۇر ، ــ دەپ ئۆز ھالىنى بايان قىپتۇ . چىن كۆڭلىدىن توۋا قىلىپ ، كۆز ياشلىرىنى تۆكۈپتۇ .

قەلەندەر دەرۋىش تەسەللى ئېيتىپ :

ــ ئەي پادىشاھى ئالەم ، ئەمدى ئۆتكەن ئىشلارغا سالاۋات ، شاھ بولغانلىرىدىن كېيىن ئەلنى ئادىل باشقۇرۇپ ، ئادالەتپەرۋەرلىكتە شۆھرەت قازانغانلىرى ئۈچۈن بۇرۇنقى خاتا قىلمىشلىرىنى ئەپۇ قىلدىم . ئەمدى ئاللادىن ئۆزلىرىگە پەرزەنت تىلەپ ، خەيرلىك دۇئا قىلماق ئىستىكىدىمەن ، ــ دەپتۇ ۋە شۇ

يەردىلا شاھقا پەرزەنت تىلەپ دۇئا قىپتۇ ، شەھىجاھانخان قوشۇلۇپ ھەم ئامىن دەپتۇ ، ئاندىن سوك خەزىنىدىن توققۇز پەتنۇس ئالتۇن كۆموش ، گۆھەر ـ ياقۇت ئاچقىتۇرۇپ ، دەرۋىشنىك ئالدىغا قويغاندىن كېيىن :

ـــ ئەي بۇرادەر ئەزىز ، قېرىغاندا يۆلەنچىك بولىدىغان پەرزەنتىڭدىن ئايرىلىپ قېلىشىڭغا سەۋەبچى بولغانىدىم ، ئۇنىڭ ئورنىنى تولدۇرۇپ بېرىش ئىمكانىيىتى يوق ، شۇنداق بولسىمۇ بۇ نەرسىلەرنى قوبۇل قىلغىن ، ئۆمرۈڭنىڭ ئاخىرىغىچە خىراجەتتىن قىسىلماسسەن ، تۇرمۇش غېمىدىن خالىي بولارسەن ، ـــ دەپتۇ .

ـــ ئەي ساخاۋەتلىك شاھىم . بۇ نەرسىلەر ماڭا بىھاجەت ، لېكىن بىر تەلىپىم بار ، ماقۇل كۆرسىلە شۇنى ئورۇنداپ بەرگەيلا ، ـــ دەپتۇ دەرۋىش .

ـــ ئېيتقىن ، قۇدرىتىمنىڭ بارىچە ئورۇنداشقا تەييارمەن ، ـــ دەپتۇ شاھ شەھىجاھانخان دەرۋىشنىڭ سۆزىنى ماقۇل كۆرۈپ :

دەرۋىش تىلىكىنى بايان قىلىپ :

ـــ ئەي كەرەمىلىك شاھ ، مېنىڭ ھازىرقى تۇرار جايىم مازارلىقتۇر ، لېكىن مازارلىقتا يېگانە ئەمەسمەن ، ئىگە ـ چاقسىز يېتىم ـ يېسىر ، قېرى ـ ئاجىزلاردىن بىر نەچچە يۈز كىشى يىغىلىپ قالغانمىز ، ئوچۇق گۆر ، كونا گۈمبەزلەرنى ئۆي قىلىپ ، كىشىلەرنىڭ نەزىر ـ سەدىقىلىرىگە تايىنىپ ئاچ ـ يالىڭاچلىقتا كۈن ئۆتكۈزىمىز ، مۇمكىن بولسا شۇلارغا مېھىر ـ شەپقەتلىرىنى يەتكۈزگەيلا ، ئۆي ـ ماكان ۋە باشقا لازىمەتلىكلەرنى ھازىرلاپ بەرگەيلا ، ئۇلارنىڭ ھازىرقى ھالىتى ئۆزگەرتىلسە ، ئۇلارمۇ ياخشى كۈنگە ئىگە بولسا ، ئۇل ياخشى ئىشنىڭ بەركاتىدىن تىلىكىمىز بەلكى تېزرەك ئىجابەت بولغاي ، ـــ دەپتۇ .

شەمئىجاھانخان بۇ تەلەپتىن خۇشال بولۇپ :

ــ ئەي بــۇرادەر ئەزىــز ، تــەلــىپــىڭ تولۇق بــەجا كــەلتــۇرۇلگــۇسى ، بــەلكى ئاشــۇرۇپ ئورۇندالغۇسى . ئۇلارنىڭ ھالــىدىــن تــا بــۇگــۈنگــىچە بــىخەۋەر ئىدىم ، ئۇشبۇ مىنۇت مېنى غــاپــىلــلــىقتىن قۇتقۇزدۇڭ ، بارغىن قېرىنداشلىرىڭغا خۇش خەۋەر يــەتــكــۈز ، ئۈچ ھەپتــىدىــن كــېيــىــن بــارچــىسى يېڭى ئۆيلەرگە ئورۇنلاشــتــۇرۇلــۇپ ، خىراجىتىگە خەزىنەمدىن ھەر ئايدا يېتەرلىك پۇل بېرىلىدۇ . تۇرمۇشتا خاتىرجەملىككە ئېرىشىدۇ ، ــ دەپتۇ .

دەۋرىــش خــۇرســەن بــولــۇپ ، شــاھ بــىلــەن خــوشلىشىپ يــېنــىــپــتــۇ ، شــەمئــىجــاھــانــخــان شــۇ مىنۇتنىڭ ئۆزىدە باش ۋەزىر ئابدۇلئەھەتكە :

« مــەملىكــەت تەۋەسىدىكى بارچە ئىگە ـ چاقسىز ، يېتىم ـ يــېــسىر ، قېرى ـ ئاجىز ، مېيىپلار ... پايتەختكە يىغىلسۇن ، ئۇلارغا ئاتــاپ ئۈچ ھەپــتــە ئــىچىدە ئۈچمىڭ ئېغىز ئۆي سېلىنسۇن ، بارلىق خــىراجــەت خــەزىنىدىن تولۇق بېرىلسۇن ، ئىش تۈگىگەندە ئاندىن مــەلــۇم قــىلــىنــسۇن » دېگەن يارلىقنى چۈشۈرۈپتۇ ، شاھ يارلىقى ساداقــەتــمــەن ۋەزىــر ئابــدۇلئەھەتنىڭ باشچىلىقىدا ئىجرا قىلىنىشقا باشلاپــتــۇ . مــەمــلــىكــەت ئەھلى بــۇ ئىشتىن تېزلا خەۋەر تېپىپ پادىشاھنىڭ ھەققىگە ھەممىسى خەيرلىك دۇئا قىپتۇ .

شــۇ مــىنــۇتلاردىــن باشلاپ شــەمئــىجاھانخانىنىڭ پەرىشان كــۆڭــلىدە ئۈمىد مەشئىلى يېلىنجاب ، قايغۇ ـ ئەلىمى يەڭگىللەپتۇ . كــۆپــلــەپ خــەير ـ ئېھسان قىلىپ ، مەسچىت ـ مەدرىسلەر قۇرۇپ ، ئىلىم ـ مەرىپەت ۋە ھەق ـ ئادالەتنى تېخىمۇ ئەۋج ئالدۇرۇپتۇ .

نــاھايــەت قــەلــەنــدەر دەرۋىــش ۋە بــارچــە خــاسۇ ـ ئامىنىڭ خــەيــرلــىك دۇئا ـ تــىــلــەكــلىرى ۋە شەمئىجاھانخان ئۆزى قىلغان تــۈرلــۈك يــاخــشــى ئــىشلارنــىڭ خاسىيىتىدىن چوڭ خانىش مەبانۇ

توققۇز ئاي ، توققۇز كۈن ، توققۇز سائەت قورساق كۆتۈرۈپ ، ھۆسن ـ جامالى قۇياشتەك نۇرلۇق بىر ئوغۇل پەرزەنت تەۋەللۇد قىلىپتۇ ، خۇددى شۇ كۈنىنىڭ ئۆزىدە ھەم باش ۋەزىر ئابدۇلئەھەتخانىنىڭ ئايالىمۇ ئون تۆت كۈنلۈك تولۇن ئايدەك چىرايلىق بىر ئوغۇل پەرزەنت تەۋەللۇد قىپتۇ . شاھ ـ ۋەزىر قاتارلىق بارچە ئوردا ئەھلى شادلىققا چۆمۈپتۇ . ئۇلارنىڭ خۇشاللىقىنى تىل بىلەن تەسۋىرلەشكە ئاجىزمىز .

ئەلقىسسە ، بىرلا ۋاقىتتا بىر جۇپ ئوغۇل پەرزەنت دۇنياغا كەلگەندىن كېيىن شاھ بىلەن ۋەزىر مەسلىھەتلىشىپ ، بىرلىكتە قىرىق كېچە ـ كۈندۈز بەزمە ـ زىياپەت بىلەن پەرزەنتلەرنىڭ ئات تويىنى قىپتۇ . ئۆز ئىستەكلىرى بويىچە شاھزادىگە تۇراپجان ، ۋەزىرزادىگە نەۋرۇز دەپ ئىسىم قويۇپتۇ .

شۇنىڭدىن تارتىپ ئىككى پەرزەنت خاس ئىنىكئانىلارنىڭ قولىدا ئۆسۈپ يېتىلىپ يەتتە ياشقا قەدەم قويۇپتۇ ، داڭلىق ئۆلىما ، مەشھۇر ئالىملارنىڭ تەربىيىسىگە بېرىلىپ ، ئىلمىي شەرىئەت ۋە ئىلمىي ھېكمەت كەۋسىرى بىلەن كۆڭۈل تۇپرىقى سۇغىرىلىپتۇ ، ئون بىر يېشىدا ھەم لەشكىرى ئىلىم ۋە چەۋەندازلىقتىن تەلىم بېرىلىپ ۋە جاپالىق مەشقلەر بىلەن چىنىقتۇرۇلۇپ ، ئۆز زامانىنىڭ تەڭداشسىز پەلۋانلىرى دەرىجىسىگە يەتكۈزۈلۈپتۇ .

شۇل تەرىقىدە ئون سەككىز يېشىغا بارغىنىدا ھەر ئىككى پەرزەنت قەلەم ۋە ئەلەم ماھارىتىنىڭ ھەر ئىككىسىدە يۇكسەك دەرىجىگە يېتىپ ، تەڭتۇشلىرى ۋە بەلكى بارچە ئەھلى ئىلمى ۋە چەۋەندەز پەلۋانلار ئارىسىدا ئۇستۇنلۇكنى ئىگىلەش بىلەن شۆھرەتلىنىپتۇ .

شۇ كۈنلەرنىڭ بىرىدە مەشقتىن يانغان شاھزادە تۇراپجان چاھار باغقا كىرىپ ئارام ئېلىۋېتىپ ، كۆزى ئۇيقۇغا كېتىپتۇ .

كۆزى يۇمۇلغان هامان چۈش دەريا سىغا غەرق بوپتۇ . چۈشىدە : كەك بىر دالىدا ئات چاپتۇرۇپ كېتىۋاتقۇدەك ، ئاخىر بىر چۆلگە كېرىپ قالغۇدەك . يول تاپالماي تىنەپ يۈرگىنىدە دىماغنى يارغۇدەك خۇش پۇراق چېچىپ ، ئوتقاشتەك تاۋلىنىپ تۇرغان چوك بىر تۈپ قىزىل ئەتىرگۈل يولۇقۇپتۇ . ئەتىرگۈلنىڭ يېشىل يا پراقلىرى گويا شاھزادىنى ئىشارەت بىلەن چاقىرىۋاتقاندەك رىتىملىق يەلپۈنۈپ تۇرار ئىكەن .

شاھزادە ھەۋەسلىنىپ گۈل قېشىغا بېرىپ ، ئۈزمەككە قول سوزغانىكەن ، بىردىنلا سەلكىن شامال چىقىپ ئەتىرگۈل گۈلدەك چىرايلىق يېشىل كىيىملىك بىر نازىنىن قىزغا ئايلىنىپ قاپتۇ ، قىزنىڭ شەھلا كۆزلىرىگە تىك بېقىپ قارىغان كىشىنىڭ ۋۇجۇدى لەرزىگە كېلەر ئىكەن .

شاھزادە ھەيرانلىق ئىلكىدە قىزنىڭ تەرىپىگە سىغمىغۇدەك گۈزەل چېھرىگە قاراپ ھاڭۋېقىپ قاپتۇ .

شۇندا ئۇل نازىنىن دىلرەبا ئاجايىپ يېقىملىق خۇش ئاۋازى بىلەن شاھزادىگە قاراپ بىر نەزمە ئوقۇپتۇ :

ھېچ مەخلۇقات ئىز باسمىغان بۇ چۆلگە ،
ھېچبىر قول ھەم ئۈزىتىلمايۋ بۇ گۈلگە ،
ئون نەچچە كۈز ۋە باھار تىنچ ئۆتۈپتۇ .
قايدىن كەلدىڭ يىگىت چۆلىستانىمغا ؟

شاھزادە :

كەلدىم يىراق زەرەپشاندىن چۆل كېزىپ ،
كەلدىم ماڭغان مەنزىل تامان يول ئېزىپ .
بايان قىلغىل ئەي نازىنىن ئەسلىڭنى ،
ئالغاچ كېتەي سېنى شەھرىستانىمغا .

قىز :
بولدۇم ئون يىل ئۇشبۇ چۆلگە بەند مەن ،
چۆل ئانامدۇر ، مەن ئاڭا پەرزەنتىمەن .
سورىمىغىل ئەسلى ھالىڭ نېچۈك دەپ .
ئېيىت كىم كەلمىش بىلەي چۆلىستانىمغە .
شاھزادە :
كەلگەن شاھى شەمئىجاھان پەرزەنتى ،
شەھرى گۈزەل باغۇ بوستان گۈلشەنتى .
ئەمەس لايىق بۇ چۆل ساڭا ئى گۈلئۇزار ،
ئالغاچ كېتەي سېنى شەھرىستانىمغە .
قىز :
ئالغاچ كەتمەك بىھەد ساڭا شاھزادە ،
قويماس سېنى تىنچ ـ ئامان ، بۇ ۋادە .
ئەيت نەقىش قىپ ئالاي دىلغا نامىڭنى ،
كەلمىش قايسى باتۇر چۆلىستانىمغە .
شاھزادە :
ئىسمىم تۇراپجان پىداكار ئوغلانمەن ،
ھېچ نەرسىدىن قورقماس كۈچكە تولغانمەن .
ئېيتقىن ئىسمىڭ يۇرىكىمگە ئورناشسۇن ،
ئالغاچ كېتەي سېنى شەھرىستانىمغە .
قىز :
مەلىكەئى ئەتىرگۈل دەر ، ئىسمىم يوق ،
خەۋپ ـ خەتەر كۆپ چۆل ئارا ، ئۇندىن قورق .
ئېلىپ قايتقىن تىنچ ـ ئامان ئۆز جىسمىڭنى .
كەت كەلمەستە قازا چۆلىستانىمغە .

شاهزاده :

هەرنە قازا كەلسۇن مەيلى تەييارمەن ،
چۆلنى رەقىب قېنى بىلەن بويارمەن .
هەربالادىن خۇدا ئامان ساقلىغاي ،
ئېلىپ كېتەي سېنى شەهرىستانىمغە .

قىز :

بۇ سۆزلىرىڭ نادانلىقتىن ئىشارە ،
بىھۇدە سەن بولما يەنە ئاۋارە .
هېچكىمەرسە ساق قالمىغاي بۇ چۆلدە ،
كەت هەم كەلمە قايتا چۆلىستانىمغە .

شاهزاده :

باغلاندى دىلرىشتىم ساڭا مەلىكەم ،
هەربالاغا رازىدۇرمەن بىل بۇ دەم .
ئايرىلماقتا تاقەتىم يوق دىلئۇزار ،
ئېلىپ كېتەي سېنى شەهرىستانىمغە

ئاندا ئەتىرگۈل مەلىكە شاهزادىنى تېزرەك كېتىشكە يەنە دەۋەت قىلىپ ، ئىز تىراپ بىلەن :

ــ ئەي شاهزاده ، مېنىڭ هەم ئايرىلغۇم يوق ، لېكىن ئايرىلماي ئامالىمۇ يوق ، چۆلدە جادۇگەر بىنا قىلغان تىلسىم بالاسىدىن هېچ كىشى ئامان قالماس . ئايرىلمىساق هەر ئىككىمىز بىرگە تۇغۇلمىز . بۇ يەردىن ساق ـ سالامەت كېتىشىڭ كويىدا بولغىن ، كېتەلىسەڭلا ئاللاغا شۇكۇرلەر ئېيتىپ ، ئىككىنچى بۇ تەرەپكە قەدەم قويمىغىن . مەگەركى ساڭا قازا يەتسە ئۆمۇر بويى كۆز ياشلىرىم قۇرىماس ... دەپتۇ .

شۇ ۋاقىتتا ئۇنىڭ سۆزىگە ئاياغلىشىش پۇرسىتى بەرمەي

دەھشەتلىك بىر قارا قۇيۇن چىقىپ شاھزادىنى ئۇچۇرتۇپ كېتىپتۇ .

شاھزادە تۇراپجان چۆچۈپ ئويغىنىپ چۈشىنى ئويلاپ ئولتۇرۇپ قاپتۇ . چۈشىدە كۆرگەن ئەتىرگۈل مەلىكىنىڭ گۈزەل سىيماسى كۆز ئالدىدا قايتا گەۋدىلىنىپ ، ئۇنىڭ دىلىغا ئىشق ئوتلىرىنى چېچىپتۇ . ئىشق ئوتىنىڭ ھارارىتىدىن گۈلدەك يۈزلىرى سامانىدەك سارغىيىپ ، ئاپتاپتەك چېھرىگە غەم بۇلۇتلىرى سايە تاشلاپتۇ .

شۇنداۋ شاھزادىنى ئىزدەپ كەلگەن نەۋكەرلەر ئۇنىڭ ھالى خاراب‌لىقىنى سېزىپ ، ئەندىشە ئىچىدە زورلاپ ، ئوردىغا ئېلىپ كەپتۇ . ئوردىغا كەلگەندىن كېيىن شاھزادىنىڭ ئەھۋالى تېخىمۇ يامانلىشىپ ، بىر نەچچە كۈن ئىچىدىلا ئاغرىپ يېتىپ قاپتۇ ، گېلىدىن غىزا ئۆتمەپتۇ ، ئوردا تېۋىپلىرى ھەر قانچە تەكشۈرۈپمۇ ئاغرىق سەۋەبىنى بىلەلمەي ياكى قارىسىغا دورا بېرىشكە جۈرئەت قىلالماي ، تەمتىرەپ قېلىشىپتۇ . قىلغان سەۋەبلەرنىڭ ھېچبىرى ياخشى نەتىجە بەرمەپتۇ . شاھزادە تۇراپجان بولسا ئاغرىق سەۋەبىنى ھېچ كىشىگە ئېيتماي كۆڭۈل ساندۇقىدا ساقلاۋېرىپتۇ . ئاخىر دەردىگە داۋا ، رەنجىگە شىپا تاپالماي ، ئورۇن تۇتۇپ يېتىۋېرىپتۇ . چېھرىدىن ھاياتلىق نۇرى ئۆچۈشكە باشلاپتۇ .

شۇ كۈنلەردە شاھزادىنىڭ جانجىگەر دوستى نەۋرۇز ئۇنى يوقلاپ تۇرۇش جەريانىدا قېلىشقان پاراڭلاردىن دوستىنىڭ بۇنداق ھالغا چۈشۈپ قېلىشىدا بىر سىرلىق ھادىسە بارلىقىنى ، بۇنى شاھزادىدىن ئۆزگە كىشىنىڭ بىلمەيدىغانلىقىنى سېزىپ ، ئۆي خالىي قالغاندا شاھزادىنى ئەھۋالنى ئېيتىپ بېرىشكە قىستاپ ، ئاخىر كۆندۇرۇپتۇ . شۇنداق شاھزادە تۇراپجان كۆرگەن چۈشى ۋە چۈشىدىكى ئەتىرگۈل مەلىكىگە ئاشىق بولغىنى ، باشقىلار بىلىپ

قالسا كۈلكىگە قىلىشتىن ئەنسىرەپ ، ھېچ كىشىگە ئېيتالماي ، مۇشۇ ھالغا قالغىنىنى بايان قىپتۇ .

دوستى نەۋرۈز ئۇنىڭغا بىر ھازا تەسەللى بېرىپ ، ئۇمىدۋار بولۇشنى تاپىلىغاندىن كېيىن خوشلىشىپ چىقىپ : « بۇ ئەھۋالنى شاھقا تېزرەك يەتكۈزۈپ داۋاسىنى قىلماق كېرەك ، بولمىسا دوستۇم ئۆلۈم گىردابىدىن قايتىپ كېلەلمەس » دېگەن ئوي بىلەن پادىشاھ قەسرىگە كىرىپتۇ . شەمئىجاھانخانغا ئەھۋالنى يەتكۈزۈپتۇ . شەمئىجاھانخان ۋەزىرلەردىن مەسلىھەت سورىغانىكەن ، ۋەزىرلەر خېلى ئۇزۇن غۇلغۇلا قىلىپ ئاخىر :

— ئەي كەرەمىلىك شاھ ئالىيلىرى ، شاھزادە شۇ ھالدا ياتقۇرسە ئاخىر ئۇنىڭدىن مەھرۇم قالۇرمىز . ئىشق كىشىلىنىڭ داۋاسى مەشۇقنىڭ ۋەسلىدۇر . ئۇنىڭدىن ئۆزگە دورا شىپا قىلماس . لېكىن ، ئەتىرگۈل مەلىكىنىڭ قەيەردىلىكىنى ، قانداق تېپىش كېرەكلىكىنى بىلمەسمىز ، ياخشىسى جاھان كېزىپ ئەتىرگۈل مەلىكىنى تېپىشقا يولغا سالساق ، ئۇل مەلىكىنىڭ شاھزادىمىز چۈشىگە كىرىشى تەقدىر ئىلاھىدىندۇر . ئەل كېزىپ مۇرادىغا يەتسە ئەجەب ئەمەس . يېتەلمىسە ئۇمىدسىزلىنىپ ئۇل مەلىكىدىن ئۇمىد رىشتى ئۈزۈلگۈسى ، ئىشق ئوتى پەسىيىپ ، كۆڭلى ئارام تاپقۇسى ھەم شول باھانىدە ئىسسىق ـ سوغۇقنى باشتىن كەچۈرۈپ ، چىنىقىپ قالغۇسى ، — دېيىشىپتۇ .

شەمئىجاھانخان بۇ مەسلىھەتنى ماقۇل كۆرۈپ ، نەۋرۇزنى شاھزادە تۇراپجاندا سەپەر ھەۋىسىنى قوزغىماق ئۈچۈن كىرگۈزۈپتۇ .

نەۋرۇز دوستىنىڭ يېنىغا كىرگەندىن كېيىن پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇپ :

— ئەي دوستۇم ، ھېچ ئىشنىڭ تايىنى يوق ، بىر ئورۇندا

ئاھ ئۇروپ يېتىپ ئۆزىنى نابۇت قىلماق ئوغۇل بالىنىڭ ئىشى ئەمەس ، مېنىڭ سۆزۈمنى ئاڭلىساڭ ، ۋىسال مەنزىلىنى ئىزدەپ سەپەرگە ئاتلانغايسەن ، مۇراد گۈلىنى چېكەڭگە قىسىپ يانغايسەن . بۇنداق يېتىشىڭدا ھېچ ئىش ۋۇجۇدقا چىقماس ، بەلكى نىگارنىڭ جامالىنى بىر كۆرەلمەي ئارماندا كېتەرسەن ، ــ دەپ كۆپ ۋەز ـ نەسىھەت قىپتۇ .

ساداقەتمەن دوستىنىڭ دېگەن سۆزلىرى شاھزادىگە ياغدەك يېقىپ ، چېھرى گۈلدەك ئېچىلىپتۇ ، تېنىگە جان كىرىپ ، كۆزلىرىدە ئۈمىد ئۇچقۇنى پارلاپتۇ ، سەپەر ئىشتىياقىدا ئوت بولۇپ يېنىپتۇ .

شاھزادە تۇراپجان شۇ ھامان دوستىنىڭ يۆلىشى بىلەن شاھ قەسرىگە كىرىپ ، ئاتىسىغا :

ــ ئەي مېھرىبان ئاتا ، ئىجازەت قىلسىلا ، تەۋەككۈل ئېتىغا مىنىپ ، جاھانىنى بىر كېزىپ چىقسام ، مەقسەت مەنزىلىگە يېتىپ قالسام ئەجەب ئەمەس ، ــ دەپ بۇ بېيىتنى ئوقۇپ ، ئاتىسىغا ئىلتىجا قىپتۇ .

ئىجازەت ئەيلەڭىز ئەي كەرەملىك شاھ ،
دېمەڭ " ياق! " جان ئېلىش ، سىز بولۇڭ ئاگاھ

شەمئىجاھانخان ئوغلىنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ :

ــ ئەي ئەزىز ئوغلۇم ، سەندىن ئايرىلىپ ئۆتمەككە تاقىتىم يوق ئىدى ، بىراق قارارىڭ شۇنداق بولسا ئىجازەت بەرمەي ئامالىم يوق . بىر ئايدىن كېيىن يولغا چىققىن ، سالامەتلىكىڭ ئەسلىگە كەلسۇن ، تەييارلىق قىلىپ تۇرايلى ، ــ دەپ ئىجازەت قىپتۇ . ئاندىن ھەممەيلەن خاس ئارامگاھلىرىغا قايتىشىپتۇ .

شاھزادە خاس قەسرىگە يانغاندىن كېيىن سەپەر

مۇشەققەتلىرىنى ئويلاپ ، ياخشى كۈتۈنۈپتۇ ، سالامەتلىكى تىزلا ئەسلىگە كەپتۇ ، بەلكى كۈچ ـ قۇۋۋىتى تېخىمۇ ئېشىپ ، غەيرەت ـ شىجائىتى جۇش ئۇرۇپتۇ .

مۆھلەت توشقان كۈنى شاھزادە تۇراپجان تەخت قىلماي سەپەرگە ئاتلىنىپتۇ . دوستى نەۋرۇز ھەم ئاتىسىدىن رازىلىق ئېلىپ بىللە يولغا چىقىپتۇ . ئۈچ مىڭ نەپەر خىل نەۋكەر ئۇلارغا ئەگىشىپتۇ .

شەھەر دەرۋازىسىدىن چىققىندا شەھىجاھانخان ئۇلارنى ئۇزىتىپ كېلىپ ـ ئۆزىنى تۇتۇۋالالماي زار ـ زار يىغلاپ بۇ نەزمىنى ئوقۇپتۇ :

بۇندىن كېيىن بولدۇڭ ئوغلۇم يىراقلارغە ،
قان يىغلابان قالدى ئاتاڭ ئۇنتۇما .
قانداق چىداي دەردى ـ ھىجران ، يىراقلارغە ،
غەم چەيلەبان قالدى ئاتاڭ ئۇنتۇما .

تەختى دۆلەت بولۇر سەنسىز گۆرىستان ،
شاھانە تون بولۇپ كېپەن ، ئۇنتۇما .
ئاۋات يۇرتۇڭ بولۇر سەنسىز چۆلستان ،
مەيلى بارغىن نە يەرگە سەن ، ئۇنتۇما .

شۇ ئارىدا شاھزادىنىڭ ئانىسى خانىش ئايىم يېتىپ كېلىپ ، باھار يامغۇرىدەك ياش تۆكۈپ تۇرۇپ بۇ نەزمىنى ئوقۇپتۇ :

سەنسىز قانداق ئۆتەر كۈنۈم جان بالام ،
قانداق چىداي جۇدالىققە غېمىڭگە .

سەنسىز قانداق ئۆتەر تۇنۇم جان بالام ،
زار بولۇپمەن ئايدەك نۇرلۇق چېھرىڭگە .

خانىش ئايىم نەزمىنى ئاياغلاشتۇرالماستىنلا هوشىدىن كېتىپتۇ . شاهزادە ئانىسىنىڭ باغرىغا ئۆزىنى ئېتىپ يىغلاپ تۇرۇپ بۇ نەزمىنى ئوقۇپتۇ :

مېنى كەتتى دېبان مالال بولماڭلار ،
باشىم ئامان بولسا يەنە كېلۇرمەن .
بىچارىمەن يەنە ئوتقا سالماڭلار ،
باشىم ئامان بولسا يەنە كېلۇرمەن .

ئايرىلغۇنچە گۇلدەك رەڭگىم ساماندۇر ،
ئاتا ـ ئانا هىجرى شۇنداق ياماندۇر .
لېكىن ، يارنىڭ دەردى ئۇندىن ئاشادۇر ،
باشىم ئامان بولسا يەنە كېلۇرمەن .

يارنىڭ ئوتى ئاتەش ئېرۇر باشمدە .
ئۆچمەس ئىكەن يىغلاغانغە ياشمدە .
قانداق ياشاي يار بولماسە قاشمدە ،
باشىم ئامان بولسا يەنە كېلۇرمەن .

بېرىڭلەر ئىجازەت ، چۆل كىزەيىن ،
چۆللەر كېزىپ يار ۋەسلىنى ئىزدەيىن .
قالدىم ئىككى تاش ئاراسىدە ، نەيلەيىن ،
باشىم ئامان بولسا يەنە كېلۇرمەن .

شاهزادە ئاتا ـ ئانىسى بىلەن شۇ تەرىقىدە خوشلىشىپ

مېڭىپتۇ . دوستى نەۋرۇز ھەم ئۇزاتقىلى چىققان ئاتا ـ ئانا ، قان ـ قېرىنداشلىرى بىلەن يىغا ـ زارە ئىچىدە خوشلىشىپ ، دوستىغا ھەمدەم بولۇش ، ئۆلۈم ـ كۆرۈمنى تەك كۆرۈش ئىستىكىدە مەردانە قەدەم تاشلاپتۇ . ئۇچ مىڭ نەۋكەر ھەم قىرىق قېچىرلىق ئالتۇن ـ كۈمۈش ، ئۇنچە ـ مەرۋايىت ۋە ئوزۇق ـ تۈلۈك قاتارلىق لازىمەتلىكلەر يۈكلەنگەن ئات ـ ئۇلاغلارنى ھەيدەپ ئۇلارغا ئەگىشىپتۇ . شەھىجاھانخان باشلىق ئوردا ئەھلى ۋە باشقا ئوزىتىشقا كەلگەنلەر ھەممىسى ئۇلارغا زەپەر تىلەپ قاپتۇ .

ئەلقىسسە ، شاھزادە تۇراپجان باشلىق چوڭ قوشۇن مەشرىقە قاراپ يول يۈرۈپ ، نۇرغۇن دەشتى ـ سەھرالارنى كېزىپ ، ئۇچ ئاي بولدى دېگەندە ھەيۋەت بىلەن مەۋج ئۇرۇپ ئېقىۋاتقان بىر چوڭ دەريانى دۇچ كەپتۇ ، كىمە ـ قېيىق ياكى كېچىك تاپالمايى يەنە دەريانى بويلاپ ئۇچ كېچە ـ كۈندۈز يول يۈرۈپتۇ . لېكىن ، يەنىلا دەريادىن ئۆتۈش ئىمكانىيىتى تاپالماپتۇ . شاھزادە ئامالسىز ئەتراپتىن ياغاچ تېپىپ سال ياساشقا ئەمر قىلغانىكەن ، لەشكەرلەر ئەتراپتىكى دەرەخلەرنى قويماي كېسىپ ، يىغىپ كېلىپ سال ياساپتۇ . لېكىن ، ئاران بىر سال پۈتۈپ ، ھەممەيلەننى ئۆتكۈزۈش مۇمكىن بولماپتۇ .

شاھزادە سالغا نەچچە كۈنلۈك ئوزۇق ـ تۈلۈك يۈكلىگەندىن كېيىن لەشكەرلىرىگە قاراپ :

ــ ئەي بۇرادەرلەر ، قايتىپ ئاتا ـ ئانامغا سالام ئېيتىڭلار ، ئەمدى بىر ئۆزۈم سەپەر قىلغايمەن ، ــ دەپ ئەمر قىپتۇ .

لەشكەرلەر ئىلاج قىرىق قېچىرغا يۈكلەنگەن مال ـ دۇنيانى ئېلىپ يېنىشقا مەجبۇر بوپتۇ ، ۋەزىرزادە نەۋرۇزلا ئايرىلىۋاپتۇ . كەتكەنلەر شۇ ماڭغانچە زەرەپشان مەملىكىتىگە يېتىپتۇ . شاھقا ئەھۋالنى مەلۇم قىپتۇ . شاھ شەھىجاھانخان قايتۇرۇپ كېلىنگەن

مال ـ دۇنيانى شۇ پېتى كەمبەغەل ، يېتىم ـ يېسىر ، مۇساپىرلارغا ئىككىسى ئوغۇلنىڭ ئامانلىقىنى تىلەپ سەدىقە قىلۇېتىپتۇ ، ھەممە كىشى ئۇلارغا ئامانلىق تىلەپ قېلىشىپتۇ .

ئەلقىسسە ، شاھزادە تۇراپجان دوستى نەۋرۇز بىلەن سالغا چىقىقاندىن كېيىن ئۇچ كېچە ـ كۈندۈزدە ئاندىن پالاقنىڭ يارىدىمى ، دولقۇنلارنىڭ ئىتتىرىشى بىلەن قارشى قىرغاققا يېتىپتۇ ، بىر ـ بىرىگە ھەمدەم بولۇپ يەنە بىر ئاي يول يۈرۈپتۇ . يول ئۈستىدە ھېچبىر ئادەمزات ئەۋلادى ئۇچرىماپتۇ ، ئاخىر ئۇلار باش ـ ئايىغىغا كۆز يەتكۈسىز كەڭ ھەم قورقۇنچلۇق بىر جاڭگالغا كىرىپ قاپتۇ . جاڭگالدا يېرتقۇچ ھايۋانلارنىڭ دەھشەتلىك ھۆركىرەشلىرى ۋە ۋەھشي قۇشلارنىڭ ۋەھىمىلىك قىچقىرىشلىرى ئاڭلىنىپ ، قەدەمدە بىر ھەرخىل ئىسكىلىت ۋە غاجىلاپ تاشلانغان ئاپئاق ئۇستىخانلار ئۇچرائىكەن . ئۇلار ئىككىلەنمەستىن داۋاملىق ئىلگىرىلەپتۇ . لېكىن ، ھېچبىر يولدىن دېرەك بولماپتۇ . بىر ۋاقىتتا يوغان بىر قاۋان توڭگۇز ئۇچراپ ئۇلارغا خىرىس قىلىپ ، ئارقىدىن نەۋرۇزغا ئېتىلىپتۇ . نەۋرۇز ، چاققانلىق بىلەن ئۆزىنى چەتكە ئېلىپ ، قىلىچىنى سۇغۇرۇپ ، قاۋانغا تاقابىل تۇرۇش ئۇچۇن تەييارلىنىپتۇ ، شۇ پەيتتە شاھزادە قىلىچ ئۇرۇپ ، قاۋان توڭگۇزنى ياردار قىپتۇ . غالجىرلاشقان قاۋان خەنجەردەك چىشلىرىنى ھىڭگايتىپ سەت چىرقىرىغان پېتى يەنە ئۇلارغا ئېتىلغانىكەن ، ئىككى دوست تەڭلا قىلىچ ئۇرۇپ ، جېنىنى جەھەننەمگە ئۇزىتىپتۇ . ئۇلار يىراقلاشقان ھامان تاپ يەيدىغان يېرتقۇچ قۇشلار بىلەن چىلبۆرىلەر قاۋانىنىڭ جەسىتىگە ئولۇشۇپ ، بىردەمدىلا ئۇنى قۇرۇق ئۇستىخان قىلىپ قويۇشۇپتۇ .

ئىككى دوست شۇ تەرىقىدە يىرتقۇچلار بىلەن ئېلىشىپ ، ئىچكىرىلەپ كېتىۋېرىپتۇ ، ئارام ئالغاندا بىرى ئۇخلىسا بىرى

پاسسبانلىق قىلىپ ، يەكدىللىق بىلەن مۇشەققەتلەرگە تاقابىل تۇرۇپ يەنە توققۇز كۈن يول يۈرۈپتۇ . ئاخىر يەنە پۈت ـ قولىدا جان قالماي ئۇدۇل كەلگەن بىر چۆپلۈككە ئۆزىنى تاشلاپ ئارام ئاپتۇ .

شاھزادە يېتىپلا كۆزى ئۇيقۇغا كېتىپتۇ ، لېكىن نەۋرۇز قىلىچىنى يالتىڭاچلاپ ، ھوشيارلىق بىلەن ئەترابىنى كۆزەتكەچ ، دوستىغا پاسبانلىق قىلىپ تۇرۇپتۇ .

ئەلقىسسە ، شاھزادە ئۇخلاۋېتىپ يەنە بىر ئاجايىپ چۈش كۆرۈپتۇ . چۈشىدە ئاپئاق ساقال نۇرانە چىراي بىر كىشى پەيدا بولۇپ :

ــ ئوغلۇم ، تۇرغىن ، بۇ ئۇخلايدىغان جاي ئەمەس ، ئارام ئالىدىغان ۋاقتىمۇ ئەمەس ، مەلىكەڭ يولۇڭغا تەلپۈنۈپ تۇرغاندۇر ، تېزرەك يولغا چىق ، ــ دېگۈدەك . ئاندىن يەنە بىر ئىسمى ئەزەمنى ئۆگىتىپ قويۇپ :

ــ ئالدىڭدا بىر تىلسىمات تېغى ئۇچرايدۇ . ئۇنىڭدىن مۇشۇ ئىسىم ئەزەمنى ئوقۇپ ئۆتكىن ، تاغدىن ئۆتكەندىن كېيىنكى ئىشلار غەيرەت ـ جاسارىتىڭگە باغلىق ، ــ دەپلا كۆزدىن غايىب بولۇپتۇ .

شاھزادە چۆچۈپ ئويغىنىپ چۈشىدىكى ھادىسىنى چۈش ئەمەس ، ئوڭىدا كۆرگەندەكلا ھېس قىپتۇ ، يەنە ئالدىدا بىر كوزا سۇ بىلەن بىر توقاچنى كۆرۈپتۇ . شاھزادە نەۋرۇزغا ئەھۋالنى بايان قىلىپ ، ئاندىن نان ۋە سۇ بىلەن ئوزۇقلىنىپتۇ . ھەر ئىككىسىنىڭ ۋۇجۇدى تاغنى تالقان قىلغۇدەك زور كۈچكە تولۇپتۇ . شۇنىڭدىن كېيىن ئاللاغا شۈكۈرلەر ئېيتىپ ، قول تۇتۇشۇپ يەنە يولغا چىقىپتۇ . ئۈچ كېچە ـ كۈندۈزدىن كېيىن ئاسمانغا تاقاشقان ، غايەت ئېگىز بىر تاغ قېشىغا يېتىپتۇ .

ئۇلار بىر پەس ئارام ئالغاندىن كېيىن تاغقا قاراپ مېڭىپتۇ ،

لېكىن قەدەم ئېلىپ بولغۇچە پۇتلىرى تاشقا ئايلىنىپ قاپتۇ . شاھزادە تەمتىرىمەستىن چۈشىدە ئۆگەنگەن ئىسمى ئەزەمنى ئوقۇپ پۇتلىرىغا ھۇرۇگەنىكەن پۇتلىرى يەنە ئەسلىگە كەپتۇ ، داۋاملىق ئىلگىرىلەپ تاغ بىلگە يەتكەندە تۈيۈقسىز دەھشەتلىك بىر قارا بوران چىقىپ ، قۇم ـ شېغىللارنى ئۈچۈرتۈپ كېلىپ ئۇلارنى بېلىگىچە كۆمۈپ تاشلاپتۇ . تاغ چوققىسىدىن بولسا ئۆيدەك ـ ئۆيدەك قورام تاشلار گۈلدۈرلەپ يۇمىلاپ چۈشۈشكە باشلاپتۇ . شاھزادە دەرھال ئىسمى ئەزەمنى ئوقۇپ بۇ بالادىن ھەم خالاس بوپتۇ . ئىككىيلەن يەنە تىك تاغ چوققىسىغا بىر ـ بىرىنى ئىتتىرىشىپ ، تارتىشىپ دېگەندەك ياردەملىشىش ئاساسىدا ئاستا ـ ئاستا ئۆرلەپتۇ . قول ـ پۇتلىرى ئۈچلۈق تاشلار بىلەن تىلىنىپ ، كىيىملىرى يىرتىلغان تېنىدە ماغدۇر قالمىغان ھالەتكە يەتكەندىمۇ يەنىلا چىداپ ، غەيرەت ـ شىجائەت بىلەن ئىلگىرىلەپتۇ ، ئاخىر ئۈچ كېچە ـ كۈندۈزدە تاغ چوققىسىغا يېتىپتۇ .

ئۇلار تاغ چوققىسىغا يېتىپ ئەمدىلا ئۇھ دەپ تۇرۇشىغا تاغ يېرىلىپ ، ئوتتۇرىدا تېگى كۆرۈنمەس بىر ھاك پەيدا بوپتۇ . ئۇلار ھاڭغا چۈشۈپ كېتىپتۇ . يىرىق ھىملىششقا باشلاپتۇ . شۇ خەتەرلىك پەيتتە شاھزادە يەنە ئىسسم ئەزەمنى ئوقۇغانىكەن ، ئۇلار ئۆزىنى تۈپ ـ تۈز يەردە كۆرۈپتۇ ، ھېچ يىرىگە زەخمەت يەتمەپتۇ . تاغنى بولسا ئۆز كەينىدە كۆرۈپتۇ . تاغدىن ساق ـ سالامەت ئۆتۈۋالغانلىقىغا شۈكۈرلەر ئېيتىپ ئالدىغا شۇنداق بىر قەدەم تاشلىغانىكەن ، كۈل رەڭ تۇپراق زاھىر بولۇپ ، يەر ـ زېمىنىنى كۈل رەڭ قۇم توزانلىرى قاپلاپ ، ئۇلارنىڭ يۈز ـ كۆزىگە ئۇرۇلۇپتۇ . پۇتلىرى قۇمغا تىزىغىچە پېتىپ كېتىپتۇ . كەينىگە يانسا ھېچ ئىش بولماس ئىكەن . قۇم توزانلىرى ۋە قۇمنىڭ زىيان ـ زەخمىتىگە ئۇچرىماس ئىكەن ، لېكىن ئالدىغا ماڭغان زامات پۇتى

قۇمغا پېتىپ ، ھەممە يېرىگە كۈل رەڭلىك قۇم بورىنى ئۇرۇلار ئىكەن ، كۆزنى ئېچىش ئىمكانىيىتى بولماس ئىكەن .

شاھزادە چۈشىدە مويىسىپىت كىشى ئېيتقان « تاغدىن ئۆتكەندىن كېيىنكى ئىشلار جاسارىتىڭلارغا باغلىق » دېگەن سۆزنى ئەسلەپ ، ئىككىلەنمەستىن نەۋرۇزنىڭ قولىنى مەھكەم تۇتۇپ ، ئالدىغا مېڭىپتۇ ، كۆزلىرىنى چىڭ يۇمۇپ بىر ـ بىرىگە ھەمدەم بولۇپ ، مىڭ بىر مۇشەققەت ئىلكىدە ئىلگىرىلەپ ، ئاخىر پۈتلىرى ئۇزۇلۇپ چۈشكۈدەك ھالغا يەتكەندە كۈل رەڭ تۈپراقنىڭ ئۈ چېتىگە يېتىپتۇ . ئارىدا ئۈچ كېچە ـ كۈندۈز ئۆتۈپتۇ .

ئۈلار بىر پەس ئورنىدىلا ئارام ئالغاندىن كېيىن ئالدىغا ماڭغانىكەن ، قارا تۈپراق زاھىر بوپتۇ . يورۇق جاھان قازان كۆمتۈرۈپ قويغاندەك قاپقاراڭغۇچىلىققا چۆمۈپتۇ ، ھېچنېمىنى كۆرگىلى بولماپتۇ ، لېكىن زۇلمەت قاراڭغۇلۇقمۇ ئۈلارغا توسقۇن بولالماپتۇ . ئۈلار قول تۇتۇشقان پېتى ئالدىغا قاراپ مېڭىۋېرىپتۇ ، ئاخىر ئۈچ كېچە ـ كۈندۈزدە قارا تۈپراقتىن ئۆتۈپ بوپتۇ . شۇندا كۆك تۈپراق زاھىر بوپتۇ .

كۆك تۈپراق كۆپكۆك مۇز بىلەن قاپلانغان ، مۇدھىش سوغۇق شۇنىڭغان چېقىپ تۇرغان ، سوغۇقلىقىدىن تۈكۈرسە مۇز بولۇپ چۈشىدىغان بىر جاي ئىكەن .

شاھزادە ئىسمى ئەزەمنى ئوقۇپ ئۆزى ۋە دوستىغا ھۇرۇگەندىن كېيىن ئالدىغا قاراپ مېڭىپتۇ ، سوغۇقتا غال ـ غال تىترەپ ، چىشلىرى كاسىلداپ تۇرسىمۇ ھەر ھالدا ئىسمى ئەزەمنىڭ خاسىيىتىدىن توڭلاپ قالماي ، ئۈچ كېچە ـ كۈندۈز يۈرۈپ ، ئاق تۈپراقنىڭ گىردابىغا يېتىپتۇ . يەنە بىر پەس ئارام ئالغاندىن كېيىن ئالدىغا قاراپ مېڭىپتۇ ، شۇ ھامان ئاق تۈپراق زاھىر بوپتۇ .

ئاق تۈپراق قاردەك ئاق ۋە سىپسىلىق بولغاچ كۈن نۇرىنى

تولۇق قايتۇربدىكەن ، بۇ يەرگە قەدەم قويغۇچى زادىلا كۆزىنى ئاچالمايدىكەن ھەم تىيلىپ زادىلا ماڭالمايدىكەن ، شاھزادە بىلەن نەۋرۇز بۇ يەرگە قەدەم قويغاندىن كېيىن كۆزلىرىنى قوليا‌غلىق بىلەن تېڭىپ ، قول تۇتۇشۇپ ئىلگىرىلەپتۇ . يىقىلىپ - قوپۇپ ، باش - كۆزى قانغا بويالغان ، يەتتە ئەزەيى زەخىملەنگەن ھالەتتە ئۇچ كېچە - كۈندۈز يۇرۇپ پورەك تۇپراقنىك گىردابىغا يېتىپتۇ ، ئالدىغا يەنە بىر قەدەم ئالغان ھامان پورەك تۇپراق زاھىر بوپتۇ .

پورەك تۇپراقنىك ئۈستىنى قىزغۇچ بۇس - تۇمان قاپلىغان ، تۇپراقتىن ھەم ئىس - تۈتەك ، بۇس پۇرقىراپ تۇرغانىكەن ، بۇلارنىك بەتبۇيلۇقىدىن بىرلا پۇراپ سالغان كىشى ئۇچەي - باغرى سۇغۇرۇلۇپ چىققۇدەك ھالەتتە قاتتىق ھۆ قىلارئىكەن . ئىككى پۇراپ قالسا ئۇچەي - باغرى ھۆ بىلەن تەك ئاغزىدىن ئېتىلىپ چىقار ئىكەن . ئىككى دوست بۇ يەرگە قەدەم قويۇپلا بەتبۇيچىلىققا چىداپ تۇرالماي ، ئېغىز - بۇرنىنى مەھكەم ئېتىۋاپتۇ . ئاخىر بۇمۇ كار قىلماي نەۋرۇز بىلدىكى بەلۋىغىنى يېشىپ ، يىرتىپ ئىككى قىلىپ بىرىنى شاھزادىگە بېرىپتۇ ، ئۇلار ئېغىز - بۇرنىنى ئوراپ مەھكەم چىگىۋالغاندىن كېيىنلا ئالدىغا قاراپ مېڭىش ئىمكانىيىتى تۇغۇلۇپتۇ ، ئۇلار بۇ يەردىن تېزرەك قۇتۇلۇش ئۈمىدى بىلەن جېنىنىك بارىچە يۇگۇرۇپ ، جاپا - مۇشەققەت ئىچىدە ئىككى كۈن چاپقاندىن كېيىن قىزىل تۇپراق گىردابىغا يېتىپتۇ . قەدەم ئېلىپ بولغۇچە قىزىل تۇپراق زاھىر بوپتۇ .

قىزىل تۇپراقنىك تاش - توپىسى قىپقىزىل چوغ ئىكەن ، ھەممە يېرىدىن ئاسمان - پەلەك ئوت يالقۇنى ئۆرلەپ تۇرارئىكەن . دۇچ كەلگەن نەرسە شۇ ھامان كۆيۈپ كۈلگە ئايلىنار ئىكەن ، بۇ يەر بەئەينى دوزاخنىك ئۆزى ياكى ھەقىقىي بىر ئوت دېگىزى

ئىكەن .

شاھزادە بىلەن نەۋرۇز بۇ يەرگە يەتكەندە بىر قەدەممۇ ماڭالماپتۇ . لېكىن ، كەينىگە مېڭىشقا كۈچلۈك ئىرادىسى يول قويماپتۇ ، قانداق قىلىشنى بىلەلمەي تۇرۇپ قېلىشىپتۇ . ئاخىر قىزىل تۇپراقتىكى ئوتنىڭ تەپتىدە كىيىملىرىگە ئوت تۇتىشىپ ، بەدەنلىرى كۆيۈشۈشكە باشلاپتۇ ، شاھزادە بىلەن نەۋرۇز ئىسمى ئەزەمنىڭ خاسىيىتى بىلەن ۋاقىتلىق سالامەت قالغان بولسىمۇ ، يەنىلا ئالدىغا ماڭالماي ئاخىر خۇداغا ناله قىلىپ ، دۇئاغا قول كۆتۈرۈپ ، شاپائەت تىلىگەنىكەن ، شۇ ھامان كۆكتە بىر ئۇچار گىلەم پەيدا بولۇپ ، ئاستا ـ ئاستا پەسلەپتۇ .

گىلەمدىن شۇنداق بىر سادا كەپتۇكى : « ئاللا ھەرزامان سىلەرگە مەدەتكاردۇر . ئاتا ـ ئاناڭلارنىڭ سىلەر ئۈچۈن قىلغان نەزىر ـ نۇزرەت ، خەير ـ ئېھسانلىرى ، ۋە ئۇلارنىڭ ياخشىلىقىغا ئېرىشكەن پېقىر ـ مىسكىنلەرنىڭ دۇئاسى شاراپىتىدىن ھەر نە مۇشكۈلات سىلەر ئۈچۈن ئاسان بولغۇسى ، ئۈستۈمگە ئولتۇرۇڭلار . »

ئىككى دوست خۇشاللىق ئىلكىدە گىلەمگە ئولتۇرۇپتۇ . گىلەم ئۈچ سائەت ۋاقىت ئىچىدە ئۇلارنى قىزىل تۇپراقتىن ئۆتكۈزۈپ ، بىر باغۇ چىمەنزارغا يەتكەندىن كېيىن غايىب بوپتۇ . ئۇلار ئاللاغا شۈكۈرلەر ئېيتىپ ، باغقا قەدەم قويۇپتۇ .

باغ ـــ تۇپرىقى يېشىل مەخمەلدەك ئوت ـ چۆپكە پۈرگەنگەن ، دەل ـ دەرەخلىرى بۈك ـ باراخسان ئۆسكەن ، رەڭمۇ رەڭ گۈللەر پورەكلەپ ئېچىلغان جەننەتتەك بىر چىمەنزار ئىكەن .

شاھزادە ھارغىنلىق يەتكىنى ۋە گۈللەرنىڭ خۇش پۇرىقىنىڭ مەستلىكىدە يىقىلىپ ، تىزلا كۆزى ئۇيقۇغا كېتىپتۇ .

لىپكىن ، نەۋرۇز ئۇخلىماي شاھزادىنى كۆتۈرۈپ ئاپىرىپ ، گۈللەر ئارىسىغا يوشۇرۇپ قويغاندىن كېيىن ئۆزى باغنى ئارىلاپ كۆزىتىشكە مېڭىپتۇ . قەدىمى بىر شىپاگىغا يەتكىنىدە كۆرۈپتۇكى : نەپىس يىپەك گىلەم ئۈستىدىكى ئەتلەس كۆرپىدە ، دۇخاۋا ياستۇققا باش قويۇپ ، بىر نازىنىن گۈلرەبا ياتقۇدەك .

نەۋرۇز يېقىنراق بېرىپ ، زوق بىلەن قىزنىڭ گۈزەل ھۆسنىنى تاماشا قىپتۇ ، ئۇنى قىزنىڭ غۇنچىدەك لەۋلىرىدە جىلۋە قىلىپ تۇرغان تەبەسسۇم مەپتۇن قىپتۇ ، قەلبىگە ئىشق ئوتلىرىنى يېقىپتۇ .

ئۆزىنى تۇتالماي شۇ مىنۇتتىنىڭ ئۆزىدە بۇ بەيىتنى ئوقۇپتۇ :

كامانىدەك قاشلىرىڭ ئاتمىش ماڭا ئىشق ئوقلىرىنى دىلدار ،
بولۇپ ۋەسلىگە تەشنائى ، يۈرەي ئەمدى چېكىپ ئاھ - زار .

ئۇل نازىنىن نەۋرۇزنىڭ ئاۋازىدىن چۆچۈپ ئويغىنىپ ، ھەيرانلىق ئىلكىدە ئورنىدىن تۇرۇپتۇ ، كۆزى نەۋرۇزنىڭ ئوتلۇق كۆزلىرىگە دۇچ كېلىپ ، ۋۇجۇدىغا ئېللىق بىر ئېقىم تارىغاندەك ھېس قىپتۇ .

نەۋرۇز ئەدەب بىلەن سالام بېرىپ :

— ئەي نازىنىن ، بىۋاقىت ئويغىتىۋەتكىنىم ئۈچۈن ئەپۇ قىلارسىز . پېقىر بىچارىنىڭ ئەرزى ھالىنى ئىشتىكەيسىز ، — دەپتۇ ۋە باياتىنقى بەيىتنى تولۇقلاپ بۇ نەزمىنى ئوقۇپتۇ :

كامانىدەك قاشلىرىڭ ئاتمىش كارامەت ئىشق ئوقىنى دىلدار ،
بولۇپ ۋەسلىگە تەشنائى ، يۈرەي ئەمدى چېكىپ ئاھ ! - زار .
ئەكەلمىش ئەسلى شۇ قىسمەت مېنى دەرگاھىڭگە باغلاپ ،
سائادەت جىلۋەسىن كۆردۈم جامالىڭ ۋەسىدە ئى يار .

ئۇل نازنىن ھەم ئۆزىنى بىسىۋالالماي ، نەۋرۇزنىڭ قۇياشتەك نۇرلۇق چىھرىگە قاراپ بۇ نەزمنى ئوقۇپتۇ ۋە ئۆز قەلبىنى ئاشكارا قىپتۇ :

چۈشمىكىن بۇ دەم دىمەككە ئۇشبۇھال بىدارمەن ،
سەنسىز كۆرگەن كۈنىمدىن ئەمدى خوپ بىزارمەن .
ئەي مەلەك يەڭلىغ يىگىت باغلاندى دىلرىشتىم ساڭا ،
بۇندا يەتمىش ئۇل قەدەمدىكچۈن خۇشال بىسيارمەن .

ئاندىن دەپتۇكى :

ــ مەرھابا ! ئەي جەسۇر يىگىت ، قانداق شامال سىزنى بۇياقلارغا ئۇچۇرۇپ كەلدى ، ئادەمزات تۇگۈل ، ئۇچار قۇشلارمۇ بۇ يەرگە كېلەلمەس ئىدى . كۆپ يىللاردىن بېرى قېرى مومامدىن ئۆزگە ھېچبىر مۇخلۇقاتنىڭ بۇ ماكانغا قەدىمى يەتكىنىنى كۆرمىگەنىدىم .

نەۋرۇز ئەھۋالنى بايان قىلىپ :

ــ ئەي ھۆسنى ئىقلىمنىڭ سەرۋەرى ، دوستۇم شاھزادە تۇراپجان ئەتىرگۈل مەلىكىگە ئاشىق ئىدى ، ئۇنى تاپماق ئۈمىدى بىلەن يولغا چىقىپ ، ئاللانىڭ مەدەتكارلىقى بىلەن بۇ يەرگە كېلىپ قالدۇق . ئۆزۈم ۋەزىرنىڭ ئوغلى نەۋرۇزدۇرمەن ، دوستۇم ھارغىنلىقتىن كېلىپلا ئۇيقۇغا كەتتى . مەن ئۆزۈم كۆزىتىپ بېقىش ئۈچۈن بۇ يەرنى ئايلىنىپ يۈرۈپ ، سىزگە يولۇقتۇم ، ئۆزىڭىز كىم بولۇرسىز ؟ نېمە سەۋەب بىلەن بۇ يەردە تۇرۇپ قالدىڭىز ؟ ــ دەپ سوراپتۇ .

ــ ئەي يىگىت ، ــ دەپتۇ ئۇل نازنىن ئېغىز ئېچىپ ، ــ مەن ئۆزۈم يولۇڭلاردا ئۇچرىغان تىلسىم تاغنى بىنا قىلغۇچى .

يەتتە خىل رەڭلىك تۇپراقنى پەيدا قىلغۇچى ، ئۇشبۇ چىمەنزار ۋە ئەتراپ جەزىرىنىڭ ئىگىسى ، بارچە جادۇگەرلەرنىڭ ئۇستازى ئۆتكۈر جادۇنىڭ نەۋرىسى گۈلچېھرەدۇرمەن ، ئاتام ـ ئانام قازا قىلغاندىن بېرى مومامنىڭ قېشىدا ، مۇشۇ يەردە تۇرۇۋاتىمەن ، ئەي يىگىت ، بۇ مۇدھىش ماكانغا كەلمەسلىكىڭلار كېرەك ئىدى . خەيرىيەت كېلىپلا مومامغا ئۇچرىمای ماڭا ئۇچرىغىنىڭلار ياخشىلىقتىن بېشارەتتۇر . مەگەر كى مومامغا ئۇچرىغان بولساڭلار تىرىكلا تۇرغۇزۇپ ، جەھەننەم ئوچىقىدەك ئاغزىغا تىقار ئىدى . دوستىڭىزنى ئويغىتىڭ ، ئەتە ئەتىگەن مومام يېنىپ كېلىدۇ . ئۇنىڭدىن ئامان قالماقنىڭ چارىسىنى قىلايلى .

نەۋرۇز دەرھال شاھزادە تۇراپجاننى ئويغىتىپ ئېلىپ كەپتۇ . گۈلچېھرە شاھزادە بىلەن سالاملاشقاندىن كېيىن كۈلۈپ تۇرۇپ :

ــ ئەي شاھزادە ، يار ۋەسلىنى ئىزدەپ كۆپ جاپا چېكىپسىز . ئەمدى خەۋپ خەتەر دەرۋازىسى ، مۇراد مەنزىلىنىڭ بوسۇغىسىغا كەلگەندە غەپلەت ئويقۇسىدا ياتماق قانداق قىلمىشتۇر ؟ ــ دەپتۇ .

بۇ سۆزدىن شاھزادە تۇراپجان خىجىل بولۇپ :

ــ تەۋەككۈل ئېتىغا مىنىپ ئاتلانغاندىن بېرى ھەقىقەتئالانىڭ مەدەتكارلىقى خىزىر ئەلەيھىسسالامنىڭ كۆرسەتمىسى بىلەن بۇ يەرگە كەلگەنىدىم . بۇندا ھەم خىزىر ئەلەيھىسسالام چۈشۈمگە كىرىپ يول كۆرسەتسە ئەجەب ئەمەس دەپ ئۇيقۇغا كەتكەنىدىم ، چۈشۈمدە " بۇ مەنزىلدە يولۇققان بىر نازىنىن ساڭا ھەمدەم بولغاي " دېگەن بېشارەت بولغانىدى ، ئۇل نازىنىن سىز بولسىڭىز كېرەك ؟ ــ دەپتۇ .

گۈلچېھرە بۇ سۆزدىن خۇرسەنت بولۇپ :

— توغرا ئېيتتىڭىز ، ئۇچ يىل ئىلگىرى مەن ھەم ئۇيقۇدا بىر چۈش كۆردۈم . چۈشۈمدە بىر پەرىشتە ھازىر بولۇپ ، يەتتە دەۋزەخقە باشلاپ بېرىپ ھەممىنى سەيلە قىلدۇردى . ئاندىن ئاخىرەتتە بۇ يەرلەرگە كىرىپ قالماسلىق ئۈچۈن ئىمان ئېيتىشىمنى تەكىتلەپ قىلدى . شۇنىڭدىن تارتىپ مومامدىن يوشۇرۇپ ئىمان ئېيتىپ ، مۇسۇلمان بولدۇم . مومام ئەھلى بۇدىپەرست . ئۇنىڭ ئىمان ئېيتقىنىمنى بىلىپ قېلىشىدىن ئەندىشە قىلىپ ، يۈرىكىم سۇ ئىدى . ئەمدى سىلەر كەلدىڭلار ، لېكىن مومامغا تاقابىل تۇرماق بەك مۇشكۈل . ئۇنى يوق قىلماي تۇرۇپ ، مۇراد گۈلىنى ئۇزمەك تۇگۈل ، ھاياتلىق گۈلىمىزنىمۇ ساقلاپ قالالماسمىز ، — دەپتۇ .

— ئەتىر گۈل مەلىكىنىڭ قەيەردىلىكىنى بىلەرسىزمۇ ؟ — دەپ سوراپتۇ شاھزادە .

— ئۇنىڭ قەيەردىلىكىنى مەنمۇ بىلمەسمەن ، — دەپتۇ گۈلچېھرە ، — پەقەت مومامىلا بىلىدۇ . مۇمام كۈندە ئۇنىڭ قېشىغا بارىدۇ . كەلگەن تەرىپىگە قارىغاندا كۈن چىقىش تەرەپتە بولسا كېرەك .

بۇ سۆزنى ئاڭلاپ شاھزادە ئەتىر گۈل مەلىكىنىڭ ئىشقى فىراقىدا ئاھ ئۇرۇپ ، كۆز ياشلىرىنى راۋان قىپتۇ .

گۈلچېھرە تەسىرلىنىپ :

— ئەي شاھزادە ، كۆڭلىڭىزنى بېرىم قىلماڭ ، ئۆتكۈر جادۇنىڭ ئىشىنى بىر تەرەپ قىلساق ، ئەتىر گۈل مەلىكىنى تاپقىلى بولىدۇ ، — دەپتۇ ۋە ئۇلارنى باغنىڭ ئىچكىرىسىدىكى بىر چىرايلىق ھۇجرىغا باشلاپ بېرىپ ئۇ يەردىكى بىر تال ئالتۇن يا بىلەن كۈمۈش ئوقنى كۆرسىتىپ :

— بۇ ئۇنىڭ ئوقياسى ئىدى ، ئەگەر ئىشلىتەلمىسەڭلار ئۇ كەلگەندە ئىككى قېشىنىڭ دەل ئوتتۇرىسىنى چەنلەپ ئاتساق جېنى

جەھەننەمگە يوللىنارئىدى . جاھان بۇ مەرەزدىن پاكلىنار ئىدى ، ــ دەپتۇ .

نەۋرۇز يانى ئېلىپ تارتىپ بېقىپتۇ ، بار كۈچىنى چىقىرىپ تارتقان بولسىمۇ يانىك كىرىچى سەلپەلمۇ ئىگىلىپ قويماپتۇ . ئارقىدىن شاھزادە تۇراپجانمۇ پۈتۈن كۈچىنى ئىشلىتىپ تارتىپ بېقىپتۇ . لېكىن ، ئۇمۇ ئىگەلمەپتۇ . ئۇلار نېمە قىلىشىنى بىلەلمەي گاڭگىراپ قالغاندىن كېيىن نەۋرۇز شاھزادىنى ئىسمى ئەزەمنى ئوقۇپ يانى تارتىپ بېقىشقا ئۈندىگەنىكەن ، شاھزادە ئىسمى ئەزەمنى ئوقۇپ ئۆزى ۋە ياغا ھۇرۇپ ، ئاندىن تارتىپتۇ . ئوقيا ئانچە كۈچ تەلەپ قىلمايلا تولۇن ئاي شەكلىدە ئىگىلىپتۇ . ھەممەيلەن خۇشاللىقتىن چاۋاك چېلىشىپ كېتىپتۇ . نىجاتلىق ئىشكىنىك ئېچىلىشىغا ئىشەنچ باغلاپ ، كۈننى كۈلكە چاقچاق بىلەن خۇشال ـ خۇرام ئۆتكۈزۈپتۇ . كېچىسى ئۇخلاشقا جۇرئەت قىلالماي جادىگەر كېلىدىغان تەرەپنى ھوشيارلىق بىلەن كۆزىتىپ ئولتۇرۇپتۇ . سۇبھى بىلەن تەك گۈلچېھرە ئۆگىنىۋالغىنى بويىچە نەۋرۇز بىلەن شاھزادىنى تۇمانغا پۈركەپ ، كۆرۈنمەس قىلىۋېتىپ ، ئاندىن ھاۋاغا كۆشىنى بىخۇدلاشتۇرىدىغان ئەپسۇن ئوقۇپ ھۇرۇپتۇ . شاھزادە بىلەن نەۋرۇز ئۆزلىرىگە ۋە ئوقياغا ئىسسم ئەزەمنى قايتا ـ قايتا ئوقۇپ ھۇرۇپ ، ئاندىن يانى تولۇن ئاي شەكلىدە كېرىپ ، كۈمۈش ئوقنى بەتلەپ تۇرۇپتۇ .

بىر مەزگىلدىن كېيىن يىراقتىن بىر قىزىل بۇلۇت ئۇچۇپ كەپتۇ . بۇلۇتتىن يامغۇردەك قان تېمىپ تۇرار ئىكەن . شاھزادە بىلەن نەۋرۇز بۇلۇت يېقىنلاشقاندا كۆرۈپتۈكى ، بېشى گۈمبەزدەك ، كۆزلىرى يوغان ئۇرىدەك ، يۈز ـ كۆزىنى ئۆمۈچۈك توربدەك قورۇق قاپلىغان ، بېشىغا يىلان ـ چايانلاردىن ئۆرۈلگەن گۈلچەمبىرەك كىيگەن ، موربدەك بۇرنىدىن ئىس ـ تۈتەك يېنىپ

تۇرغان بىر بەتبەشىرە كەمپىر بۇلۇتقا ئولتۇرۇۋالغانىكەن ، بۇ قېرى كەمپىر ئۆتكۈر جادۇ ئىكەن ، يېقىنلاشقاندا بىر نەرسىنى سەزگەندەك كۆزلىرى ئاتەشداندەك يېنىشقا باشلاپتۇ ، لېكىن گۈلچېھرىنىڭ سېھرى - ئەپسۇنى بىرئاز تەسىر قىلىپ ، بېشى قېيىشقا ، كۆزلىرىدىكى شۇملۇق ئوتى ئاستا - ئاستا ئۆچۈشكە باشلاپتۇ . نېمە ئىش ئىكەنلىكىنى بىلىپ بولغۇچە شاھزادە ئاتقان كۈمۈش ئوق ئاقار يۈلتۈزدەك ئۇچۇپ بېرىپ ، دەل ئىككى قېشىنىڭ ئوتتۇرىغا قادىلىپتۇ . جادۇگەر دەللە شۇ ھامان قاتتىق بىر ئاھ ! ئۇرۇپ ، بۇلۇتتىن يەرگە موللاق ئېتىپتۇ ، ئاھ ! ئۇرۇشى بىلەن تەڭ جەھەننەم ئۇچۇغدەك ئاغزىدىن ئېتىلىپ چىققان ئوت يالقۇنلىرى چىمەنزارغا قاراپ يامراپتۇ . گۈلچېھرە ئالدىراپ سېھرىي بىلەن ئوتنى قايتۇرغانىكەن ، ئوت ئۆتكۈر جادۇنىڭ جەسىتىنىڭ ئۆزىنى كۆيدۈرۈپ ، كۈلگە ئايلاندۇرۇۋېتىپتۇ .

ئۇچەيلەن جادۇگەر دەللىنى جەھەننەمگە ئۇزاتقىنى ئۇچۇن شادلىققا چۆمۈپ ، مەسلىھەت بىلەن ئەتىرگۈل مەلىكىنى بىللە ئىزدەش قارارىغا كەپتۇ ، لېكىن جەزىرىگە قەدەم قويماق ھامان جان ئالغۇچى زەھەرلىك تۆمۈر مىخ - تىكەنلەرگە ، چاتقاللارغا دۇچ كېلىپ ، بىر قەدەممۇ ماڭالماپتۇ . گۈلچېھرىنىڭ سېھرىي - ئەپسۇنلىرىمۇ كار قىلماپتۇ ، ئامالسىز يەنە چىمەنزارغا يېنىپتۇ ، شاھزادە غەمگە چۆكۈپ ئولتۇرۇپ قاپتۇ .

شۇ ئارىدا گۈلچېھرە جادۇگەر دەللىنىڭ ھۇجرا ئۆيىنى ئاختۇرۇپ يۈرۈپ ، بىر جۇپ تۆمۈر ئۆتۈكنى تېپىپ كەپتۇ . شاھزادە ئۆتۈكنى كىيىپ ، جەزىرىگە قاراپ يولغا چىقىپتۇ ، نەۋرۇز بىلەن گۈلچېھرە ئۇزىتىپ قاپتۇ .

شاھزادە جەزىرىگە قەدەم قويغاندىن كېيىن دەلدۇگىنىپ يۈرۈپ ، گۈلچېھرىنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە قان ئىزلىرىنى بويلاپ

ئىلگىرىلەپتۇ . بىسيار جاپا ـ مۇشەققەت ئىلكىدە ئۇچ كېچە ـ كۈندۈز يول يۈرۈپ ، ئاخىر ئەتىرگۈل تۈۋىگە يېتىپتۇ .

ئەتىرگۈل گۈلبەرگى قورۇلۇپ ، خۇش پۇراق چاچماس بولۇپ قالغان ، گۈل شېخى قىڭغىيىپ ، يوپۇرماقلىرى سولاشقان ، خازان بولۇش ئالدىدا تۇرغان بىر هالەتتە ئىكەن . جادۇگەر ئۆلگەندىن بېرى سۇسىز قېلىپ ، قۇم ــ بۇران ۋە قىزىق ئاپتاپ تەپتىدە شۇ هالغا كېپقالغانىكەن .

شاهزادىنىڭ ئىچى سېرىلىپ ، باهار يامغۇرىدەك كۆز ياشلىرى تۆكۈلۈپتۇ ، تۆكۈلگەن ياشلار بولسا گۈل تۈۋىگە سىڭىپ كىرىپ ، گۈلنىڭ يىلتىز ۋە غولىغا سىڭىپ كىرىشكە ، ئاستا ـ ئاستا گۈلنى ياشارتىشقا باشلاپتۇ ۋە ئاخىر ئەتىرگۈل ئەسلىدىكى يىلىنجاپ تۇرغان ئوتقاشتەك گۈزەل هالىتىگە كەپتۇ ، ئۆتكۈر خۇش پۇراقلىرى هەر تەرەپكە چېچىلىپتۇ .

بۇنى كۆرگەن شاهزادە خۇداغا شۈكۈرلەر ئېيتىپ ، خۇشاللىقىدىن بۇ نەزمىنى ئوقۇپتۇ :

شۈكرى لىللاھ دىلبەرىمنىڭ گۈلنىهال قەددىنى كۆرۈڭ ،
ئەشكى خۇنبارىم ياشارتمىش چېهرى گۈلبەرگىن كۆرۈڭ .
گەر ئۇ ياشنار نەكى ياش هەم قانلىرىم كۆپ تۆكمىشىم ،
ۋەسلىچۈن سەرسانە بولغان ئەمدى دىدارىن كۆرۈڭ .

شۇ ۋاقىت بىر مۆجىزە يۈز بېرىپتۇ . ئەتىرگۈل ئورنىدا يېشىل كىيىملىك ، گۈل يۈزلۈك ئاجايىپ بىر ساهىبجامال نازىنىن زاهىر بوپتۇ ، ۋە :

ــ مەرهابا ! ئەي باتۇر يىگىت ! چۈش ئىلكىدە كۆرۈشكەندىن بېرى ئوڭۇمدا هەم كۆرۈشۈشنى ئارزۇ قىلغانىدىم ، خۇداغا شۈكۈر ، ئۇشبۇ قۇتلۇق مىنۇتلاردا مۇرادىم هاسىل بولدى ،

ئەپسۇسكى بۇ قۇتلۇق مىنۇتلار ئۇزۇنغا بارمايدۇ ، ــ دەپتۇ .

ــ ئەي مەلىكەم ، ــ دەپتۇ شاھزادە ، ــ ئۆتكۈر جادۇنىڭ جېنى دوزاخقا كەتتى . تېنى كۆيۈپ كۈل بولدى . ئەمدى بىزگە ھېچكىمەرسە توسالغۇ بولالماس ، مەن بىللە كەتكەيسىز .

ــ ئاندىن بولسا بۇ يەردىن توققۇز قەدەم نېرىدىكى ئاۋۇ يەردە بىر تىلسىمات تۇگۈنى بار ، شۇنى تېپىپ يوق قىلسىڭىزلا مەن ئەركىنلىككە ئېرىشىمەن ، ھەممە تىلسىم بالاسى يوق بولغۇسى ، ــ دەپ بىر يەرنى كۆرسىتىپتۇ مەلىكە .

شاھزادە كۆرسەتكەن يەرگە بېرىپ كىچىك بىر ھەيكەلنى كۆرۈپتۇ ، ئىسمى ئەزەمنى ئوقۇپ تۇرۇپ قىلىچى بىلەن بىرنى چاپقانىكەن . ھەيكەل پارە ـ پارە بولۇپ ، ئالەمنى قاراڭغۇلۇق ۋە گۈلدۈرماما ـ چاقماق ساداسى قاپلاپتۇ . بىر مەزگىلدىن كېيىن يەنە ھاۋا ئېچىلىپ ، قۇياش پارلاپتۇ . شاھزادە كەينىگە بۇرۇلۇپلا غۇنچىدەك لەۋلىرىدە شادلىق كۈلكىسى جىلۋە قىپ تۇرغان ، ئىلگىرىكىدىن ئون ھەسسە گۈزەللىشىپ كەتكەن مەلىكىنى كۆرۈپتۇ . مەلىكە ئۆزىنى شاھزادىنىڭ باغرىغا ئېتىپ :

ــ ئەمدى مېنى شەھىرىستانىڭىزگە ئېلىپ كەتسىڭىز بولىدۇ ، ــ دەپ پىچىرلاپتۇ .

ئۈلار بەخت تۇيغۇسى ئىچىدە قول تۇتۇشۇپ چىمەنزارغا قاراپ مېڭىپتۇ ، تۆمۈر مىخ ـ تىكەنلەر ۋە باشقا سېھرلىك توسالغۇلار يوقالغىنى ئۈچۈن بىمالال يۈرۈپ تىزلا چىمەنزارغا يېتىپ كەپتۇ .

ھەممەيلەن جەم بولۇپ ، ھال ـ ئەھۋال سورىشىپ بولغاندىن كېيىن نەۋرۇز :

ــ ئەي مەلىكەم ، نى قىسمەتلەر بىلەن ئەتىر گۈلگە ئايلاندۇرۇپ ، چۆلگە بەند قىلىنغان ئىدىڭىز ، ــ دەپ سوراپتۇ .

مەن ئەسلى گۈلەپشان مەملىكىتىنىڭ پادىشاھى نەقىشجاھانخانىنىڭ يالغۇز قىزى ئىدىم، يەتتە ياش مەزگىلىمدە ئۆتكۈر جادۇ بىر ئاداۋەت تۈپەيلى شەھەر خەلقىنى يەپ تۈگىتىپ، مەملىكەت تەۋەسىنى قۇمغا باستۇرۇۋېتىپ ، مېنى بۇلاپ كەلگەنىدى . مېنى يوق قىلماسلىقىدىكى سەۋەب بولسا سالغان قۇرئەسىگە مېنى دەپ كەلمىش يىگىتلەردىن بىرىنىڭ ئۆز جېنىنى تېنىدىن جۇدا قىلدىغانلىقى چۈشكەنىكەن . بۇنىڭدىن قەھرى تېشىپ ، شۇ يىگىتنى مېنىڭ سەۋەبىم بىلەن ئالدىغا كەلتۈرمەك ، مىڭ خىل ئازاب بىلەن جېنىدىن جۇدا ئەتمەك ، تەقدىر ـ قىسمەت چاقپىلىكىنى ئۆز سەنىمگە چۆگىلەتمەك قەستىدە سېھرى بىلەن بۇ چۆلدە تۈرلۈك تىلسىماتلارنى بەرپا قىلغان ؛ مېنى ھەم ئەتىرگۈلگە ئايلاندۇرۇپ ساقلىغانىدى ، ھەر كۈنى بىر كېلىپ ، يامغۇر بىلەن سۇغىرىپ قويۇپ كېتەر ئىدى . تەلىيىمگە سىلەر كېلىپ مېنى قۇتقۇزدىڭلار ، ئەمدى تا ئۆلگۈچە خىزمىتىڭلاردا بولارمەن ، ـــ دەپتۇ ، ئەتىرگۈل مەلىكە ئەھۋال بايان قىلىپ ، ئاندىن گۈلچېھرىگە قاراپ :

ـــ سىز بولسىڭىز تاغامنىڭ قىزىدۇرسىز ، جادۇگەر يالغۇزچىلىقتا زېرىكىپ سىزنى ھەمراھ بولۇشقا ئېلىپ قالغان . بۇرۇنقى ئەسكىلىكلەرنىڭ ھەممىنى سېھرىي ئەپسۇن بىلەن كۆڭۈل خاتىرىگىزدىن كۆتۈرۈۋەتكەن . ئاندىن سىزنى نەۋرەم دەپ بېقىۋالغانىدى ، ـــ دەپ بۇ سىرنىمۇ ئاشكارا قىپتۇ . ھەممەيلەن بۇ سۆزدىن ئۆتكۈر جادۇنىڭ قىلمىغان ئەسكىلىكى يوق مەلئۇن ئىكەنلىكىنى بىلىپ ، ئۇنى يوقاتقانلىقى ئۈچۈن شادلىققا چۆمۈپتۇ ، ئاندىن ھەممىسى بىللە زەرەپشان مەملىكىتىگە قاراپ يولغا چىقىپتۇ . ئۈچ ئاي يول يۈرۈپ ، يۈرگەندىمۇ مول يۈرۈپ ، ئاخىر شەھەرگىمۇ يېتىپتۇ ، شەھەردىكى شەھىجاھانخان باشلىق يەتمىش ياشتىن

يەتتە ياشقىچە ھەممە ئادەم ئۇلارنىڭ ئالدىغا چىقىپ قارشى ئاپتۇ . شۇ كۈندىن باشلاپ قىرىق كۈنلۈك توي مەرىكىسى ئۆتكۈزۈپ ، ئەتىرگۈل مەلىكىنى شاھزادە تۇراپجانگە ، مەلىكە گۈلچىھرەنى نەۋرۇزگە نىكاھلاپ بېرىپتۇ ، ئىككى جۈپ ياش مۇرادىغا يېتىپ ، ئۆمرىنىڭ ئاخىرغىچە بەختلىك ياشاپ ئۆتۈپتۇ .

يەتتىنچى باب

شاھزادە پەخرۇلمۇلۇكنىڭ بەختسىزلىككە ئۇچرىشى ، پەرىشكىنى ، پەرزىلەتلىك مەلىكىنىڭ مۇرادىغا مەقسىتىگە يەتكىنى

كىشچۇن چىن گۈزەللىكتۇر ــ پەرىلەت بىل ،
جەمىگە بەخش ئىتەر ئۇخشاش لاتاپەت بىل .
ھايات گۈلبۇنغە بۇ گۈل كەبى خۇشرۇي ،
تېپىلماس خوپ نازاكەت بەخش كى زىننەت بىل .

ــ يىراق قەدىمكى زاماندا دۇرەپشان مەملىكىتىدە سۇلتان نىزامىدىن ئىسىملىك مال ـ دۇنياسىنىڭ كۆپلۈكى ۋە كۈچ ـ قۇدرىتىنىڭ زىيادىلىكى بىلەن شۆھرەتلەنگەن بىر پادىشاھ بولۇپ ، ئۇنىڭ چېھرىدە سائادەت نۇرلىرى چاقناپ تۇرغان بىر ئوغۇل پەرزەنتى بولۇپ ، ئۇنى ئۆز ئۆمرىنىڭ بەخت يۇلتۇزى ، جاندىن ئەزىز گۆھىرى بىلگىنى ئۈچۈن ۋە بۇ ئوغۇل كېلىشكەن تۇرق ـ سىياقى ، قۇياشتەك نۇرلۇق ھۆسن ـ جامالى ، ھەر تەرەپلىمە يېتىلگەن فەزلى كامالى بىلەن يىراق ـ يېقىندا داڭق چىقارغىنى ئۈچۈن ئۇنىڭغا پەخرۇلمۇلۇك دەپ ئىسىم قويۇشقان ، ئىسمى ھەم جىسمىغا خوپ ياراشقانىكەن ، ــ دەپ يېڭى ھېكايىسىنى يەنە باشلاپتۇ بۇلبۇل .

كۈنلەر ئۆتۈپ ، يىللار ئۆتۈپ ياشلىق باھارى ئەمدىلا باشلانغان بىر مەزگىلدە شاھزادە پەخرۇلمۇلۇكنىڭ كۆڭلى كەك

دالىلارنى كېزىپ سەيلە - ساياھەت قىلىش ھەۋىسى بىلەن ئوت بولۇپ يېنىپتۇ. قاناتلانغان پىكىر خىيالى يىراق - يىراقلارغا كېتىپتۇ. شۇنداق پەيتتە ئويۇن - تاماشىغا ئامراق تەڭتۇش نەۋكەرلىرى ۋە يېقىن ھەمراھلىرى ئۇنىڭ بۇ خىل ھەۋەس ئوتىغا ماي چېچىپ ئۇلغايتىپ ، زادىلا بىر ئورۇندا تىنچ ئولتۇرغۇزماپتۇ .

شۇ ھالەتتە شۇ كەمگىچە زادىلا ئاتىسى سىزغان سىزىقتىن چىقىپ باقمىغان شاھزادە پەخرۇلمۇلۇك تۇنجى قېتىم ئاتىسىنىڭ ئىجازىتىنىمۇ ئالماي ئۇچقۇر ئېتىنى شەھەر سىرتى تامان قويۇۋېتىپتۇ. ئارقىدىن نەۋكەرلىرى بىلەن يېقىن ھەمراھلىرى ھەم بىللە ئەگىشىپتۇ ، شۇ يۇرگەنچە يېزا - قىشلاقلارنى ئارىلاپ ، كەڭ دالىلاردا قوغلىشىپ ئويناپ ئۆز شەھرىدىن خېلى يىراقلاپ ، ئويۇن - تاماشانىڭ قىزىقچىلىقىدا قايتىش دېگەن پىكىر ئۇلارنىڭ كاللىسىغا پەقەت كىرىپ باقماپتۇ . كېيىن شاھزادە پەخرۇلمۇلۇك كۆپ قېتىم قايتىش پىكرىدە بولغان بولسىمۇ ، لېكىن يەنىلا ئەنە - مانا ، ئەتە - ئۆگۈن دەپ ، بەگۇاشلىق دۇلدۇلىغا تىزگىن سالالماي ، قاياق تاماشا ھەۋىسىنى پەسەيتمەي ، نەچچە كۈنلەرنىڭ ئۆتۈپ كەتكىنىنى سەزمەيلا قاپتۇ ، قەپسىدىن ئايرىلغان قۇشتەك ئەركىن يايراشنىڭ مېھرىدىن ھېچبىر كېچەلمەپتۇ .

بىراق ، ئون كۈلكىنىڭ بىر يېغىسى بار دېگەندەك تىزگىنسىز قالغان بەگۇاشلىق ئېتى ئۇلارنى ئاخىر قاراقچىلار ماكانلاشقان بىر خىلۋەت جاڭگالغا ئېلىپ بېرىپتۇ ، بۇ يەردە قاراقچىلار بىلەن شاھزادە ۋە ئۇنىڭ ھەمراھلىرى ئارىسىدا دەھشەتلىك جەڭ بوپتۇ ، لېكىن ئادەتتە ئۆزلىرىنى ئاۋايلاپ ياخشى جەڭ مەشقى ئېلىپ بارمىغان شاھزادىنىڭ ھەمراھلىرى سان جەھەتتىن كۆپ ۋە ئۇستۇن ماھارەتلىك قاراقچىلارغا تەڭ كېلەلمەي ، ھەممىسى جاندىن جۇدا بوپتۇ . يېگانە قالغان شاھزادە

پەخرۇلمۇلۇك بىر تال يا ئوقى كۆكسىگە قادىلىش ئالدىدا ئۆزىنى قاچۇرۇمەن دەپ ئات ئۇستىدىن يىقىلىپ چۈشۈپ، بېشى يەرگە قاتتىق تەگكىنى ئۈچۈن ھوشىدىن كېتىپتۇ، ئۇنى ئۆلدى دەپ خىيال قىلغان قاراقچىلار ئولجا ئالغان ئات ۋە باشقا نەرسىلەرنى ئېلىپ، قونالغۇسىغا قاراپ كېتىپتۇ. شاھزادىنىڭ يېنىنى ئاختۇرۇپ، پۇلغا يارىغۇدەك نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئېلىپ مېڭىپتۇ.

ئارىدىن بىر كېچە ئۆتۈپ سالقىن تاڭ شامىلى يۇزلىرىنى سىپاپ ئۆتۈش بىلەن تەڭ شاھزادە پەخرۇلمۇلۇك ھوشىغا كېلىپ ئورنىدىن تۇرۇپتۇ. بەگۈاشلىقى ئېلىپ كەلگەن كۇلپەتلەرگە ئېچىنىپ ئاتىسىنىڭ ئىجازىتىسىز چىققىنىغا كۆپ پۇشايمان قىلىپ، كۆز ياشلىرىنى راۋان قىپتۇ، چىن يۈرىكىدىن ناله ـ پەريات ئەيلەپتۇ، لېكىن ھېچبىرى دەردىگە دەۋا، رەنجىگە شىپا بولالماپتۇ، ئاخىر تىرىشىپ ـ تىرمىشىپ ھەمراھلىرىنىڭ جەسىتىنى قۇم ـ شىغىللار بىلەن كۆمۈپ قويۇپ، شەھەرگە يېنىشقا، ئاتا ـ ئانىسىنىڭ يۇزىگە قاراشقا، ئەل جامائەتكە يولۇقۇشقا خىجىل بولۇپ، بېشى قايغان ـ پۇتى تايغان تەرەپكە يۈرۈپ كېتىۋېرىپتۇ. بىر ۋاقىتلاردا ئالدىغا ئاق قار، كۆك مۇز بىلەن قاپلانغان بىر تاغ يولۇقۇپتۇ، ئىرادە كەمرىنى مەھكەم باغلاپ تاغدىن ھالقىپ ئۆتۈش نىيىتىگە كېلىپ تاغ ئۈستىگە قاراپ ئىلگىرىلەپتۇ. ئېگىزلىگەنسېرى يول مۈشكۈلاتلىرى كۆپىيىۋېرىپتۇ، بۇ ھال تۇغۇلغاندىن بېرى ھېچبىر جاپا ـ مۇشەققەتكە يولىماي، راھەتلىك تۇرمۇشقا كۆنگەن شاھزادە پەخرۇلمۇلۇككە كۆپ ئېغىر كەپتۇ. لېكىن، چىشىنى چىشلەپ، تىرىشىپ ـ تىرمىشىپ ئاخىر تاغ ئۈستىگە يېتىپتۇ، تاغنىڭ كەينىگە نەزەر سېلىپ كۆرۈپتۇكى ياپيېشىل پۇركەنجىلىك كەڭ زېمىن ئىكەن، ئېرىگەن قار ـ مۇز سۈلىرى ئېگىزدىن

پەسكە ـ تاشتىن ـ تاشقا سەكرەپ ئويناقشىپ ، زۇلال ئۇنچىلىرىنى چاچراتقىنىچە ئېقىپ تۇرارئىكەن . جەنىنەتتەك بۇ گۈزەل ۋادا شاھزادە پەخرۇلمۇلۇكنى ئۆز باغرىغا جەلپ قىپتۇ ، پۇت قولىغا يېڭى بىر ھاياتى كۈچ قوشۇلغاندەك ھېس قىلغان شاھزادە پەخرۇلمۇلۇك سېرىلىپ ، دۇملاپ يۈرۈپ تاغ ئېتىكىگە تاشلىنىپتۇ ، بىر ۋاقىتلاردا كۆتۈرۈلۈپ چىققان بىر دۇمبەلچەككە تاقالغاندىن كېيىنلا ئاندىن توختاپ بىر ئاز ئارام ئاپتۇ . راھەتبەخش ساپ ھاۋادىن قانغۇچە سۈمۈرۈپ ، ئاندىن بىر نەچچە قەدەم نېرىدىكى ئېقىندا يۇز ـ كۆزلىرىنى يۇيۇپ ، سەپەر توزانلىرىدىن پاكلىنىش ئۈچۈن ماڭغانىكەن ، غاراسلىغان ئاۋاز بىلەن تەڭ چوڭ بىر ئىشىك زاھىر بولۇپ ئېچىلىپ كېتىپتۇ . شاھزادە پەخرۇلمۇلۇك ئۆزىنى توختىتالماي كىرىپ كېتىپتۇ ـ دە ، كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچە غەيرىي دۇنياغا كېلىپ قاپتۇ .

ئەلقىسسە ، شاھزادە پەخرۇلمۇلۇك تەقدىرنىڭ قىسمىتى بىلەن يەر ئاستى دۇنياسىنىڭ نەچچە يۈز يىل پىنھان تۇرغان ئىشىكىگە كېلىپ قالغان ۋە ئۇ يەردىن يەر ئاستى ئالىمگە كىرىپ قالغانىكەن . يەر ئاستى دۇنياسى زۇلمەت پەردىسى بىلەن ئورالغان بولۇپ ، بۇ يەردىكى كىشىلەر ھەر تەرەپكە مەشئەل ـ گۈلخانلارنى يېقىپ قويۇپ ، شۇنىڭ يورۇقىدا تىرىكچىلىك قىلار ئىكەن . قاراڭغۇلۇققۇ كۆنۈك بولۇپ ، مەشئەل بولمىغان شارائىتتىمۇ كۆزلىرى نەرسىلەرنى غۇۋا ھالەتتە كۆرەر ئىكەن . ئۇلار شۇنداق بەتبەشىرە قارا ئىكەن . گويا كۆمۈردىن ئويۇلغان ھەيكەلنىڭ ئۆزىلا ئىكەن ، لېكىن ئەدەبلىك سەممىي ، مۇلايىم ، سېخىي ... بولۇشتەك ئىنسانىي پەزىلەتلەرگە ئىگە بولۇپ ، ئىنسانىي ئەخلاققا خىلاپ قىلمىشلار ئۇ يىلدىن بۇ يىلغا ئاساسەن كۆرۈلمەيدىكەن .

شاھزادە پەخرۇلمۇلۇك بۇ غەيرىي دۇنياغا كۆنەلمەي

هەيرانلىق ۋە گاڭگىراش ئىلكىدە بارماقلىرىنى چىشلەپ قاپتۇ . ئۇنى كۆرگەن يەر ئاستى دۇنياسى كىشىلىرىمۇ ھەم ئوخشاشلا ئەقلى لال ، تىلى گال بولۇپ قاراپ قاپتۇ ـ دە ، قىزىقىش ئىچىدە ئۇنى ئورىۋاپتۇ .

بىرلىرى قۇياشتەك نۇرلۇق ھۆسنىنى ماختىسا ، بىرلىرى شەمشادتەك قاۋۇل ۋە كىلىشكەن بوي ـ بەستىنى تەرىپلەپتۇ ۋە ئاخىر : ئۇ ئادەمزات ئەمەس ، بەلكى بىر پەرىشتە دېگەن خۇلاسىگە كېلىشىپتۇ ـ دە ، بىر نەچچىسى ئالدىغا ئۆتۈپ ئىززەت ـ ئىكرام بىلەن ئوردىغا مەرھەمەت قىلىپ شاھنى زىيارەت قىلىشقا تەكلىپ قىپتۇ ، بەزىلىرى شاھنىڭ ئاق كۆڭۈل ۋە تەقۋادار ، ساۋابلىق ئىشلارغا ھېرىسمەن پەزىلەتلىك كىشى ئىكەنلىكىنى تەرىپلەپ بەرسە ، يەنە بەزىلىرى ئوردا يولىنى كۆرسىتىپ قويۇپتۇ ، يەنە بىر نەچچىسى قىلماقچى بولغان ئىشى ، بارماقچى بولغان مەنزىلىنىمۇ ئۇنتۇپ يولباشلىماقچى بولۇشۇپتۇ . شۇ ھالەتتە نېمە قىلارىنى بىلمىگەن شاھزادە پەخرۇلمۇلۇك ئىختىيارسىز ئۇلارغا ئەگىشىپ ، قالغانلار ھەم سەپ بولۇپ ھەممىسى ئوردا ئالدىغا بېرىپتۇ ، بارغۇچە كىشىلەر توپى تېخىمۇ كېڭىيىپ يولغا پاتمايلا قىلىشىپتۇ . ئوردا دەرۋازىسىدىكى ياساۋۇللار شاھزادە پەخرۇلمۇلۇكنى كۆرۈش بىلەن تەڭ ئۆز خىزمىتىنىمۇ ئۇنتۇپ ، بىرلىكتە ئوردىغا كىرىپتۇ ، قالغانلار ھەم دۇكۇرۇشۇپ ، شاھ قەسرىگىچە بېسىپ كېرىپتۇ .

نېمە ۋەقە بولغىنىنى بىلەلمىگەن ۋەزىرلەر كەلگەن جامائەتكە تەنبىھ بېرىش ئۈچۈن چىقىپتىيۇ لېكىن چېھرى قۇياشتەك پارلاپ تۇرغان شاھزادە پەخرۇلمۇلۇكنى كۆرۈپ تىلى سۆزگە كەلمەپتۇ ، شۇ ھالەتتە كەينىدىن كەلگەنلەر ئالدىدىكىلەرنى سۈرۈپ ، ئىتتىرىپ ، قىستىشىپ دېگۈدەك سەلتەنەتلىك ئالتۇن تەخت ئۈستىدە ئولتۇرغان شاھ ئالدىغىچە يېتىپ بېرىپ توختاپتۇ ـ

ده ، ئاردىن بىرى چىقىپ پەرىشتە سۈپەت بىر يىگىتنىڭ پەيدا بولۇپ قالغانلىقى ۋەقەسىنى بايان قىلىپ شاھزادە پەخرۇلمۇلۇكنى شاھقا توغرىلاپتۇ ، بىئەدەبلىك قىلىپ شاھ قەسرىگە ئۇسۇپ كىرىپ قىلىشقىنى ئۈچۈن ئەپۇ سوراپتۇ .

شاھمۇ شاھزادە پەخرۇلمۇلۇكنى كۆرۈپ ھەيرانلىق پاتقىقىغا پېتىپ قاپتۇ ، شاھزادە ھەم پۈخرالىرىدىن قىلچە پەرقلەنمەيدىغان قاپقارا كۆمۈر ھەيكەل سۈپەت شاھقا قاراپ ، ئۇنىڭ ھەيۋەتلىك تۇرق ـ سىياقى ۋە سالاپىتىدىن گاڭگىراپ قاپتۇ ـ دە ، سالام بېرىپ ئەدەب ـ قائىدە رەسمىيەتلىرىنى بەجا كەلتۈرۈشنىمۇ ئۇنتۇپ قاپتۇ . شۇ ئارىدا بۇرۇنراق ئېسىنى تاپقان شاھ تەختتىن تۆۋەنگە چۈشۈپ :

ـــ مەرھابا ، ئەي پەرىشتە سۈپەت ئەزىز مېھمان ، تەختكە مەرھەمەت قىلىڭ ، مەيلى كىم بولۇڭكى بىز سىزنى قىزغىن قارشى ئالىمىز ، ـــ دەپ ئىززەت ـ ئىكرام بىلەن تەكلىپ قىپتۇ .

ئاندا ھەم شاھزادە پەخرۇلمۇلۇكمۇ ئېسىنى يىغىپ تەكەللۇپ بىلەن شاھنىڭ ئۆزىنى تەختكە چىقىشقا تەكلىپ قىپتۇ ، قىلغان ئەدەبسىزلىكى ئۈچۈن كەچۈرۈم سوراپتۇ ، ئاخىر ئۇلار تەختكە يانمۇ يان ئولتۇرۇشۇپتۇ ـ دە ، قايتىدىن سالام سائەت قىلىشىپتۇ . ئاندىن شاھ جامائەتكە تارقىلىشنى ئەمر قىلىپ ، شاھزادە پەخرۇلمۇلۇكنىڭ شەرىپىگە كاتتا دۆلەت زىياپىتى ئۆتكۈزۈپتۇ . زىياپەت سورۇنىنى بىر جۇپ ئايدەك نۇرلۇق گۆھەر يورۇتۇپ تۇرارئىكەن ، ئۇل گۆھەرلەرنىڭ شاراپىتىدىن ئوردىنىڭ كېچىسىمۇ كۈندۈز ئىكەن . بۇ يەردە شاھزادە يەر ئۈستى ئالىمىدە كۆرۈپمۇ باقمىغان مول نازۇ نېمەتلەردىن بەھرى ئاپتۇ . شاھ ۋە دۆلەت ئەربابلىرى بىلەن كۆڭۈللۈك سۆھبەتلىشىپ ئولتۇرۇپتۇ . دەستۇرخان يىغىلغاندىن كېيىن شاھ ۋەزىر شاھزادىدىن

ئەسلى ـ ۋەسلى ۋە سەرگۈزەشتلىرىنى بايان قىلىپ بېرىشنى ئىلتىماس قىپتۇ . شاھزادە ھەم دەرھال بەجا كەلتۈرۈپتۇ . ئوردا ئەھلى ئۇنىڭ بايانلىرىنى ئاڭلاپ ، كۆپ خۇرسەن بولۇپ ، نەزەر دائىرىسى كېڭەيگەندەك ھېس قىلىشىپتۇ . ئاندا شاھ ئېغىز ئېچىپ :

ــ ئەي ئەزىز مېھمان ، بۇ يەرگە ئاسانلا كىرىپ قالغىنىڭىز بىلەن چىقىپ كەتمەكنىڭ ئەسلا ئىمكانى يوقتۇر ، بولسا بىز ھەم يەر ئۈستى ئالىمنى زىيارەت قىلىپ يانار ئىدۇق . بىراق ، بۇنىڭ ئۈچۈن قايغۇرماڭكى شاھلىق ھەم مېنىڭ ھەم سىزنىڭدۇر . رەڭگىمىز قارا بولغىنى بىلەن قەلبىمىز سۈتتىن ئاق ، غۇبارسىزدۇر ، پۇقرالىرىم ھەم ساددا ، ئاق كۆڭۈل ، پەزىلەتلىك كىشىلەردۇر . شۇڭا سەۋەبتىن تەڭرى بىزگە رەھمىتىنى ياغدۇرغان ، نېمەتلىرىمىزنى مول قىلغان ، دۆلىتىمىزدە تىنچ ـ خاتىرجەملىك ۋە ئاسايىشلىق ھۆكۈمراندۇر ، ھەممە كىشى قان ـ قېرىنداشتەك ئىجىل ئىناق ئۆتەرلەر . جېدەل ـ ماجىرا ، خاپىلىقلارنى بىلمەسلەر ، سەۋەنلىكلەر كۆرۈلسە بىر ـ بىرىنى ئەپۇ قىلار ، بۇ يەرگە كۆنۈپمۇ قالارسىز ، سىزنى ھەر ۋاقىت ئەزىز مېھمان بىلگەيمىز ، ــ دەپ شاھزادىنىڭ كۆڭلىنى كۆتۈرۈدىغان سۆزلەرنى قىپتۇ ، ۋەزىرلەر ھەم شاھنىڭ سۆزىنى قۇۋۋەتلەپ ئۇنىڭغا تەسەللى بېرىپتۇ ، شاھزادەمۇ ئۇلارغا كۆپ تەشەككۇر ئېيتىپتۇ . شۇنداق قىلىپ بۇ يەردە تۇرۇپ قاپتۇ . ھەر كۈنى ئۆتكۈزۈلۈۋاتقان بەزمە زىياپەت ، ۋە سەيلە ـ تاماشالار بىلەن يېرىم يىلمۇ ھەش ـ پەش دېگۈچە ئۆتۈپ كېتىپتۇ .

ئەلقىسسە ، شاھنىڭ دۇنيالىقتا يېگانە مەلىكە ياسىمەن ئىسىملىك بىر قىزى بولۇپ ، ئۇنى كۆز گۆھىرىدەك ئاسرايدىكەن ، جېنىدىن ئەتىۋار بىلەر ئىكەن . مەلىكىنىڭ ئەپتى ـ ئەڭگىزى قېرىنداشلىرىدىن قىلچە پەرقلەنمىسمۇ لېكىن كىشىنى مەپتۇن

قىلىدىغان شەھلا كۆزلىرى ، ئاپئاق ئۇنچىدەك چىشلىرى ، تال چۈنقىتەك ئەۋرىشىم زىلۋا بويلىرى ، ۋە تاپىنىغىچە چۈشۈپ تۇرغان بوستان چاچلىرى بىلەن ئۆزگىچە گۈزەل بولۇپ ، يەر ئاستى دۇنياسىنىڭ ئەڭ كۆركەم بىر گۈلى رەناسى ئىكەن ، ئۇنىڭغا يۇكسەك ئەخلاقىي ـ پەزىلىتى ، ئاق كۆڭۈل ، مۇلايىم ، سەمىمي ۋە كەمتەرلىكى قوشۇلۇپ ئەل ئاغزىدا داستان ئىكەن ، يىگىتلەر قەلبىگە مۇھەببەت گۈلخانى ياققانىكەن . ئۇنىڭدىكى بۇ خىل خىسلەتلەر يەر ئۈستى ئالىمىدىكى ئەڭ گۈزەل ئالىيجانابمەلىكىلەردىمۇ تېپىلمايدىكەن . ئۆزى ئەلگە كۆرۈنمىگەنىكەن ، تەرىپى كېنىزەكلەرنىڭ ئاغزى ئارقىلىق ھەر تەرەپكە تارالغانىكەن .

يەنە شۇ كېنىزەكلەرنىڭ تىزگىنسىز تىلى شاھزادە پەخرۇلمۇلۇكنىڭ داڭق ـ تەرىپىنى مەلىكە قەسرىگە ھەم ئېلىپ كىرىپتۇ . ھەر كۈنى شاھزادىنىڭ تەرىپىنى قىلىشىپ ئاخىر مەلىكە ياسىمەننىڭ قەلبىگە ئىشتىياق ئوتلىرى يېقىشىپتۇ . لېكىن ، مەلىكە ياسىمەن ئەدەب ـ قائىدىلەر بىلەن ئۆز ـ ئۆزىنى تۇتۇۋېلىپ ، تەنتەكلىك بىلەن ئۆزىگە يات ئەر ـ شاھزادىگە يولۇقۇشتىن ساقلىنىپتۇ ، كۈنلەر ئۆتۈپتۇ ، مەلىكىنىڭ ئىشتىياق ئوتى بارغانسېرى يېلىنجاپ زادىلا ئۇنى تىنىم تاپقۇزماپتۇ . ئۆمرىدە ئۆز ئاتىسىدىن باشقا ئەر زاتىغا كۆرۈنمىگەن مەلىكە ياسمەن گويا ئىككى تاش ئارىسىدا قالغاندەك ھېس قىلىپ ، كۆپ ئازابلىنىپتىيۇ ، ئاخىر ئارزۇ ـ ھەۋىسى ئەيمىنىش ۋە ئۇياتچانلىقى ئۇستىدىن غالىب كېلىپ بىر كۈنى شاھ قەسرىدىكى قات ـ قات پەردىلەر ئارىسىغا يوشۇرۇنۇپ ، شاھزادە پەخرۇلمۇلۇكنىڭ ھۆسن ـ جامالىنى تاماشا قىپتۇ . ئۇل زامان يەنە بىر ئوت كېلىپ ئۇنىڭ يۈرىكىگە تۇتۇشىپتۇ ، شۇ ھالەتتە شاھزادە شاھ قەسرىدىن يانغۇچە تۇرۇپتۇ ، كۆزىگە شاھزادىنىڭ ھۆسنى سېيماسىدىن ئۆزگە ھېچنېمە

كۆرۈنمەپتۇ ، ۋە ئۇنى ئۇزۇنراق كۆرۈۋېلىش ئىستىكىدىن باشقا هېچبىر ئوي ـ پىكىر كاللىسىغا كىرىپ چىقماپتۇ . شاهزاده شاه قەسرىدىن يانغاندا بولسا يۈرىكىمۇ سۇغۇرۇلۇپ چىقىپ شاهزاده بىلەن بىللە كەتكەندەك هېس قىلىپ ، مەلىكە ياسىمەن هوشىدىن كېتىپتۇ ۋە پەردىلەر ئارىسىدا يېقىلىپ يېتىپ قاپتۇ . شۇ ياتقانچە ئەتىسى تاڭ سەھەرگىچە هوشسىز يېتىپ ئاندىن ئىسىگە كەپتۇ . ئوردا ئەهلى بولسا ئۇنى ئىزدەپ بىر كېچە پاراكەندە بوپتۇ ۋە ئاخىر ئۇنى قات ـ قات پەردىلەر ئارىسىدىن كۆزلىرى نەملىك ، دىللىرى غەمملىك ، تەنلىرى كۈز شامىلى سوققان ياپراقتەك تىترەپ تۇرغان بىچارە هالەتتە تېپىپتۇ . مەلىكىنىڭ بۇ هالەتتە يېتىشىنى تەن سالامەتلىكىنىڭ ياخشى ئەمەسلىكى دەپ بىلىپتۇ ـ دە ، ئۆز قەسرىگە ئېلىپ بېرىپ ، تېۋىپلارغا تەكشۈرۈپ داۋالاشنى تاپشۇرۇپتۇ . لېكىن ، تېۋىپنىڭ دورىسى كار قىلماپتۇ ، مەلىكە بولسا شاهزاده پەخرۇلمۇلۇكىنىڭ ئىشق ـ پىراقىدا دەردىگە دەرمان تاپالماي شۇ ياتقانچە ئاغرىپ يېتىپ قاپتۇ ، ياشلىق گۈلى سولۇشۇپ ، چولپات كۆزلىرىدىكى هاياتلىق نۇرى ئۆچۈشكە باشلاپتۇ . شاه بىلەن خانىشمۇ پەرزەنتىنىڭ قېشىدا پەرۋانىدەك ئايلىنىپ ، يېگەن ـ ئىچكىنى تىنگە سىڭمەي ، كېسەل تەگكەن كىشىدەك مەلىكىدىن قىلىشمايدىغان هالەتكە چۈشۈپ قاپتۇ . ئاردىدىن بىر مەزگىل ئۆتۈپتۇ . مەلىكە كۆڭۈل سىرىنى هېچ كىشىگە ئېيتالماي ، ياكى دەردىگە داۋا تاپالماي كېسىلى ئېغىرلىشىپ ئاخىر جېنى هەلقۇمىغا كېلىپ قاپتۇ . بارچە ئوردا ئەهلى ياش مەلىكىنىڭ بىۋاقىت قازا تېپىش ئالدىدا تۇرغىنىغا ئېچىنىپ ، قۇتقۇزۇش ئامالى بولمىغىنىغا ئەپسۇسلىنىپ قايغۇ ـ هەسرەتكە چۆمۈپتۇ . لېكىن ، هېچبىرى مېهمانىنى پاراكەندە قىلىپ قويماسلىق ئۈچۈن بۇ ئەهۋالنى شاهزادىگە سەزدۈرمەپتۇ .

ئەلقىسسە ، مەلىكىنىڭ كىچىكىدىن بېقىپ چوڭ قىلغان بىر ئىنىكئانىسى بولۇپ ، بۇ ئايال ئۆز پەرزەنتى كىچىكلا قازا تېپىپ قايتا پەرزەنت يۈزى كۆرەلمىگەچكە مەلىكە ياسمەننى ئانىلىق مېھرى بىلەن پەرۋىش قىلىپ تەربىيىلىگەن ، ئۆزى تۇغقان قىزى ئورنىدا كۆرگەنىكەن . مەلىكە ئاغرىپ قالغاندىن تارتىپ ئىنىكئانىمۇ تىنچ ئولتۇرالماي كېچەيۇ ـ كۈندۈز مەلىكە قېشىدىن نېرى بارماپتۇ ، كېچىلىرىمۇ ئۇخلىماي قاراپ ئولتۇرۇپتۇ . شۇنداق چاغلاردا مەلىكىنىڭ هوشسىز هالەتتىكى قالايمىقان جۆيلۈشلىرىدىن بىرىگە ئاشىق بولغانلىقىنى سېزىپتۇ ـ دە ، مەلىكىنىڭ كۆڭلىدىكىنى تېپىپ ، كېسەلگە شىپا تاپماق ئۈمىدى بىلەن كىرپىك قاقماي تەدبىر ئويلاپ تاڭ ئاتقۇزۇپتۇ ، ئەتىسى شاھ بىلەن خانىشتىن ئۆزىنى مەلىكە بىلەن خالي قالدۇرۇشنى ئىلتىماس قىلىپ ئىجازەت ئاپتۇ ـ دە ، مەلىكە هوشىغا كەلگەن زامان باهار يامغۇرىدەك ياش تۆكۈپ ئاھ ئۇرۇشقا باشلاپتۇ ، مەلىكە ياسمەن بۇ هالنى كۆرۈپ :

ــ نېمىشقا كۆز ياشلىرىڭىزنى راۋان قىلۇرسىز ، نېمە غېمىڭىز بولسا بايان قىلىڭ ، تىرىكلىك شامىم ئۆچكۈچە هاجىتىڭىزنى راۋا قىلىپ ، ماڭا قىلغان ئەجرىڭىزگە جاۋاب قايتۇراي ، ــ دەپتۇ .

ئىنىكئانا كۆز يېشىنى توختىتىپ :

ــ ئەي جىگەر پارەم ، ــ كۆز يېشى بىلەن ئارامىڭنى بۇزغىنىم ئۈچۈن گۇناهكارمەن ، ئەپۇ قىلارسەن ، تاغدەك يۆلەنچۈكۈم ئىدىڭ ، سايەڭدە بېشىم غەم ئاپتىپى كۆرمەي خاتىرجەم ياشىغانىدىم ، ئۇشبۇ مىنۇتلاردا سەندىن كېيىن قالسام بۇرۇنقىدەك جېنىمنى كىمنىڭمۇ سايىسىگە قويارمەن ، پېقىر كەمپىرنىڭ هالىدىن كىممۇ خەۋەر ئالار دېگەن شۇم خىياللار

كاللامغا كىرىۋېلىپ ، ئىختىيارسىز كۆز يېشى قىلىپ سالدىم ، — دەپ لىچىكىنىڭ ئۇچى بىلەن كۆز يېشىنى سۈرتۈپتۇ . مەلىكە ياسىمەن تەسەللى بېرىپ :

— ئەي مېھرىبان ئانا ، شۇنىڭغىمۇ قايغۇرۇپ يۈرىدۇڭمۇ ، مەندىن كېيىن قالساڭ شاھ ئاتام يەنىلا سېنى ھەمشىرىسىدەك كۆرۈپ ھالىڭدىن خەۋەر ئالىدۇ ، ئەگەر ئىشەنچ قىلالمىساڭ بىر ساندۇق ئالتۇن ، ئۇنچە ـ مەرۋايىت زىبۇ زىننەتلىرىم بار ، شۇنى ئېلىپ كەتكىن ، قالغان ئۆمرۈڭدە ھەر قانچە خىراجەت قىلساڭمۇ تۈگىتەلمەيسەن ، ھەرگىز غەم ـ ئەندىشىدە بولما ، — دەپتۇ ۋە ساندۇقنىڭ ئاچقۇچىنى سۇنۇپتۇ .

لېكىن ، ئىنىكىئانا ئۇنى قوبۇل قىلماي دەپتۇكى :

— ئەي جىگەر پارەم بەرگەن ئاق سۈتۈمنىڭ ھەققى ـ ھۆرمىتى ، ئەگەر مېنى رازى ۋە خاتىرجەم قىلمەن دېسەڭ بىرلا ھاجىتىم بار ، شۇنى راۋا قىلماققا سۆز بەرسەڭ ، ئۇنىڭدىن ئۆزگە ھېچنېمە كېرەك ئەمەس .

مەلىكە ياسىمەن ئېيتىپتۇ :

— ئەي ئانا ، ئېيتقىن قانداق ھاجىتىڭ بولسا قولۇمدىن كېلىشچە راۋا قىلۇرمەن .

ئىنىكىئانا شۇندىلا ئېيتىپتۇكى :

— ئەي كۆزۈمنىڭ نۇرى ، نە ئالتۇن ـ كۈمۈش ، نە ئۇنچە ـ مەرۋايىتتىن بىھاجەتمەن . قېرى جېنىمغا بىر ئېغىز ئۆي ، ئازغىنە يېمەك ـ ئىچمەك ، كىيىم ـ كېچەك بولسىلا كۇپايە ، نەچچە يىلدىن بېرى قىلغان ئىلتىپاتىڭ تۈپەيلى يىغقان تەئەللۇقاتىممۇ كەڭ ـ كۇشادا يېتىپ ئاشىدۇ ، ئۇشبۇ مىنۇتلار شۇنداق بىر ئارزۇ پەيدا بولدىكى ياش ھاياتىڭغا زامىن بولغان ئىشق ـ مۇھەببەت سىرىڭنى بىلسەم دەيمەن . قىلغان ۋەدەڭگە مۇۋاپىق ھاجىتىمنى راۋا

قىلماق بولساڭ كۆڭۈل ساندۇقىڭدىكى سىر ئۇنچىلىرىنى ئاشكارا قىلغىن ، سېنى ئۆز كويىدا ۋەيرانە قىلغۇچى كىمدۇر ؟ بەلكى قولۇمدىن كەلسە سېنى مۇرادىڭغا يەتكۈزۈپ ئازابتىن خالىي قىلغايمەن ، هاياتلىق گۈلۈڭنى ئەجەل قويۇنىدىن ساقلىغايمەن .

مەلىكە بۇ سۆزنى ئاڭلاپ چىن يۈرىكىدىن زار - زار يىغلاپ ، ئاھ ! ئۇرۇپ تۇرۇپ دەپتۇكى :

ــ ئەي غەمگۇزارىم . ئۇنىڭدىن ئۆزگە نېمە تەلىپىڭ بولسا تىنىغىم توختىغۇچە بار ئىمكانىم بىلەن ئورۇندايي ، لېكىن بۇ تەلەپتىن ۋاز كەچكىن ، مېنى ئۇ دۇنياغا شەرمەندە قىلىپ يولغا سالما . لېكىن ، ئىنىكئانا ئۆز تەلىپىدە چىڭ تۇرۇپتۇ ، مەلىكە ياسمەن نائىلاج :

ــ ئەي ئانا ، مەگەركى قىزنىڭنى شەرمسارقىلماي دېسەڭ مېنىڭ سىرلىرىمنى هەم ئۆز كۆڭۈل ساندۇقىڭغا بەند قىلغايسەن ، يەنە ئىككىنچى بىر كىشىگە ئاشكارا قىلمىغايسەن ، ــ دەپتۇ ۋە شاهزادە پەخرۇلمۇلۇككە ئاشىق بولغىنىنى ، لېكىن ئۆز ئەپتىگە قاراپ ، شاهزادىگە مۇناسىپ ئەمەسلىكىنى ، سىرى ئاشكارا بولۇپ قالسا ئىزا ئاهانەتكە قالدىغانلىقىنى ئويلاپ ، دەرد ئىچىدە ئاغرىپ قالغىنىنى ۋە دەردىگە دەۋا تاپالماي ئۆلۈم گىردابىغا بېرىپ قالغانلىقىنى بايان قىپتۇ ، ئاندىن يەنە دەرد ـ ئەلەمگە چىدىماي بىر ئاه ! ئۇرغانىكەن ، ئاغزىدىن لەختە ـ لەختە قانلار ئېتىلىپ چىقىپ ، قىزىلگۈل بەرگىدەك هەريان چېچىلىپتۇ . كۆزىدىن هەم ياش ئورنىغا قانلار ئېقىپتۇ .

ئىنىكئانا مەلىكىنىڭ سىرى ـ ئەسرارىنى سورىغىنىغا يۈزمىڭ پۇشايمانلار قىلىپ ، ئالدىراپ ـ تىنەپ مەلىكىنىڭ ئاغزىنى سۈرتۈپ ، قانلارنى ئېرىغداپتۇ . ئاندىن مەلىكە ياسمەنگە تەسەللى ئېيتىپ :

ـــ ئەي جـنـنـم قىزىم ، شاھزادىمۇ بىر ئىنسان ، ئۇنىڭغىمۇ ھامـان بىر جۈپ كېرەك . ئانداق بولغاندىن كېيىن ئۇنىڭغا ھالىڭنى بـايـان قـىلىپ باقايلى ، بەلكى مۇھەببىتىڭنى قوبۇل كۆرسە ئەجەب ئەمەس ، ئىشق كېسىلىنىڭ دەۋاسى مەشۇقنىڭ ۋەسلىدۇر ...

مەلىكە ياسمەن ئىنكىئانىنىڭ سۆزىنى بۆلۈپ :

ـــ ئەي ئانـا ، ئاخـىرقى مـىنۇتلاردا پاك نامىمنى بۇلغاپ ، يـۇزۇمـنـى يـەر قـىلاي دەمسەن ، شاھزادىنىڭ مەسخىرە كۈلكىسىگە قـالـدۇراي دەمـسـەن ، بـار ۋەسـلـىـمـنى ساڭا تەسەددۇق قىلايكى ، ھەرگـىـزمـۇ سـاڭا ئىشىنىپ ئېيتقان سىرىمنى ئاشكارا قىلما ... دەپ باھار يامغۇرىدەك ياش تۆكۈپتۇ .

ئـىـنـكـئـانـا مـەلـىـكـە يـاسـمـەننى بەزلەپ ، ھەرگىز ئۇنىڭغا زىـيـانـلـىق ئىش قىلمايدىغانلىقىنى ، بەلكى مەلىكە ياسمەن ئۈچۈن جـان پـىدا قىلىشقىمۇ رازى ۋە ھازىر ئىكەنلىكىنى ئېيتىپتۇ . ئاندىن خـوشـلـىـشـىپ چـىققان پېتى شاھ قەسرىگە يۈگۈرۈپتۇ ، قىزنىڭ ئەھۋالىدىن ئەندىشە قـىلـىپ تـىكەن ئۈستىدە ئولتۇرغاندەك ئارامسىزلىنىپ ئولتۇرغان شاھ ئىنىكئانىنىڭ پالاقشىپ كـىـرىـۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ ، : قىزىم ئەجەل زىندانىغا سەپەر قىلغان ئوخشايدۇ ، دېگەن گۇمانى خىيال بىلەن تەختتىن چاچراپ تۇرۇپ ئۆزى بـىـلـەن سـۆھبەتلىشىپ ئولتۇرغان شاھزادە پەخرۇلمۇلۇككە ئۆزرە ئېيتىشىنىمۇ ئۇنتۇپ ، ئىنىكئانىنىڭ ئالدىغا يۈگۈرۈپتۇ ، ئىنىكئانا شاھنى يان قەسرىگە تارتىپ ، مەلىكىنىڭ كۆڭۈل سىرىنى بـايـان قىلىپ ، تېزرەك داۋا قىلمىسا مەلىكىنىڭ بۇگۈن ئەتە ئىچىدە ئىشق دەردىدە مەڭگۈلۈك ئۇيقۇغا كېتىدىغانلىقىنى ، جان ھەلقۇمىغا كېلىپ مەلىكىنىڭ ئاخىرقى تىنىقىلا قالغانلىقىنى ئېيتىپتۇ ، بۇ سۆزدىن شاھ ھوش كاللىسىدىن ئايرىلىپ نېمە قىلىشىنى ، نېمە دېيىشىنى بىلمەي ، ئۆز قەسرىگە يېنىپتۇ ، گويا بىر تاغنى

يۇكلىۋالغانده‌ك بولۇپ ، غەم پاتقىقىغا پېتىپتۇ . شۇ ھاله‌تته ئىختىيارسىز شاھزادىنىڭ ئالدىغا بېرىپتىيۇ ، لىكىن يەنىلا « قىزنىمنى ئەمرىگىزگە ئالسىگىز » دېيەلمەي تۇرۇپ قاپتۇ . شاھنىڭ روھى ھالىتىگە قاراپ شاھزاده تۇرىۋېرىشنى بىئەپ كۆرۈپتۇ ـ ده ، شاھنى ئۆز ئارامىدا قويۇش ئۈچۈن خوشلىشىپ چىقىپ كېتىپتۇ . شاھ بولسا ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ھاڭۇيقىپ قاراپ قاپتۇ .

شاھنىڭ بىرەر تەدبىر قوللىنىشىنى تۆت كۆز بىلەن كۈتۈپ تۇرغان ئىنىكىئانا بۇ ھاله‌تنى كۆرۈپ ، شاھنىڭ ئالدىغا كەپتۇ . شاھ خورسىنىپ قويۇپ دەپتۇكى :

ــ ئەي ئانا ، بۇ سۆزنى قانداقمۇ ئېيتقىلى بولسۇن ، مۇشۇ مىنۇتتا ئىككى تاش ئارىسىدا قىسىلىپ قىلىۋاتىمەن ، كاشكى قىزنىمنىڭ رەڭگى ـ رۇخسارى شاھزادىگە ماھىر كەلسە ئىدى ، ئېيتسامۇ ئېيتار ئىدىم ، ياكى ئۇل يۈرەك پارەمنىڭ ھاياتى ئۆز جېنىم بەدىلىگە ساقلىنىپ قالسا ئىدى ، قىلچە ئىككىلەنمەي قۇربان بېرەر ئىدىم .

ئىنىكىئانا شاھنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ ، ئۇندىمەستىن چىقىپ كېتىپتۇ ، لېكىن مەلىكە قەسرىگە كىرمەي شاھزادىنىڭ خاس تۇرالغۇسىغا كىرىپتۇ ، شاھزاده پەخرۇلمۇلۇك بىلەن خۇش چىراي سالام سائەت قىلىشقاندىن كېيىن مۇلازىملارنى چىقىرىۋېتىپ :

ــ ئەي ئوغۇل ، بىر تەلەپ ـ ئىلتىماس بىلەن كىرگەنىدىم ، بىراق ئېيتىشقا تىلىم بارمايدۇ ، ئېيتماي دېسەم بىر جانغا مۇناسىۋەتلىك ئىدى ، ــ دەپ كۆز ياشلىرىنى راۋان قىلىپ ھال ئوقۇپتۇ .

شاھزاده ئېيتىپتۇ :

ــ ئەي ئانا ، نېمە تەلىپىڭ بولسا تارتىنماي بايان قىلغىن ، قولۇمدىن كېلىشچە خىزمىتىگده بولارمەن .

ئىنىكىئانا كۆز ياشلىرىنى سۈرتۈپ ئېيتىپتۇكى :

ــ ئەي ئوغلۇم ، مەلىكە ياسمەن ساڭا ئاشقى بىقارار بولۇپ ، دەردىگە دەۋا ، رەنجىگە شىپا تاپالماي ئاغرىپ يېتىپ قالدى ، بەلكى جېنى ھەلقۇمىغا كېلىپ ، ئەجەل گىردابىغا بېرىپ قالدى ، ئۇنىڭ سىر ـ ئەسرارىنى تا بۈگۈنگىچە بىلمىگەنىدۇق ، بىلگەندىن كېيىن بولسا نېمە قىلىشنى بىلەلمەي قالدۇق ، ــ دەپ ئەھۋالنى بايان قىلىپ ، شاھزادىدىن مەرھەمەت قىلىپ مەلىكە ياسمەننى ئەجەل بۇركۈتىنىڭ چاڭگىلىدىن قۇتۇلدۇرۇپ قويۇشنى تەلەپ قىپتۇ .

شاھزادە پەخرۇلمۇلۇك بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ نېمە دېيەرنى بىلەلمەي بېشى قېتىپتۇ . ماقۇل دەي دېسە ئۆز ۋاقتىدا ئايدەك چىرايلىق ، قاردەك ئاق بەدەنلىك نازىنىنلار غېمۇ كۆز قىرىنى سېلىپ قويمىغان تۇرۇقلۇق ، ئەمدى كۆمۈردەك قاپقارا بىر گەۋدە بىلەن بىر ياستۇقتا باش قويىدىغانلىقى ، ئۆمۈر بويى شۇنىڭ بىلەن ئۆتىدىغانلىقىنى ئويلاپ ، تەنلىرى شۇرقۇنۇپ كېتىپتۇ ، ياق دەي دېسە شاھنىڭ ئۆزىگە قىلغان ئىززەت ـ ئىتىبارى ۋە ياخشىلىقلىرىغا جاۋاب قايتۇرماي تۇرۇپ ، ئۇنىڭ بىر بەختسىزلىككە دۇچار بولۇشىغا سەۋەبكار بولۇپ قالغانلىقى ۋە مەلىكىنىڭ ئون گۈلدىن بىرى ئېچىلماي تۇرۇپ نابۇت بولىدىغانلىقىنى ، شاھقا يۈز كېلەلمەيدىغانلىقىنى ئويلاپ بېشىنى سىلىپ ئولتۇرۇپ كېتىپتۇ . ئىنىكىئانا بولسا يەنە بىر نېمە دېيىشتىن خىجىل بولۇپ ، ئىچىر قەدەملەر بىلەن ئارقىغا يېنىپتۇ .

شۇندىلا شاھزادە پەخرۇلمۇلۇك بېشىنى كۆتۈرۈپ ئىنىكىئانىنى چاقىرىۋاپتۇ ـ دە ، مەلىكە بىلەن توي قىلىشنى خالايدىغانلىقىنى ، لېكىن توي چىقىمىغا لايىق مال ـ مۈلكى يوقلۇقىنى ئېيتىپ ئۆزرە قويۇپتۇ . ئىنىكىئانا بولسا بۇسۆزدىن بېشى

كۆككه يەتكۇدەك شادلىنىپ دەپتۇكى :

ــ ئەي ئوغلۇم ، خۇدا تىنىڭنى ساق قىلغاي ، مەلىكىنى ئەمرىگگە ئېلىشنى خالىغانلىقىڭنىڭ ئۆزى ئەڭ ياخشى تويلۇقتۇر ، خاتىرجەم بولغىنكى مەلىكە ياسىمەنىڭ رەڭگى قارا بولغىنى بىرلە دىلى قاردىن ئاق . غۇبارسىزدۇر ، مەملىكىتىمىز بويىچە ئەڭ گۈزەل ۋە ئەڭ ئېسىل پەزىلەتلىكتۇر ، سېنى چوقۇم بەختلىك قىلغۇسى ، شاھمۇ سەندىن ئۆمۈرلۈك مىننەتدار بولغۇسى ، بەلكى تەختى ـ بەختىنى ساڭا بەخشەندە قىلغۇسى ، ــ ئاندىن قايتا ياشىرىپ ، كۈچ ـ قۇۋۋىتىگە كېلىپ قالغاندەك يۈگۈرۈپ دېگۈدەك شاھ قەسرىگە چىقىپتۇ ، تېخىچە تۇرغان ئورنىدا قىقىپ قويغاندەك تۇرغان شاھقا :

ــ سۆيۈنچە ، ئەي كەرەملىك شاھ ، شاھزادە پەخرۇلمۇلۇك ساڭا كۆيئوغۇل بولۇشقا رازىلىق بەردى ، ــ دەپتۇ ۋە بولغان ئىشنى بايان قىپتۇ . ئاندا شاھ چەكسىز خۇرسەن بولۇپ خەزىنىچىنى چاقىرىپ ئىنىكائىنىڭ خەزىنىگە باشلاپ ، ئەكىتىلگىنىچە ئالتۇن ـ كۈمۈش ، لەئەل ـ جاۋاھىرلاردىن بېرىشنى ئەمر قىپتۇ ، لېكىن ئىنىكائانا شاھنىڭ ھېممىتىگە رەھمەت ئېيتىپ ، مەلىكە قەسرىگە يۈگۈرۈپتۇ ۋە مەلىكىگمۇ بۇ خۇش خەۋەرنى يەتكۈزۈپتۇ ، ئاندا مەلىكە بۇ خوش خەۋەردىن چەكسىز شادلىنىپ ، زىيادە ھاياجانلىنىش تۈپەيلىدىن قايتا ھوشىدىن كېتىپتۇ، گويا تىنىقى توختاپ ، جان تۈتسى تەن قەپسىدىن جۇدا بولغانىدەك بىر ھالەت زاھىر بوپتۇ ، ئىنىكائانا بۇ ھالنى كۆرۈپ مەلىكە ئاخىرەتكە سەپەر قىلغان بولسا كېرەك دېگەن ئويغا كەپتۇ ـ دە ، بىردىنلا چاچلىرىنى يۇلۇپ ، ياقىلىرىنى يىرتىپ ، داد ـ پەرياد كۆتۈرۈپتۇ ، ئەتراپتىكى كېنىزەكلەر ھەم ئۇنىڭغا قوشۇلۇپ باشلىرىغا توپا چېچىپ ، يىغا ـ زارە قىلىپ ئاھ ـ زارنى پەلەككە

يەتكۇزۇپتۇ ، خۇشاللىق ماتەمگە ئۆزگىرىپ قەسىر ئەھلى پاراكەندىچىلىككە چۆمۈپتۇ . شاھ بىلەن خانىشمۇ مەلىكە ئۇچۇن ناله ـ زار ئەيلەپ ، ھازا ئېچىپتۇ ، بۇنىڭدىن خەۋەر تاپقان ھەرەم سىرتىدىكى ئوردا ئەھلىمۇ مەلىكە ئۇچۇن قايغۇرۇپ ، پاراكەندىچىلىكنى تېخىمۇ ئەۋج ئالدۇرۇپتۇ ، شاھزادە پەخرۇلمۇلۇكمۇ مەلىكىگە بىر بەختسىزلىك يۈزلەنگەنلىكنى پەملەپ ، تىنچسىزلىنىپ ، كۆپ ئوڭايسىزلىنىپتۇ ۋە مەلىكە ئۇچۇن ئېچىنىپتۇ .

ئەلقىسسە ، شاھ مەلىكە ياسىمەننىڭ ئاخىرەتلىك ئىشلىرىغا تەييارلىنىشنى ئەمر قىلغان بولسىمۇ ، لېكىن يەنىلا مەلىكىنىڭ تىرىك بولۇپ قېلىشىنى ئۇمىد قىلىپ ، ئوردا تېۋىپىنى تەكشۈرۈپ كۆرۈشكە بۇيرۇپتۇ ، تېۋىپ كۆڭۈل قويۇپ تەكشۈرگەندىن كېيىن مەلىكىنىڭ يۈرىكى بىلىنەر ـ بىلىنمەس سوقۇشقا باشلىغانلىقىنى سېزىپ دەپتۇكى :

ـــ ئەي كەرەملىك شاھىم ئەجەل بۇركۇتى مەلىكىنىڭ جان تۇتۇشىنى چاڭگىلىغا ئالغان بولسىمۇ ، لېكىن تېخى ئېلىپ كەتمەپتۇ ، بىر سەۋەب قىلىپ كۆرسەم ، تەڭرى نىسىپ قىلسا مەلىكىنىڭ جېنى ئامان قالار .

تېۋىپنىڭ سۆزىدىن ئۇمىدلەنگەن شاھ بىلەن خانىش ۋە باشقىلار يىغا ـ زارىنى قويۇپ ، تېۋىپنىڭ ئۆز ئىشىنى قىلىشقا قولايلىق بولسۇن ئۈچۇن مەلىكىنىڭ قېشىدىن نېرىراق تۇرۇپتۇ . تېۋىپ ئۆزىنىڭ ئېسىل شەربەت دورىلىرىنى مەلىكىنىڭ ئاغزىغا تېمىتىپتۇ ۋە باشقا تەدبىرلەرنى قوللىنىپتۇ . ئىنىكئانا بىلەن بىر نەچچە كېنىزەك ئۇنىڭغا يارەملىشىپتۇ . بىر مەھەلدىن كېيىن مەلىكە ئاستا ـ ئاستا نەپەس ئېلىشقا ، يۈرەك سوقۇشىمۇ كۈچىيىشكە باشلاپتۇ . ھەممەيلەن مەلىكىنىڭ ئامان قېلىشىغا

ئىشەنچ باغلاپ شادلىق قاينىمىغا چۆمۈپتۇ ، تېۋىپقا بولسا نۇرغۇن مال ـ دۇنيا ئىنئام قىلىپ ، رەھمەت ـ تەشەككۈر ئېيتىپتۇ ۋە داۋاملىق مەلىكىنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىپ تۇرۇشنى تاپشۇرۇپتۇ .

شۇنىڭدىن باشلاپ مەلىكە ياسىمەن ئەجەل گىردابىدىن يىراقلىشىپ ، كۈنسېرى تۈزىلىشكە قاراپ يۈزلىنىپتۇ . ئاردىدىن بىر ئاي ئۆتۈپ مەلىكە ئورنىدىن تۇرۇپ كېتىپتۇ . گەرچە تەن سالامەتلىكى ياخشىلانغان بولسىمۇ ، شاھزادىگە بولغان مۇھەببەت ئىشتىياقى ھەسسىلەپ ئېشىپ ، قەلبى بىر دەقىقىمۇ ئارام تاپالماپتۇ .

شاھ بولسا شاھزادە پەخرۇلمۇلۇكنىڭ رازىلىقى بىلەن كاتتا تويى مەرىكىسىگە تەييارلىنىپتۇ . ئاردىدىن يەنە بىر ئاي ئۆتۈپ شاھ قىرىق كېچە ـ كۈندۈز مەرىكە ئۆتكۈزۈپ ، مەلىكە ياسىمەننى شاھزادە پەخرۇلمۇلۇككە نىكاھلاپ بېرىپتۇ .

گەرچە شاھزادە پەخرۇلمۇلۇك مەلىكە ياسىمانىنى ئەمرىگە ئالغان بولسىمۇ زادىلا يېقىنلاشمايتۇ ، كېچىلىرىنى ئايرىم ئورۇندا ئۆتكۈزۈپتۇ ، مەلىكە ياسىمەن بولسا بۇنى قىلچە ئېغىر ئالماي شاھزادە پەخرۇلمۇلۇكنىڭ ئىززەت ـ ئىتىبارىنى چېكىگە يەتكۈزۈپ خىزمىتىنى قىلىشقا ، خۇش مۇئامىلە بىلەن كۈتۈشكە باشلاپتۇ . ئۆزىنىڭ تاماققا ئۇستىلىقى ۋە نەغمە ـ ناۋاغا ماھىرلىقى بىلەن شاھزادىنىڭ كۆڭلىنى ئېلىشقا تىرىشىپتۇ .

كۈنلەر ئۆتكەنسېرى شاھزادە پەخرۇلمۇلۇك مەلىكە ياسىمەندىن يىرگەنمەيدىغان بولۇپتۇ . مۇئامىلىسىمۇ بارغانسېرى ياخشىلىنىپتۇ . مەلىكە ياسىمەنمۇ خۇشخۇي ۋە مۇلايىم خۇلقى ـ مىجەزى ۋە گۈزەل ئەخلاقى ـ پەزىلىتى بىلەن رەڭگى رۇخسارىنىڭ قارىلىقىدەك ئەيىبىنى يېپىپ ، شاھزادە پەخرۇلمۇلۇكنىڭ كۆڭلىنى ئۇتۇۋاپتۇ ، ئاخىر شاھزادە پەخرۇلمۇلۇكنىڭ مۇھەببەت رىشتى مەلىكە ياسىمەنگە باغلىنىپ ، ئەمدى مەلىكە ياسىمەندىن

قاچمايدىغان ، بەلكى مەلىكە ياسمەندىن بىرەممۇ ئايرىلغۇسى كەلمەيدىغان ھالەتكە يېتىپتۇ . ھەقىقى ئامراق بىر جۈپلەردىن بولۇپ قاپتۇ ، شۇ ھالەتتە ئىككى يىل ئۆتۈپتۇ . مەلىكە ياسمەن شاھزادىگە ئاي دېسە ئاغزى ، كۈن دېسە كۆزى بار ئاجايىپ چىرايلىق بىر ئوغۇل پەرزەنت تۇغۇپ بېرىپتۇ ، كىچىكىپ ۋايىغا يەتكەن مۇھەببەتنىڭ بۇ شېرىن مېۋىسى ئۇلارنى تېخىمۇ يېقىنلاشتۇرۇپتۇ ، ئەمدى مەلىكە ياسمەن شاھزادىنىڭ كۆزىگە كۆمۈردىن ئويۇلغان قارا ھەيكەلدەك ئەمەس بەلكى ئايدەك چىرايلىق ، قۇياشتەك ئىللىق ھارارەت بەخش ئېتىدىغان بىر گۈزەل نازىنىن سۈپەت كۆرۈنىدىغان بولۇپتۇ .

ئۇلار شۇنداق بەخت پەيزىنى سۈرۈۋاتقان كۆڭۈللۈك كۈنلەردە شاھزادىنىڭ ئاتا ـ ئانىسى ۋە ئەل ـ يۇرتى پات ـ پات چۈشىگە كىرىپ ، ئۇنى يۇرتىنى سېغىنىش كېسىلىگە گىرىپتار قىپتۇ . قۇياشتەك نۇرلۇق چېھرى غەم بۇلۇتلىرىغا پۈركۈنۈپ ، ئۇزاق ـ ئۇزاقچە خىيال سۈرۈپ ئولتۇرىغان بولۇپ كېتىپتۇ ، ئېرىنىڭ روھى ھالىتىدىكى نورمالسىزلىق مەلىكە ياسمەننىڭ غۇبارسىز كۆڭلىگە ئەندىشە توزانلىرىنى قوندۇرۇپ ئولتۇرسا ـ قويسا بۇنىڭ سەۋەبىنى ئويلايدىغان قىلىپ قويۇپتۇ .

شۇنداق كۈنلەردە مەلىكە ياسمەن « شاھزادىنىڭ كۆزىگە سەت كۆرۈنۈپ قالغاندىمەنمۇ » دېگەن ئورۇنسىز خىيال بىلەن ئازابلىنىپ ، ئىختىيارسىز ياش تۆكۈپ ئولتۇرغاندا تۇيۇقسىز شاھزادە كىرىپ قاپتۇ . مەلىكە ياسمەن دەرھال كۆز ياشلىرىنى سۈرتۈپ ، چېھرىگە ئىللىق تەبەسسۇم يۈگۈرتكەن بولسىمۇ ، لېكىن شاھزادىنىڭ نەزەرىدىن قېچىپ قۇتۇلالماپتۇ .

شاھزادە ئۇنىڭ يېنىغا ئولتۇرۇپ ئېيتىپتۇكى :

— ئەي سۆيۈملۈك مەلىكەم ، نېمىشقا كۆزىڭىز نەملىك ،

دىلىڭىز غەملىق ئولتۇرىسىز ؟

مەلىكە ياسمەن ئۆزىنىڭ بەھۇدە خىياللىرىنى سەمىمىيلىك بىلەن بايان قىپتۇ .

شاھزادە ئېيتىپتۇ :

ــ ئەي مەھبۇبەم ، ئورۇنسىز گۇمانلار بىلەن ئۆز ـ ئۆزۈڭنى قىينىما ، بەھۇدە خىياللاردىن نېرى بولۇڭ ، سىزگە بولغان مۇھەببىتىم مەڭگۈ يوقالماستۇر ، بەلكى كۈنسېرى كۈچىيىپ بارار ، ئەندىشىلىرىڭىز بىھاجەت ، پەرىشانلىقىمنىڭ سەۋەبى شۇكى يۇرتتىن ئايرىلغانغا ئۇچ يىل بوپتۇ . ئاتا ـ ئانا ، ئەل يۇرتۇمنى سېغىنىش تۇيغۇسىدىن كۆڭلۈم ئارامسىدا ئەمەس .

مەلىكە ياسمەن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ ئۆزى ئۈچۈن خۇشال بولسا ، شاھزادە ئۈچۈن كۆپ قايغۇرۇپتۇ . كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن شاھزادە پەخرۇلمۇلۇككە سەبى ئوغلىنىڭ ۋىلىقلاپ كۈلۈشلىرىمۇ ، ئايالىنىڭ يېقىملىق نەغمە ـ ناۋالىرىمۇ تەسىر قىلماس بولۇپ ، كۈنلەپ خىيال دەريا سىغا چۆمۈپ ئۆتىدىغان بولۇپ كېتىپتۇ ، شاھ بىلەن مەلىكىنىڭ قىلمىغان ئەتمىگىنى قالماپتىيۇ ، لېكىن شاھزادىنىڭ دەرد ـ ھەسرىتى قىلچە يەڭگىللىمەپتۇ . كۈيئوغلىنىڭ ھالىغا تاقەت قىلالمىغان شاھ مەملىكەت تەۋەسىگە پەرمان چىقىرىپ كىمكى يەر يۈزىگە چىقىشنىڭ يولىنى تاپالسا خەزىنە مۈلكىنىڭ تەڭ يېرىمىنى ئىنئام قىلىدىغانلىقىنى جاكار قىپتۇ ، بۇنى ئاڭلىمىغان يەتتە ياشتىن يەتمىش ياشقىچە ھېچ كىشى قالماپتىيۇ ، لېكىن بىرەرىمۇ « مانا مەن يول بىلىمەن » دەپ ئۆزىنى مەلۇم قىلماپتۇ .

شۇ كۈنلەردە مەلىكە ياسمەننى يوقلاپ كىرگەن ئىنىكىئانا ئەر ـ ئايال ھەر ئىككىسىنىڭ پەرىشان ھالەتتە ئولتۇرغىنىنى كۆرۈپ ئىچى ئاغرىپ شاھزادىگە ئېيتىپتۇ :

ــ ئەي ئوغــلــۇم ، كــۆپ قــايــغــۇرمــا ، ئۆزۈڭــنــى نــابــۇت قىلۇرسەن ، بۇنىڭدىن توققۇز كۈنلۈك نېرىدا بىر تاغ بار ، تاغدىكى غــاردا بــىــر زاھــىــد مــاكــانلاشقان . ئۇل كىشى تەڭرىنىڭ ئىلتىپاتى بــىــلەن ناھايىتى ئۇزۇن يىل ئۆمۈر كۆرگەن ، كىشىلەر بىلەن بىللە يــاشــاشتىن كۆرە ، خىلۋەتتە تائەت ـ ئىبادەت قىلىشنى ئەلا بىلگەن ئەۋلــىــيــا سـۈپــەت بىر كىشىدۇر ، شۇ تاغقا بېرىپ زاھىتنى ئىزدەپ كۆرگىن ، ھېلىمۇ ھايات بولسا ساڭا يول كۆرسەتكۈسى .

شــاھزادە بـۇ سـۆزدىـن ئۈمــىــدلــىنىپ ئەتە سەھەردىلا يولغا چــىقىشنى قارار قىپتۇ ۋە مەلىكە ياسىمەن بىلەن شاھ ئالدىغا كىرىپ ئــىــنــىــكئانىسىنىڭ ئېيتقانلىرىنى مەلۇم قىپتۇ . شاھ خۇرسەن بولۇپ ئالــتــۇن ئــىــگــەرلــىــك دۇلــدۇلــى بــىــلەن مىسران قىلىچى ۋە ئېسىل ئوقياسىنى ھەدىيە قىلىپ :

ــ ئەي ئوغــلــۇم ، تەڭرى تىلىكىگە يەتكۈزگەي ، بۇلارنى ئېــلــىــۋال ، ئۇل زاھــىــت تــۇرۇۋاتــقان تاغ يىرتقۇچلارنىڭ ماكانىنى ، ساڭا مۇھاپــىــزەت ئۈچۈن لــەشــكــەرلەردىن قوشاي ، ــ دەپتۇ . شاھزادە شــاھنىڭ ھەدىيەسىنى رەھمەت ـ تەشەككۈر بىلەن قوبۇل قىلىپ :

ــ ئەي ھۆرمــەتــلــىــك شــاھ ئاتــا ، لــەشكەرلەرنىڭ ياردىمى ھاجــەتــىــزدۇر ، كۆپ كىشى بارساق زاھىتنى چۆچۈتۈپ قويۇپ ، مــەقــســەتكە يېتەلمەسلىكىمىز مۇمكىن . بىر ئۆزۈم ئەقىدە ـ ئىخلاس بــىــلــەن بــارغــىــنــىم تۇزۇك ، ــ دەپتۇ ۋە خوشلىشىپ ئۆز قەسرىگە يــېــنــىــپــتــۇ . مــەلــىكە ياسىمەن كۆيۈپ پىشىپ ئۆز قولى بىلەن بىر خــۇرجــۇن قــاتــلــىــمــا ـ تــوقــاچ ، ســامسا يېقىپ تەييارلاپتۇ . تاڭلا ســەھەردە شــاھزادە ئايــالــى ۋە پــەرزەنــتــىــنــىڭ مەڭزىدىن سۆيۈپ خوشلىشىپتۇ ، ئاندىن شاھ قەسرىگە كىرىپ ئوردا ئەھلى بىلەن ھەم خــوشــلــىــشــىــپتۇ . ھەممىسى شاھزادىگە ئاق يول تىلەپ دۇئا قىلىپ

قاپتۇ . شاھزادە كۆزلىگەن نىشانغا قاراپ ئاتلىنىپتۇ . توختىماي يول يۈرۈپ بىر كېچە ـ كۈندۈزدە مەنزىلگە يېتىپتۇ . بىر پەس ئارام ئالغاندىن كېيىن ئاتنى يېتىلەپ تاغ چوققىسىغا ئۆرلەپتۇ . يەر ئاستى ئالەمگە كۆنۈپ قالغىنى ئۈچۈن كۆزلىرى قاراڭغۇدەك كۆرىدىغان ، غۇۋا بولسىمۇ نەرسىلەرنى پەرق ئېتىدىغان بولغانىكەن ، لېكىن تاغ چوققىسىغا يەتكۈچە ھەر قەدەمدە بىر ـ بىر تقۇچ ھايۋان بىلەن جەڭ قىلىپ ، ئۆزى ۋە تۇلپارىنى قوغداشقا مەجبۇر بوپتۇ . ئاخىر تاغ چوققىسىغىمۇ يېقىنلىشىپتۇ . شۇ پەيتتە ئاجايىپ زور ۋە ھەيۋەتلىك بىر شىر بىر چىشى بۇغىنى قوغلاپ كەپتۇ . شاھزادە ئوقياسىنى بەتلەپ شىرنى ئېتىپتۇ . ئوق تەگكەن شىر غالجىرلىشىپ ، بۇغىنى تاشلاپ ، شاھزادىگە ئېتىلىپتۇ . شاھزادە دەرھال قىلىچىنى سۇغۇرۇپ شىرنى چېپىپتۇ . شۇنداق قىلىپ ئاخىر شىرنى ئۆلتۈرۈپ ، بۇغىنى قۇتقۇزۇۋاپتۇ . ئاندىن تېخىمۇ يۇقىرى ئۆرلەشكە باشلاپتۇ . بىر چاغلاردا ئالدىدىن چىشى بۇغا ئىككى بالىسىنى باشلاپ ئويناقلاپ چىقىپ كەپتۇ ـ دە ، ئىنسان تىلىدا سۆزلەپ :

ــ مەرھابا ، ئەي باتۇر يىگىت ، مۇبارەك قەدەمىڭ يېتىپ ، شىرنىڭ چاڭگىلىدىن ئامان قالدىم . ساڭا تەشەككۈر ئېيتقىلى كەلدىم . بۇ تاغقا كىلىش مۇددىئايىڭنى بايان قىلغىن ، بەلكىم ياردىمىم تېگىپ قالسا ئەجەب ئەمەس ، ــ دەپتۇ .

شاھزادە پەخرۇلمۇلۇك خۇشال بولۇپ كېلىش مۇددىئاسىنى بايان قىپتۇ ، چىشى بۇغا ئېيتىپتۇ :

ــ ئەي يىگىت ، زاھىتنى بۇ تاغدىن ئىزدىسەك بىھۇدە ئاۋارە بولۇرسەن ، تاغ ئارقىسىدا بىر خىلۋەت جاي بار ، يىرتقۇچلاردىن خالىي ، خۇش ناۋالىق بىر چىمەنزاردۇر ، لېكىن يولىنى قويۇق چاتقانلىق قاپلىغان ، يول ئېچىپ ئىلگىرىلىشىگە توغرا كېلىدۇ .

شاهزاده بۇغىغا يول باشلىتىپ تاغ كەينىگە ئۆتۈپتۇ ، شاخلىرى چىرمىشىپ كەتكەن قويۇق چاتقاللىققا دۇچ كەپتۇ . ئامالسىز مىسران قىلىچ بىلەن چاتقاللارنى چېپىپ يول ئېچىپتۇ . بىر كۈن ئاۋارە بولۇپ ئاخىر ئاجايىپ مەنزىرىلىك بىر جايغا يېتىپتۇ . ئۇ يەردىكى زىلال چەشمە بويىدا چاچ ـ ساقاللىرى ئۇچتەك ئاقارغان ، چېھرىدىن نۇر يېغىپ تۇرغان بىر مويسىپىت كىشىنى كۆرۈپتۇ ، ئۇ كىشى قولىدا تەسۋى سېرىپ ، دۇرۇت ئوقۇپ ئولتۇرغانكەن .

شاهزاده ئىززەت ـ ئىكرام بىلەن سالام بېرىپ قول باغلاپ تۇرۇپتۇ . زاهىتمۇ ئورنىدىن قوزغىلىپ سالامنى ئىلىك ئېلىپ ، شاهزادىنى يۇمشاق چىملىققا ئولتۇرۇشقا تەكلىپ قىپتۇ . شاهزاده ئولتۇرۇپ ئاندىن كېيىن كېلىش مۇددىئاسىنى بايان قىپتۇ .

زاهىت زېهىن قويۇپ ئاڭلىغاندىن كېيىن دەپتۇكى :

ــ يەر ئۈستى ئالىمگە ئۆزۈك چۈشكەن ئورۇندىن يۇقىرى ئۆرلەپ چىقالايسەن ، ئەپسۇسكى بۇ قولۇڭدىن كېلىدىغان ئىش ئەمەس ، چۈشكەندە ھېچنېمىنى سەزمىگىنىك بىلەن چىقىشقا قۇشلاردەك ئۇچۇپ ، كۆككە ئۆرلەپ ، يەر ئۈستىگە چىقىدىغان ئىشىكنى تېپىشقا توغرا كېلىدۇ .

شاهزاده بۇ سۆزنى ئاڭلاپ قاتتىق غەم ـ ئەندىشە ئىچىده قاپتۇ . شۇندا بۇغا ئېغىز ئېچىپ :

ــ ئەي مەرد يىگىت بۇنىڭمۇ ئامالى بار . كۆپ قايغۇرما ، مەن بىر جۈپ بۇركۈتنى بىلىمەن ، ئۇلار شۇنداق زور ۋە ھەيۋەتلىك قۇشلاركى قاناتلىرى بۇلۇتتەك يېيىلىپ ، ئۇچقاندا دەھشەتلىك بوران چىقىرىدۇ . دائىم شىر ـ يولۋاسلارنى تۇتۇپ ئوزۇق قىلىدۇ . لېكىن ، بىر جۈپ مەككار تۈلكە باركى ، دائىم بۇركۈتلەر يوق ۋاقىتتا چۈجىلىرىنى ياكى تۇخۇملىرىنى يەپ

كېتتىپ ، بۇركۈتلەرنىڭ ئەۋلاد قالدۇرۇشىغا پۇرسەت بەرمەس ، ئۇۋۇسىنى بۇزۇپ ئارام بەرمەس . بۇ ئەلەمگە چىدىمىغان بۇركۈتلەر دائىم تۈلكىلەرنى يوقىتىپ قىساس ئېلىشنى ئويلاشسىمۇ لېكىن تۈلكىلەر قويۇق چاتقاللىق ، چوڭقۇر كامارلارغا يوشۇرۇنۇۋېلىپ ، زادىلا تۇتۇق بەرمەي كەلگەن . ئەگەر بىرىپ شۇ تۈلكىلەرنى يوقىتىپ بۇركۈت چۈجىلىرىنى قوغداپ قالساڭ ، شۇ ياخشىلىقىڭ ئۈچۈن بۇركۈتلەر سېنى مەقسەت مەنزىلىڭگە يەتكۈزۈپ قويۇشى مۇمكىن .

شاھزادە شۇ زامان زاھىت بىلەن خوشلىشىپ ، كەلگەن يولى بىلەن يېنىپتۇ . بۇغا ئۇنى بۇركۈت ئۇۋىسى يېنىغا باشلاپ بېرىپتۇ . دېگەندەك چىشى بۇركۈت غايەت زور بىر ئۇۋىدا تۇخۇم بېسىپ ياتقانكەن . شاھزادە چاتقاللار ئارىسىغا يوشۇرۇنۇۋېلىپتۇ . كۈتۈۋېتۇ ، كۈتۈۋېتۇ ، نەچچە كۈنلەر ئۆتۈپ ئاخىر بۇركۈت چۈجىلىرى تۇخۇمدىن چىقىپتۇ ، يېمەكلىك تەلەپ قىلىپ ئېغىزلىرىنى ئېچىپتۇ . شۇ مەزگىلدە ئەركەك بۇركۈت بىر ئۆلۈك شېرنى ئۇۋىسىغا قويۇپ يەنە ئۇچۇپ كېتىپتۇ ، چىشى بۇركۈت ئۇنى پارچىلاپ چۈجىلىرىگە بېرىۋەتكەندىن كېيىن ئۆز نەپسىنىڭ غېمى بىلەن ئۇچۇپ كېتىپتۇ . شۇ مىنۇتتىنىڭ ئۆزىدە نېرىقى چاتقاللىقتىن بىر جۈپ تۈلكە تىمسىقلاپ چىقىپ ، ئەتراپنى كۆزەتكەچ بۇركۈت ئۇۋىسىغا يېقىنلىشىپتۇ . شاھزادە ئوقنى بەتلەپ ئۇلارنى نىشانلاپ تۇرۇپتۇ . تۈلكىلەر ئۇۋىغا چىقىپ چۈجىلەرنى چىشلىگىنىچە ئارىلىقتا بىر ئوق بىلەن بىر تۈلكىنى يەر چىشلىتىپتۇ ، يەنە بىرى دەرھال قاچقانكەن ھايال قىلماي ئۇنىمۇ بىر ئوق بىلەن جاندىن جۇدا قىپتۇ ، ئاندىن بۇركۈتنىڭ كېلىشىنى كۈتۈپتۇ ، بىر ئاز ۋاقىتتىن كېيىن ئىككى بۇركۈت ئارقا ـ ئارقىدىن يېنىپ كەپتۇ . ئۆلۈك ياتقان تۈلكىلەرنى كۆرۈپ خۇشاللىقىدىن

قانات قېقىشىپ قويۇپتۇ . ئاندىن كىمنىڭ ئىشى ئىكەنلىكىنى بىلىش ئۈچۈن ئەتراپىنى كۆزىتىپ ، شاھزادىنى كۆرۈپ قاپتۇ ـ دە ، ئۇلارمۇ ئىنسان تىلىدا سۆزلەپ :

ـــ ئەي ئادەمزات ، قورقماي بۇ ياقتا چىققىن ، ساڭا زىيان ـ زەخمەت يەتكۈزمەسمىز ، ـــ دەپ چاقىرىپتۇ . چىشى بۇغىمۇ بىرىشقا ئۇندەپ بۇركۈتلەرنىڭ ئالدىغا بىللە بېرىپتۇ ۋە ئەھۋالىنى بايان قىپتۇ . بۇركۈتلەر رەھمەت ـ تەشەككۈر ئېيتىپ دەپتۇكى :

ـــ ئەي پىداكار يىگىت ، ياخشىلىقنىڭ سەۋەبىدىن ئەمدى نەسلىمىز قۇرىماس ، بۇنىڭ ئۈچۈن بىزمۇ ساڭا جاۋاب قايتۇرغايمىز . ئاللا نىسىپ قىلسا سېنى يەر ئۈستىگە ئېلىپ چىقىپ قويۇشقا قۇربىمىز يېتەر . بىر ھەپتىلىك مۆھلەت بەرگىن ، بالىلىرىمىز ئەتلىنىپ سەل چوڭ بولۇۋالسۇن ، ئاندىن خىزمىتىڭگە بارايلى .

شاھزادە خۇرسەن بولۇپ بۇركۈتلەر بىلەن چاھار باغدا كۆرۈشۈشنى ۋەدىلىشىپ ئارقىغا يېنىپتۇ . بۇغا يەنە ئۇنى ئەكىلىپ ۋە ئوڭاي يولغا باشلاپ ، تاغدىن ھالقىپ ئۆتۈپتۇ . يولدا شاھزادە ئۇنىڭ ۋە بۇركۈتلەرنىڭ ئىنسان تىلىدا سۆزلىيەلىشىنىڭ سەۋەبىنى سورىغانىكەن ، بۇغا ئېيتىپتۇ :

ـــ زاھىتنىڭ ماكانى قويۇق چاتقاللار بىلەن قورشىلىشتىن ئىلگىرى بەزىلىرىمىز ئۇنىڭ خىزمىتىدە بولۇپ ، ئىنسان تىلىدا سۆزلەشتىن تەلىم ئالغان ، چۈنكى زاھىت قۇش ۋە ھايۋانلار تىلىنى بىلەرئىكەن ، بۇركۈتلەرمۇ ئۇنىڭدىن تەلىم ئالغان بولسا كېرەك .

ئۇلار تاغدىن ئۆتۈپلا خوشلىشىپتۇ ، شاھزادە دۇلدۇلغا مىنىپ يەنە بىر كېچە ـ كۈندۈزدە شەھەرگە يېتىپتۇ . يولىغا قاراپ ئولتۇرغان مەلىكە ياسىمەن ۋە پەرزەنتى بىلەن يۈز كۆرۈشۈپتۇ .

بىرلىكتە ئوردىغا كىرىپ شاھ بىلەن ھەم دىدارلىشىپتۇ ، ئاندىن بولغان ۋەقەلەرنى سۆزلەپ بېرىپتۇ ، قايتىشقا ئىجازەت بېرىشنى سوراپتۇ .

شاھ ئايرىلىشنى خالىمىسىمۇ ، لېكىن تۇتۇپ قېلىشنى بىئەپ كۆرۈپ ، ئىجازەت قىپتۇ . پۇرسەت بولسا يەنە كېلىپ كېتىشنى تاپىلاپ يول ھازىرلىقىنى قىلىشقا تەرەددۇتلىنىپتۇ . ۋەدىلەشكەن كۈن يېتىپ كەلگۈچە شاھزادە بىلەن قىزى ۋە نەۋرىسىنى بىردەممۇ قېيىندىن نېرى قىلماي سۆھبەتلىشىپ ئولتۇرۇپتۇ . بۇركۈت كەلگەندىن كېيىن ئۇلار بىللە شاھزادە دەسلەپ چۈشكەن جايغا بېرىپتۇ ، بۇ خەۋەر تېزلا پۈتكۈل شەھەر ئەھلى ئارىسىغا تارقىلىپ ، ھەممە كىشى شاھزادە بىلەن مەلىكىنى ئۇزىتىش ئۈچۈن يىغىلىپتۇ . مەلىكە بىلەن شاھزادە شاھ بىلەن خانىش ۋە باشقا ئەھلى جامائەت بىلەن كۆزى قىيمىغان ھالدا يىغا ـ زارە بىلەن خوشلاشقاندىن كېيىن ، شاھ ئۆز ئوردىسىنى قۇياشتەك يورۇتۇپ تۇرغان بىر جۈپ ئېسىل گۆھەر بىلەن قارغۇنىڭ كۆزىنى ئاچىدىغان خىسلەتلىك ئۇزۈكنى مەلىكە ياسىمەنگە يوللۇق تۇتۇپتۇ . شاھزادىگە بولسا ياخشى تىلەكلىرى بىلەن قوشۇپ يەر ئۈستى ئالىمىدىن تېپىلغۇسىز ئېسىل لەئەل ـ جاۋاھىرلاردىن ھەدىيە قىپتۇ ، ئاندىن شاھزادە بىلەن مەلىكە بىرى پەرزەنتىنى باغرىغا بېسىپ ، بىرى سوۋغاتلار بىلەن لازىمەتلىكلەر سېلىنغان خۇرجۇننى تۇتۇپ ئىككى بۇركۈتنىڭ ئۈستىگە ئولتۇرۇپتۇ . بۇركۈتلەر شاھ باشلىق ئەھلى جامائەتنىڭ ئاق يول تىلەپ ئېيتقان قىقاس ـ چۇقانلىرى ئىچىدە كۆككە پەرۋاز قىپتۇ . بۇركۈتلەر ئېگىز ئۆرلەپتۇ ، ئۆرلەپتۇ ، بىر كېچە ـ كۈندۈز ئۆرلىگەندىن كېيىن يەر يۈزىگە قاراپ سوزۇلغان بىر قۇدۇقسىمان جايغا يېتىپتۇ ، شۇ يەردىن يەنىمۇ تىك ئۆرلەپ ئاخىر يەر ئۈستىگە چىقىدىغان ئىشىكىمۇ يېتىپتۇ ، ئىشىك

ئۆزلىكىدىن ئېچىلىپ ، بۇركۈتلەر ئۇچۇپ چىقىپتۇ ، لېكىن كۈچلۈك قۇياش نۇرىغا چىدالماي شاھزادە بىلەن مەلىكىنى چۈشۈرۈپ قويۇپلا خوشلىشىپ تۆۋەنگە شۇڭغۇپتۇ - دە ، كۆزدىن غايىب بوپتۇ . مەلىكە ياسىمەنمۇ بىر مەھەل ئۆتۈپ ئاندىن قۇياش نۇرىغا كۆنۈپتۇ . ئۇلار بىر پەس ئارام ئېلىپ مەلىكە پەرزەنتىنى ، شاھزادە خۇرجۇنىنى كۆتۈرۈپ تاغ ئۈستىگە قاراپ ئۆرلەپتۇ . ئاخىر مىڭ بىر مۇشەققەت ئىلكىدە تاغ چوققىسىغمۇ يېتىپتۇ . ئاندىن يەنە تۆۋەنلەپ تاغ باغرىغمۇ چۈشۈپتۇ ، بىر كېچە شۇ يەردە ئارام ئېلىپ يەنە يولغا ئاتلىنىپتۇ ، مەلىكە ياسىمەن يول ئۈستىدە ھەر قانچە جاپاغىمۇ چىداپ ، پۇتلىرى ئاغرىپ تاپانلىرى قاپىرىپ كەتسىمۇ قىلچە ۋايسىماي ، شاھزادە بىلەن تەڭ يۈرۈپتۇ ، شاھزادىمۇ مەلىكىنى گاھ يۆلەپ ، ۋە بەزى كۆتۈرۈپ دېگەندەك مېھرىبانلىق بىلەن يول ئازابىنى يەڭگىللىتىشكە تىرىشىپتۇ ، يۈرۈپتۇ ، يۈرۈپتۇ ، قاراقچىلارنىڭ ماكانىغا يېتىپتۇ ، ئاندا بىر نەچچە قاراقچىغا يولۇقۇپتۇ ، شاھزادە دەرھال مەلىكە ياسىمەن بىلەن پەرزەنتى ۋە خۇرجۇنىنى دالدىغا قويۇپ ، قاراقچىلار بىلەن ئېلىشىپتۇ ، ئۇل قاراقچىلارنى تېزلا يىغىشتۇرغان بولسىمۇ لېكىن يەنە ئوتتۇز قىرىقچە قاراقچى يېتىپ كېلىپ شاھزادە پەخرۇلمۇلۇكنى تۇتۇپ كېتىپتۇ .

مەلىكە ياسىمەن دالدىدا تۇرۇپ ھەممە ئەھۋالنى كۆرۈپتىيۇ ، ھېچ ئىلاج قىلالماي ، زار - زار يىغلاپ - قاقشاپ قاپتۇ . قوغلاپ بېرىپ ئېرى بىلەن ئۆلۈم - كۆرۈمدە بىرگە بولۇشنى ئويلاپتۇ ، لېكىن پەرزەنتىنىڭ ھاياتنى ۋە ئۆزىنىڭ خورلىنىپ قېلىشىدىن ئەندىشە قىلىپ ، بۇ خىيالدىن يېنىپتۇ ، قاراقچىلار كەتكەن تەرەپنى تولۇق كۆزەتكەندىن كېيىن پەرزەنتنى كۆتۈرۈپ ، خۇرجۇنىنى مۇرىسىگە ئارتىپ يولنى داۋام

قىپتۇ . يول بويى كۆزدىن ياش قۇرىماپتۇ . مېڭىپتۇ ، مېڭىپتۇ ، شاھزادە سۆزلەپ بەرگەن يول نىشانلىرى بويىچە مېڭىپ ئون نەچچە كۈنلەردىن كېيىن شەھەرگىمۇ يېتىپتۇ ، كىشىلەرنىڭ ئۆز جامالىنى كۆرۈپ قالماسلىقى ئۈچۈن كۆزلىرىدىن باشقا ھەممە يېرىنى مەھكەم ئوراپ شەھەرگە كىرىپتۇ . تىنەپ ـ تەمتىرەپ يۈرۈپ ئاخىر ئوردىغىمۇ يېتىپتۇ. ئاندا ياساۋۇللار توسقاندا شاھقا شاھزادىنىڭ خەۋىرىنى ئېلىپ كەلگەنلىكىنى ئېيتقانىكەن ، ياساۋۇل دەرھال كىرىپ شاھنىڭ ئىجازىتىنى ئېلىپ چىقىپتۇ . مەلىكە شاھ قەسرىگە كىرىپتۇ . شاھ ۋەزىرلەر بىلەن دۆلەت ئىشلىرىنى كېڭىشىپ ئولتۇرغانىكەن . مەلىكە ياسىمەن شۇنچە كۆپ كىشى ئالدىدا ئۆزىنى تونۇشتۇرۇشنى بىلەپ كۆرۈپ :

ــ ئەي شاھى زامان ، ئۇلۇغ دەۋران ، مەن بىر زەئىپ ئاجىزمەن ، مۇنچە كۆپ كىشى ئالدىدا سۆز قىلارغا ئەيمىنەرمەن ، مەقبۇل كۆرسىلە مۇندا ئۆزلىرىدىن باشقا كىشى قالمىسا ، ــ دەپتۇ . ۋە يېنىدىكى بىر جۈپ ئايدەك ئېسىل گۆھەرنى چىقىرىپ شاھقا تەقدىم قىپتۇ .

شۇ زامات قەسىر ئىچى نۇرغا چۆمۈپ ، ئوردا ئەھلىنىڭ كۆزلىرى قامىشىپتۇ ، مەملىكەت تەۋەسىدىكى بارچە دەپئى دۇنيانى يېغىپمۇ بىرىنىڭ باھاسىغا يەتكۈزگىلى بولمايدىغانلىقىنى ھېس قىلىشىپتۇ ، شاھ رەھمەت ـ تەشەككۇر بىلەن گۆھەرلەرنى قوبۇل قىلىپ ، ۋەزىر ـ ئۆمرالىرى ۋە مۇلازىملارنى چىقىپ كىتىشكە ئەمر قىپتۇ. قەسىر ئىچى خالىي قاپتۇ . ئاندا مەلىكە ياسىمەن پۈركەنچىلىرىنى يەشكەنىكەن ، كۆمۈردەك قارا رەڭگى - رۇخسارى ئاشكارا بوپتۇ ، ئۇنىڭ جامالىغا قاراپ شاھ نىزامىدىنخان چۆچۈپ ، تاتىرىپ كېتىپتۇ ، مەلىكىنى ئادەمزات ئەمەس ، بەلكى بىر دىۋە قىياس قىپتۇ ، لېكىن قولىدىكى پەرزەنتكە قاراپ دەر گۇماندا

. قاپتۇ ـ دە :

ـــ ئەي قىز ، قوپال سۆزلەپ قويسام ئەپۇ قىلارسەن ، چىرايىڭ نېمەنچە قارادۇركى زەڭگىلەرمۇ سەندىن ھۆسنىلىگرەك ، ياكى دىۋىلەر زاتىدىنمۇسەن ؟ ـــ دەپ سوراپتۇ .

مەلىكە ياسىمەن خىجىل بولۇپ ، قايتا يۈزىنى ئورىۋاپتۇ ـ دە :

ـــ ئەي ھۆرمەتلىك شاھىنشاھ ، رەڭگىم قارا بولغان بىرلە قەلبىم قارىدىن ئاقتۇر . ئۆزۈم يەر ئاستى پادىشاھلىقىنىڭ مەلىكسى . شاھزادە پەخرۇلمۇلۇكىنىڭ ئايالى بولۇرمەن . يەنى ئۆزلىرىنىڭ كېلىنلىرىدۇرمەن . قۇچقىمدىكى يۈرەك پارەم پەرزەنتىمدۇر ، ـــ دەپ ئۆزىنى تونۇشتۇرۇپتۇ . ئاندىن سەرگۈزەشتلىرىنى بايان قىلىپ ، شاھزادىنى تېزرەك قۇتقۇزۇۋېلىشنى ئىلتىماس قىپتۇ ، بۇ سۆزلەردىن شاھ ئوغلىنىڭ خەۋىرى ئۇچۇن خۇشال بوپتىيۇ ، كۆمۈردەك قارا بىر قىز كېلىنى بولۇپ قالغانلىقىدىن قاتتىق قايغۇرۇپتۇ . بەلكى قايغۇسى خۇشاللىقىنى بېسىپ چۈشۈپتۇ ـ دە ، مەلىكىگە جامالىنى ھېچ كىشىگە ئاشكارا قىلماسلىقنى تاپىلاپ خىلۋەت ئارقا ھۇجرىلاردىن بىرىگە ئورۇنلاشتۇرۇپتۇ . سىرتقا چىقىشنى مەنئى قىپتۇ ، ئاندىن ئۇچ مىڭ نەۋكىرىنى دەرھال ئاتلاندۇرۇپ ، مەلىكە ئېيتقان يول ئالامەتلىرى بويىچە قاراقچىلار ماكانىغا يېتىپ كەپتۇ ، قاراقچىلارنى قورشاپ ، بىرىنى قويماي تۇتۇپتىيۇ ، لېكىن شاھزادىنىڭ نە ئۆلۈك ، نە تىرىكىنى تاپالماپتۇ ، ئاندا قاتتىق قېيىن ـ قىستاقلاردىن كېيىن قاراقچىلار شاھزادىنى يىراق مەملىكەتكە سەپەر قىلغان كارۋانلارغا قۇل قىلىپ ساتقانلىقىنى بايان قىپتۇ ، غەزەپلەنگەن شاھ نىزامىددىنخان قاراقچىلارنىڭ ھەممىسىنى دارغا ئېسىشنى ئەمر قىلىپ ، دەرھال ئىجرا قىلغۇزۇپتۇ ، قاراقچىلارنىڭ توپلىغان مال ـ دۇنياسىنى

ئېلىپ ، لەشكەرلىرىگە تارتۇقلاپ قالغىنىنى خەزىنىگە ئاپىتۇ ، ئاندىن تەرەپ ـ تەرەپكە ئادەم ئەۋەتىپ شاھزادىنىڭ ئىزدەك سورىغىنى قىلغۇزۇپتىيۇ ، لېكىن ھېچبىر خەۋەرگە ئىگە بولالماي غەم ـ ئەندىشىدە قاپتۇ .

ئەلقىسسە ، مەلىكە ياسىمەن خاس ھۇجرىغا قامالغاندىن كېيىن كۈنلىرىنى تائەت ـ ئىبادەت ۋە پەرزەنتىنى تەربىيە قىلىش بىلەن ئۆتكۈزۈپتۇ . ئېرىنىڭ قايتىپ كېلىشىنى تۆت كۆزى بىلەن كۈتۈپتۇ . ھەر قانچە ئېھتىيات قىلغان بولسىمۇ ، لېكىن كېنىزەكلەر ئاخىر ئۇنىڭ جامالىنى كۆرۈپ قاپتۇ ـ دە ، بۇ ھەقتە غەيۋەت ـ شىكايەت قىلىشىپ ، بۇ خەۋەرنى ئېغىزدىن ـ ئېغىزغا تارقىتىپ ئاخىر ئوردا سىرتىغىمۇ يېيىتۈپتىپتۇ ، لېكىن كۈنلەرنىڭ ئۆتۈشى بىلەن مەلىكە ئاق كۆڭۈل ، مۇلايىم سەممىي ۋە پاك ـ دىيانەتلىكلىكى بىلەن ھەممىسىنىڭ ھۆرمىتىگە سازاۋەر بوپتۇ . شۇ كۈنلەردە مەلىكىنىڭ رەڭگى ـ رۇخسارىنىڭ قارىلىقى بىلەن ئەخلاقى ـ پەزىلەت جەھەتتىكى پاكلىقى تەڭلا خانىش ئايىمنىڭ قۇلىقىغا كىرىپ قاپتۇ ، خانىشقا بۇ ھەقتىكى سۆز ـ چۆچەكلەر ، پىتنە ـ ئىغۋالار ھەم يېتىپتۇ . بۇنىڭدىن قاتتىق ئارامسىزلانغان خانىش شاھ نىزامىدىنخانغا ئۆزىنىڭ بىر « قارا ئالۋاستى كېلىنى بوپتۇ » دېگەن سۆز ـ چۆچەككە قالغىنىنى ئېسىلزادە خوتۇنلارنىڭ كۈس ـ كۈسلىرى دەستىدىن ھەر خىل مەرىكە ـ سورۇنلاردىمۇ ئولتۇرالماي قىلىۋاتقانلىقىنى ئېيتىپ مەلىكە ياسىمەننى قوغلۇپتىشنى ، بۇ ئارقىلىق خالايىقنىڭ ئاغزىنى تۇۋاقلاشنى تەلەپ قىپتۇ ، شاھ نىزامىدىنخان بۇ سۆزنى ماقۇل كۆرۈپ ، مەلىكىگە بۇ ھەقتىكى سۆزنى ئانچە ـ مۇنچە پۇرىتىپ ئۇنىڭ ئۆزلىكىدىن ئوردىدىن چىقىپ كېتىشىنى ئۈمىد قىپتۇ . لېكىن ، مەلىكە ياسىمەن ئوردىدىن ئايرىلسا بۇ يات ئەلدە كۈن ئالمىقىنىڭ تەسلىكى ۋە

پەرزەنتىنى بېقىپ كېتەلمەيدىغانلىقىنى ئويلاپ قۇلقىنى يوپۇرۇپ يۇرۇشكە مەجبۇر بوپتۇ . ئۆز تەقدىرىگە ئېچىنىپ زار - زار يىغلاپ ، شاھزادىنىڭ تېزرەك قايتىپ كېلىشىنى تىلەپتۇ .

ئارىدىن يەنە بىر مەزگىل ئۆتۈپ پىتنە - ئىغۋا ، سۆز - چۆچەكلەر ئەۋج ئېلىۋېرىپتۇ . بۇنىڭغا تاقەت قىلالمىغان شاھ نىزامىدىنخان مەلىكە ياسىمەننى " كېنىزەك " دەپ جاكارلاپ ، كىم ئۇنى خوتۇنلۇققا ئالسا ئون مىڭ تىللا ئىنئام قىلىدىغانلىقىنى ، شەرتى يىراق ئەللەرگە كېتىشى لازىملىقىنى داۋراڭ قىپتۇ . ئاندا ئۇن مىڭ تىللانىڭ ۋەسۋەسىسى يۈزدىن ئارتۇق يىگىتنى تەلەپكارلار سېپىگە جەم قىپتۇ ، بۇلاردىن بەزىلىرى نامراتلار ، بەزىلىرى تەييارتاپ ھۇرۇنلار ، بەزىلىرى پۇل مەستانىلىرى ئىكەن . ئۇلار مەلىكىنىڭ « قارا ئالۋاستى » دېگەن نام - ئاتاقتا قالغىنىغا قارىماي ، شەرتنى قوبۇل قىلىپ ، « دېدەك » بىلەن توي قىلىشنى بەس - بەس بىلەن تەلەپ قىپتۇ .

بۇ خەۋەر مەلىكە ياسىمەنگە يېتىپ بېشىغا تاغ يىقىلغاندەك بىر غەم ئون مىڭ بولۇپ كۆز ياشلىرى باھار يامغۇرىدەك تۆكۈلۈپتۇ . شاھنىڭ پەرمانىنى ئېلىپ كەلگۈچىگە بىر كۈنلۈك مۆھلەت تەلەپ قىلىپ قايتۇرۇپتۇ . تۇن كېچىدە ئۆز - ئۆزىنى يوقلۇق ئالىمىگە ئۇزىتىشنى قارار قىپتۇ ، شۇ ھالەتتە مەلىكە ياسىمەن ئوغلىنى ئۇخلىتىش ئۈچۈن ئەللەي ناخشىسى ئېيتىپ ئولتۇرۇپ ، ئۆزىمۇ ئۇيقۇغا كېتىپ قاپتۇ ، ئۇ شۇنداق چۈش كۆرۈپتۇكى — چۈشىدە : بىر پەرىشتە : « ئەي مەلىكە ، شۇم خىيالىلاردىن نېرى بول ، ھەرنە بەختسىزلىككە سەۋر قىل ، ياخشى كۈنلىرىڭگە ئاز قالدى ، ئوردىدىن چىقىپ بىرەر خىلۋەتتە تائەت - ئىبادەت بىلەن شۇغۇللانغىن ، شاھنىڭ ساڭا ھاجىتى چۈشۈپ ئالدىڭغا باردۇ ، ئىززەت - ئابرويىڭ قايتا تىكلىنىدۇ ، ئېرىڭمۇ ھەم

قايتىپ كېلىدۇ ، ئۆمۈرلۈك بەختكە نائىل بولارسەن . »
دەۋاتقۇدەك ، مەلىكە ئويغىنىپ ئېزىنتقۇ خيياللاردىن قۇتۇلۇپتۇ ـ
دە ، تاڭ بىلەن تەڭ شاھ قەسرىگە كىرىپ شاھ نىزامىدىنخانغا
ئوردىدىن كېتىپ بىرەر خىلۋەتتە تائەت ـ ئىبادەت
قىلىدىغانلىقىنى ، ھەرگىز ئوردىغا ۋە شەھەرگە يولىمايدىغانلىقىنى
ۋە كىشىلەرگە كۆرۈنمەيدىغانلىقىنى ئېيتىپ ئۆزىنى ياتلىق قىلىش
نىيىتىدىن يېنىشنى تەلەپ قىپتۇ . بۇ مەزگىلدە تەلەپكارلار قەسىر
ئالدىغا يىغىلىشقانىكەن ، شاھ ئۆز پەرمانىدىن يانسا ئابرويى تېخىمۇ
تۆكۈلىدىغانلىقىنى ئويلاپ مەلىكىنىڭ تەلىپىنى رەت قىپتۇ ۋە
دەرھال تەلەپكارلاردىن بىرىنى تاللاشنى بۇيرۇپتۇ .

مەلىكە ياسىمەن يەنە شاھتىن ئون مىڭ تىللانى ئۆزىگە
بېرىشنى ، ئۆزى تەلەپكارلارنى رازى قىلىپ يولغا سالىدىغانلىقى ۋە
ھېچكىمگە ياتلىق بولماي ، شەھەردىن چىقىپ كېتىدىغانلىقىنى
ئېيتىپتۇ . شاھ ماقۇل بولۇپتۇ . لېكىن ، نەۋرىسىنى
ئېپقالىدىغانلىقىنى ، ئۇنىڭ كەلگۈسىدىكى تەخت ۋارىسى
ئىكەنلىكىنى ئېيتىپتۇ . مەلىكە بالىغا چىدىمىغان بولسىمۇ لېكىن
ئۇنىڭ ئىستىقبالىنى ئويلاپ ماقۇل بوپتۇ . پەرزەنتىنى ئاخىرقى قېتىم
باغرىغا بېسىپ سۆيۈپ قويغاندىن كېيىن پۈرگەنجىسىگە مەھكەم
ئورنىپ قەسىر ئالدىغا چىقىپتۇ . بىر مۇلازىم ئون مىڭ تىللانى
يەتكۈزۈپ بېرىپتۇ ، مەلىكە ياسىمەن تەلەپكارلارغا ئۆزىدىن ۋاز
كېچىپ ، تىللالارنى بۆلۈشۈۋېلىشنى ئېيتقانىكەن ، ئۇلار قوبۇل
قىپتۇ ، مەلىكە ئون مىڭ تىللانى بۆلۈۋېلىشقا تاپشۇرۇپ ، ئوردىدىن
چىقىپ كېتىپتۇ . شۇ يۇرگەنچە شەھەردىن چىقىپمۇ كېتىپتۇ . يول
ئۈستىدە بىر قارىغۇ تىلەمچى مومای ئۇنىڭ شەپسىنى سېزىپ
سەدىقە تىلىگەنىكەن . بەرگۈدەك نىمىسى قالمىغان مەلىكە ياسىمەن
ئاتىسى ھەدىيە قىلغان خىسلەتلىك ئۇزۈكنى چىقىرىپ تەڭرىدىن

شپالىق تىلەپ تۇرۇپ مومانىڭ كۆزىگە سۈرتكەنىكەن ، مومانىڭ كۆزى ئېچىلىپ يورۇق ئالەمنى كۆرۈپتۇ . مەلىكە ياسىمەن سەدىقە بېرەلمىگەنلىكى ئۈچۈن خىجىللىقىنى بىلدۈرۈپ ئۆز يولىغا مېڭىپتۇ ، مومای بولسا خۇشاللىقىدىن رەھمەت ئېيتىشنىمۇ ئۇنتۇپ شەھەرگە يۈگۈرۈپتۇ ـ دە ، ئۈچرىغانلا كىشىگە بىر ئەۋلىياغا يولۇققانلىقى ، ئۇنىڭ كارامىتى بىلەن قارىغۇ كۆزنىڭ ئېچىلغانلىقىنى سۆزلەپتۇ . ھەممىگە تونۇشلۇق بۇ مومانىڭ سۆزلىرى ئېغىزدىن ئېغىزغا تارىلىپ ، بەلكى سىرلىقلىشىپ شەھەر ئىچىگە پۇر كېتىپتۇ . تەرەپ ـ تەرەپتىن ئەما ۋە قارىغۇلار كېلىپ مومايدىن ئۇل كارامەتچىنىڭ قەيەردىلىكىنى سۈرۈشتە قىپتۇ . مومای پەقەت ئۇنىڭ تاغ تەرەپكە كەتكەنلىكى ۋە قات ـ قات پۇركەنجىگە ئۇرنىپ ، كۆزىنىلا ئوچۇق قويغانلىقىنى بايان قىپتۇ . پىتنە ـ ئىغۋالارنىڭ ئوبېيكتى بولغان بۇ گەۋدە ساغلام كىشىلەرنىڭ ھەممىسگە ئايان ئىكەن . ئۇلار شۇنىڭ بىلەن مومانىڭ سۆزىنى يالغانغا چىقىرىشىپتۇ ، لېكىن ھاجەتمەنلەر مەلىكە ياسىمەننى ئىزدەپ تاغقا بېرىپتۇ ـ دە ، ئۇنى بىر خلۇەتتە تائەت ـ ئىبادەت ئۇستىدە تېپىپتۇ . بۇ يەر ياۋا مېۋىلەر پىشىپ تۇرغان ، زىلال چەشمە سۇيى ئېقىپ تۇرغان بىر ھاۋالىق جاي ئىكەن ، مەلىكە ياسىمەندىن باشقىلار قەدەم بېسىپ باقمىغان بۇ خلۇەت ئەمدى ھاجەتمەنلەرنىڭ قەدىمى بىلەن ئاۋاتلىشىپتۇ ، مەلىكە ياسىمەن ئۇلارنىڭ يىلىنىشلىرىغا تاقەت قىلالماي خسلەتلىك ئۇزۇك بىلەن ھەممىسىنىڭ كۆزىنى ساقايتىپ ، يورۇق ئالەمنى كۆرۈشكە مۇيەسسەر قىپتۇ ، لېكىن ئۇزۈكتىن ئايرىلىپ قالماسلىق ئۈچۈن ئۇنىڭ سىرىنى ھېچ كىشىگە ئېيتماپتۇ . كىشىلەر بولسا ئۇنىڭ ئالدىغا تۈنۈپ ، شپالىق تىلەپ قىلغان دۇئالىرىنىڭ بەركاتىدىن كۆزىمىز ئېچىلدى دەپ چۈشىنىپتۇ ـ دە ، مەلىكە

ياسمەننى ئەۋلىيا دەپ تەرغىب قىپتۇ . مەلىكە ياسمەننى قىلغان ئىشىغا ھېچقانداق ھەق ئالماسلىقى ئۈنىڭ ئىززەت ـ ئابرويىنى تېخىمۇ ئۆستۈرۈپتۇ . « قارا ئالۋاستى » دېگەن ياماق ئاتاقنىڭ ئورنىنى « ئەۋلىيا » دېگەن يېڭى نام ئىگىلەپتۇ . ھەتتا بىر نەچچە ئىخلاسمەنلەر ئۈنىڭ خىزمىتىنى قىلماقچىمۇ بولۇپتىيۇ ، مەلىكە ياسمەننىڭ رەت قىلىشىغا ئۈچراپتۇ .

شۇ كۈنلەردە شاھ نىزامىددىنخان كۆز كېسىلىگە گىرىپتار بولۇپ ، تېۋىپلارنىڭ داۋاسى كار قىلماي ئاخىر قارىغۇ بولۇپ قاپتۇ . ئائىلاج ۋەزىرلىرىنى مەلىكە ياسمەننىڭ ئالدىغا ئەۋەتىپ ، كۆزىنىڭ ساقىيىشى ئۈچۈن دۇئا قىلىپ قويۇشىنى تەلەپ قىپتۇ . مەلىكە ياسمەن ۋەزىرلەر ئالدىغا قويغان ئۈنچە ـ مەرۋايىت ، ئالتۇن ـ كۈمۈشلەرگە كۆز قىرىنمۇ سالماي ئېيتىپتۇكى :

ـــ ئەي ۋەزىر جانابلار ، مال ـ مۈلۈكتىن بىھاجەتمەن ، رىسقىمنى تەڭرى ئاتا قىلار . بۇ نەرسىلەرنى ئېلىپ كېتىڭلار . شاھنىڭ ماڭا ھاجىتى چۈشكەنىكەن ، ئەلۋەتتە ئالدىمغا ئۆزى كەلگەي ، شەرت شۇكى ئوغلۇمنى ئالغاچ كەلسۇن ، ئۈنىڭ بىلەن دىدارلىشىۋالاي ، ئاندىن شاھنىڭ كۆزى ئىچىلىش ئۈچۈن سەۋەب قىلغايمەن ، ئوردىغا كىرمىگىم ئۆز ۋاقتىدىلا مەنئى قىلىنغان .

ۋەزىرلەر شاھ ئالدىغا يېنىپ مەلىكە ياسمەننىڭ سۆزىنى يەتكۈزۈپتۇ . شاھ بېرىشنى خالىماپتۇ . ئارىدىن بىر ئاي ئۆتۈپ شاھنىڭ يورۇق ئالەمنى كۆرۈشكە بولغان تەشنالىقى ئۈنىڭ ھاكاۋۇرلىقىنى بېسىپ چۈشۈپتۇ . ۋەزىرلەرنىڭ ھەمراھلىقىدا نەۋرىسىنى ئېلىپ مەلىكە ياسمەننىڭ ئالدىغا بېرىپتۇ . ئاندا پەرزەنتى ئۆز ئانىسىنى تونۇپ باغرىغا مەھكەم چاپلىشىپتۇ . مەلىكە ياسمەن ئوغلى بىلەن يۈز كۆرۈشكىنىگە شۈكۈر سەنا ئېيتىپ ، شاھنىڭ ئۆزىگە قىلغانلىرىنى ئەپۇ قىپتۇ . تەڭرىدىن شاھقا

سالامەتلىك تىلەپ دۇئا قىپتۇ . ئاندىن خىسلەتلىك ئۇزۇك بار قولى بىلەن شاھنىڭ كۆزىنى سىلاپ قويغانىكەن ، بىردىنلا مۆجىزە يۈز بېرىپ شاھنىڭ كۆزى ئېچىلىپ كېتىپتۇ . بەلكى ئىلگىرىكىدىنمۇ بەكرەك روشەنلىشىپتۇ . كۆرۈپتىكى مەلىكە ياسمەن يەنىلا بۇرۇنقىدەك قات ـ قات رومالغا پۈركىنىپ بىر جۈپ چولپان كۆزىلا ئوچۇق ھالەتتە پەرزەنتىنى باغرىغا بېسىپ ئولتۇرغان .

شاھ قايتىشقا تەرەددۇتلىشىپ بىر پەتنۇس تىللانى مەلىكىنىڭ ئالدىغا قويۇپ :

ــ ئەي قىزىم ، تۇرمۇشتا قىينالماسلىق ئۈچۈن بۇنى قوبۇل قىلغىن ، قىلغان ـ ئەتكەنلىرىمنى ئەپۇ قىلغىن ، ــ دەپتۇ ، مەلىكە زادىلا قوبۇل قىلماي :

ــ ئەي كەرەملىك شاھ ، بۇ تىللالارنى ھاجەتمەنلەرگە سەدىقە قىلغىن ، ئۇنىڭغا ھاجىتىم يوقتۇر ، پەقەت ھەر ئايدا بىر قېتىم پەرزەنتىمنى قېشىمغا ئەۋەتىپ ، كۆرۈۋېلىشقا پۇرسەت بېرىشىڭنىلا ئۈمىد قىلىمەن ، ــ دەپتۇ ۋە پەرزەنتىنى مەھكەم باغرىغا بېسىپ ، سۆيۈپ قويغاندىن كېيىن شاھقا تاپشۇرۇپتۇ ، شاھ نەۋرىسىنى ئېلىپ قايتىپتۇ . مەلىكە ياسمەن زار ـ زار يىغلاپ ئۆزىگە تەلپۈنۈپ تۇرغان پەرزەنتىگە قاراپ قاپتۇ .

ئاردىن بىر مەزگىل ئۆتۈپ تۇيۇقسىزلا شاھزادە پەخرۇلمۇلۈك بىر كارۋان بىلەن يېتىپ كەپتۇ ، شاھ باشلىق جىمى ئوردا ئەھلى شادلىققا چۆمۈپتۇ ، شاھزادە ئاتا ـ ئانىسى ۋە پەرزەنتى بىلەن يۈز كۆرۈشۈپ ھال ـ ئەھۋال سورۇشۇپ بولغاندىن كېيىن مەلىكە ياسمەننى سوراپتۇ . شاھ نىزامىدىنخان نېمە دېيىشىنى بىلمەي بېشىنى تۆۋەن سالىپتۇ ، خانىش ئايىم ئېيتىپتۇ :

ــ ئەي ئوغلۇم ، ئانداق ئالۋاستى چىرايى قاراقىز ساڭا كېنىزەكلىككىمۇ يارىمايدۇ . ئۇ كەلگەندىن بېرى ئەل ئىچىدە سۆز ـ

چۆچەككە قىلىپ ، يۈزىمىز يەر بولدى ، ئابرويىمىز تۆكۈلدى . ئاخىر ئۆز ئۆزىدىن خىجىل بولۇپ ، ئوردىدىن چىقىپ كەتتى ، ئۇنىڭ ئۇچۇن قايغۇرما . باش ۋەزىرنىڭ ئاپتاپ تەلەتلىك ، پەرى سۈپەتلىك ، ئاجايىپ ساھىبجامال بىر قىزى بار ، جاھاندا تەڭدىشى تېپىلماستۇر ، ئەتىلا سەن ئۇچۇن ئەلچى كىرگۈزىمەن ...

خانىش ئايىمنىڭ سۆزى ئاياغلاشماي تۇرۇپ ، شاھزادە :

ــ ئۇل يار ـ مەھبۇبىنى تاپمىغۇچە ئارام ئالماسمەن ، ئۇندىن ئۆزگىسى پەرىزات بولسىمۇ كېرەك ئەمەستۇر ، ــ دەپتۇ . پەرزەنتىنى كۆتۈرۈپ ئوردىدىن چىقىپ كېتىپتۇ ، ھېچ كىشى توسۇپ قالالماپتۇ . بەلكى بىر ـ بىرىگە تاپا قىلىپ قاپتۇ .

شاھزادە شۇ يۈرگەنچە ئوردىدىن چىقىپ شەھەر سىرتىغا يېتىپتۇ ، ئۇچرىغانلاردىن سۈرۈشتە قىلىپ ئاخىر بىر خىلۋەتتە تائەت ـ ئىبادەت قىلىدىغان ئەۋلىيا ئايال بارلىقى ، ئۇنىڭ ئوردىدىن قوغلانغان « كېنىزەك » ئىكەنلىكى ھەققىدىكى خەۋەرنى ئاڭلاپتۇ ـ دە ، ئېتىنى ئۇچقاندەك چاپتۇرۇپ شۇ يەرگە يېتىپتۇ . كۆرۈپتۇكى قات ـ قات رومالغا پۈركەنگەن بىر مەزلۇمە جايناماز ئۈستىدە ئىخلاس بىلەن ئىبادەت قىلىپ ئولتۇرغان . ئۇل مەزلۇم شاھزادىنى ۋە بالىنى كۆرۈپتۇ ـ دە، چاچراپ تۇرۇپ ، ئۆزىنى شاھزادە پەخرۇلمۇلۇكىنىڭ ئايىغىغا ئېتىپتۇ . شاھزادە ھەم ئايالىنى تونۇپ ، ئۇنى باغرىغا بېسىپتۇ . ئۇلارنىڭ شادلىقىنى تەسۋىرلەشكە تىل ئاجىزدۇر .

ئاندا مەلىكە ياسىمەن شاھزادىنىڭ سەرگۈزەشتىلىرىنى سوراپتۇ . شاھزادە ئېيتىپتۇ :

ــ ئەي يار مەھبۇب ، قاراقچىلارغا تۇتقۇن بولغاندىن كېيىن ئۇلار ئۆلگەن قېرىنداشلىرىنىڭ قىساسى ئۈچۇن مېنى ئۆلتۈرمەكچى بولۇشتى ، ئارىدىن بېرى چىقىپ دېدىكى : « ئۇنى ئۆلتۈرگەن

بىلەن ئۆلگەنلەر تىرىلىپ قالماس، بىزگە ھېچ بىر پايدىسى بولماس، ئۇنى كېرەكلىك نەرسىلەر سېتىۋېلىش ئۈچۈن بارغانلار قۇل بازىرىدا سېتىپ كەلسۇن، خېلى كۆپ پۇلغا يارايدۇ.» ئۇنىڭ سۆزىنى باشقىلار ھەم قوبۇل قالدى. يىراق ئەللەرگە ماڭغان بىر كارۋان يول ئۈستىدە مېنى سېتىۋالدى. قاراقچىلار ھاياتىمغا تەھدىت سېلىپ تۇرغىنى ئۈچۈن ئۆزۈمنى ئاشكارا قىلىشقا ئىمكان بولمىدى. قاراقچىلار كەتتى. كارۋانبېشى مېنىڭ تۇرۇق ـ سىياقىم ۋە سالاپىتىمگە قاراپ ئەھۋالىمنى سوردى، مەن بار ئەھۋالنى ـ سەرگۈزەشتىلىرىمنى بايان قىلدىم، ئاندا كارۋانبېشى ماڭا ياخشى كىيىملەرنى كىيدۈرۈپ، ئۆز پەرزەنتى قاتارىدا ياخشى كۆتتى، ئۆز مەملىكىتىمگە يەتكۈزۈپ قويۇشقا ۋەدە قىلدى. تەڭرى تىلىكىمگە يەتكۈزۈپ، مانا قايتىپمۇ كەلدىم، سېنى ھەم تېپىۋالدىم، ئەمدى مەڭگۈ ئايرىلمىغايمىز.

مەلىكە ياسىمەن بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ، كۆزلىرىدىن شادلىق ياشلىرىنى راۋان قىپتۇ، ئۇلار سۆھبەتلىشىپ ئولتۇرۇپ كۈننى كەچ قىپتۇ. شۇ خۇشاللىق تۇيغۇلىرى ئىچىدە ئارامبەخش ئۇيقۇغا كىتىپتۇ، مەلىكە شېرىن ئۇيقۇلۇقتا ئۆزىنى جەننەت ۋىسال بىر باغدا كۆرۈپتۇ. شاھزادىنى ئىزدەپ ھەر تەرەپكە قاراپ تۇرغىنىدا بىردىنلا ئەتراپتىكى گۈللەر ئاجايىپ ساھىبجامال پەرىلەرگە ئايلىنىپ خۇش تەبەسسۇم بىلەن ئۇنىڭ قېشىغا كىلەرمىش، بىرى ئۆزىنى ۋاپادارلىق دەپ ئاتىسا، بىرى ئۆزىنى ساداقەت دەپ ئاتارمىش، بىرىنى مۇلايىملىق دەپ چاقىرسا يەنە بىرىنى سەممىيلىك، بىرىنى ئاق كۆڭۈللۈك دەپ چاقىرسا يەنە بىرىنى خۇشخۇيلۇق، ئەدەب ـ ئەخلاقلىق ... دەپ ئاتارمىشلەر، ئۇلار بىر ھازا مەلىكىنىڭ ئەتراپىنى قورشاپ ناخشا ـ قوشاقلار بىلەن ئۇسسۇل ئويناشقاندىن كېيىن يەنە بىردىنلا قايتا گۈللەرگە

ئايلىنىپ بىر گۈلچەمبىرەك بولۇپ تىزىلارمىش . ئاندا چېھرىدىن سائادەت نۇرلىرى پارلاپ تۇرغان بىر پەرىزات ھازىر بولۇپ ، گۈلچەمبىرەكنى مەلىكە ياسمەننىڭ بېشىغا كىيدۈرۈپ قويارمىش . شۇئان مەلىكە ياسمەننىڭ كۆمۈردەك قاپقارا تەنلىرى سۈتتەك ئاقىرىپ ، چېھرىدە گۈزەللىك ئاپتىپى پارلاپ ، ۋۇجۇدى بەخت دېگىزغا چۆمۈلگەنمىش ... بىر ۋاقىتلاردا مەلىكە ياسمەن ئورنىدىن تۇرۇپ ئاجايىپ شېرىن چۈش كۆرگىنىنى ھېس قىپتۇ ، لېكىن ئۆز تېنىنىڭ يەنىلا قاپقارا تۇرغىنىنى كۆرۈپ ئىختىيارسىز ھەسرەت ياشلىرىنى تۆكۈپتۇ . شۇ ھالەتتە تاڭ ئاتقۇزۇپ ، ياۋا مېۋىلەر بىلەن ناشتا قىلغاندىن كېيىن يىراق ـ يىراقلارغا كىتىپ ، ھايات كەچۈرۈش قارارى بىلەن تاغدىن چۈشكىنىدە توپ ـ توپى بىلەن كېلىۋاتقان ئەھلى جامائەتكە يولۇقۇپتۇ ، ئەڭ ئالدىدا شاھ بىلەن خانىش ئېسىل ئات بىلەن كېلىۋاتقان ئارقىدىن ئوردا ئەھلى ، ئۇلاردىن كېيىن يەتتە ياشتىن يەتمىش ياشقىچە شەھەر ئەھلى ئەگىشىپ مېڭىۋاتقانىكەن .

بۇلار خانىشنىڭ پىلانى بويىچە قىلىنغان ئىش بولۇپ ، خانىش جامائەت ئالدىدا مەلىكە ياسمەننى يۇزىنى ئېچىشقا مەجبۇرلىماقچى ، ئۇنى خالايىق ئالدىدا مەسخىرە ۋە ئىزا ـ ئاھانەتكە قالدۇرۇپ ، ھەم ئوغلىنى خىجىل قىلماقچى ، ئاندىن شۇ يەردىلا ئۇلارنى بىر ـ بىرىدىن ئادا ـ جۇدا قىلىپ مەلىكە ياسمەننى يىراقلارغا قوغلاپ ، ۋەزىرنىڭ قىزى كېلىنى بولدىغانلىقىنى جاكار قىلماقچىكەن . چۈنكى ، ئوت قۇيرۇقى كوت ـ كوت خوتۇنلارنىڭ سۆز ـ چۆچەكلىرى ئۇنى خوپ بىسەرەمجان قىلغان ۋە خانىش تۇرۇپ كۆمۈردەك قاپقارا بىر قىزغا قىيىن ئانا بوپ قالغىنىغا نومۇس قىلغانىكەن . چۈنكى ، ئۇنىڭ ئالدىدا پەقەت ھۆسن ـ جامالا ئەتىۋارلىق بولۇپ ، گۈزەل ئەخلاق ـ پەزىلەت بىئەتىۋار ئىكەن .

ئۇلار يېتىپ كەلگەندىن كېيىن خانىش ئايىم ئالدىغا چىقىپ :

— ئەي قىز ، قۇل ـ دېدەكلىككىمۇ يارىمايدىغان ئەپتىگە قارىمای ئوغلۇمنى ئازدۇرۇپ ، ئۆزۈگە بەند قىلىۋالدىڭ ، بۇ بىز شاھ جەمەتى ئۈچۈن نومۇس ئىشتۇر . ھازىرنىڭ ئۆزىدە يۈزۈگىنى جامائەتكە ئايان قىل ، قېنى جامائەت بىر نېمە دېسۇن ، ئۇلار سېنى شاھزادىگە لايىق دېسە سېنى ئەتىۋارلاپ كېلىن قىلای ، لايىق ئەمەس دېسە ئۆزۈگىنى بىلىپ يولۇگىغا ماڭ ، ئوغلۇمنى لايىقىنى تېپىپ ئۆيلەپ قويارمەن ، ــ دەپ شالىنى چېچىپتۇ .

مەلىكە ياسىمەن بۇ سۆزنى ئاڭلاپ بېشىغا چاقماق چۈشكەندەك بولۇپ هوشىنى يوقىتىپتۇ ، شاھزادە پەخرۇلمۇلۇك دەرهال ئۇنى يۆلۈپلىپ خانىشقا دەپتۇكى :

— ئەي ئانا ، ئەمدى ساڭا ھېچبىر خاپلىق كەلتۈرۈپ قويماسلىق ئۈچۈن يىراقلارغا كەتمەكچىمىز ، بىزنى ئارامىمىزدا قويغىن .

شۇندا مەلىكە ياسىمەن هوشىغا كېلىپ تىلەپتۇكى :

— ئەي قۇدرىتى بەركامال ئۇلۇغ تەڭرىم ، تىنىمدىن جان ئامانىتىڭنى دەرهال ئالغىن ياكى بىرەر مۆجىزە بىرلە مېنى بۇ دىشۋار چىلىقتىن ئازاد قىلغىن .

ئۇنىڭ تىلىكى ئاياغلاشماي تۇرۇپ مۆجىزە يۈز بېرىپتۇ . تەنلىرى سۈتتەك ئاقىرىپ ، چېھرىدە گۈزەللىك ئاپتىپى چاقناپتۇ . ئۆزىمۇ سەزمىگەن هالدا قات ـ قات پۈركەنجىلىرىنى يېشىشكە باشلاپتۇ . ئاخىر جامائەت ئالدىدا قۇياشنى خىجىل قىلغۇدەك نۇرلۇق هۆسن ـ جامال ئىگىسى هۆر ـ پەرى زاهىر بوپتۇ ، ئۇنىڭ بېشىدا زۇمرەت ياپراقلىق ، ياقۇت گۈل ـ غۇنچىلىك ئالتۇن گۈلچەمبىرەك جۇلالاپ تۇرار ئىكەن ، كۆرگەنلەرنىڭ كۆزلىرى قامىشىپتۇ . ئۆز كۆزلىرىگە ئىشەنمەي هەيرانلىقتىن ئېغىزلىرى

ئېچىلىپ قاپتۇ .

ئاندا شاھزادە پەخرۇلمۇلۇك مەلىكە ياسمەننى ئاتقا مىندۈرۈپ ، ئۆزى بىر نەۋكەرنىڭ ئېتىنى ئېلىپ يولغا مېڭىپتۇ . تېنچ - خاتىرجەم ھاياتنى كۆزلەپ كېتىپتۇ . ئۇلارنىڭ قارىسى يۇتكەنىدىلا ئاندىن ئېسىنى تاپقان شاھ بىلەن خانىش دەرھال ياساۋۇللارغا ئۇلارنى قايتۇرۇپ كېلىشنى بۇيرۇپتۇ . نەۋكەرلەر ئۇلارنىڭ سايىسىنمۇ تاپالماي قايتىپ كەپتۇ . شاھ بىلەن خانىش ئاھ ! ئوغلۇم دەپ يىغلاپ قاقشاپ قېلىشىپتۇ . كۈنلەر ئۆتۈپ تولا يىغلىغان خانىشنىڭ كۆزلىرى كۆرمەس بولۇپ قاپتۇ . شاھمۇ ئوغلىنىڭ دەرد - پىراقىدا ئۆمۈر بويى ھەسرەت ئىلكىدە قاپتۇ .

بۇ ھېكايىدىن كۆڭلى سۈيۈنگۈدەك لەززەت ئالغان شاھنىڭ ھېكايىگە بولغان تەشنالىقى تېخىمۇ كۈچىيىپ ، تەلەپ دۈلدۈلنغا قامچا ئۇرۇپ ، بۇلبۇلنىڭ يەنىمۇ دىلىنى قاماشتۇرغۇدەك ھېكايە ئېيتىشنى ئىلتىجا قىلدى . شۇندا بۇلبۇل سۆز دۇردانىلىرىنى مارجاندەك تىزىپ ، تىلىدىن لەئەل - ياقۇتلارنى ياغدۇرۇشقا باشلىدى .

سەككىزىنچى باب

شاھزادە مۇتەللىپنىڭ ئاجايىپ سەرگۈزەشتىلىرى ، شاھزادىسى مۇھەببەتنىڭ مەردلىك بولىدا پىداكارلىق كۆرسەتكەنلىكى

جاھان ددستۇرخېنى ئۆزرە ئىلىم ـ ئىرپانچە نېمەت يوق ، ئۇ بىرلە كىم ئوزۇقلانمىش ، ئۇ كەلتۇرمىشچە قۇدرەت يوق . ئىلىم يەتكۈزگۈسى ھەربىر كىشىنى مەنزىلى ئارزۇغا تۇمەن ۋەدزۇ ـ نەسىھەت جەم بىلىمدەك كۈچ مىسلى ھېكمەت يوق.

ـــ ئەي كەرەمىلىك شاھ ، ـــ دەپ يېڭى بىر ھېكايىسىنى باشلىدى بۇلبۇل ، ـ يىراق بىر زامانلاردا نۇرەپشان مەملىكىتىنىڭ شاھزادىسى مۇتەللىپ كەك دالىلاردا سەيلە ـ سایاھەت قىلىپ ، ئووۋ ـ ئووۋلاپ ، كۆڭۈل ئىچىش مۇددىئاسى بىلەن سەپەرگە چىقىپتۇ . ئارقىدىن قىرىق نەپەر نەۋكىرى ئەگىشىپ بىللە مېڭىپتۇ . ئۇلار مېڭىپتۇ ، مېڭىپتۇ ، كۆپلىگەن مەنزىللەرنى كەينىدە قالدۇرۇپ ، توختىماي يول يۇرۇۋېرىپتۇ . يول بويى گۈزەل مەنزىرىلەردىن ھۇزۇر ئالغاندىن سىرت شاھزادە مۇتەللىپ ، ئۆزىنىڭ ئۇستا چەۋەندازلىقى ۋە تەڭداشسىز مەرگەنلىكى بىلەن نۇرغۇن ـ نۇرغۇن ئووۋ غەنىيمەتلىرىگە ئېرىشىپتۇ . شۇنداق كۆڭۈللۈك سەپىرى ئون تۆت كېچە ـ كۈندۈز داۋاملىشىپ ئاخىر ئادەمزات ئىز باسمىغان پايانسىز بىر جەزىرىگە يەتكەندە توختاپتۇ . ئۇلار ئىلگىرىلەش ياكى چېكىنىش مەسىلىسى ئۈستىدە خېلى

غۇلغۇلا قىلىشىپتىيۇ ، لېكىن بىر قارارغا كېلەلمەپتۇ ، شۇ ئارىدا بىر نەۋكەر خېلى نېرىدا يېرىم توپىغا كۆمۈلۈپ قالغان غەلىتە بىر تاشنى كۆرۈپ ، شاھزادە مۇتەللىپكە مەلۇم قىپتۇ . شاھزادە مۇتەللىپ تاش يېنىغا بېرىپ ، كۆرۈپتۇكى بىر يان يۈزى تەپتەكشى يونۇلغان بىر تاش ئىكەن . كۆمۈلۈپ قالغان قىسمىنى ئېچىۋىلىپ سۈرتكەندىن كېيىن تەكشى يۈزىدە ئاجايىپ بىر خىل يېزىقتا بىر نېمىلەر ئويۇلغانلىقى ، خەتلەر بۇزۇلۇپ غۇۋالىشىپ قالغانلىقى ئايان بوپتۇ .

شاھزادە مۇتەللىپ قول ياغلىقى بىلەن تاشنى تېخىمۇ پاكىز سۈرتۈپ زەن قويۇپ قارىغاندىن كېيىن ئۇستازى مەۋلانە قەمەردىن بىلەن ئۆزىدىن باشقا ھېچ كىشى بىلمەيدىغان ئەڭ قەدىمىي يېزىقلاردىن ئىكەنلىكىنى تونۇپتۇ .

خەت مەزمۇنى مۇنداق ئىكەن « ئەي بۇ جەزىرىگە قەدەم قويغۇچى ، بىھۇدە مۇشەققەتلەرگە يولۇققاي دېسەڭ مۇشۇ يەردىنلا كەينىڭگە يان ، ئەگەر مېڭىۋېرىشنى ئىختىيار قىلساڭمۇ بەربىر مەنزىلگە يەتمەستىنلا قايتىشقا مەجبۇرسەن . جاھىللىق قىلساڭ ھالاتكە مەھكۇمسەن . جەزىرىنىڭ ئۇ چېتى غايەت ئېگىز تاغدۇر ، ئۇنىڭدىن ئۆتۈشكە ئۇچار ـ قاناتلارمۇ جۈرئەت قىلالماس ، تاغدىن ئۆتمەي تاغ كەينىدىكى زېمىنغا قەدەم قويغىلى بولماس ، چۈنكى ئۇل زېمىن شۇنداق ئېگىز تاغلار بىلەن ئورالغان ، بۇ جەزىرە ۋە بۇ تاغ كۈرمەكڭ باتۇرلارنىڭ ھاياتلىق گۈلىنى قورۇتۇپ ، ئۆز باغرىغا ئالغان . بۇ يەردىن ئۆتكۈچى كىشىلەردىن ھېچبىرى ئامان قالمىغان ھەم تاغنىڭ ئۇ تەرىپىدە نە مۆجىزىلەر ، نە ھادىساتلار بارلىقىنى ھېچ كىشى بىلمەس ، ھېچ كىشى يۈكسەك كۈچ ـ قۇۋۋەت ۋە يىڭىلمەس غەيرەت ـ جاسارەتسىز ئۇل مەنزىلگە يېتەلمەس . بۇ نەسىھەتلەرگە قۇلاق سالمىغۇچى ئەي جاھىل ، ئەي نادانلىق

ئىلكىده قالغۇچى داۋاملىق ئالدىڭغا يۈرگىن ۋە خالىسى - توغرا نىيەتلىك نەسىھەتلەرگە قۇلاق سالمىغان جاھىللارنىڭ تەقدىر ئىقبالىنى كۆرگىن . » خەت شۇ يەردە ئاياغلىشىپتۇ .

شاھزادە مۇتەللىپ بىر مەھەل تۇرۇپ كېتىپ يەنە ئازراق مېڭىپ بېقىش خىيالىغا كەپتۇ ۋە ئالدىغا يۈرۈپتۇ . لېكىن ، يۈرگەنسېرى ماڭماق قىينىلىشىپ ، قۇياش نۇرىنىڭ ئوتلۇق تەپتىدە تونۇردەك قىزىپ كەتكەن تۇپراققا دەسسەش ئىمكانىيىتى بولماپتۇ . ئوتلۇق هارارەت كۆيدۈرۈپ نەپسىنى قىسىپتۇ ، ئالدىغا نۇرغۇنلىغان ئاپئاق ئاقىرىپ ، قاغجىراپ ياتقان ئادەم ئىسكىلىتلىرى ۋە سۆڭەك پارچىلىرى ئۇچراپتۇ ...

شاھزادە مۇتەللىپ ئۇنى كۆرۈپ — « نەسىھەتكە قۇلاق سالمىغۇچى جاھىللارنىڭ بۇنداق ئاقىۋىتىدىن ئىبرەت ئالماق لازىم » دېگەن ئوي بىلەن دەرھال ئارقىغا يېنىپتۇ ، لېكىن ئىلگىرىكىلەر بېرىشقا مۇيەسسەر بولالمىغان شۇ مەنزىلگە بېرىشقا ۋە نېمە هادىساتلار بارلىقىنى بىلىپ كېلىشكە بولغان ئوتلۇق هەۋەس - ئىشتىياق پۈتكۈل ۋۇجۇدىغا تاراپتۇ .

شاھزادە مۇتەللىپ نەۋكەرلىرى بىلەن شۇ يانغىنچە شەھىرى نۇراپشانغا كىرىپ توختاپتۇ - دە ، نەۋكەرلىرىنى ئارام ئېلىشقا قويۇۋېتىپ ئۆزى ئاتىسى شاھ رەھمۇتۇللاخانغا كۆرۈنۈش قىلغىلى ئوردىغا كىرىپتۇ . ئوردىدىن يانغىنىدىن كېيىن ئۇدۇل ئۇستازى مەۋلانە قەمەردىننىڭ مەدرىسىگە بېرىپ ئۇستازى بىلەن كۆرۈشۈپتۇ ۋە سەپەر سەرگۈزەشتىلىرىنى بايان قىلىپ ، ئۆزىنىڭ بىر ئامال قىلىپ جەزىرە ۋە تاغلاردىن ئۆتۈپ ، تاغ ئارقىسىدىكى زېمىننىڭ ئەھۋالىنى بىلىپ كىلىش ئارزۇسى بارلىقىنى ئېيتىپتۇ . ئۇستازى مەۋلانە قەمەردىن بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ ۋە مۇلاهىزە قىلىپ دەپتۇكى :

ـــ ئوغـلـۇم ، ئارزۇيـۇڭ ھەقـقـەتـەن دۇرۇس بـوپـتـۇ ، ئەپسـۇسـكـى تـاشـقـا ئويـۇلـغان نەسىھەتنى كۆرۈپسەن ھەم ئۇل نـەسـىـھـەتـكـە قـۇلاق سـالـمـىغۇچىلارنىڭ ئېچىنىشلىق ئاقىۋىتىنى ئۇقـۇپسەن ، ئەھۋال شۇنداق ئىكەن ، ئۇل ئارزۇيۇڭدىن كەچكىن ، ۋۇجـۇدقـا چـىـقـمـايـدىـغـان ئىش بـىلەن مەشغۇل بولۇپ ياشلىق بـاھارىـڭـنـى نـابـۇت قـىـلغۇچە ، ۋۇجۇدقا چىقىش ئىمكانى بولغان پـايدىلىق ئىشلار بىلەن شۇغۇللىنىپ ، ئەل ئۇچۇن تۆھپە يارىتقىن ، ئۇل خىزمىتىڭ بىلەن شۆھرەت قازانغىن . شاھزادە مۇتەللىپ :

ـــ ئەي مـېـھـرىـبـان ئۇستازىـم ، ئىـلـگـىرى بارغانلار ئۆز جـىـسـمـىـدىـكـى چـەكـلـىـك كۇچىگە تايىنىپ مەقسەت مەنزىلىگە يـەتـمـەكـچى بـولـغـان ، ئاقىۋەت ئۇلار مەنزىلىگە يەتمەي تۇرۇپ ، ئەجـەل زىـنـدانـىـغا مەھكۇم بولغان . مەن ئۇلارنى دوراپ تارىخىڭ ئـىـبـرەتـنـامـىـسىگە ئىسمىنى يازماقچى ئەمەسمەن . ئەي ئۇستازىم ، ئۆزلـىـرى دائىـم شـاگـىـرتلارغا « كۆڭۇل قويۇپ ئىلمىي ھېكمەت ئۆگـىـنـىـڭلار ، ئىـلـىـم ـ ھېـكـمـەت كۇچى چەكسىز ، ئۇ سىلەرنى بـەخـتـكـە ئېـرىـشـتـۇرىدۇ . مۇشكۇلۇڭلارنى ئاسان قىلىدۇ ، مۇراد مـەنـزىـلـىـنـى يـېقىن قىلىدۇ ، ھوقۇق ۋە بايلىقتىنمۇ بەكرەك پايدا يـەتـكـۇزىـدۇ ... » دەپ تـەربـىـيە قىلاتتىلە . مانا پۇرسەت كەلدى ، نـەچـچە يىللاردىن بېرى ئۆگەنگەن ئىلمىمنى ئىشقا سېلىپ ، ئۇنىڭ كـۇچ ـ قـۇدرىـتـىـنـى سـىـنـاپ باقاي ، توسالغۇلاردىن ئۆتۇشنىڭ تـەدبـىـرىـنـى قىلاي دەيمەن ، ئۆزلىرى بىر مەسلىھەت بەرگەيلا ، ـــ دەپتۇ .

ئۇستازى مەۋلانە قەمەردىن بۇ سۆزدىن سۆيۈنۈپ :

ـــ ئەي شـاگـىـرتـىـم ، ئەقـلـىـگـە باركاللا ، نەچچە يىل سىـڭدۇرگەن ئەجرىم بىكارغا كەتمەپتۇ . قەتئىي ئىرادىگە كەلگەنلا بـولـسـاڭ ، سـاڭـا ياردەملا ئەمەس ، ھەر جەھەتتىن ياردەم بېرىشكە

هازىرمەن . ھەقىقەتەن ئىلىم ـ ھېكمەتنىڭ كۆچى چەكسىز . بىز ئۇنىڭ قۇدرىتى بىلەن شۇنداق بىر مۆجىزات يارىتايلىكى سېنى مۇراد مەنزىلىگە تىنچ ـ ئامان ئېلىپ بارسۇن . شۇڭا سەۋەب بىلەن ئېچىلمىغان سىرلار بولسا ئەلگە ئايان بولسۇن ، سىر بولمىسمۇ بېرىپ كەلگىنىڭنىڭ زىيىنى يوق ، بەلكى نەزەر دائىرەڭ كېڭىيىپ قالىدۇ . ھېكمەت كۆچى ھەم ئەلگە نامايان بولىدۇ ، ـــ دەپتۇ .

شاھزادە مۇتەللىپ ئۇستازى قىلغان سۆزلەردىن تېخىمۇ ئىلھاملىنىپ ، ئەتىسلا ئىش باشلاشنى ئىلتىماس قىپتۇ ، ئۇستازى ھەم ماقۇل كۆرۈپتۇ .

ئەتىسى سەھەردىلا ئۇلار ئىشنى باشلاپ ، زامانىدا كۆرۈلۈپ باقمىغان بىر مۆجىزە يارىتىش ئۈستىدە مۇلاھىزە ۋە تەتقىقات يۈرگۈزۈپتۇ ، ئۇچ ئاي بولغاندا ئاخىر قاناتلىق ئۇچار ئاتنىڭ لايىھىسىنى پۈتكۈزۈپ چىقىپتۇ ھەم شۇ بويىچە ئىش باشلاپ ، ئۆزلىرى قول سېلىپ ئىشلەپ ، يەنە ئۇچ ئاي ئەجرى قىلغاندىن كېيىن جاپالىق مېھنەتنىڭ مېۋىسى ـــ قاناتلىق ئۇچار ئاتنى ياساپ پۈتتۈرۈپتۇ ۋە ئايدىڭ كېچىلەرنىڭ بىرىدە سىناق قىلىپ ، مۇۋەپپەقىيەت قازىنىپتۇ . ئۇلار تۈننى ئەنە شۇنداق ئۆز ئەجرىنىڭ شېرىن مېۋىسىدىن ھۇزۇرلىنىپ ، شادلىق ئىلكىدە ئۆتكۈزگەندىن كېيىن تاڭ بىلەن تەڭ تەييارلىقلىرى پۈتكەن شاھزادە مۇتەللىپ ئاتىسى ئالدىغا كىرىپ سەيلە ـ ساياھەتكە چىقىدىغانلىقىنى ئېيتىپ ئىجازەت سوراپتۇ . شاھ رەھمۇتۇللاخان قىرىق كۈنلۈك مۆھلەت بىلەن ئىجازەت قىپتۇ .

شاھزادە مۇتەللىپ ئوردا ئەھلى بىلەن خوشلاشقاندىن كېيىن ئۇستازى قېشىغا بېرىپ ، نەۋكەرلىرىگە ئەكەلدۈرگەن ئوزۇق ـ تۈلۈك ۋە بىر تۇلۇم سۇنى ئۇچار ئاتقان ئارتىپ جايلاشتۇرۇپ ، ئاندىن ئۆزىمۇ ئات ئۈستىگە چىقىپتۇ . تاشنىمۇ

مايدەك كېسىدىغان ئالماس قىلىچى بىلەن كۈمۈش ئوقلۇق ئالتۇن ياسىنى يېنىغا ئېسىپ ، ئۇستازىنىڭ دۇئاسىنى ئاپتۇ ـ دە ، كۆككە ئۆرلەپتۇ . ئۇچار ئات قاناتلىرىنى كېرىپ كۆككە ئۆرلىگەندىن كېيىن كۆزلىگەن نىشان تەرەپكە كېتىپتۇ ، نەۋكەرلەر ئاغزى ئېچىلىپ قالغان پېتى ھەيرانلىق پاتقىقىغا پېتىپ قاپتۇ .

شاھزادە مۇتەللىپ شۇ ئۇچقانچە جەرىنىڭ قېشىغا يېتىپتۇ . يەرگە قونۇپ ، ئارام ئالغاچ تاڭ ئېتىشنى كۈتۈپتۇ . ئەتىسى قۇياش ئالتۇن نۇرىنى سېپىپ ئۇنى ئويغىتىپتۇ . شاھزادە يەنە ئۇچار ئات بىلەن كۆككە ئۆرلەپ يېڭى سەپىرىنى باشلاپتۇ . سۇرئەتنى يەنىمۇ تىزلىتىپ ، تېخىمۇ ئېگىز ئۆرلەپ ، ئۇچۇپ چۈش بىلەن تەڭ تاغ قېشىغا يېتىپتۇ ۋە كۆرۈپتۇكى بۇلۇتلار قاق بىلىگە ئورالغان تاغنىڭ چوققىسىغا كۆز يەتمەس ، ئۇزۇنلۇقىغا ھەم سۆز كەتمەس ئىكەن . ئۇچار ئات بىلەن ئۆرلەپتۇ ، ئۆرلەپتۇ ، كۈندۈز ئاخىرلىشىپ تۈن پەردىسى يېيىلغان ، يۇلتۇزلار چىمىرلىشىپ ، تۇلۇن ئاي باش كۆتۈرگەن مەزگىلدە تاغ چوققىسىغا يېتىپتۇ . قاتتىق سوغۇق ۋە ھاۋانىڭ شالاڭلىقى ئۇنى بەكمۇ قىينايتۇ ، لېكىن شاھزادە زور چىدامچانلىق بىلەن ئىلگىرىلەپ ، تاغ چوققىسىدىن ئېشىپ ، تۆۋەنگە شۇڭغۇپتۇ . ئاخىر جېنى تۇمشۇقىغا يەتكەن مەزگىلدە تاڭمۇ يورۇپ ، ئۆزىمۇ تاغ كەينىدىكى يېشىل مەخمەلدەك بۇلۇق ئوت ـ چۆپ بىلەن پۈركەنگەن يايلاق ئۇستىگە يېتىپتۇ . قۇياشنىڭ ئىللىق نۇرىغا چۆمۈلۈپ ، كۈچ ـ مادارىغا كەپتۇ ۋە يەر يۈزىنى بويلاپ داۋاملىق ئۇچۇپتۇ ، ئۇچۇپتۇ ، لېكىن شۇنچە گۈزەل يايلاق قوينىدا نە بىرەر ئادەمزات نە بىرەر جانلىق مەۋجۇدات يولۇقمايتۇ . ئاپتاپ ھاۋاسى تەننى ياشارتىپ ، جانغا راھەت بېغىشلايدىغان شۇنچە گۈزەل ۋە شۇنچە كەڭرى بۇ زېمىندا بىرەر مەخلۇقاتنىڭ يوقلىقى شاھزادىنىڭ ئەقلىنى لال ۋە تىلىنى گال

قىپتۇ . نەچچە كۈنلەر ئۇچۇپتۇ ، ئۇچۇپتۇ ، لېكىن ھېچبىر غەيرىي ئەھۋال كۆرۈنمەپتۇ ، شاھزادە تېخىمۇ ئىچكىرىلەپ يۈرگەنىكەن ئاخىر ئۇنىڭغا سۇلىرى ئەينەكتەك سۈزۈك بىر كۆل يولۇقۇپتۇ . كۆل ئوتتۇرىسىدا بىر ئالتۇن تەخت ، تەخت ئۈستىدە چۈۋۈلغان سۇمبۇل چاچلار ئارىسىدا قۇياشتەك چېھرى پارلاپ تۇرغان ، سەرۋى بويلۇق بىر ساھىبجامال نازنىن ، تال ـ تال كىرپىكلىرى ئارىسىدىن تارام ـ تارام كۆز ياشلىرى سىرغىپ چىقىپ تۇرغان ھالەتتە ئۇخلاۋاتقان . نەپەس يېپەك رومىلى ، ئاپئاق يۈمران قوللىرىدا سىقىمدالغان ئەتلەس كۆينەك ، زەر باسقان دۇخاۋا جىلىتكىسى ياش بىلەن نەملەنگەن ، كۆل سۈيى ھەم ئالتۇن تەخت گىرۋىكىگە يەتكەنىكەن . ئۇل نازنىنىڭ بۇ ھالىغا بولغان ئېچىنىش ۋە ھۆسنى جامالىغا بولغان ئىشتىياق ئوتلىرى شاھزادىنىڭ پۈتكۈل ۋۇجۇدىغا تاراپتۇ . يۈرىكى سۈدەك ئېرىپ ، تەنلىرى ياپراقتەك تىترەپ توختاپتۇ . ئۆزىنى بەسلىۋېلىش ئۈچۈن بىردەم كۆزلىرىنى يۇمۇپ تۇرغانىكەن ، بىر چاغلاردا ئۇل نازنىن گۈلرەبا ئويغىنىپ ئانداق ئاھ ! ئۇرۇپتۇكى ناله ـ زارىغا ئاسمان قوشۇلۇپ يىغلاپ ، يەر ـ زېمىن لەرزىگە كەپتۇ . ھەر مەرتىۋە ئاھ ! ئۇرغاندا ئاغزىدىن چىققان ئوتلۇق ھارارەت تەپتىدە كۆل سۈيى كۈۋەجەپ قايناپ كېتىپتۇ .

شاھزادە مۇتەللىپ تاقەت قىلالماي :

ـــ ئەي نازىنىن دىلغىكار ، بولدى بەس ، ئەمدى ناله ـ زار قىلىسىڭىز ۋۇجۇدۇم ئېرىپ كۆل سۈيىگە قوشۇلۇپ كېتەر ، يەنە ئاھ ئۇرسىڭىز جىسمىم كۆيۈپ كۈل بولۇپ كېتەر ، چىدارغا ماجالىم قالمىدى ، ھالىمغا رەھىم قىلىڭ ، ئاھ ـ زارىڭىزنى توختىتىڭ ، ـــ دەپ خىتاب قىپتۇ .

ئۇل بىچارە يىگانە دەۋران بۇ ئاۋازدىن چۆچۈپ ، ھەيقىپ

ئورنىدىن تۇرۇپتۇ . ۋە كۆل قېشىدا ئۇچار ئات ئۈستىدە تۇرغان قامىتى شەمشاد كەبى ، قوشۇما قاشلىرى ئاستىدىكى ئوتلۇق كۆزلىرى ئىنتىزارلىق ئىلكىدە ئۆزىگە تەلپۈنۈپ تۇرغان ، ھۆسنى جامالىدىن نۇر يېغىپ تۇرغان نەۋقىران بىر يىگىتنى كۆرۈپتۇ - ده ، ھەيرانلىق ئىلكىدە ئۈنچىدەك چىشلىرى بىلەن گىلاس رەڭلىك لەۋلىرىنى چىشلىگەنچە تۇرۇپ قاپتۇ . خېلى ۋاقىتتىن كېيىن ئېسىگە كېلىپ :

ــ مەرھابا ! ئەي نىجاتلىق بەخش ئەتكۈچى غەيۇر پەلۋان ، مەيلى كىم بولۇڭكى مېنى بۇ ئازاب دەشتىدىن ئېلىپ كەتكىن ، ھاياتلىق گۈلۈمنى ئىبلىسنىڭ چاڭگىلىدىن قۇتۇلدۇرغىن ... دەپتۇ ۋە ئۆزىنى تۇتالماي كۆز ياشلىرىنى راۋان قىلىپ ، ئاھ - زارىنى كۆككە يەتكۈزۈپتۇ . شاھزادە مۇتەللىپمۇ ئۆزىنى باسالماي ، ئۇچار ئاتتىن سەكرەپ چۈشۈپ ، ئۆزىنى كۆل تەرەپكە ئېتىپتۇ . لېكىن ، كۆل يۈزىگە قاراپ بىر قەدەممۇ دەسسىيەلمەپتۇ ، بىر خىل سېھرىي كۈچ كەينىگە تارتقاندەك بولۇپ ، زادىلا ئىلگىرىيەلمەپتۇ . شۇ زامان ھەم يەر يۈزىدىكى ھەر بىر گىياھ بىردىن زەھەرلىك يىلان - چايان ، دۆ - ئۆمۈچۈكلەرگە ئايلىنىپ ، شاھزادە تەرەپكە يامراپ كەپتۇ . شاھزادە چاقماقلىق بىلەن ئۇچار ئاتنى مىنۋېلىپ ، كۆككە ئۆرلەپتۇ ، پۈتلىرىغا يامىشۋالغانلىرىنى قىلىچ بىلەن چاناپ يوقىتىپتۇ . كىيىملىرى قىلىن بولغىنى ئۈچۈن ھېچبىر زىيان - زەخمەتكە ئۇچرىماپتۇ ، زېمىننى بولسا مىغلداپ يۇرگەن سان - ساناقسىز يىلان - چايان ، دۆ - ئۆمۈچۈكلەر پۈركىۋېلىپ ، ھاۋانى زەھەرلىك بۇس - تۇمان قاپلاپتۇ . شاھزادە بارغانسېرى ئېغىز ئۆرلەپ ئاخىر خەتەردىن قۇتۇلۇپتۇ ، پەسرەك لەيلەپ تۇرغان بىر ئاق بۇلۇت ئارىسىدا ئۇچار ئاتنى مۇئەللەق توختىتىپ ، پەسكە نەزەر سالغانىكەن . يىراقتىن زېمىننى قاپساپ كېلىۋاتقان دەھشەتلىك قارا

قۇيۇننى كۆرۈپتۇ . قۇيۇن ھېلىقى كۆل لېۋىگە كېلىپ توختاپ ، بىردىنلا چاچلىرى يىلان - چايانلاردىن ئۆرۈلگەن ، ئۇرىدەك كۆزلىرىدىن ئوت ، موريدەك بۇرنىدىن دۇت يىنىپ ، كالچايغان ئاغزىدىن قان تېمىپ ، چىشلىرى خەنجەردەك ھىڭگىيىپ تۇرغان ، يەتتەباشلىق ، ۋەھشي تەلەتلىك بىر مەخلۇقنى كۆرۈپتۇ . ئۇنىڭ تۇرقىغا قاراپ قورقۇنچاقلارنىڭ جېنى چىقار ئىكەن ، باتۇرلارنىڭ ھەم ۋۇجۇدى قورقۇنچ ئىلكىدە تىترەر ئىكەن . ئۇنىڭ دەھشىتىدىن قۇياشمۇ ئۆزىنى بۇلۇتلار قوينىغا ئېتىپتۇ . ۋەھشي تەلەتمدىن شاھزادە مۇتەللىپمۇ ئەيمىنىپ كۆزىنى ئەپقېچىپتۇ .

ئۇل مەخلۇقات كەلگەنچە كېلىپ ، يەتتە تىللىق يىلان قامچا بىلەن ئۇل نازىنىن دىلبەرنى بىرلا ئۇرغانكەن ، نازۇك تېنى سەككىز پارە بولۇپ ، قانلىرى ھەريان مارجاندەك چاچراپتۇ ، كۆل سۇيى قانغا بويىلىپتۇ . يالماۋۇز مەخلۇق ئۇل نازىنىن بىچارىنى شۇنداق ئازابلاپ ، نەچچە قېتىم پارچىلاپ ، نەچچە قېتىم ئەسلىگە كەلتۈرۈپتۇ . لېكىن ، ئۇل نادىر دەۋران لەۋلىرىنى مەھكەم چىشلەپ ، ئازابقا بەرداشلىق بېرىپ ، يالماۋۇزنىڭ سوراق - سوئاللىرىغا زادىلا جاۋاب بەرمەپتۇ . بۇلاقتەك كۆزلىرىمۇ گويا قۇرۇپ كەتكەندەك تامچە ياش چىقارماپتۇ . بەلكى نەپرەت ئۇچقۇنلىرىنى چاقنىتىپ ، قەھرى بىلەن دۇشمىنىگە قادىلىپ تۇرۇپتۇ . ئاپئاق ئاقىرىپ كەتكەن چېھرىنى غەزەپ بۇلۇتلىرى قاپلاپتۇ ، شاھزادە مۇتەللىپنىڭ سەۋر قاچىسى يېرىلىپ ، ئالماس قىلىچىنى يالىڭاچلاپتۇ ، شىددەت بىلەن پەسكە شۇڭغۇپ ، قامچىسىنى پۇلاڭلىتىپ ، ئۇرۇشقا تەمشىلىپ تۇرغان يالماۋۇزنىڭ بېشىغا ئۇرۇپتۇ ، يالماۋۇزنىڭ بىر بېشى توڭ سويمىدەك ئۇزۇلۇپ ، بىر يانغا دۇمىلاپ چۈشۈپتۇ . قاپقارا مۇدھىش قانلىرى ھەر يان چاچراپتۇ ، يالماۋۇز ئاغرىق دەستىدىن ئەس - ھوشىنى يوقىتىپ

دەرھال دەھشەتلىك قويۇنغا ئايلىنىپ بىر يانغا قېچىپتۇ ، تېزلا كۆزدىن غايىب بوپتۇ ، شاھزادە مۇتەللىپ ئۇنى قوغلاپ يېتەلمەي كەينىگە يېنىپ كۆل ئۈستىدە مۇئەللەق توختاپتۇ . يىگىلا قىيناق ئازابىدىن قۇتۇلۇپ ، نىمجان ھالغا كېپقالغان نازنىن ئۇنىڭغا قاراپ :

ــ ئەي باتۇر يىگىت ، ھالىمنىڭ نېچۈنلىكىنى كۆردىڭىز ، يالماۋۇز ھوشىنى تېپىپ ، قايتىپ كەلسە ، سىزنىمۇ سېھرىي بىلەن مەندىن ئوسال ئەھۋالدا قالدۇرار ، مىڭ خىل ئازابلار ، مۇشۇ پۇرسەتتە بۇ يەردىن كېتىڭ ، ھەر ئىككىمىز تەڭ ئازابلانمايلى ... دەپتۇ

شاھزادە مۇتەللىپ دەپتۇكى :

ــ ئەي نادىرە دەۋران ، سىزنى يەنە زۇلۇم قامچىسى ئاستىغا تاشلاپ كېتىشكە ئەسلا كۆڭلۇم ئۇنىماس ، قولۇڭىزنى بېرىڭ ، سىزنىمۇ ئۇچار ئاتقا چىقىرىۋالاي ، بىرلىكتە يىراقلارغا كېتىپ ، يالماۋۇزدىن قۇتۇلايلى .

ئۇل نازنىن گۈلرەبا يەنە ئىزتىراپ بىلەن ئېيتىپتۇ :

ــ ئەي باتۇر يىگىت ، سېھىر بىلەن بۇ تەختكە بەند قىلىنغانمەن . مېنى قۇتقۇزمەن دەپ ھايال بولسىڭىز يالماۋۇزنىڭ چاڭگىلىغا چۈشۈپ قالمىسىز تېز كېتىڭ .

لېكىن ، شاھزادە مۇتەللىپ تىلسىمنى يوقىتىپ ئۇنى ئېلىپ كېتىش ياكى يالماۋۇز بىلەن ئېلىشىپ كۆرۈش پىكىرىدە چىڭ تۇرۇۋېتىپتۇ . ئۇل نازنىنى بىئىلاج دەپتۇكى :

ــ خەير ، سۆزۈمنى ئاڭلىمىدىڭىز ، شۇنداقتىمۇ سىناپ باقايلى . ۋاقىت يار بەرسە مەقسەتكە يېتىپ قالساق ئەجەب ئەمەس ، ئەگەر يالماۋۇز كېپقالسا تېزرەك ئۆزىڭىزنى چەتكە ئېلىشقا ھازىر بولۇپ تۇرۇڭ . ئاندىن ئۇ بىر قىچقارغانكەن ، قاياقتىندۇر

بىر توپ ئاق كەپتەر ئۇچۇپ كېلىپ ، كۆل ئۈستىدە ئايلىنىشقا باشلاپتۇ . ئۇل ئاي يۈزلۈك كۆلىنى ئىشارە قىلغانىكەن . ئۇلار ئۆزلىرىنى كۆلگە ئېتىپ ، قاناتلىرى بىلەن كۆل سۈيىنى ئۇرۇپ ، قىرغاقتا چېچىشقا باشلاپتۇ . چېچىپتۇ ، چېچىپتۇ ، ئاخىر كۆل سۈيى قۇرۇپ ، ئاستىدا تىنىمسىز پىلتىڭلاپ تۇرغان يىگىنەك بىر كىچىك بېلىق كۆرۈنۈپتۇ . ئۇل ئاي يۈزلۈك دىلبەر بېلىقنى كۆرىستىپ :

— ئەي باتۇر يىگىت ، ئاشۇ كىچىك بېلىق يوقىتىلسا مەنمۇ تىلسىم بالاسىدىن قۇتۇلىمەن . ئەپسۇسكى ، كۆل تېگى دەسسىگەن كىشىنى ئۆزىگە تارتىپ كېتىدۇ . ئوق بىلەن ئېتىپ ، دەل تەككۈزمىسىڭىز ئۆزىڭىز هالاك بولىسىز ، ئۇنى ئاتماق بەكمۇ مۇشكۈل ، نەچچە مەرگەن ئۇنى ئاتالماي هالاك بولغان ، — دەپ ئۇنىڭ ئەھۋالىنى بايان قىپتۇ هەم شاهزادە مۇتەللىپنى تەۋەككۈل قىلماسلىققا دەۋەت قىپتۇ .

شاهزادە مۇتەللىپ ئۇندىمەي ئالتۇن ياغا كۈمۈش ئوقىنى بەتلەپ كىچىك بېلىقنى نىشانلاپتۇ ، لېكىن كىچىك بېلىق بىر دەقىقىمۇ توختىماي پىلتىڭلاپ تۇرغاچقا ئېتىش ئىمكانىيىتى بولماپتۇ . شۇ ئاردا يىراقتىن قارا قۇيۇننىڭ شەپىسى ئاڭلىنىپتۇ ، شاهزادە مۇتەللىپ ئالدىراپ قىلىپ ، بېلىقنىڭ هەربىكەت يۆنۈلۈشىنى پەملەپ تۇرۇپ ، كۆزنى يۇمۇپ ئاچقۇچە ئارىلىقتا نىشانلاپ ، ئوقنى قويۇۋەتكەنىكەن . دەل بېلىقنىڭ قۇيرۇقىغا قادىلىپتۇ . شۇنىڭ بىلەن تەڭ گۈلدۇر ـ قاراس قىلىپ ، تەخت ئاغدۇرۇلۇپ ، يەر ـ زېمىن تەۋرەپ كېتىپتۇ . زەهەرلىك يىلان ـ چايانلارمۇ يوقىلىپ ، بىپايان چۆل ـ جەزىرە نامايان بوپتۇ ، ئۇل نازىنىن دىلبەر بولسا يالماۋۇزنىڭ سېھرىي كۈچىدىن قۇتۇلۇپ ، دەرهال ئاق كەپتەرگە ئايلىنىپ كۆككە پەرۋاز قىپتۇ ۋە :

ــ ئەي باتۇرلارنىڭ سۇلتانى ، بۇ يەردىن تېز ئايرىلىڭ ، يالماۋۇز كېلىۋاتىدۇ ، قولىغا چۇشۇپ قالمايلى ، مەن سىزنى ئىزدەپ تېپىپ ، ياخشىلىقىڭىزغا جاۋاب قايتۇرىمەن ، ــ دەپتۇ ـ ده ، ھەمراھلىرى بىلەن قوشۇلۇپ ، چاقماق تېزلىكىده ئۇچۇپ كېتىپتۇ . شاھزاده ھەم ئۇچار ئات بىلەن كۆككە ئۆرلەپتۇ . لېكىن ، شۇ مىنۇتنىڭ ئۆزىده يالماۋۇزمۇ يېتىپ كېلىپ ، يەتتە تىللىق زەھەرلىك قامچا بىلەن ئۇنى ئۇرۇپتۇ . شاھزاده مۇتەللىپ ئالماس قىلىچى بىلەن قامچىنى توسۇپ پارە ـ پارە قىلىۋېتىپتۇ . غەزىپى تېخىمۇ ئۆرلىگەن يالماۋۇز ئوت پۇركۇپ شاھزادىنى كۆيدۇرمەكچى بولغانىكەن ، شاھزاده ئۆزىنى چەتكە ئېلىپ ئامان قاپتۇ . يالماۋۇز بىر تال چېچىنى ئۆتكۇر قىلىچقا ئايلاندۇرۇپ ، شاھزاده مۇتەللىپ بىلەن شۇنداق دەھشەتلىك سوقۇشۇپتۇكى ، ئاسمان ـ زېمىن لەرزىگە كېلىپ ، گۇلدۇرماما ـ چاقماق ساداسى ئالەمنى بىر ئاپتۇ ، شاھزاده مۇتەللىپ زور جاسارەت بىلەن سوقۇشۇپ ، يالماۋۇزنىڭ يەنە بەش كاللىسىنى ئۇزۇپ تاشلاپتۇ . بىر بېشى بىلەن قالغان يالماۋۇز قەھرى بىلەن ئەپسۇن ئوقۇپ ، شاھزادىگە قولىنى شىلتىغانىكەن ، شاھزاده مۇتەللىپنىڭ جسمى تاشقا ئايلىنىپ قاپتۇ ، ئۇچار ئات بولسا ئۇدۇلىغا ئۇچۇپ كېتىۋېرىپتۇ . يالماۋۇز بولسا ئۇنى قوغلىماي ئۆز ماكانىغا جاراھىتىنى داۋالاش ئۇچۇن كېتىپتۇ .

ئەلقىسسە ، سۆزنى ئاق كەپتەرگە ئايلىنىپ ئۇچۇپ كەتكەن ساھىبجامالدىن ئاڭلىغايمىز . بۇ قىز بىر ھەمراھىنى بۇلۇتلار ئارىسىدا شاھزادىنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىشقا قالدۇرۇپ ، ئۆزى باشقىلار بىلەن پەرۋاز قىلغان پېتى نۇرغۇن مۇساپىنى بېسىپ قىرىق كۈندىن كېيىن بىر شەھەر ئۇستىگە يېتىپتۇ . شەھەر سېپىلىنىڭ بىر خىشى ئالتۇن ، بىر خىشى كۈمۈشتىن بولۇپ ،

شەھەر ئىچىمۇ ئاجايىپ ياسداق ئىكەن . كەپتەرلەر ئۇدۇل شاھ ئوردىسىغا قونۇپ ، بىرلا سىلكىنىش بىلەن قىرىق تەن ساھىبجامال قىزغا ئايلىنىپتۇ . ئارىدىن يۇلتۇزلۇق ئاسماندىكى تولۇن ئايدەك ئۆز گۈزەللىكى بىلەن بارچە قىزلاردىن پەرقلىنىپ تۇرغان ئۇل نازىنىن ئايرىلىپ چىقىپ شاھ قەسرىگە قاراپ پەرۋانىدەك ئۆزىنى ئېتىپتۇ ، ئۇنى كۆرگەن ئاپئاق ساقاللىق مويسىپت پادىشاھ ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ :

— ئاھ ! قىزىم ئايپەرى ، ئامانمۇ سەن ؟ — دەپ كۆز ياشلىرىنى راۋان قىلىپ ، كەك قۇچاق ئېچىپتۇ . ئۇل نازىنىن ماھىروي ھەم ئۆزىنى ئۇنىڭ قوينىغا ئېتىپ ـ ئامانمۇ سەن ؟ شاھ ئاتا دېيىش بىلەن تەك خۇشاللىق ياشلىرى باھار يامغۇرىدەك تۆكۈلۈپتۇ ، شاھ بىلەن قىزى شۇ تەرىقىدە يىغا ـ زارە قىلىشىپ شادلىق ياشلىرىنى تۆكۈشۈپ دەردى ـ ئەھۋالىنى بايان قىلىشىپتۇ . بەخت تۇيغۇسى ئىچىدە كۈننى كەچ قىپتۇ ، لېكىن مەلىكە ئايپەرى يولغا قاراپ زادىلا ئارام تاپالماپتۇ ، ئەتىسى تاڭ بىلەن تەك كۆكتىن بىر ئاق كەپتەر شۇڭغۇپ چۈشۈپ ، گۈل يۈزلۈك بىر قىزغا ئايلىنىپ ، مەلىكە قەسرىگە كىرىپتۇ ۋە ھاسراشتىن ئۆپكىسى ئاغزىغا تىقىلغان ھالدا دۇدۇقلاپ تۇرۇپ ، ئۇل يىگىتنىڭ تاشقا ئايلىنىپ قېلىپ ، ئۇچار ئات بىلەن بىر تەرەپكە كېتىپ قالغىنى ، يالماۋۇزنىڭ بەش كاللىسىدىن ئايرىلىپ ، يەر ئاستى ماكانىغا قايتقىنىنى بايان قىپتۇ . بۇ سۆزلەرنى ئىشىتىپ ، مەلىكىنىڭ قەلبى ھەسرەت ئىلكىدە ئۆرتىنىپتۇ ۋە ئالدىراپ شاھ ئاتىسى ئالدىغا كىرىپ ئەھۋالنى بايان قىپتۇ :

شاھ دەپتۇكى :

— ئەي جىگەر پارەم ، ئۇل مەردانە يىگىتنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن بارلىقىمىزنى پىدا قىلساقمۇ ئەرزىگەي ، ياخشىلىققا

ياخشىلىق قايتۇرماق زۆرۈردۇر . قېرى جېنىمنى بولسىمۇ ئالىقانغا ئېلىپ يالماۋۇز بىلەن ئېلىشاي ، نۇسرەت يار بولسا يالماۋۇزنى يېڭىپ بىر پىيالە قېنىنى ئېلىپ كېلەي ، يىگىتنىڭ تاشقا ئايلانغان جىسمىغا چاچساق ئەسلىگە كېلەر ، مەگەر كۈچۈم يەتمەي ، بۇ يولدا جاندىن جۇدا بولسامۇ ئارمانسىز كېتەرمەن ، بۇنىڭغا كۈرمىڭ رازىدۇرمەن . سەن تەختىمگە ئولتۇرۇپ ، پەرىلەرگە باش بولغىن . لېكىن ئايپەرى :

— ئەي كەرەمىلىك شاھ ئاتا ، ئالدىنقى قېتىممۇ مېنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن دەپ يالماۋۇز بىلەن ئېلىشىپ ، كۆپ ريازەت چەكتىڭىز ، نۇرغۇن لەشكەر چىقىم بولۇپ ، ئۆزىڭىزمۇ زەخمىلەنگەنىدىڭىز ، يالماۋۇز ئالتە بېشىدىن ئايرىلىپ ، تېخىمۇ ۋەھشىيلەشتى ، يەنە بارسىڭىز ئامان قايتىشىڭىزغا كۆزۈم يەتمەس . سىزدىن ئايرىلىپ ياشاش مەن ئۈچۈن بىئىمكاندۇر ، سەۋر قىلىڭ ، باشقا بىر ئىلاج قىلايلى ، — دەپ يولدىن توسۇپتۇ ۋە زار - زار يىغلاپ ، زادىلا يول بەرمەپتۇ . شاھ بۇ ھالەتكە تاقات قىلالماي ، مەلىكە ئايپەرىنىڭ كۆز ياشلىرىنى سۈرتۈپ تۇرۇپ دەپتۇكى :

— ئەي كۆز نۇرۇم قىزىم ، كۆز ياشلىرىڭنى كۆرەرگە تاقىتىم يوقتۇر . بولدى بەس ، سۆزۈمنى ئاڭلا ، ئۇل مەردان يىگىتنىڭ قۇتقۇزماي تۇرۇپ ، ھېچبىرىمىز گە كۆڭۈل ئارامى بولماس ، قۇتقۇزۇشنىڭ ياخشى تەدبىرى بولسا ئېيتقىن ، بولمىسا ماڭا يول بەرگىن .

مەلىكە ئايپەرى شۇ چاغدىلا كۆز يېشىدىن توختاپ :

— ئەي شاھ ئاتا ، ئاۋۋال يىگىتنىڭ تاشقا ئايلانغان جىسمى بىلەن ئۇچار ئاتنىڭ قەيەرلەردە يۇرگىنىنى بىلەيلى ۋە ئۇنى قايتۇرۇپ كېلەيلى . بولمىسا بىرەر تاغقا سوقۇلۇپ نابۇت بولار ، ياكى بىرەر ۋەھشي دىۋە - پەرىنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالار . ئۇنى

قايتۇرۇپ كەلگەندىن كېيىن ئاندىن مەسلىھەت بىرلە بىر ئىش قىلايلى ، ــ دەپتۇ .

شاھ بۇ سۆزنى ماقۇل كۆرۈپ ، سەردارلىرىدىن بىرىنى ئەۋەتمەكچى بولغانىكەن ، مەلىكە ئايپەرى ئۇنىماي ئۆزى يولغا چىقماقچى بوپتۇ . ئۇلار شاھ خەزىنىسىدىكى ئەينىكى جاھانناما‌گە قاراپ ، شاھزادە مۇتەللىپنى ئىزدەپتۇ . بىر مەھەلدىن كېيىن دىۋىلەر شەھرى تەرەپكە قاراپ ئۇچۇپ كېتىۋاتقان ئۇچار ئاتنى كۆرۈپتۇ ، مەلىكە ئايپەرى ئەندىشە ئىچىدە يۈرىكى سۇ بولۇپ ، بىرلا تولغىنىپ ئاق كەپتەرگە ئايلىنىپتۇ ـ دە ، چاقماق تېزلىكىدە كۆككە پەرۋاز قىپتۇ ، ئارقىدىن قىرىق كېنىزىكى ھەم ئاق كەپتەرگە ئايلىنىپ قوغلاپ ئۇچۇپتۇ . ئۇلار ئۇچۇپتۇ ، ئۇچۇپتۇ ... ئۇچ كېچە ـ كۈندۈز بار كۈچى بىلەن ئۇچۇپ ، دىۋىلەر شەھرى يېنىغا يېتىپتۇ ۋە كۆرۈپتۇكى دىۋىلەر ئۇچار ئاتنى كەمەن تاشلاپ تۇتۇۋېلىپ ، قاناتلىرىنى يىغىپ شەھەرگە ئېلىپ كىرىپ كېتىۋاتقانىكەن . مەلىكە ئايپەرى ھاۋادىن توختاپ تۇرۇپ پەردىسىنىڭ يېيىلىشىنى كۈتۈپتۇ . ئالەم قاراڭغۇلۇقتا چۆمگەن زامان دىۋىلەرنىڭ شەھرىگە چۈشۈپ ، ئۇچار ئاتنى ئىزدەپتۇ ۋە ئاخىر دىۋىلەر شەھرىنىڭ خاس قەسرىدىن تېپىپتۇ . ئۇن دىۋە ئۇنى ئارىسىغا ئېلىپ ياتقانىكەن ، پەرىلەر ئەسلىگە كېلىپ ، ئۇچار ئاتنىڭ قاناتلىرىنى بوشىتىپ ئېلىپ ماڭغانىكەن ، ئۇچار ئاتنىڭ قاناتلىرىدىن چىققان سادا دىۋىلەرنى غەپلەت ئۇيقۇسىدىن ئويغىتىۋېتىپتۇ ، مەلىكە ئايپەرى ئۇن نەچچە ھەمراھىغا ئۇچار ئاتنى قوغداپ ئېلىپ كېتىشنى تاپىلاپ ، ئۆزى قالغانلار بىلەن بىللە دىۋىلەر بىلەن تۇتۇشۇپتۇ ، بىر تالدىن چاچلىرىنى يولۇپ ، قىلىچقا ئايلاندۇرۇپ ، دىۋىلەر بىلەن قاتتىق سوقۇشۇپتۇ ، ۋە بىرىنى قويماي قىرىۋېتىپتۇ ، لېكىن شۇ پەيتتە مالىمانچىلىقتىن چۆچۈپ

ئويغانغان دئوىلەر شاھى لەشكەرلىرىنى باشلاپ چىقىپ پەرىلەرنى قورشاپ ئاپتۇ ۋە بۇ ساھىبجامال نازىنىنلارنى تىرىك قولغا چۈشۈرۈش ئۈچۈن ھەر تەرەپتىن لەشكەرلىرىنى تەڭ ھۇجۇمغا ساپتۇ . قاتتىق جەڭلەر بولۇپ نەچچە يۈزلىگەن دئوىلەر بېشىدىن ئايرىلىپ ، نەچچە يۈزلىگەن دئوىلەر ياردار بولۇپ ، ئاخىر پەرىلەرنى ھالسىزلاندۇرغاندىن كېيىن كەمەن تاشلاپ تۇتۇپ ئاپتۇ ، بىر نەچچە پەرىلا ئۆزىنى تېز چەتكە ئېلىپ ئاق كەپتەرگە ئايلىنىپ كۆككە پەرۋاز قىپتۇ . ۋە ئۈچار ئاتنى ئېلىپ كېتىۋاتقانلارغا يېتىشىپ ئۆز شەھرىگە قونۇپتۇ ، ئوردا ئىچىدە جاھانناما بىلەن ھەممە ئەھۋالنى كۆرۈپ تۇرغان پەرىلەر شاھى ئىسمەتۇللاخان چاچ ـ ساقاللىرىنى يۇلۇپ ، ناله ـ زارىنى كۆككە يەتكۈزۈپتۇ ، ۋەزىرلەر يىغىلىپ تەسەللى بېرىپتىيۇ ، لېكىن كار قىلماپتۇ .

شاھ ئىسمەتۇللاخان ئۈچار ئاتنى مەخپىي خەزىنىدە ياخشى ساقلاشنى خەزىنىچىگە بۇيرۇپ ، ئۆزى بار لەشكىرىنى يىغىپتۇ ۋە مەلىكە ئايپەرىنى قۇتقۇزۇش ئۈچۈن ، دئوىلەر شەھرىگە قاراپ ئاتلانماقچى بوپتۇ ، لېكىن شۇ ئاردا دانا ۋەزىرلىردىن بىرى ئالدىغا چىقىپ تەزىم ـ تەۋەززۇ بىلەن :

ـــ ئەي شاھى زامان ، ئۇشبۇ لەشكەر بىلەن دئوىلەر شەھرىگە تېگىپ ئېرىشمىكىمىز مەغلۇبىيەتنىك ئاچچىق مېۋىسىدىن ئۆزگە بولماس ، مەلىكىنى قۇتقۇزۇش ئىمكانى قالماس . ئاچچىقلىرىغا ھاي بەرسىلە ، دئوىلەر شەھرى مۇستەھكەم قەلئەدۇر ، لەشكىرى بىزىڭكىدىن ئۈچ باراۋەر ئارتۇقتۇر ، ھازىر بارماق تۇخۇمنى تاشقا ئۇرغاندەك بولار ، ئاندا مەلىكىمۇ دئوىلەر قولىدا مەڭگۈلۈك تۇتقۇن بوپ قالار . بىر مەزگىل كۈچ توپلايلى ، تەييارلىقنى پۈختا قىلايلى . ئاندىن تىگىش قىلساق خۇدا نۇسرەت

ئاتا قىلسا ئەجەب ئەمەس ، ــ دەپ ئۆز مەسلىھىتىنى ئوتتۇرىغا قويۇپتۇ . شاھ ئىسمەتۇللاخان ئۆز ئەھۋالىنىڭ ناچارلىقىنى ئويلاپ ، بېشىنى تۆۋەن ساپتۇ . ھەسرەت ياشلىرىنى تۆكۈپتۇ ، يەنە شۇ ئاردا بىر ۋەزىرىمۇ ئوتتۇرىغا چىقىپ :

ــ ئەي ! شاھىنشاھىم ، ۋاقتىنى كەينىگە سۈرىۋەتسەك مەلىكىگە كۆپ دىشۋار چىلىقلار يېتەر . ئىلگىرى قوشنا ئەل شاھى ئىززەتۇللاخان ئۆز ئوغلى شاھزادە مۇھىدىن ئۈچۈن مەلىكىمزنى سوراپ ئەلچى ئەۋەتكەنىدى ، ئۇل چاغدا مەلىكە بالىخ بولمىغىنى ئۈچۈن ئەلچىنى ئۆزرە ئېيتىپ قايتۇرغانىدۇق . شاھزادە مۇھىدىن مەلىكىگە ئاشىق ئىمىش . مەلىكەم ھەم ئۇنىڭغا مايىل ئىمىش ، ئۇلاردىن ھەمدەم بولماقنى تەلەپ قىلساق بەلكىم مەلىكە ئۈچۈن بولسىمۇ ھەمدەم بولۇر ، ئىككى ئەل لەشكىرى بىرلەشسە دۈشمەنلەر ئۈستىدىن زەپەر قۇچقاي ، ــ دەپ ئۆز مەسلىھىتىنى ئوتتۇرىغا قويۇپتۇ . شاھ ئىسمەتۇللاخان خۇرسەن بولۇپ ، نۇرغۇن سوۋغا ـ سالام بىرلە شاھ ئىززەتۇللاخان ھۇزۇرىغا ئەلچى ئەۋەتىپتۇ .

ئەلچىلەر شاھ ئىززەتۇللاخان ھۇزۇرىغا يېتىپ بارغىنىدىن كېيىن ئالىي ھۆرمەت ئېھتىرام بىرلە ئۆز مۇددىئالىرىنى بايان قىپتۇ ، شاھ ئىززەتۇللاخان ۋەزىرلىرى بىلەن كىڭەش قىلىپ ، ـ دەۋرىگە زەربە بېرىپ ، مەغلۇبىيەت شارابىنى تېتىپ قويمىغاندا پەرىلەر نەسلىنى كۆزگە ئىلماس بولۇر ، ئارىمىزدا بىرلىك يوقلىقىنى بىلسە بىزگە ھەم زورلۇق ئىشلىتۇر . كېيىنكى ئاپەتنى كۆزدە تۇتۇپ بولسىمۇ بار كۈچىمىز بىلەن ھەمدەم بولماق كېرەك ، ئىلگىرىكى خاپىلىقلارنى ئۇنتۇش لازىم ، ــ دېگەن قارارغا كەپتۇ . ۋە شۇل زامان شاھزادە مۇھىدىننى بار لەشكىرىگە سەردار قىلىپ ، شاھ ئىسمەتۇللاخانغا ھەمدەم بولۇش ئۈچۈن يولغا ساپتۇ . شاھزادە مۇھىدىن تېزدىن ئاتلىنىپ ، بىر نەچچە كېچە ـ كۈندۈزلۈك

سەپەردىن كېيىن شاھ ئىسمەتۇللاخاننىڭ شەھرىگە يېتىپتۇ ، شەھەر ئەھلى ئالدىغا چىقىپ قىزغىن كۈتۈۋاپتۇ.

ئاندا ئىسمەتۇللاخان كاتتا ھەشەم بىلەن شاھزادە مۇھىددىن شەرىپىگە زىياپەت بەرگەندىن كېيىن ، تەييارلىقى پۈتۈپ ، ئاتلىنىشقا ھازىر تۇرغان بارچە لەشكىرىنى ئۇنىڭ ئىختىيارىغا تاپشۇرۇپ ، ئۇمىدۋار تىلەكلىرى بىلەن جەڭگە ئۇزىتىپتۇ .

شاھزادە مۇھىددىن پەرى لەشكەرلىرى بىلەن ئۇچقاندەك ئىلگىرىلەپ ئاخىر كۆزلىگەن مەنزىلگىمۇ يېتىپتۇ ، مەلىكە ئايپەرى ئۇچۇن شۇنداق باتۇرلۇق كۆرسىتىپتۇكى ، جەڭدە دۈشمەن ئەڭ كۆپ توپلاشقان يەرگە ئۆزىنى ئۇرۇپتۇ ، ئالدىغا توغرا كەلگەن دۈشمەندىن ھېچبىرى ئامان قالماپتۇ ، يولىنى توسۇشقا ھەم ھىچكىم جۈرئەت قىلالماپتۇ . پەرى لەشكەرلىرى ھەم ئۆز سەردارىدىن رىغبەت ئېلىپ ، غەيۇرانە جەڭ قىپتۇ ۋە قانلىق جەڭلەردىن كېيىن ئاخىر دۈشمەن ئۇستىدىن زەپەر قۇچۇپ ، شەھرىنى ئىشغال قىپتۇ . دۈشمەن شاھى ئامالسىز ئۆزى كېلىپ سۇلھى تەلەپ قىلىپ ، مەلىكە ئايپەرى ۋە ئۇنىڭ كېنىزەكلىرىنى قۇيۇپ بېرىپتۇ . مەلىكە ئايپەرىنى ساق - سالامەت كۆرگەن شاھزادە مۇھىددىن دۈشمەن شاھىنى ئەپۇ قىلىپ ، لەشكىرىنى يىغىپتۇ ، مەلىكە ئايپەرى بىلەن بىللە ئۆز شەھرىگە يېنىپتۇ .

شاھزادە مۇھىددىن مەلىكە ئايپەرنىڭ تولغان ھۆسن - جامالىنى كۆرگەندىن كېيىن ئىلگىرىكى ئىشق - پىراقى تېخىمۇ ئۇلغىيىپ شاھ ئىسمەتۇللاخانغا يەنە ئەلچى قويۇپ ، مەلىكە ئايپەرى بىلەن توي قىلىش ئىلتىماسىنى بايان قىپتۇ ، شاھ ئىسمەتۇللاخان باشلىق جەمئىي ئوردا ئەھلى بۇ ئىلتىماسنى مەقبۇل كۆرۈپتۇ . ئەمما ، مەلىكە ئايپەرى شاھزادە مۇھىددىنىڭ ئالدىغا بېرىپ :

ـــ ئەي شاھزادەم ياخشىلىقچا ياخشىلىق بىلەن جاۋاب

قىلماق مەردلىكنىڭ جۇملىسىدىندۇر ، ھەممىتىگە كۆپ مىننەتدارمەن ھەم ئەمرىگە ئۆتۈشكە رازىمەن . بىراق ، تەلىپىم شۇكى توي مەرىكىمزنى بىر مەزگىل كېچىكتۈرسەك ، ئۇشبۇ پۈرسەت ئىچىدە مېنى يالماۋۇزنىڭ ئىپلاس قولىدىن ئازاد قىلىپ ئۆزى تاشقا ئايلىنىپ قالغان باتۇر يىگىتنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ئامالىنى قىلسام ... ، ــ دەپ كەچمىشلىرىنى ، مەقسەت ـ مۇددىئالىرىنى بايان قىپتۇ . شاھزادە مۇھىدىن ماقۇل كۆرۈپ :

ــ ئەي گۈزىلىم ، سۆزۈڭ ئورۇنلۇق ، ئۇل مەردۇ ـ مەردانىڭ ساڭا قىلغان ياخشىلىقى ماڭا قىلغانغا باراۋەردۇر . بۇ ئىشنى ئۆزۈم ۋۇجۇدقا چىقارغايمەن ، ــ دەپ خىزمەت كەمىرىنى بىلىگە باغلاپ ، شاھزادە مۇتەللىپنى ئەسلىگە كەلتۈرمەك يولىدا پىداكارلىق كۆرسەتمەك بوپتۇ .

سورۇن ئەھلى شاھزادە مۇھىدىنىڭ ھىممىتىگە ئاپىرىن ئوقۇپ ، شاھزادە مۇتەللىپنى ئەسلىگە كەلتۈرمەك ھەققىدە مۇلاھىزە قىپتۇ ، ئاندا بىر ۋەزىر ئورنىدىن تۇرۇپ دەپتۇكى :

ــ تاشقا ئايلانغان يىگىتنى قۇتقۇزۇش ئۇچۇن ، يالماۋۇزنىڭ بىر پىيالە قېنى كۇپايە . ئۇنىڭغا ئېرىشمەك بەسى مۇشكۇل ، بۇنىڭ ئۇچۇن زور جاسارەت بىلەن سېھرىي ـ جادۇگەرلىكتىن ساقلىنىش ماھارىتى بولۇشى زۆرۈر . بولمىسا يالماۋۇزنى يېگىپ مەقسەت گۇلىنى ئۇزگىلى بولماس .

يەنە بىر ۋەزىر دەپتۇكى :

ــ ئاڭلىشىمچە بۇندىن ئۇچ يىللىق يول يىراقلىقتا بىر تاغ بار ئىمىش ، تاغدا بىر زاھىت بولۇپ قولىدا بىر ئەگگۇشتەر بار ئىمىش . كىمكى شۇ ئەگگۇشتەرگە ئېرىشسە كۇچ ـ قۇۋۋىتى ھەسسىلەپ ئاشارئىكەن . ھېچقانداق سېھرىي ئەپسۇن تەسىر قىلماس ئىكەن . بىراق ، يول يىراق بولغانىنىڭ ئۈستىگە خەتەرلىك

يەتتە دەريا بولۇپ ، ئۇلار ئوت ، سۇ ، سماب ، بوران ، زۇلمەت ، مۇز ، ۋە قان دەريالىرى ئىمىش . بۇ يولدىن ئۆتكۈچى مەخلۇقاتلار ئەجەل چاڭگىللىغا چۈشەر ئىمىش ، ئارىمىزدىن جاننى ئالىقانغا ئېلىپ ، تەۋەككۈل قىلىدىغانلار بولسا ئىبەرتىپ كۆرسەك ، ئامان ـ ئېسەن بېرىپ كەلسە ئەجەب ئەمەس ، بولمىسا باشقا ئامال قىلارمىز .

ئارىدا جىمجىتلىك ھۆكۈم سۈرۈپتۇ ، ھەممەيلەن بۇ يولدىن ئۆتكۈچى خاھ دۈشە ، خاھ پەرى ، ياكى جىن ـ شايتانمۇ ياكى ئۆزگە مەخلۇقات بولسۇن بىرەرىنىڭ ئامان قايتىپ كەلگىنىنى بىلمەس ئىكەن . شۇنداقتىمۇ مەلىكە ئايپەرى ئورنىدىن تۇرۇپ ، بۇ خەتەرگە تەۋەككۈل قىلماقچى بوپتۇ . بىراق ، شاھزادە مۇھىدىن ئۇنى توسۇپ ، ئۆزى بارىدىغانلىقىنى ئېيتىپتۇ . ۋە سەپەرگە بەرداشلىق بەرگۈدەك غەيرەت ـ جاسارەت ۋە قەتئىي ئىرادە بارلىقىنى بايان قىپتۇ . ئۇلار كۆپ تالاش قىلىپ بىر يەرگە كېلەلمىگەندىن كېيىن مەلىكە ئايپەرى ھېچبولمىغاندا تەڭ بېرىپ ئۆلۈم ـ كۆرۈمدە بىللە بولۇشنى تەلەپ قىپتۇ . شاھزادە مۇھىدىن مەلىكىنىڭ تەلىپىنى سەممىيلىك بىلەن رەت قىلىپ ، ئۆزىنى كۈتۈپ تۇرۇشنى تەلەپ قىپتۇ . سورۇن ئەھلى ھەم باشقا ئامال بولمىغىنى ۋە شاھزادىنىڭ قەتئىي ئىرادىگە كەلگىنىنى كۆرۈپ بىئىلاج ئۇنىڭ سۆزىنى قوبۇل قىپتۇ . شاھزادە مۇھىدىن شۇ يەردىلا مەھبۇبى ۋە باشقا ئوردا ئەھلى بىلەن خوشلىشىپ ، لەشكەرلىرىنى ئاتىسى يېنىغا يولغا سېلىۋەتكەندىن كېيىن ، ھارماس بۇركۈتكە ئايلىنىپ كۆكىكە پەرۋاز قىپتۇ . بۇلۇت ـ تۇمانلارنى ئاستىدا قالدۇرۇپ ، شىددەت بىلەن مەنزىل تامان ئۇچۇپتۇ ، ئۇچۇپتۇ ، نەچچە ئون كېچە ـ كۈندۈز ئۇچۇپ ئاخىر ئوت يالقۇنلىرى پەلەكنى قۇچقان ، بۇلۇت ـ تۇمانلارنى يالماپ تۇرغان ، ئۆز ھارارىتى بىرلە ھاۋانى چىدىغۇسىز دەرىجىدە قىزىتىۋەتكەن

توغرىسىغا كۆز يەتمەس ، ئۇزۇنلۇقتا ھەم چېكى كۆرۈنمەس بىر ئوت بەلۋىقىغا دۇچ كەپتۇ ، بار كۈچى بىلەن تېخىمۇ يۇقىرى ئۆرلەپ ئۇچۇپتۇ . تاكى ئۆرلەشكە ئىمكان بولمىغۇچە ئۆرلەپتۇ ۋە ئوت يالقۇنلىرىغا غېرىچ ئارلىق قالغان شۇ ھالەتتە يۈكسەك جاسارەت ۋە قەتئىي چىدامچانلىق بىلەن ئالغا ئىلگىرىلەپتۇ ، ئاخىر ئوت دەرياسىنى ئارقىغا تاشلاپ ، تېخىمۇ غەيرەت بىلەن ئۇچۇپ بىر ـ بىرىدىن خەتەرلىك سۇ ، تۈپراق ، زۇلمەت ، بوران ، سىمساب دەريالىرىدىن ئۆتۈپتۇ ، ئۆتكۈچە جان تۇمشۇققا كېلىپ ، ماجالى قالماپتۇ ، قان دەرياسىغا كەلگەندە ئاسمان ـ پەلەك ئۆركەشلەپ ، كۈۋەجەپ ئېقىۋاتقان دەھشەتلىك قان ئېقىنىغا دۇچ كېلىپ ، كۈچ ـ ماغدۇردىن كەتكەنلىك ئۈستىگە كۆگلى ئايىنىپ ، ئېلىشىپ ، كۆك قەھرىدىن موللاقلاپ چۈشۈپ كېتىپتۇ ، چۈشۈپتۇ ، چۈشۈپتۇ ، زادىلا ئۆزىنى توختىتالماپتۇ ، قانىتى قېيقىزىل قان دولقۇنلىرىغا تېگىپ ھالاك بولۇش گىردابىغا يەتكەن شۇ بىر دەقىقە ئىچىدە ھاياتقا بولغان ئاخىرقى ـ ئۈمىد ۋە مەنزىلگە يەتمىگۈچە توختىماسلىققا ئۈندەپ تۇرغان كۈچلۈك ئىرادە بىردىنلا ۋۇجۇدىغا چەكسىز كۈچ ـ قۇۋۋەت بېغىشلاپ ، شاھزادە مۇھىدىن دەھشەتلىك قان دولقۇنلىرىنى قاناتلىرى بىلەن سىيپاپ ئۆتۈپ ، جان ـ جەھلى بىلەن كۆككە ئۆرلەپتۇ ، ۋە بارغانسېرى ئېگىز ئۆرلەپ ۋە تېز ئىلگىرىلەپ ئەڭ ئاخىرقى كۈچىنى سەرپ قىلىپ ، قان دەرياسىدىنمۇ ئۆتۈپتۇ . خەتەردىن قۇتۇلغىنىغا شۈكۈرلەر ئېيتىپ يولۇققان بىر بوستانلىققا قونۇپتۇ ـ دە ، ئەسلىگە كېلىپ ، ئارام ئېلىۋېتىپ ، كۆزلىرى ئۇيقۇغا كېتىپتۇ . بىر ۋاقىتلاردا قاھ ـ قاھلىغان بىر سەت كۈلكە ئاۋازى ئۇنى ئۇيقۇدىن بىدار قىپتۇ ، كۆزىنى ئېچىپ كۆرۈپتۇكى ئاجايىپ ساھىبجامال بىر نازىنىن جانىنى ئېلىپ ياندا قويغۇدەك ناز ـ كەرىشمە بىلەن

تەبەسسۇم قىلىپ كېلىۋاتقۇدەك . شاھزادە مۇھىدىن ئورنىدىن تۇرۇپ ، ئەدەب بىلەن سالام بېرىپتۇ . ھېلىقى نازىنىن بولسا ھېجىيىپ تۇرۇپ ، شاھزادە مۇھىدىننىڭ كېلىشكەن قەددى ـ قامىتى ۋە ئايدەك نۇرلۇق ھۆسن ـ جامالىغا يەپ كەتكۈدەك قاراپ كېتىپتۇ ، ئاندىن چىرقىراق ئاۋاز بىلەن :

ـــ ئەي بەرنا يىگىت ، مېنىڭدەك ساھىبجامالغا يولۇققىنىڭ ئۇچۇن خۇشالمۇ سەن ؟ سېنى ياقتۇرۇپ قالدىم كۆڭلۈم بېغىنىڭ تۆرىدىن ئورۇن بەردىم ، ماڭا جۇپ بولغىن ، ئۆمرىمىز پاراغەت ئىچىدە ئۆتكەي ، ـ دەپتۇ .

شاھزادە مۇھىدىن ئۇنىڭ سۆزلىرىدىن يىرگىنىپ دەپتۇكى :

ـــ ماڭا كاشلا بولما ، بۇ يەردىكى راھەتتىن كۆرە ، مۇشەققەتلىك يوللارنى بېسىپ مەنزىلگە يەتكىنىم تۈزۈك ، كۆڭلۈمدە ساڭا ئورۇن يوق ، ئۇنى بىرىگە بەخشەندە قىلىۋەتكەنمەن . ئۇل ھالدا ساڭا جۇپ بولمىقىم مۇمكىن ئەمەس .

ھېلىقى نازىنىنىڭ بۇ سۆزىدىن ئەرۋاھى ئۇچۇپ ، گۈلدەك چېھرى غازاڭدەك سارغىيىپتۇ . قەلەم قاشلىرى تۈرۈلۈپ ، كۆزلىرىدىن شۇملۇق ئۇچقۇنلىرى چاقناپتۇ ـ دە ، رەنجىش ئىچىدە ئەپت ـ بەشىرىسىنى ئاشكارا ئەيلەپ :

ـــ ئەي ئەقىلسىز ، بىرلا يالماپ يۇتۇۋەتمىگىنىم ئۇچۇن شۇنداق سۆزلەرنى قىلىشقا جۇرئەت قىلىۋاتامسەن ، خەير ، ساڭا پۇرسەت بىرەي ، پۇشايمان قىلغاندا ، مۇشەققەت تىكەنلىرى تىنىڭگە سانچىلغاندا ئالدىمغا يەنە كەلمىگىنىڭنى كۆرەي ، بولمىسا مەڭگۇ ھايۋان سىياقىدا ئۆتكەيسەن ، ـــ دەپ بىرلا ئەپسۇن ئوقۇپ شاھزادە مۇھىدىننى بىر ئاق بۇغىغا ئايلاندۇرۇپ قويۇپتۇ ـ دە ، ئۆز ماكانىغا يېنىپتۇ ، بۇغا سىياقىدىكى شاھزادە مۇھىدىن كۆپ

قايغۇرغان بولسىمۇ لېكىن جادۇگەرگە بوي ئېگىشكە قىلچە رايى بارماي ، يەنىلا زاھىتنى ئىزدەپ ، ئۇچقاندەك چېپىپ كېتىپتۇ . نۇرغۇن مۇساپىنى بېسىپ ئۇچ ئاي بولدى دېگەندە ياپونىيەشىل دەل ـ دەرەخ ، رەڭمۇ رەڭ گۈل ـ گىياھلارغا پۈركەنگەن ، سۈپسۈزۈك بۇلاق سۈلىرى شىلدىرلاپ ئېقىپ تۇرغان جەننەت كەبى بىر تاغ باغرىغا يېتىپتۇ . مەنزىلگە يەتكەن بولسام ئەجەب ئەمەس دېگەن ئۈمىد بىلەن تاغ ئۈستىگە ئۆرلەپتۇ . بىر ۋاقىتلاردا بىر تاغ ئۆڭكۈرىگە دۇچ كېلىپ ، ئۆڭكۈر ئىچىدىن چىقىۋاتقان ئاجايىپ يېقىملىق قىرائەت ئاۋازىنى ئاڭلاپتۇ ـ دە ، دادىللىق بىلەن ئۆڭكۈرگە قەدەم قويۇپتۇ ، كۆرۈپتۇكى ئاپئاق ساقاللىرى كۆكسىگە چۈشكەن ، چېھرى نۇرانە بىر مويسىپت قىرائەت قىلىپ ئولتۇرغانىكەن ، بۇغنى كۆرۈپ قىرائەتتىن توختاپتۇ . ئاق بۇغا كۆز ياشلىرىنى راۋان قىلىپ ، بېشىنى تۆۋەن سېلىپ تۇرۇپتۇ . مويسىپت بۇغنىڭ بۇ ھالىدىن بىر ئىشنى سەزگەندەك بولۇپ ، دەرھال ئىسمى ئەزەمنى ئوقۇپ ھۇرىگەنىكەن ، ئاق بۇغا ھالىتىدىكى شاھزادە مۇھىدىن ئەسلىگە كېلىپ ، تەزىم ـ تەۋەززۇ بىلەن تەشۇككۇر ئېيتىپتۇ ۋە كېلىش مۇددىئاسىنى بايان قىپتۇ . زاھىت ئۇنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن :

ـــ ئوغلۇم ، شۇنچە خەتەرلىك مۇساپىنى بېسىپ كەپسەن ، ئەگىگۈشتەرنى بەرسەم بېرەي ، ئۇنىڭغا ئىگە بولساڭ ھېچ ۋاقىت سېھرىي ئەپسۇنىڭ زەخمىتىگە يولۇقمايسەن ۋە ھېرىش ـ چارچاشنى سەزمەيسەن ، بەلكى ۋۇجۇدۇڭ زور قۇدرەتكە تولغاي ، لېكىن ئىرادىسىز كىشىلەر قولىغا چۈشسە ئۇنىڭ خاسىيىتى يوقىلار . ھەر ۋاقىت ئىرادىلىك بول ، ـــ دەپتۇ ۋە قولىدىكى گۆھەر كۆزلۈك ئۈزۈمنى چىقىرىپ ، شاھزادە مۇھىدىنگە بېرىپتۇ . شاھزادە مۇھىدىن رەھمەت ـ تەشەككۇر بىلەن ئۈزۈمنى ئېلىپ قولىغا

ساپتۇ ـ ده ، خوشلىشىپ كەلگەن يولىغا يېنىپتۇ . يەنە بۇركۈتكە ئايلىنىپ كۆككە پەرۋاز قىپتۇ ، كېتىۋېتىپ پەسكە نەزەر سېلىپ كۆرۈپتۇكى ، جادۇگەر ئايال ئون نەچچە بۇغىنى بىر ـ بىرىدىن زەنجىرلەپ ، دەرەخلەرگە باغلاۋاتقۇدەك ، بۇ جانىۋارلارمۇ سېھىرلەنگەن كىشىلەر بولسا قۇتقۇزۇپ ئالاي دېگەن ئوي بىلەن پەسكە شۇڭغۇپ ، جادۇگەر ئايالنىڭ قېشىغا چۈشۈپتۇ ۋە ئەسلىگە كېلىپ ، قىلىچىنى يالىڭاچلاپ :

ــ ئەي مەلئۇن ، ئۇلارنى ئەسلىگە كەلتۈر ، بولمىسا قولۇمدىن ئامان قۇتۇلمەن دەپ خىيال قىلما ، ــ دەپ قەھرى بىلەن توۋلىغانىكەن . جادۇگەر چۆچۈپ قاراپ شاھزادە مۇھىددىننى ئۆز ھالىدا ۋە بەلكى بارمىقىدا گۆھەر كۆزلۈك ئەگگۈشتەر چاقناپ تۇرغان ھالەتتە كۆرۈپتۇ ، چېھرى تامدەك تاتىرىپ ، تەنلىرى ياپراقتەك تىترەپ توختاپتۇ . ئۆز سېھرىنىڭ كارغا كەلمەسلىكى ۋە قېچىپ قۇتۇلالماسلىقىغا كۆزى يېتىپ ئامالسىز بىر ئەپسۇننى ئوقۇپ ، بۇغلارغا ھۇرىگەنىكەن . ھەممىسى نەۋقىران ياش پەرى يىگىتلەرگە ئايلىنىپتۇ، ئۇلار ئەسلىگە كەلگەن ھامان جادۇگەرگە ھۇجۇم قىلىپ ، ئۇنى بۇغۇپ ئۆلتۈرۈپ قويۇپتۇ . شاھزادە مۇھىددىن ئۇلارنى توساپ ئۇلگۈرەلمەپتۇ . يىگىتلەر شۇندىن شاھزادە مۇھىددىنگە رەھمەت تەشەككۈر ئېيتىپ ، ئۆزلىرىنىڭ نەچچە يىللاردىن بېرى جادۇگەرنىڭ ئويۇنچۇقى بولۇپ قالغانلىقى ۋە بەزىلىرىنىڭ ئۆلتۈرۈلگەنلىكىنى بايان قىپتۇ . ئاندىن شاھزادە مۇھىددىننى بىر جايغا باشلاپ بېرىپ ، خەتەرلىك بىر جىرادىن نۇر چېچىپ تۇرغان بىر گىياھنى ئۈزۈپ ئېلىپ بېرىپتۇ ۋە :

ــ ئۇنى ئېلىپ كېتىڭ ، ئۇ بۇ يەردە كەمدىن ـ كەم تېپىلىدىغان دورىلىق گىياھ ھەر قانداق مەخلۇقنى ئۆلۈم گىرداۋىدىن قۇتقۇزۇپ قالىدۇ . بەلكىم بىر كۈنلەردە ئەسقىتىپ

قالار ، ـــ دەپتۇ . شاھزادە مۇھەددىن ئۇنى قوينىغا سېلىپ ، ئۇلار بىلەن خوشلىشىپتۇ ۋە يەنە بۇركۇتكە ئايلىنىپ ، كۆككە پەرۋاز قىپتۇ . شۇ ئۇچقان پېتى بوراندەك ئىلگىرىلەپ ، ئەگگۇشتەرنىڭ خاسىيىتى ۋە ئۆزىنىڭ چىدام ـ غەيرىتى بىلەن يەتتە دەريادىن ساق ـ سالامەت ئۆتۈپ شاھ ئىسمەتۇللاخانىڭ شەھرىگە يېتىپتۇ . مەلىكە ئايپەرى ۋە شاھ ئىسمەتۇللاخان باشلىق بارچە ئوردا ئەھلى ئۇنى قىزغىن قارشى ئاپتۇ . شاھزادە مۇھەددىن سەپەر سەرگۈزەشتىلىرىنى بايان قىلغاندىن كېيىن يالماۋۇز بىلەن سوقۇشۇش ئۇچۇن ئاتلىنىپتۇ . مەلىكە ئايپەرىمۇ بىللە مېڭىپتۇ . قۇش سۇرىتىدە ئۇچۇپ ، ئاخىر يالماۋۇزنىڭ ماكانىغا يېتىپتۇ ، مەلىكە ئايپەرى بۇلۇت ـ تۇمانلار ئارىسىدا قېلىپ ، شاھزادە مۇھەددىن تۆۋەنگە شۇڭغۇپتۇ . يەتتە باشلىق يالماۋۇز جاراھەتلىرىنى ساقايتىپ ، كۈچ ـ قۇۋۋىتى ئەسلىگە كەلگەنكەن ، بىرىنىڭ ئۆز ماكانىغا كەلگىنىنى سېزىپ ، قارا قۇيۇنغا ئايلىنىپ ئالدىنى توسۇپتۇ ، ئارقىدىن ئەسلىگە يېنىپ سېھرلىك ئوت پۇركۈپتۇ ، لېكىن خاسىيەتلىك ئەگگۇشتەر سەۋەبىدىن شاھزادە مۇھەددىن ھېچنېمە بولماپتۇ ، يالماۋۇز باشقا سېھرىي ئەپسۇنلىرىنىمۇ ئىشقا ساپتۇ ، لېكىن ھېچبىرى كار قىلماپتۇ ، ئاخىر ئۆتكۈر قىلىچىنى ئىشقا سېلىپ ھۇجۇم قىپتۇ . ئۇلار ئۇچ كېچە ـ كۈندۈز دەھشەتلىك جەڭلەر قىپتۇ ، ۋە ئاخىر شاھزادە مۇھەددىن غالىب كېلىپ ، يالماۋۇزنىڭ ئەڭ چوڭ ۋە ئەڭ ئاخىرقى بېشىنى ئۇزۇپ تاشلاپتۇ . بۇ باش يالماۋۇزنىڭ جېنى چىلانغان باش ئىكەن ، ئۆز تېنىدىن ئايرىلغان بۇ باش بىردىنلا يەنە قارا قۇيۇنغا ئايلىنىپ غايىب بوپتۇ . قانغا بويالغان تېنى بولسا يەرگە چۈشۈپ ، پارە ـ پارە بولۇپ كېتىپتۇ . شاھزادە مۇھەددىن ئالتۇن دۇبۇلغىسىغا يالماۋۇزنىڭ تېنىدىن ئېقىۋاتقان قانىنى قاچىلاپ كۆككە

پەرۋاز قىپتۇ ، مەلىكە ئايپەرى بىلەن ئۇچرىشىپ ئارقىغا يېنىپتۇ . مەلىكىنىڭ شەھىرىگە يەتكەندىن كېيىن ئوردىغا كىرىپ ، مەخپىي خەزىنىگە قويۇلغان شاھزادە مۇتەللىپنىڭ تاش ھەيكىلگە يالماۋۇزنىڭ قېنىنى چاچقانىكەن ، تاش ھەيكەل بىردىنلا مىدىرلاپ ، ئۆزگىرىپ ، شاھزادە مۇتەللىپ ئەسلىگە كەپتۇ . ئوردا ئەھلى شادلىققا چۆمۈپتۇ ، شاھزادە مۇتەللىپنى مۇبارەكلەپتۇ ، ئۇلار شۇنىڭدىن كېيىن شاھزادە مۇھەددىنىڭ ئىلتىماسىنى قوبۇل قىلىپ ، قىرىق كېچە ـ كۈندۈز توي مەرىكىسى ئۆتكۈزۈپ ، ئىككى ياشنى مۇراد مەقسىتىگە يەتكۈزۈپتۇ . مەلىكە ئايپەرى شاھزادە مۇھەددىنىڭ ئەمرىگە ئۆتۈپتۇ .

ئەلقىسسە ، شاھزادە مۇتەللىپ شاھ ئىسمەتۇللاخان ئوردىسىدا ئىززەتلىك مېھمان تەرىقسىدە ياخشى كۈتۈلۈپ ، بىر نەچچە ئاي تۇرۇپ قاپتۇ . بىر كۈنى باشقىلاردىن ئاينەكى جاھاننامە ھەققىدىكى سۆزلەرنى ئاڭلاپ ، شاھ ئىسمەتۇللاخاندىن جاھاننامىنى كۆرۈپ بېقىشنى ئىلتىماس قىپتۇ . شاھ ئۇنىڭ تەلىپىنى دەرھال قوبۇل قىلىپ ، خاس مەھرىمنى جاھاننامىنى كۆرسىتىپ چىقىشقا بۇيرۇپتۇ ، مەھرەم قۇللۇق بىلدۇرۇپ شاھزادە مۇتەللىپنى قىرىق پەلەمپەيلىك يەر ئاستى ئۆيگە باشلاپ كىرىپ توققۇز ئىشىكتىن ئۆتكۈزگەندىن كېيىن بىر كەڭرى سارايغا چىقىپتۇ . تۆردىكى پەردە تارتىقلىق چوڭ ئەينەكنى كۆرسىتىپ قويۇپ ، ئۆزى چىقىپ كېتىپتۇ . شاھزادە مۇتەللىپ تەققەززالىق بىلەن پەردىنى قايرىپ ، ئەينەكتىن ئۆز يۈرتىنى كۆرۈشكە ئالدىراپتۇ ۋە بىر چاغلاردا ئۆز شەھرىنىمۇ كۆرۈپتۇ . شاھ ئاتىسى ئوردا ئىشلىرى بىلەن بەند ، ئۇستازى مەۋلانە قەمەردىن تالىپلىرىغا دەرس بېرىۋاتقانىكەن ، ئۇلارنىڭ ئامان ـ ئېسەن تۇرغانلىقىدىن چەكسىز سۆيۈنگەن شاھزادە مۇتەللىپ يەنە باشقا تەرەپلەرنىمۇ تاماشا قىلىشقا باشلاپتۇ .

يەنە بىر ۋاقىتلاردا زېرىكىپ پەردىنى ياپاي دېگەن مەزگىلدە جاھانىنىڭ بىر چېتىدىكى سۈرەتتىكى گۈزەل بىر كۆل مەنزىرىسى ئۇنى مەھلىيا قىلىۋاپتۇ ، كۆل سۈيى زۇمرەتتەك سۈپسۈزۈك بولۇپ ، ئەتراپى رەڭمۇ رەڭ گۈل ـ گىياھ ۋە ئاجايىپ ـ غارايىپ دەل ـ دەرەخلەر قاپلانغانكەن ، ئەپسۇسكى شۇنچە گۈزەل كۆل ئەتراپىدا بىرمۇ ئىنس ـ جىن كۆرۈنمەس ئىكەن . بۇ مەنزىرىگە خىلى ئۇزۇن نەزەر سىلىپ تۇرۇپتۇ ، شۇ مەزگىلدە بىردىنلا كۆل ئاسمىنىدا بىر توپ قاردەك ئاپئاق تۇرنىلار پەيدا بولۇپ ، كۆلگە چۈشۈپتۇ . كۆل ئىچىدە بىر دەم بىر ـ بىرىنى قوغلىشىپ ، چوقۇشۇپ ئويناشپتۇ . ئاردىدا بىر قىزىل تاجلىق تۇرنىلا سىلىق سىپايىلىق بىلەن تۇرۇپتۇ ، بىر مەھەلدىن كېيىن تۇرنىلار بىر ـ بىرىدىن گۈزەل ساھىبجامال قىزلارغا ئايلىنىپ ، نېپىز شايى كۆينەكلىرى بىلەنلا سۇغا چۆمۈلۈپ ، سۇ چېچىشىپ ئويناشقا باشلاپتۇ ، ھېلىقى قىزىل تاجلىق تۇرنا بولسا ئەڭ ئاخىرىدا پەي ـ قاناتلىرىنى تاشلاپ ، ئاي دېسە ئاغزى بار ، كۈن دېسە كۆزى بار سۈمبۈل چاچلىق قىزىل تاجلىق ، قەلەم قاشلىق ، خۇما كۆزلۈك ، قامىتى تال مەجنۇن سۈپەت زىلۋا ۋە ئەۋرىشىم بىر سەنەمگە ئايلىنىپتۇ ، ئۇنىڭ ئالدىدا باشقا نازىنىن گۈلچېھرىلەرنىڭ ھۆسنى جامالى خىرەلىشىپ ، گۈزەللىك ئاپتېپى ئۆچۈپتۇ ...

شاھزادە مۇتەللەپ بولسا ئۇل چېھرە قۇياش سەنەمنىڭ ھۆسنى ئىشتىياقىغا تۇتقۇن بولۇپ ، ئەس ـ ھوشىنى يوقتىپ ئولتۇرۇپ كېتىپتۇ . بىر ۋاقىتلاردا ھوشىنى تاپقىنىدا يىراقلارغا پەرۋاز قىلىپ كېتىۋاتقان تۇرنىلارنىڭ چېكىتتەك ئىزناسى بىلەن كۆل مەنزىرىسىدىن ئۆزگە ھېچنېمە كۆرۈنمەپتۇ . شۇ زامان قەلبىنى ھەسرەت ئوتلىرى ئۆرتەپ ، ۋۇجۇدىغا ئۇل پەرى پەيكەرنىڭ ئىشق ـ پىراقى يامراشقا باشلاپتۇ . جاھاننامەنى تۇرنىلار ئۇچقان

تەرەپكە توغرىلاپتۇ ، ئۇل دىلئۇزارنى قايتا كۆرۈشكە مۇيەسسەر بولالماپتۇ ، ئاخىر مىنۇت كېچىكتۈرمەي ئۇنى ئىزدەپ تېپىش خىيالىغا كېلىپ ، كۆڭلىدىكى مەغرۇر تەرەپتە ئىكەنلىكىنى مۆلچەرلىۋالغاندىن كېيىن خەزىنىدىن چىقىپ شاھ ئىسمەتۇللاخان ئالدىغا كىرىپتۇ . يەتتە ئىقلىمنى ساياھەت قىلىش ئىستىكىدە ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ ، يولغا چىقىشقا ئىجازەت سوراپتۇ . شاھ ئىسمەتۇللاخان زورلاپ بىر نەچچە كۈن تۇتۇپ قېلىپ ، كاتتا بەزمە - زىياپەتلەر بىلەن ئۇزىتىپتۇ . جان - جىگەر دوستلاردىن بولۇپ قالغان شاھزادە مۇھەددىن مەلىكە ئايپەرى بىلەن كېلىپ ، ئۇنى ياخشى تىلەكلىرى بىلەن ئۇزىتىپتۇ . خوشلىشىش ئالدىدا خاسىيەتلىك ئۇزۈكنى يادىكار قىپتۇ .

شاھزادە مۇتەللىپ يولغا ئاتلانغىنىدىن كېيىن ئۇچار ئات بىلەن سانسىز مەنزىللەرنى ئارقىدا قالدۇرۇپ ، ئىزدەپ - كىزىپ يۈرۈپ توققۇز ئاي بولدى دېگەندە ئاخىر ھېلىقى گۈزەل مەنزىرلىك كۆل بويىغا يېتىپتۇ . لېكىن ، تۇرنىلارنىڭ سايىسىمۇ كۆرۈنمەپتۇ . شۇنداقتىمۇ ئۇمىد بىلەن كۈتۈپتۇ ، كۈتۈپتۇ ، كۆل بويىدىن زادىلا نېرى كەتمەپتۇ، كۆل ئەتراپىدىكى ياۋا مېۋىلىك دەرەخلەر ئۇنى ئۇزۇق بىلەن تەمىنلەپ ، ئاردىدىن ئۇچ ئاي ئۆتكەندە ئاخىر ئۇپۇقتا شاھزادە مۇتەللىپ ئىنتىزار بولغان تۇرنىلار كۆرۈنۈپتۇ . شاھزادە مۇتەللىپ ئۇلارنى ھۇركۈتۈپ قويماسلىق ئۈچۈن ئۇچار ئات بىلەن ئۆزىنى گۈل - گىياھلار ئارىسىغا پىنھان قىپتۇ ، تۇرنىلار يېتىپ كېلىپ كۆل بويىغا قونۇپتۇ . لېكىن ، ئادەمزات ھىدىنى ئېلىپ ، پەرىشانلىق بىلەن كۆل ئەتراپىنى ئۆتكۈر نەزەرى بىلەن ئاختۇرۇپ چىقىپتۇ ۋە ئاخىر كۆرۈنمەس بىر خەۋپكە يولۇققاندەك ھېس قىلىشىپ ، ھەممىسى كۆككە ئۆرلەپ ، كەلگەن تەرىپىگە قاراپ ئۇچۇپ كېتىپتۇ . شاھزادە مۇتەللىپ دەرھال ئۇچار ئاتقا مىنىپ ،

ئۇلارنى قوغلاپ ئۇچۇپتۇ ، ئۇچۇپتۇ . ئۇچ كىچە ـ كۈندۈز ئۇچقاندىن كېيىن پايانسىز كەتكەن بىر ئوكيان ئۈستىگە يېتىپتۇ ، ئوكيان ئاسمىنىدىكى ئۇچ كېچە ـ كۈندۈزلۈك سەپىرىدىن كېيىن بىر گۈزەل ئارالغا يولۇقۇپتۇ ، تۇرنىلار ئارالغا شۇڭغۇپ چۈشۈپ ، بىر چاھار باغقا قونۇپتۇ . شاھزادە مۇتەللىپ ھەم تاپ بېسىپ كېلىپ ، ئۇچار ئاتنى باغقا قوندۇرۇپتۇ . تۇرنىلار باغ ئىچىدە بىرلا سىلكىنىپ ساھىبجامال قىزلارغا ئايلىنىپتۇ ۋە چورقىرىشىپ ، شاھزادە مۇتەللىپ بىلەن ئۇچار ئاتنى ئورىۋاپتۇ ، ئارىدىن ھېلىقى چېھرى قۇياش نازىنىن دىلرەبا ئەدەب بىلەن :

ــ ئەي يىگىت ، ئادەمزاتمۇ سەن ياكى پەرىشتەمۇ سەن ؟ جاھان ئەھلىنىڭ نەزەرىدىن خالىي بۇ ئارالغا كەلمىگىدىن مۇددىئا نېمەدۇر ؟ نام ـ ئەمەلگىنى بايان قىل ؟ ــ دەپ سوراپتۇ .

شاھزادە مۇتەللىپ جاۋاب بېرىپ :

ــ ئەي ھۆسنى ئىقلىمنىڭ شاھبانۇسى . ئادەمزات ئەۋلادىمەن . نۇرەپشان مەملىكىتىنىڭ شاھزادىسى ، ئىشق ۋادىسىنىڭ قۇلزادىسىمەن . بۇ يەرگە كەلمەكتىن مۇددىئا ۋىسالىڭ بەختىگە مۇشەررەپ بولماقتۇر ، ــ دەپ جاھانناممدىن كۆرگەننى ۋە ئۇنىگىدىن ئىلگىرى ـ كېيىنكى بارچە سەرگۈزەشتلىرىنى بايان قىلىپ بېرىپتۇ .

ئۇل گۈلئۇزارنىڭ دىلى ئېرىپ ، خۇش تەبەسسۇم بىلەن ئېيتىپتۇكى :

ــ ئەي يىگىت ، پەرىلەر بىلەن ئادەمزاتنىڭ جۇپ بولمىقى بىھاجەت ئىدى . بىراق ، شۇنچە مۇشەققەتلەرگە يولۇقۇپ ، سەبىر ـ تاقەت بىلەن مېنى كۈتۈپسەن . نېمە بولارىگىنى ئويلىماستىن بۇ يەرگە قەدەم قويۇپسەن ، ماڭا بولغان ئەقىدەڭ ئۇچۇن بولسىمۇ ياق دېيىشكە تىلىم بارماس ، ئاتام بىلەن

دىدارلاشقىن ، ئاتام قوبۇل كۆرسە مەنھەم قوبۇل كۆرمەن .

شاھزادە مۇتەللىپ ئۇمىد بىلەن شاھ ئالدىغا كىرىشكە تەييارلىنىپتۇ ، ئۇل مەلىكە ھەم شاھزادە مۇتەللىپنى ياقتۇرۇپ قالغىنى ئۈچۈن ئۆز قەلبىدە شاھ ئاتىسىنىڭ ماقۇللۇق بىلدۈرۈشىنى تىلەپ ، ئۇزىتىپ قاپتۇ . شاھزادە مۇتەللىپ بىر نەچچە پەرىنىڭ ھەمراھلىقىدا شاھ ھۇزۇرىغا كىرىپتۇ . ئالتۇن تەخت ئۆزرە ھەيۋەت بىلەن ئولتۇرغان شاھ كەرىمۇللاخانغا تەزىم ـ تەۋەززۇ بىلەن سالام ـ سائەت قىلغاندىن كېيىن كېلىش مۇددىئاسىنى بايان قىپتۇ . شاھ كەرىمۇللاخان ئۇنىڭ سالامىنى ئېلىك ئېلىپ ، سۆزلىرىنى ئاڭلاپ بولغاندىن كېيىن ئۇنى ئارام ئېلىشقا تەكلىپ قىلىپ ، خاس ھۇجرىغا ئورۇنلاشتۇرۇپتۇ . ئۆزى ۋەزىرلىرىنى كىڭەشكە چاقىرىپ :

ــ ئەي ۋەزىرلەر قىزىم مەلىكە شاھ پەرىگە بىر ئادەمزات دۇنياسىدىن كەلگەن شاھزادە تەلەپ قويۇپ كەپتۇ ، قىزىمنىڭ رەت قىلىپ كەتكۈزۈۋەتمەي ئالدىمغا كىرگۈزگىنىگە قارىغاندا ئۇنىڭغا مەيلى بولسا كېرەك . بىراق ، ئادەمزات تولا ھاللاردا بۇاپا ، ساداقەتسىز كېلۇر ، قىزىمنى نىكاھلاپ بېرەي دېسەم كېيىن بىرەر بەختسىزلىككە يولۇقارمىكىن دەپ ئەندىشە قىلۇرمەن ، رەت قىلاي دېسەم بىرەر ئورۇنلۇق باھانە سەۋەب تاپالمىدىم ، قېنى سىلەر بىرەر مەسلىھەت كۆرسىتىپ ، مۇشكۈلۈمنى ئاسان قىلىڭلار ، شۇنداق تەدبىر بولسۇنكى ئۇل شاھزادە قىزىمنىڭ ۋەسلىدىن ئۆزلىكىدىن ئۇمىد ئۈزسۇن ، قىلغان ئىلتىماسىنى قايتۇرۇۋالسۇن .

ۋەزىرلەر مەسلىھەتلىشىپ ئېيتىپتۇكى :

ــ ئەي كەرەملىك شاھ ئالىيلىرى ، يىگىتنى تويلۇق ئۈچۈن ئەڭ ئېسىل مەرۋايىتلاردىن تېپىپ كېلىشكە بۇيرۇيلى ، ئەپكەلگىنى چوقۇم خەزىنىمىزدىكى مەرۋايىتلاردىن ھەم چوڭ ، ھەم تېخىمۇ

جۇلالىق بولسۇن ، ئەگەر بۇ شەرتىمىزنى ئۇرۇنلىيالمىسا ئۆزىنى بىلىپ يولىغا كېتەر ، بۇ ئىش ئادەمزاتنىڭ قولىدىن كەلمەس .

شاھ كەرىمۇللاخان بۇ مەسلىھەتنى ماقۇل كۆرۈپ ، بىر ۋەزىرنى شاھزادە مۇتەللىپكە ئۆز شەرتىنى يەتكۈزۈشكە ۋە خەزىنىنى زىيارەت قىلدۇرۇشقا بۇيرۇپتۇ . شاھزادە مۇتەللىپ خەزىنىدە ئايدەك نۇرلۇق ۋە تاۋاقتەك چوڭلۇقتىكى ئادەمزات دۇنياسىدا ئەسلا كۆرۈلۈپ باقمىغان ئېسىل مەرۋايىتلارنى كۆرۈپتۇ ، ھەيرانلىقتىن ئەقلى لال ، تىلى گال بوپتۇ . شۇ چاغدا ۋەزىر ئېيتىپتۇكى :

— ئەي شاھزادە ئۇشبۇ مەرۋايىتلاردىنمۇ چوڭ ۋە جۇلالىق مەرۋايىتلار بىلەن تويلۇق ھازىرلىيالسا<u>ڭ</u> مەلىكىنىڭ ۋەسلىگە يېتىسەن ، بولمىسا تەلىپىڭ قوبۇل قىلىنماس ، شەرتىنى ئورۇندىشىغا كۆزۈڭ يەتمەسە ۋاقتىدا مەلىكىنىڭ ۋىسال ئارزۇسىدىن كېچىپ ، يۇرتۇڭغا قايتقىن ، ئەل ئىچىدە شەرمسار بولما .

شاھزادە مۇتەللىپ گەپ سۆزسىز يېنىپ ، چاھار باغقا كىرىپ ، مەلىكە شاھپەرىگە ئەھۋالنى بايان قىپتۇ ۋە قانداق يەردىن شۇنداق ئېسىل مەرۋايىت چىقىدىغانلىقىنى سوراپتۇ .

مەلىكە شاھپەرى ئېيتىپتۇ :

— ئەي شاھزادە ، ئۇنداق ئېسىل مەرۋايىت پەقەت ئوكيانىنىڭ ئەڭ چوڭقۇر يېرىدىن تېپىلىشى مۇمكىن . لېكىن ، ئۇ يەرگە ھەتتا بىز پەرىلەرمۇ كىرىشكە پېتىنالمايمىز ، سەن ئۇچۇن تېخىمۇ ئىمكان يوقتۇر ...

شاھزادە مۇتەللىپ دەپتۇ :

— ئەي مەلىكە نادىرە دەۋران ماڭغان يولۇمدا مەنزىلگە يەتمىگۈنچە توختىماسمەن ، شاھ ئېيتقان مەرۋايىت مۇشۇ ئالەمدە بار ئىكەن . تاپماققا ئىمكان ھەم تېپىلار ، ئىلمى ھېكمەت كۆچىدىن

بارچه مۇشكۈلات قۇلىپى ئىچىلار ، ئۇچ ئايلىق مۆھلەت بەرگىن ، ئىلمىي ھېكمەت كۈچى بىرلە ئوكيان تەكتىدىن مەقسەت گۆھىرىنى سۇزۇپ چىقارمەن .

مەلىكە شاھپەرى خۇرسەن بولۇپ :

ــ قاچان مەقسەت گۆھىرىگە مۇيەسسەر بولساڭ شۇ چاغدا مەن ھەم سېنىڭ ، ئاڭغۇچە سەۋرىي قىلۇرمەن ، لېكىن خەتەرگە تەۋەككۈل قىلما ، ــ دەپتۇ .

شاھزادە مۇتەللىپ تەشەككۇر ئېيتىپ ، بىر بېلىقسىمان كېمە ياساشنى قارار قىپتۇ ۋە شۇ بويىچە لايىھە تۈزۈشكە كىرىشىپتۇ . لايىھە تۈزۈلگەندىن كېيىن شۇ بويىچە ئىشقا كىرىشىپتۇ ، ئۆگەنگەن ئىلمى ، ئۇچار ئات ياساشتىكى تەجرىبىسى ۋە مەلىكە شاھپەرى يەتكۈزۈپ بەرگەن لازىمەتلىكلەر بىلەن ئۆز قەرەلدە سۇغا چۆكۈپ ئۈزەلەيدىغان بېلىقسىمان كېمىنى ۋۇجۇدقا كەلتۈرۈپتۇ . ئاندىن كېيىن شاھزادە مۇتەللىپ پۇختا تەييارلىنىپ ، غەۋۋاسلار كېيىمى كىيگەندىن كېيىن كېمىگە ئولتۇرۇپتۇ ، قاپقاقلارنى پۇختا ئېتىپ سۇ ئاستىغا شۇڭغۇپتۇ . مەلىكە ۋە كېنىزەكلەر ئۈمىد ۋە ئەندىشە ئىچىدە ، ئوكيان لېۋىدە تۇرۇپ قېلىشىپتۇ ، شاھزادە مۇتەللىپ شددەت بىلەن نەچچە مىڭ غۇلاچ تۆۋەنلىگەندىن كېيىن ، ئوكيان تەكتىگە يېتىپتۇ ۋە مەرۋايىت ئىزدەپ ئىلگىرىلەپتۇ . بىر ۋاقىتلاردا ئاجايىپ زور قۇلۇللەرگە دۇچ كېلىپ ، ئۇلاردىن چوڭقۇقى كىچىكرەك ھارۋا چاقدەك ، قۇياشتەك نۇرلۇق بىر نەچچە مەرۋايىتنى چىقىرىۋاپتۇ . مەرۋايىتلارنى تورغا سېلىپ ، كېمىگە چېتىپتۇ . ئەتراپىدا ئايلىنىپ يۈرگەن ئاجايىپ دېڭىز ھايۋانلىرى ۋە غايىپ كۆرۈنۈشلەرگە پىسەنت قىلماي ، يەنە مەرۋايىت ئىزدەپتۇ . شۇنداق قىلىپ ئالتە ـ يەتتە مەرۋايىت تاپقاندىن كېيىن كېمىگە چىقاي دېگەندە زور بىر لەھەڭ ئۇچراپ

ئۇنىڭ بىلەن قاتتىق جەڭلەر قىپتۇ ۋە ئاخىر قىلىچى بىلەن لەھەڭنى ئۆلتۈرۈپ ، كېمىگە ئامان ـ ئېسەن چىقىۋاپتۇ ، لېكىن ئۆز تېنىمۇ زەخمىلەنگەنلىكىنى ۋە نەپسى قىسىلىپ قالغىنى ئۈچۈن يۈقىرى ئۆرلەپ قىرغاقتا يەتكۈچە ھوشىدىن كېتىپتۇ ، ئاراال لېۋىدە ئىنتىزارلىق بىلەن كۈتۈپ تۇرغان مەلىكە شاھىپەرى بىلەن كېنىزەكلەر كەمەن تاشلاپ ، كېمىنى قىرغاقتا سۆرەپ كېلىپ ، قاپىقانى ئۇرۇپ چىقىپ ئېچىپ شاھزادە مۇتەللىپنى چىقىرىۋاپتۇ ، يارىسىغا شىپالىق مەلھەملەر يېقىپتۇ ، ئاخىر شاھزادە مۇتەللىپ ھوشىغا كەپتۇ . بىر نەچچە كۈن داۋالىنىپ ئەسلىگە كەلگەندىن كېيىن ، مەرۋايىتلارنى ئېلىپ شاھ قەسىرىگە كىرىپتۇ . مەرۋايىتلارنى كۆرگەن قەسىر ئەھلىنىڭ كۆزلىرى قامىشىپ قەسىر ئىچى نۇرلىنىپ كېتىپتۇ ، بۇنىڭ بىلەن ھەممىنىڭ ئاغزى تۇۋاقلىنىپ ، « ياق » دېيىشكە ئىمكان تاپالماپتۇ . يەنە شەرت قويۇشقا خىجىل بولۇپ ، مەلىكە شاھىپەرنى شاھزادە مۇتەللىپكە نىكاھلاپ قويۇپتۇ ۋە قىرىق كېچە ـ كۈندۈز كاتتا توي مەرىكسى ئۆتكۈزۈپ بېرىپتۇ . شاھزادە مۇتەللىپ بۇ يەردە بىر مەزگىل تۇرۇپ قاپتۇ .

كۈنلەر ئۆتۈپ ، ئۆز يۇرتىنى، ئاتا ـ ئانىسىنى سېغىنغان شاھزادە مۇتەللىپ ئاخىر قايتىش ھەققىدە شاھ كەرىمۇللاخاندىن ئىجازەت سوراپتۇ ، شاھ كەرىمۇللاخان ھەر پەسلىدە بىر كېلىپ كېتىشىنى تاپىلاپ ئىجازەت بېرىپتۇ . شۇ كۈنى تەييارلىق قىلىپ شاھزادە مۇتەللىپ بىلەن مەلىكە شاھىپەرى ئەتىسى تاڭ بىلەن تەڭ يولغا چىقىپتۇ ، جەمئىي ئاراال ئەھلى ئۇلارنى ئاق يول تىلەپ ئۇزىتىپ قاپتۇ .

ئۇلار مەنزىلگە قاراپ كۆڭ قەھرىدە پەرۋاز قىلىپ ئۇچۇپتۇ ، ئۇچۇپتۇ ، بىر زامانلاردا پايانسىز كەتكەن جەزىرىگە يېتىپتۇ .

ئوتتەك قىزىتىپ تۇرغان قۇياش نۇرىنىڭ تەپتى ئۇلارنى خېلى ھالسىرىتىپتۇ ، ئۇلار ئارام ئېلىپ ، ھاۋا سالقىنلىغاندا ئاندىن سەپەرگە ئاتلىنىش ئۈچۈن يەرگە قونۇپتۇ . شۇ مەزگىلدە ئاجايىپ چىرايلىق بىر كېپىك پەيدا بولۇپ ، ئاقساقلىغان پېتى بىر تەرەپكە كېتىپتۇ ، شاھزادە مۇتەللىپ ئۇنى تۇتۇۋېلىش ئۈچۈن قوغلاپتۇ ، قوغلاپ ـ قوغلاپ يېتەي دېگەندە كېپىك تېخىمۇ تېز قېچىپتۇ ، غەزەپلىنىپ ئوقيا بىلەن ئاتاي دېگەنىكەن ، كېپىك بىردىنلا ئاجايىپ ساھىبجامال بىر قىزغا ئايلىنىپ ناز ـ كەرەشمە بىلەن تولغىنىپ كەلگەن پېتى بىر نېمىلەرنى ئوقۇپ بىر شاپىلاق ئۇرغانىكەن . شاھزادە مۇتەللىپنىڭ تەنلىرى يايراقتەك تىترەپ ئاغزى ـ بۇرنىدىن قان كېتىپتۇ . بېشى ئايلىنىپ يىقىلغىنىچە نەپسىدىن توختاپ يېتىپ قاپتۇ .

ئەلقىسسە ، مەلىكە شاھپەرى ئېرىنىڭ يولىغا تەلمۇرۇپ ئولتۇرغىنىدا بىر تەرەپتىن يۈزلىرىنى ئۆمۈچۈك توربەك قورۇق قاپلىغان ، بەللىرى يادەك ئىگىلگەن بىر قېرى كەمپىر پەيدا بولۇپ ، ھاسىغا تايىنىپ ، ھاسىراپ ـ ھۆمۈدەپ كەلگىنىچە :

ــ ئەسسالام قىزىم بۇ چۆلدە يېگانە ئولتۇرۇپسەنغۇ ؟ ــ دەپ سالام بېرىپ ئەھۋالنى سوراپتۇ ، مەلىكە شاھپەرىمۇ دەرھال سالام قايتۇرۇپ :

ــ كەلسىلە ئانا ، ئېرىمنى كۈتۈپ ئولتۇرغانىدىم . ئۆزلىرى بۇ يەردە نېمە ئىش قىلىلا ؟ ــ دەپ سوراپتۇ .

قېرى دەللە ئېيتىپتۇ :

ــ ئالدىنقى يىلى شاھزادە مەن دەپ مۇتەللىپ ئىسىملىك بىر بەرنا يىگىت قاناتلىق ئۇچار ئات بىلەن كېلىپ قالغاندى ، ئۆمرىدە ئەركەك چىۋىنىمۇ يولۇقمىغان ئاجايىپ چىرايلىق ، دۇنيالىقتا يېگانە بىر قىزىم بار ئىدى . ئۇ بىر كۆرۈپلا ئاشىق بولۇپ

خوتۇنلۇققا ئالغاندى . كېيىن نېمىشقىدۇر تاشلاپ كېتىپ ، بايىاتىن يەنە پەيدا بوپتۇ . شۇڭا ، كۈيئوغلۇمغا ھاردۇق چېيى تەييارلىغاچ تۇراي دەپ ئۆيگە كېتىۋاتىمەن ، قىزىم بىلەن كۈيئوغلۇم ئاۋۇ يەردە مۇڭدىشىپ قالدى ، ـــ دەپتۇ ۋە خوش ئېيتىپ دوڭغاسلىغان پېتى مېڭىپ كۆزىدىن غايىب بوپتۇ . قېرى دەللىنىڭ سۆزىنى ئاڭلىغان مەلىكە شاھپەرى بولسا ھوشىنى يوقىتىپ ، بېشى ئايلانغاندەك بوپتۇ ، كۈندەشلىك ئوتى پۈتكۈل ۋۇجۇدىغا تاراپتۇ . ھەسرەت ياشلىرىنى تۆكۈپ : « ۋاھدەرىغا ،بىرئۇجمە كۆڭۈلگە كۆڭۈل بېرىپ ، ئەمدى خورلۇقنى تارتارمەنمۇ ؟! » دەپ ئۆز ـئۆزىگە خىتاب قىلغىنىچە ئۇچار ئاتنى تاشلاپ ، بىرىپ ئۇلارنى يوقلىتىش ئاندىن ئۆزىنىمۇ ئۆلتۈرۈش خىيالىغا كەپتىۇ ، لېكىن يەنە پاك قولىنى قان بىلەن بۇلغاشنى خالىماي ، بىر ئاق تۇرنىغا ئايلىنىپ كۆككە پەرۋاز قىپتۇ ، كېتىۋېتىپ پەستە بىر قىزنىڭ قۇچقىدا ياتقان شاھزادە مۇتەللىپنىڭ گەۋدىسىنى كۆرۈپتۇ ، ئۇنىڭغا ئىچىدە لەنەتلەر ئېيتىپ بېشى قايغان تەرەپكە ئۇچۇپ كېتىپتۇ .

ئەلقىسسە ، يەتتە باشلىق يالماۋۇز شاھزادە مۇھىدىن بىلەن سوقۇشۇپ ئۆز تېنىدىن ئايرىلىپ قالغىنىدىن كېيىن قېچىپ ، قېچىپ ئاچىسى قېرى جادۇگەرنىڭ قېشىغا بېرىۋالغانىكەن . ئىككىسى قىساس ئېلىشنىڭ شۇم پىلانىنى تۇزۇپ ، پۇرسەت كۈتۈپ يېتىشقانىكەن . ئۇلار شاھزادە مۇتەللىپ بىلەن مەلىكە شاھپەرىنىڭ بۇ جەزىرىگە كەلگىنىنى كۆرۈپ ، گۈلقەلىرى ئېچىلىپ كېتىپتۇ. ئالدىراپ تىنەپ يېڭى بىر شۇملۇقنى ئويلاپ تېپىشىپ شۇ بويىچە يالماۋۇز ئاۋۋال كېيىككە ، ئاندىن ساھىبجامال قىزغا ئۆزگىرىپ شاھزادە مۇتەللىپنى قاپقانغا چۈشۈرگەن . قېرى جادۇگەر بولسا مەلىكە شاھپەرىنى ئالداپ قايمۇقتۇرغانىكەن . شاھزادە مۇتەللىپ توي كېچىسى خاسىيەتلىك ئۈزۈكنى مەھبۇبىغا

ساقلاشقا بەرگەنلىكى ئۇچۇن يالماۋۇز ئۇنى سېھرىي بىلەن نابۇت قىپتۇ. مەلىكە بولسا تۇيۇقسىز ئاڭلىغان يامان خەۋەر بىلەن ئەقىلدىن ئادىشىپ، غەزەپ تۇمانلىرى كۆزىنى پەردىلەپ، قويغىنى ئۇچۇن، ئەھۋالىنى ئېنىق كۆرمەيلا شاھزادىنى تاشلاپ كېتىپتۇ، ئىككى جادۇگەر بولسا شاھزادە مۇتەللىپنى يەر ئاستىدىكى چوڭقۇر زىندانغا تاشلىۋېتىپ، شاھزادە مۇھەدىننى قانداق يوقىتىش مەسلىھىتىگە چۇشۇپتۇ.

مەلىكە شاھپەرى ئۇچۇپ كېتىۋېتىپ سەل ھوشىنى يىغىۋالغاندىن كېيىن بولغان ۋەقەلەرنى ئەسلەپ تۇيۇقسىز پەيدا بولغان كېيىك بىلەن قېرى دەللە ۋە ساھىبجامال قىزلاردىن گۇمانلىنىپ قاپتۇ، قورقۇنچلۇق خىياللار كاللىسىغا كىلىپ، تەنلىرى شۇركۇنۇپ كېتىپتۇ ـ دە، دەرھال ئارقىغا يېنىپ جەزىرىگە كېلىپ قونۇپتۇ، ئىزدەپتۇ، ئىزدەپتۇ، بىر يەردىن ئۇچار ئاتنى تېپىپتۇ. ئات ئۆز پېتى تۇرغانكەن، يەنە ئىزدەپ ـ ئىزدەپ ئاخىر بىر يەردىن قان بىلەن ئادەم ئىزىنى تېپىپتۇ. ئۇنى كۆرۈپ بېشىغا چاقماق چۇشكەندەك بولۇپ، ۋۇجۇدى لەرزىگە كەپتۇ، ئاھ ئۇرۇپ يىغلاپ چۆلگە زىلزىلە سالىپتۇ، ناله ـ زارىغا ئاسمان قوشۇلۇپ يىغلاپتۇ. يىغا ـ زارىدىن توختاپ يەنە كۆككە ئۆرلەپتۇ، لېكىن چۆل ئاسمىنىدىن ئەگىپ كېتەلمەي، يا مەھبۇبىدىن يەنە بىرەر ئىزنە تاپالمای ئايلىنىپ يۇرۇپتۇ. شۇ كۈنلەردە بىردىنلا كۆكتە بىر جۇپ ئاق كەپتەر پەيدا بولۇپ، يەر قەھرىگە شۇڭغۇپ كىرىپ كېتىپتۇ، شۇ زامان يەر تەۋرەپ ئاسمان ـ زېمىن كۆمتۇرۇلگەندەك سادالار ئاڭلىنىپ بىر ھازادىن كېيىن ھەممە يەر تىنجىپ قاپتۇ، مەلىكە شاھپەرى ھەيران بولۇپ، ئاق كەپتەرلەر شۇڭغۇپ چۇشكەن يەرگە بېرىپتۇ، ۋە ئاخىر بىر كىچىككىنە تۆشۈكنى تېپىپ، ئۆزىنى سېھرىي بىلەن كىچىكلىتىپ تۆشۈككە

كىرىپتۇ . كۆرۈپتۈكى بۇ يەر كەڭرى بىر دۇنيا بولۇپ ، زۇلمەت پەردىسىگە ئورالغانكەن ، مەلىكە شاھپەرى بىر تال چېچىنى چاقناپ تۇرغان ئۆتكۈر قىلىچقا ئايلاندۇرۇپ ، ئىچكىرىلەپ يۈرۈپتۇ ، يۈرۈپتۇ ئاخىر بىر يورۇق جايغا چىقىپتۇ . بۇ يەردە ھىلىقى قېرى دەللە پىت بېقىپ ئولتۇرغانكەن ، ھەممە يەر ئۇرۇلغان ، چېقىلغان نەرسىلەرگە تولغان بولۇپ ، بىر مەيدان دەھشەتلىك جەڭدىن گۇۋاھلىق بېرىپ تۇرارئىكەن . بىر تەرەپتە قىز ، يىگىت سۈرەتلىك ئىككى تاش ھەيكەل بار ئىكەن ، مەلىكە شاھپەرى قەھرى بىلەن :

ــ ئەي قېرى مەلئۇن ، ئېرىم قېنى ؟ ــ دەپ تووۋلىغانكەن ، قېرى دەللە قاقاقلاپ كۈلۈپ :

ــ ياخشى ، سەنمۇ قولۇمغا چۈشتۇڭمۇ ، ھەممىڭنى بىراقلا يوقىتىدىغان بولدۇم ، ــ دەپ كارکىراپتۇ ، شۇ ھامان باش ـ كۆزى قانغا بويالغان ئاقساق ـ چولاق ئىككى بەتبەشىرە مەلئۇن چىقىپ قىلىچلىرىنى پۇلاڭلىتىپ ، مەلىكە شاھپەرىگە ھۇجۇم قىپتۇ ، مەلىكە ئۆز قىلىچى بىلەن ئۇلارغا تاقابىل تۇرۇپ ، دەھشەتلىك جەڭلەردىن كېيىن ئۇلارنىڭ كاللىسىنى تېنىدىن جۇدا قىپتۇ ، قېرى جادى بولسا :

ــ ئاھ ! ئوغۇللىرىم ، سىلەر ئۇچۈن قىساس ئالمەن ، ــ دەپ سەت كارکىرىغىنىچە ئاغزىدىن ئوت پۈركۈپتۇ ، لېكىن ئوت مەلىكىگە تەسىر قىلماپتۇ ، بەلكى مەلىكە قېرى دەللىگە قىلىچ ئۇرۇپتۇ ، قېرى دەللىمۇ توقسان پاتمانلىق تۆمۈر ھاسا بىلەن تاقابىل تۇرۇپتۇ ، ئۇلار ئۇچ كېچە ـ كۈندۈز جەڭ قىپتۇ ۋە ئاخىرمەلىكە قېرى دەللىگە ئەجەللىك بىر قىلىچ ئۇرۇپ ، بېشىنى تېنىدىن جۇدا قىلىپ ، جېنىنى جەھەننەمگە يوللاپتۇ . دەللىنىڭ قاپقارا قانلىرى ھىلىقى جۇپ ھەيكەلگە چاچرىغانكەن ، ئۇلار شۇ زامان نەۋقىران بىر يىگىت بىلەن گۈزەللىك ئاپتىپىغا چۈمۈلگەن

بىر نازىنىن دىلرەباغا ئايلىنىپتۇ ، ئۇلار ھال ـ ئەھۋال سورىشىپ ، تونۇشۇپ ، كېلىش مۇددىئالىرىنى بايان قىلىشىپتۇ . مەلىكە شاھپەرى بولغان ۋەقەنى سۆزلەپ بېرىپتۇ . ھېلىقى بىر جۈپلەرمۇ ئۆزلىرىنىڭ شاھزادە مۇتەللىپنىڭ دوستى شاھزادە مۇھىدىن بىلەن مەلىكە ئايپەرى ئىكەنلىكىنى ، جاھانناممدىن شاھزادە مۇتەللىپنىڭ خەتەرگە يولۇققىنىنى كۆرۈپ ، قۇتقۇزۇش ئۈچۈن كېلىپ ، قېرى جادۇنىڭ سېھرىي بىلەن تاشقا ئايلىنىپ قالغانلىقلىرىنى ئېيتىپتۇ . ئۇلار بىرلىكتە قېرى جادۇنىڭ يەر ئاستى سارىيىنى ئاختۇرۇپ ، كامار ـ تۆشۈكلەرنىمۇ ئالا قويماي تەكشۈرۈپتىيۇ ، لېكىن شاھزادە مۇتەللىپنى تاپالماپتۇ . ئاندىن يەر ئۈستىگە چىقىپ كۆزەتكەندىن كېيىن چۈمۈلە ئۇۋۇسىدەك تۆشۈك چىلىقىپتۇ . ئۇلار شۇ تۆشۈككە سېھرىي بىلەن كىرىپ كۆرۈپتۇكى كەڭرى كەتكەن بىر سارای ئىكەن . سانسىزلىغان يىلان ـ چايان مىغىلداپ يۈرەرئىكەن . مەلىكە شاھپەرى سېھرىي ئەپسۇن بىلەن بىر ئۇلۇغ ئوت پەيدا قىپتۇ ، بارچە يىلان ـ چايان تېزلا كۆيۈپ كۈل بولۇپ ، كۆزدىن يوقىلىپتۇ ، ئۇلار ئالغا يۈرۈپ ، ئىزدەپ ئاخىربىر قاراڭغۇ زىندانغا يولۇقۇپتۇ . مەلىكە ئوتقاش پەيدا قىلىپ قارىغانىكەن ئاستىدا شاھزادە مۇتەللىپنىڭ جانسىز جسمى قانغا مىلىنىپ ياتقۇدەك ، مەلىكە شاھپەرى ئۆزىنى زىندانغا ئېتىپتۇ ، شاھزادە مۇتەللىپنىڭ مۇزلىغان جسمىنى قۇچاقلاپ ، زار ـ زار يىغلاپ ئاھ ! ئۇرۇپتۇ ، شۇ مەھەلدە شاھزادە مۇھىدىن ئېسىنى تېپىپ قويىندىن ھاياتلىق بەخش ئەتكۈچى خىسلەتلىك گىياھنى چىقىرىپ ، سىقىپ سۈيىنى شاھزادە مۇتەللىپنىڭ ئاغزىغا تېمىتقانىكەن ، شاھزادە مۇتەللىپ ئاستا ـ ئاستا كۆزىنى ئېچىپ ، تىرىلىپ ئورنىدىن تۇرۇپتۇ . شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار شادلىق ـ قاينىمىغا چۆمگەن ھالدا يەر ئۈستىگە چىقىپتۇ .

شۇ مەزگىلدە بىر تەرەپتىن ئالەم ـ جاھاننى قاپساپ قارا قۇيۇن كۆتۈرۈلۈپتۇ . ئارقىدىن يالماۋۇزنىڭ باشچىلىقىدا بىر توپ چەرەندە ـ پەرەندە ، سېھرىي جادۇگەرلەر يېتىپ كەپتۇ . ئاردىدا دەھشەتلىك جەڭگەر بولۇپ ، ئۇچ كېچە ـ كۈندۈزلۈك قانلىق ئېلىشىشتىن كېيىن يالماۋۇزدىن باشقا مەلئۇنلارنىڭ ھەممىسى يەر يۈزىدىن تازىلىنىپتۇ . يالماۋۇز ئىشىنىڭ ئەپلەشمىگىنىنى كۆرۈپ ، قاچماقچى بولغانىكەن ، شاھزادە مۇتەللىپ بىر ئوق بىلەن سول كۆزىنى قۇيۇۋېتىپتۇ ، مەلىكە ئايپەرنىڭ ئۇرغان قىلىچى يىلان ـ چايانلاردىن ئۆرۈلگەن چېچىنى قىرقىپتۇ ، قاپقارا قانلىرى ھەريان چاچراپتۇ . جان ئاچچىقىدا يالماۋۇز ئاخىرقى كۈچىنى چىقىرىپ ئېلىشىپ قۇتۇلغاندىن كېيىن قارا قۇيۇنغا ئايلىنىپ قاچقانىكەن ، يېتىشۋېلىشقا كۆزى يەتمىگەن مەلىكە شاھپەرى سېھرىي ئەپسۇن بىلەن يەر ـ جاھاننى ئوتقا پۈركۈپ ، يالماۋۇزنى كۆيدۈرۈپتۇ ، يالماۋۇز ئۆزىنى ھەريان ئۇرۇپمۇ قاچالماي ئامالسىز ئەسلىگە كېلىپ ، سېھرىي ئوتنى قايتۇرۇشقا مەجبۇر بوپتۇ ، لېكىن خېلى بەك ھالسىراپ قاپتۇ ، شۇ مەزگىلدە شاھزادە مۇھەممەدنىڭ ئاتقان ئوقى ئوڭ كۆزىنىمۇ قۇيۇۋېتىپتۇ ، ئارقىدىن يېتىپ كەلگەن تۆتەيلەن بارابەر ئۇرغان تۆت قىلىچ ئۆنى قېيما ـ چېيما قىلىۋېتىپتۇ . ئاندىن كۆيۈپ ، كۈلى كۆككە سورۇلۇپتۇ ، بىر جۈپ ۋاپادار دوستلار ۋە ئۇلارنىڭ مەشۇقلىرى شۇنداللا ئارام تېپىپتۇ ۋە شاھزادە مۇتەللىپنىڭ شەھرىگە قاراپ يولغا چىقىپتۇ ، كېيىنچە شاھزادە مۇھەممەد ئۆز يۇرتىغا قايتىپتۇ ، لېكىن بىر ـ بىرىنى دائىم ئىزدىشىپ ئۆمرىنى خۇشال ـ خۇرام ئۆتكۈزۈپتۇ .

توققۇزىنچى باب

شاھزادە تۇرغۇنلۇك تەختى ـ دۆلەتكە ئىگە بولغىنى ، زالىم شاھلىق تەختى ـ بەختىدىن مەھرۇم قالغىنى

ھېكايەت ئاڭلاغىن ئەھلى ساداقەتتىن ،
ئۇ كەچتى يار ئۇچۇن دۆلەت ـ پاراغەتتىن .
يېتىپ ئاخىر مۇراد گۈلشەنگە ، چىن بەخت ـ
گۈلىن ئۈزدى ، بولۇپ پاربخ ئۇ كۈلپەتتىن .

ـــ بۇنىڭدىن يۈز يىل مۇقەددەم شەھرى گۈلبوستاندا رەئىيەتپەرۋەر بىر پادىشاھ ئۆتكەن بولۇپ ، ئۇ شۇنداق ئادىل ۋە پازىل شاھ ئىدىكى ئۇنىڭ سەلتەنەت دەۋرىدە زورلۇق ـ زومبۇلۇق تەرك قىلىنغان . زالىم ستەمكارلىق يوق قىلىنغانىدى . خىيانەتكار ـ پاربخورلارغا ، زالىم مەككارلارغا ئەسلا كۈن يوق ، ھەممە پۇقرانىڭ ئەدلى ـ ئادالەتتىن كۆڭلى توق ئىدى ، ـــ دەپ يەنە بىر يېڭى ھېكايىسىنى كىشىنى مەپتۇن قىلارلىق زاۋاندازلىق بىلەن باشلىدى بۇلبۇل ، ـــ باج سىلىق ئاز ئېلىنسىمۇ مۇۋاپىق ئىشلىتىلگىنى ۋە پادىشاھ تۇرمۇشتا ئەيشۇئىشرەت ، سۆلەت ـ ھەشەمەت قوغلاشمىغىنى ئۈچۈن خەزىنىسى بايلىققا تولۇپ تاشمىغان بولسىمۇ ، خەلقى پاراۋان ، دۆلتى تىنچ ـ ئامان ئۆتكەچكە ھەممە يەر ئاسايىشلىققا چۆمگەنىدى ، پادىشاھنىڭ ئابدۇلكەرىمخان نامى ھەم ئېسىل خىسلەتلىرى بىلەن قوشۇلۇپ ، ئەل ئارىسىدا شۆھرەت

قازانغاندى .

شاھ ئابدۇلكەرىمخان ئۆمرىنىڭ ئاخىرقى مەزگىللىرىدە بىر ئوغۇل پەرزەنت يۈزى كۆرگەن . قىرىق كۈن ئەلگە ئاش تارتىپ پەرزەنتىگە تۇرغۇن دەپ ئىسىم قويۇپتۇ . بۇ ئارقىلىق بۇ پەرزەنتىنىڭ ئۆز يېنىدا تۇرۇپ قېلىشىنى ئارزۇ قىلىپتۇ . چۈنكى ، شاھ ئابدۇلكەرىمخانىنىڭ ئىلگىرىكى پەرزەنتلىرىنىڭ ھەممىسىلا تۇغۇلۇپ كۆپ ياشمايلا ھەر خىل كېسەللەرگە مۇپتىلا بولۇپ ، ئۇ ئالەمگە سەپەر قىلغان . بىرىمۇ ئۇزۇن تۇرمىغانىكەن .

شاھ ئابدۇلكەرىمخانىنىڭ بەختىگە شاھزادە تۇرغۇن ساغلام ئۆسۈپ ، ئالتە ياشقا كىرىپتۇ . كىچىگىدىنلا ئەقىللىق ۋە زېرەك بولۇپ يېتىلىپتۇ . شاھ ئابدۇلكەرىمخان ئۇنىڭ ياخشى تەربىيە ئېلىشىنى كۆزلەپ ، ئىلىم ـ ھېكمەت ۋە ئەخلاق ـ پەزىلەتتە يېتىشكەن مەشھۇر ئالىم مەۋلانە شەمشىدىنگە شاگىرتلىققا بېرىپتۇ . شاھزادە تۇرغۇنمۇ زېھىن قويۇپ ، تىرىشىپ ئۆگىنىش ئارقىلىق ئۇچ يىل ئىچىدىلا توققۇز يىللىق ئەجرىگە لايىق ئىلىم ئىگىلەپ ، مەرىپەت ۋە پەزىلەت بابىدا زامانىنىڭ كۆزگە كۆرۈنگەن كىشىلىرىدىن بولۇپ قاپتۇ . داڭقى ئۆز مەملىكىتىدىن ئېشىپ ، چەت ئەللەرگە ھەم يېتىپتۇ .

شۇنداق ياخشى كۈنلەرنىڭ بىرىدە بەختكە قارشى شاھ ئابدۇلكەرىمخان ئېغىر كېسەلگە مۇپتىلا بولۇپ ، ئورۇن تۈتۈپ يېتىپ قاپتۇ . ئوردا ئەھلىنىڭ قىلمىغان داۋاسى ، ئوقۇتمىغان دۇئاسى قالماپتىيۇ ، لېكىن ئەجەل چاڭگىلىدىن قۇتقۇزالماپتۇ . تىرىكلىك شامى ئۆچۈش ئالدىدا شاھ ئابدۇلكەرىمخان ۋەزىر ـ ئۆمرالىرىنى يېنىغا چاقىرتىپ :

ـــ ئەي سادىق دوستلىرىم ، ئوغلۇم ئەمدىلا توققۇز ياشقا كىردى . ئەلنىڭ چوڭ ئىشلىرىغا ناھەسىدە بالىنى ئىگە قىلىپ

بولماس . مەندىن كېيىن ئىنىم قاسىمخان دۆلەت باشقۇرسۇن ، ئوغلۇم ھەر جەھەتتىن ساغلام يېتىلىپ ئون سەككىز ياشقا قەدەم قويغان كۈنى تەختنى ئۆتكۈزۈپ بەرسۇن ، لېكىن بۇ ئىش ئەلنىڭ رايى بويىچە بولغاي ، ئەل خالىمسا زۆرۈرىيىتى يوقتۇر ، — دەپ ۋەسىيەت قالدۇرۇپتۇ .

شاھ ئابدۇللەتىپخان شۇل ۋەسىيەتنى قىلىپلا روھى تەن قەپەسىدىن ئاجراپ جەننەتتۇلرىزۋانغا سەپەر قىلدى . ۋەزىرلەر مۇسىبەت خەۋىرىنى ئەلگە جاكار قىلىپ ، ئۈچ كۈن ماتەم تۇتۇشنى قارار قىلدى . پۈتۈن مەملىكەت قايغۇغا چۆمدى ، مېيىت ئۈزىتىلغاندىن كېيىن ۋەزىر - ئۆمرالار قادىرخاننى شاھانە قەسىرگە تەكلىپ قىلىپ ، شاھزادە تۇرغۇن ئون سەككىز ياشقا كىرگەن كۈنى تەختنى ئۆتكۈزۈپ بېرىش توختىمىغا قول قويدۇرۇپ ، ئاندىن تاج كىيدۈردى ، دۆلەت باشقۇرۇش ئىشلىرىغا قادىرخان ئىگە بولدى .

قادىرخان تەختكە ئىگە بولغاندىن كېيىن ئويلىدىكى « ھوقۇقنىڭ باردا مال - مۈلۈك توپلاپ ، شاھلىقتىن ئايرىلغاندا مېغىزىنى چاقماق كېرەك » دەپ . قادىرخان شۇل مەقسەتتە ئىلگىرى بەلگىلەنگەن باج - سىلىقنى يېڭىدىن يېڭى سىلىقلارنى قوشۇپ ، خەلقنى شىلىشقا باشلىدى . خىلمۇ خىل ئالۋاڭ - ياساق بىلەن خەلقنى زار قاقشاتتى . بۇ خىل قىلمىشلارنى توسقان ۋە مۇڭاپىق كۆرمىگەن ۋەزىر - مەنسەپدارلارنى بىر - بىرلەپ ، ۋەزىپىسىدىن قالدۇرۇپ ، ئورنىغا ئۆز غالچىلىرىنى ، تەخسىكەش - يوندىخورلارنى بەلگىلەپ ئۆز ئورنىنى مۇستەھكەملىدى . ئابدۇلكەرىمخانىڭ ئايالى رەھىمبانۇ بىلەن شاھزادىنى ھەم ئوردىدىن قوغلاپ ، ھەممە نەرسىسىنى تارتىپ ئالدى . شۇنىڭدىن كېيىن ھەر كۈنى ئەيش - ئىشرەت ، كەيپ -

ساپا بىلەن كۈن ئۆتكۈزۈپ ، ئەلىنىڭ غەم ـ ئەندىشە ، ناله ـ پاريادى بىلەن كارى بولمىدى . « سۈنىڭ بېشى لاي بولسا ، ئايىغى هەم لاي » دېگەندەك ، مەنسەپ ئىگىلىرىمۇ شاهنىڭ رايىغا بېقىپ ئىش كۆرۈپ ، پارىخورلۇق ، خيانەتچىلىك سۇخەنچىلىكنى ئەۋج ئالدۇرسا ، باجگىرلىرى ئوچۇق ـ ئاشكارا ئەلنى بۇلاڭ ـ تالاڭ ، تالان ـ تاراج قىلىپ ، ياساۋۇللىرى زورلۇق ـ زۇمبۇلۇق يامان ئىشلارنى باشلامچىلىق بىلەن ئەۋج ئالدۇردى . كىشىلەر ئۇلارنىڭ دەستىدىن خاتىرجەم كۈن كەچۈرەلمەي ، خانۇەيران بولۇپ ، بىر قىسمى يۇرت ـ ماكانىنى تاشلاپ كېتىشكە مەجبۇر بولدى . كىمكى نارازى بولۇپ ، ئاغزىدىن سەللا شاهتىن ئاغرىنىشلىق گەپ سۆز چىقىرىپ سالسا شۇل زامان ئايىغاقچى ساقچىلار تەرىپىدىن تۇتۇلۇپ ، جىنىنى قۇتقۇزۇپ قىلىش ئۈچۈن بار بىساتىنى پارا بېرىشكە ، بولمىسا زىندانىدا يېتىشقا ، هەتتا دارغا ئېسىلىش تەقدىرىگە دۇچار بولدى . زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىلارنىڭ دەردىنى ئىچىگە يۇتۇپ ، ئۈن ـ تىۋىشسىز يۇرمەكتىن باشقا ئامالى يوق ئىدى . يوشۇرۇنچە مەرهۇم ئابدۇلكەرىمخانىنى ياد ئېتىپ ، قادىرخانىنى قارغاپ ئاچچىقىنى چىقىرىشار ئىدى . دۆلەت ئىچىدە نادانلىق ۋە پىتنە ـ پاسات ئەۋج ئالغان ، پاك ـ دىيانەتلىك كىشىلەر خارلىنىپ ، ئىلىم ئەهلى هەم تەقىپ ئاستىغا ئېلىنغان بىر هالەت بارلىققا كەلدى .

ئەلقىسسە ، شاهزاده تۇرغۇن ئانىسى رەهىمبانۇ بىلەن ئوردىدىن قوغلىۋېتىلگەندىن كېيىن يوقسۇزلۇق دەردىدە قاڭغىر قاقشاپ ، ئاخىر ئۇستازى مەۋلانه شەمشىدىننىڭ پاناهىغا كىردى ، مەۋلانه شەمشىدىن ئۇنى ئۆز پەرزەنتى ئورنىدا كۆرۈپ ئاسراپ ، ئون سەككىز ياشقا كىرگۈچە سەۋر قىلماقنى تەۋسىيه قىلدى . شاهزاده تۇرغۇن هەم بۇنىڭدىن تەسەللى تېپىپ ، ئۇستازىنىڭ

تەربىيىسىدە ئىلىم تەھسىل قىلىش بىلەن كۈنلىرىنى مەنىلىك ۋە خاتىرجەم ئۆتكۈزۈشكە باشلىدى . ھەش ـ پەش دېگۈچە ئالتە يىل ئۆتۈپ شاھزادە تۇرغۇن ئون بەش ياشقا قەدەم قويدى . مەرىپەت ۋە پەزىلەت بابىدا كامالەتكە يەتكەن ئاپتاپ تەلئەتلىك ، سەۋر قامەتلىك ساھىبجامال يىگىت بولۇپ يېتىلدى .

ئەلقىسسە ، قادىرخان كۈنسېرى ھەددىدىن ئېشىپ زۇلۇم سىتەمكارلىقىنى كۈچەيتكەن ، كۆپلىگەن بىگۈناھ كىشىلەرنى ئەرزىمەس گۇناھلار ئۈچۈن ئۆلۈمگە بۇيرۇپ ، يەنە كۆپلىگەن كىشىلەرنى زىندانغا تاشلىغان . شۇل سەۋەبلەر تۈپەيلى قىلمىشىغا لايىق ھالدا ئەل ئىچىدە « ئاپەتخان » دەپ نام ئالغانىدى . شاھلىق مۆھتىشىمىگە ئاز قىلىشى ئۇنىڭ غەم ئەندىشىلىرىنى كۈچەيتىپ ، چايان چاقماندەك بىر ئورۇندا خاتىرجەم ئولتۇرالمايدىغان قىلىپ قويدى . شاھزادە تۇرغۇن ئۇنىڭ كۆزىگە قادالغان مىخقا ئايلاندى . شۇل سەۋەبتىن شاھزادە تۇرغۇننى بىرەر باھانە بىلەن كۆزدىن يوق قىلماق كويىدا ئوت بولۇپ يانار ئىدى . لېكىن ، ھېچبىر باھانە تاپالماي ياكى سەۋەبسىزلا قول سېلىشقا جۈرئەت قىلالماي ، ئاخىر ھىيلىگەرلىكتە شەيتانغا دەرس بېرىدىغان بىر ۋەزىرنى چاقىرىپ ئۆز غېمىنى بايان قىلدى . مەككار ۋەزىر بۇنى ئاڭلىغاندىن كېيىن دېدىكى :

ـــ ئەي شەۋكەتلىك شاھىم ، ئويلىغانلىرى پەرھەق راست . تەخت قولدىن كەتسە بۇگۈنكىدەك ياخشى كۈنىمىز بولماس . ئۇنىڭدىن كۆرە بەخت ـ دۆلىتىمىزگە كېلىۋاتقان تەھدىتنى تۈپ يىلتىزىدىن يوقاتماق ئۈچۈن كەسكىن چارە قوللانماق زۆرۈر .

قادىرخان دېدىكى :

ـــ ئەي دانا ۋەزىر ، ئېيتماق ئاسان ، لېكىن قىلماق تەستۇر . مەملىكەت تەۋەسىدىكى ھەممە پۇقرا مېنى قارغاپ ،

ئاكامنى ياد ئېتەرمىش . ھەممە ئۇمىدنى ئۇنىڭ پۇشتىغا باغلاپ ، سەۋر قىلىپ تۇرغانمىش . مەگەركى ئۇنىڭغا تىگىپ قويساق ئەل تەۋرەپ كېتەر ، بۇ تەرىپىنى ئويلىماي بىرئىش قىلىپ بولماس . ۋەزىر نابىكار دېدىكى :

ـــ ئەي قۇدرەتلىك شاھىم ، چارە شۇكى بۇ ئىشنى ئۇچىنچى بىر كىشىنىڭ قولى ئارقىلىق بېجىرگەيمىز . ئىنىس ـ جىنىغا تۇيدۇرمايمىز . شۇندىلا ھېچ كىشى تەۋرەپ قوپۇشقا باھانە تاپالماس . قادىرخان بۇ سۆزدىن گۇمانسىراپ دېدىكى :

ـــ تېخىمۇ ئوچۇق ئېيتقىن .

ۋەزىر دېدىكى :

ـــ ھۆرمەتلىك شاھىم ، مەرھۇم پادىشاھ ئۆز خەزىنىچىسىنى ئوغلى بىلەن بىللە خەزىنە مۇلكىنى ئوغرىلىقىنى ئۇچۇن قاتتىق جازلاپ ، خەزىنىچىسىنى ئۆلتۈرمەكچى ، ئوغلىنى زىندانغا بۇيرۇغاندى . ئۇ ھىلىمۇ زىندانىدا . ئۇنى ئازاد قىلىپ ، ئاتىسىنىڭ قىساسى ئۇچۇن ، شاھزادە تۇرغۇننى ئۆلتۈرۈشكە كۇشكۇرتىمىز . شۇ چاغدا كۆزلىگەن مەقسەتكە يەتكىلى ، ئارقىدىن قاتىلنى تۇتۇپ ، ئۆلتۈرمەكچى بۇيرۇپ ، ئەلنىڭ كۆزىنى بويىاپ ، غەزىپىنى باسقىلى بولىدۇ . بۇ سۆزدىن گۇلقەلىرى ئېچىلىپ ، كەتكەن قادىرخان ۋەزىرنىڭ دانالىقىغا ئاپىرىن ئېيتىپ ، بۇ ۋەزىپىنى ئورۇندىشىقا ۋەزىرنىڭ ئۆزىنى بۇيرۇدى . بۇ ئىش ۋۇجۇدقا چىقىپ قالسا دۆلەتنىڭ بىر يىللىق كىرىمگە باراۋەر سۆيۈنچە بەرمەكنى ۋەدە قىلدى . ۋەزىر ھەم كۇچۇكلىنىپ توققۇز تەزىم بىلەن رەھمەت ئېيتىپ ، ئۆز ئىشىغا چىقىپ كەتتى .

ئەلقىسسە ، قادىرخاننىڭ سۇخەنچى بىر كېنىزىكى بار ئىدى . پەردە كەينىدە تۇرۇپ ، ھەممە گەپنى ئاڭلىۋالدى ـ دە ، بىرىپ ئېقىتماي تېمىتماي ، ئاتىسى ئوردا مىراخورىغا يەتكۇزدى .

مـراخـور مەرھۇم ئابدۇلكەريمخاندىن كۆپ ئىلتىپاتلارنى كۆرۈپ ، مەرتـۇنىسى ئۆسكەن ، ئاق كۆڭۈل ۋاپادار كىشى ئىدى . شۇ زامان بېرىپ بۇ ئىشنى ئۇستاز مەۋلانە شەمشىدىنگە يەتكۈزدى . مەۋلانە شەمشىدىن بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ چۆچۈپ ، رەھىمبانۇ بىرلە مەسلىھەت قىلىپ شاھزادىنى ۋاقىتلىق قاچۇرماق بولدى ، شۇ مەسلىھەت بىرلە مەۋلانە شەمشىدىن رەھىمبانۇ بىلەن شاھزادە تۇرغۇنىنى ئېلىپ ، تۇن يېرىمدا شەھەر دەرۋازىسىغا كەلدى . دەرۋازىۋەنلەرگە ئۆزىنىڭ بار دۇنيالىق ئون تىللا پۇلىنى پارا بېرىپ ، دەرۋازىنى ئاچقۇزۇپ ، شەھەردىن چىقتى . ئاندىن شاھزادە تۇرغۇنىنى ئۇزىتىپ دېدىكى :

ــ ئى ئوغلۇم ، تاغاڭ قادىرخان ساڭا زىيانكەشلىك قىلماقنىڭ قەستىگە چۈشۈپتۇ . ئۇنىڭ پىلانى ئەمەلگە ئاشقۇچە بۇ مەملىكەتتىن چىقىپ باشقا ئەللەردە پاناھلانغىن ، رىسقىڭنى ئاللا بېرەر . ئېغىرنى يەر كۆتۈرەر . لېكىن ، ئېسىڭدە بولسۇنكى ئۇچ يىلنى ئۆتكۈزۈپ ، ۋاقتىدا قايتىپ كەلگىن . قادىرخاندىن تەخت سەلتەنەتنى قايتۇرۇۋالغايمىز . ئەل ببشىدىن بۇ بالايى ئاپەتنى كۆتۈرۈۋەتكەيمىز . ئاندا ھەم رەھىمبانۇ دېدىكى :

ــ ئى كۆز نۇرۇم ئوغلۇم ، غېرىب ـ مۇساپىر بولۇپ يۈرەر بولدۇڭ ، ئىسمىڭمۇ غېرىب بولسۇن ، شاھزادە ئىكەنلىكىڭنى كىشى بىلمىسۇن ، سېنى خۇداغا تاپشۇردۇم . قادىرخان كەينىڭدىن كىشى ئەۋەتىشى مۇمكىن ، ھەر ۋاقىت ھوشيار بولغىن . شاھزادە تۇرغۇن ئۇلارنىڭ ھەر بىر سۆزىگە ماقۇللۇق بىلدۇرۇپ خوشلاشتى . ئانىسى ئايرىلىشقا كۆزى قىيمىسمۇ ، كۆز ياشلىرىنى تۆكۈپ تۇرۇپ ، ئوغلىغا خۇدادىن ئامانلىق تىلەپ دۇئا بەردى . شاھزادە ئاللاغا تەۋەككۈل قىلىپ يولغا چىقتى . رەھىمبانۇ بىلەن ئۇستازى مەۋلانە شەمشىدىن شەھەرگە قايتتى . قادىرخان كېيىن ئۇلارنى كۆپ

قىيىن ـ قىستاقتا ئېلىپمۇ ، كۆپ ئايغاقچى ئەۋەتىپمۇ شاھزادە تۇرغۇندىن دېرەك ئالالماي ، زەردە گۆش بولۇپ قالدى ، پىلانى بەرباد بولدى .

ئەمدى بىر كەلىمە سۆزنى مۇساپىرنمز شاھزادە غېرىبتىن ئاڭلىغايسىز . شاھزادە غېرىب شۇ ماڭغىنىچە مېڭىپ سەھەر ۋاقتىدا كۆردىكى تۇن قاراڭغۇسىدا ئادىشىپ ، ئادەمزاتسىز بىر جەزىرە تامان يۈرۈپتۇر . بىر مەزگىل توختۇالغاندىن كېيىن يەنە قايسى تەرەپكە ماڭارىنى بىلەلمەي ئاخىر پۇتى تايغان ، بېشى قايغان تەرەپكە مېڭىۋەردى . شۇل تەرىقىدە ئۇچ كۈن مېڭىپمۇ ئۇل جەزىرىنىڭ بىر تەرىپىگە چىقالماي ، بەلكى نەبىر تۇپ گىياھ ، بىرەر جانلىق مەخلۇقات بولمىغان بىر تىمتاس ماكانغا چىقىپ قالدى . شۇندا شاھزادە غېرىب ئاچلىق ۋە ئۇسسۇزلۇق ئازابىغا چىدىماي « ئۆز ئېلىمدىن نېمىشقىمۇ ئايرىلغانمەن ، ئۇ يەردە تاغامنىڭ قىلىچى ئاستىدا ئۆلسەممۇ جەستىمنى كۆمەرگە كىشى چىقار ئىدى . بۇ يەردە ئاچ ـ زارلىقتا ئۆلسەم جەستىم ئوچۇقلۇقتا قالار . قاغا ـ قوزغۇنلارغا يەم بولار » دېگەن خىياللار بىلەن مىڭ بىر پۇشايمانلار قىلىپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى .

ئانادەك مېھرىبان نەدە ، ئاتادەك مېھرىبان نەدە ؟
ئۇلاردىن ئايرىلىپ ئۆتكەن مېنىڭدەك ناتىۋان نەدە ؟
مۇشەققەت دەشتىگە كىردىم ، كېتىپمەن ئۆز ئانا يۇرتتىن ،
ئازاب دەرياسىدا قالغان ، مېنىڭدەك لامە كان نەدە ؟

مېنى بۇ چۆل ئارا سالغان پەلەكنىڭ قىسمەتى دەيمۇ ؟
ۋەيا زالىم تاغام يەڭلىغ رەقىبىم كۇلپەتى دەيمۇ ؟
يا بىلمەي بىر گۇناھ قىلدىم ، ئىگەمنىڭ نەپرەتى دەيمۇ ؟
تۇمەنغىل ئوي ئازاب بەرمىش ، مېنىڭدەك باغرى قان نەدە ؟

رەھىم قىلغىن ئىگەم ئاللا ، پەقىر ـ بىچارە ھالىمگە ،
يېتىم قۇشمەن ، مېنى يەتكۈز چىمەنگە ـ گۈلنىھالىمغە .
ۋاقتىسىز يەتمىسۇن ، بەرھەم بۇياشلىق نەۋ باھارىمغە ،
تىلى بىر مىڭ پىغان چەكمىش ، مېنىڭدەك مۇڭزەيان نەدە ؟

ئاندىن شاھزادە غېرىب پاناھ جاي ئىزدەپ ، ھەر يان چېپىپ باقتى . لېكىن ، ھېچبىر پاناھگاھ تاپالماي ، ھېرىپ ـ چارچاپ يەرگە يىقىلدى . لېكىن ، ئاپتاپتا تونۇردەك قىزىپ كەتكەن تۇپراق ئۇنى ئورنىدىن تۇرۇشقا مەجبۇر قىلدى . نېمە قىلارىنى بىلمەي چارەسىزلىكتىن كۆپ ئازابلاندى . شاھزادە ھاياتتىن ئۈمىد ئۈزگەن شۇل پەيتتە كۆكتە بىر قۇمرى پەيدا بولۇپ ، ئۇنىڭ بېشىنى بىر ئايلىنىپ قويۇپ ، كۈنپېتىشقا قاراپ ئۇچۇپ كەتتى ، شاھزادە غېرىب ئۇنى كۆرۈپ نىجادلىق يولى تاپقاندەك جانلىنىپ ، تىرىشىپ ـ تىرمىشىپ ، قۇمرى كەتكەن تەرەپكە يۈرۈپ كەتتى . كۆپ يول يۈرۈپ ماڭغۇدەك مادارى قالمىغان بىر چاغدا بىر خۇش ناۋالىق بوستانغا يەتتى . گۈللەر پورەكلەپ ئېچىلىپ ، مېۋىلەر مەي باغلاپ پىشىپ تۇرغان ، قۇشلار سايرىشىپ تۇرغان بۇ گۈزەل مەنزىرە شاھزادىنىڭ كۆڭلىنى لال ، تىلسىنى گال ئەتتى . خىيال قىلدىكى « بۇ جاڭگال ئىچىدە مۇنچە ئاۋات باغۇ چىمەنزار ئەھيا قىلغۇچى دېۋە ـ پەرىمىدۇر ياكى ئادەمى بەشەرمىدۇر ؟ » دەپ ، ئاندىن كېيىن شاھزادە بىر بېسىپ ، ئىككى بېسىپ تىزىق ـ تىزىق مارجاندەك مېۋىلىگەن قاغا جىگدىسى شاخلىرىنى قايرىۋېتىپ چىمەنزارغا قەدەم قويدى . قىپقىزىل ئانارلار ، يېشىل ياقۇتتەك ئۈزۈملەر ، جاناننىڭ مەڭزىدەك چىرايلىق ئالمىلار ، سارغىيىپ پىشقان نەشپۈتلەر ئۇنى ئۆزىگە مەھلىيا قىلىپ تۇرسىمۇ ، لېكىن ئىگىسىدىن بىسوراق ئۈزۈشكە جۈرئەت قىلالماي

تۇرغان بولسىمۇ ، ئاچلىق ئۇسسۇزلۇقتا چاڭقىغان بۇ تەن مېۋىلەرنى ئۆزۈپ يېيىشكە قىستاپ تۇراتتى . ئەمما ، ئۇ ئۆز نەپسىنى يېڭىپ ، تېخىمۇ ئىچكىرىلەپ ماڭدى . بولدۇقلاپ ئۇنچىلەر چېچىپ تۇرغان زىلال چەشمە بويىغا يەتتى . شەربەتتەك سۇغا بىر تويۇنۇۋالغاندىن كېيىن يەنە ئەتراپقا نەزەر سالدى ، لېكىن ھېچبىر ئىنىس ـ جىن ئالدىغا چىقمىدى ، ئاخىر ئاچلىق ئازابىغا چىدىماي ، تارتىنىشنى قويۇپ ، مېۋىلەرنى خالىغىنىچە ئۆزۈپ يەپ قورسقىنى تويغۇزدى . ئاندىن كېيىن يەنە « باغ ئىگىسى كىمدۇر ؟ كېپقالسا تەكلىپسىزلا مېۋىلەرنى ئۆزگىنىمگە قانداق ئۆزرە ئېيتماق كېرەك » دېگەن خىياللار بىلەن خىجىللىق ئىلكىدە تۇرۇپ قالدى . شۇندا چوغدەك تاۋلىنىپ تۇرغان ئەتىر گۈللەر بىر يانغا قايرىلىپ بىر نازىنىن دىلبەر چىقىپ كەلدى . مەسۇملۇق چىقىپ تۇرغان چېھرى ئاپتاپتا بىرئاز قارايغان بولسىمۇ ، كۈلۈپ تۇرغان چولپان كۆزلىرى ، قاپقارا ئەگىم قاشلىرى ۋە گىلاستەك لەۋلىرى ، تال ـ مەجنۇنىدەك زىلۋا قامىتى كىشىنى ئۆزىگە مەپتۇن قىلار . بەلكى دىلدا ئىشق ئوتلىرىنى ياندۇرار ئىدى . شاھزادە غېرىب قىزنىڭ ھۇركۈپ تۇرغان كېيىكتەك تۇرۇق ـ قىياپىتىگە قاراپ ھاڭۡېقىپ ھەيرانلىق ئىلكىدە تۇرۇپ قالدى . ئۇل نازىنىن ھەم بىر ھازا نېمە دىيەرىنى بىلەلمەي شاھزادىنىڭ ئەپتىگە قاراپ قالدى ۋە ئاخىر جىملىقنى ئۆزى بۇزۇپ ، كۈمۈش قوڭغۇراق ساداسىدەك زىل ئاۋازدا :

ـــ مەرھابا ئەي يىگىت ، بېغىمغا يەتكەن ھىممەتلىك قەدىمگىزگە مۇبارەك ! ـــ دەپ شاھزادىنى قارشى ئالدى . شاھزادە غېرىب شۇنداقلا ئۆزىنىڭ ھوشىنى تېپىپ ، ئالدىراپ ـ تېنەپ ئېيتتىكى :

تالی مەجنۇن بويلارنڭدىن ئۆرگىلەي ئى دىلبىرىم ،
بەلكى شەھلا كۆزلەرنڭدىن چۆرگىلەي ئى دىلبىرىم .
جان بەخش شېرىن سۆزۈڭ شەھدۇ ـ شەككەردىن لەزىز .
ئېيىت نى بوستان گۈلنىھالىسەن بىلەي ئى دىلبىرىم .

بۇ نەزمىنى ئاڭلاپ ، ھۇپپىدە قىزارغان گۈلچېھرى جانان ھەم ئېيتتىكى :

نى زۇلۇم يەتمىش ، بۇ دەشتى چۆل ئارا سەرسانە سەن ؟
نى مۇراد گۆھەرى كۆيى بىرلە سەرگەندانە سەن ؟
نەچچە قىش ۋە نەۋ باھارىم ئۆتتى يېگانىلىق ئارا ،
نى سەۋەبتۇر كەلمەشىكچۇن ئۇشبۇ گۈلبوستانە سەن ؟
شاھزادە غېرىب بۇ نەزمىنى ئاڭلاپ ،تارتقان رىيازەتلىرىنى ئويلاپ ئۆزىنى تۇتالماي ، كۆز ياشلىرىنى راۋان ئەيلەپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى .

بادى كۈلپەت مۇندا يەتكۈزمىش چىمەن ياپراغىمەن ،
بىر پاناگاھ كۆيى بىرلە چۆل ئارا سەرسانىمەن .
ئېيىت نىچۈنكى بۇندا يېگانىدۇرسەن ، ھالىڭ ئى نىگار ،
مەن مۇساپىر ، مەن غېرىب ، باغرى قان ۋەيرانىمەن .

ئۇل نازنىن يىگىتنىڭ دىل يارىسىنى قوزغاپ قويغىنىغا خىجىل بولۇپ ، دەرھال تەسەللى ياغلىقى بىرلە كۆز ياشلىرىنى سۈرتۈپ ، دەردىگە دەرمان ، رەنجىگە شىپا بولماق ئىستىكىدە بۇ نەزمىنى ئوقۇدى .

تۆكمە ئەشىك ـ خۇنبارە گۈلشەن ئىچرە ئى باتۇر يىگىت ،
چەكمە ئاھۇ زارە بوستان ئۆزرە ئى باتۇر يىگىت .

قالدی دەشتی غەم ئۇيان ، بۇ ۋسال ئەييامىدۇر ،
ئىچ ئاراملىق شەربەتتىن گۈلچېھرە ئى باتۇر يىگىت .

شۇنىدا شاھزادە يىغىسىنى توختىتىپ ، باھار ئاپتىپىدەك ئېچىلىپ دېدىكى :

ــ ئى نازىنىن دىلبەر ، بۇندا يېگانە نە ئىش قىلۇرسەن ؟ نامۇ ئەھۋالىڭنى ئايان ئەتكىل ، ئاندىن مەن ھەم ھالىمنى بايان قىلغايمەن . ئۇل نازىنىن دېدىكى :

ــ ئەي يىگىت ، مەن ئۆزۈم ئۇشبۇ باغۇ چىمەنزار مەلىكىسى ، بەخت بوستانىنىڭ ئەركىسىدۇرمەن . ئىسمىم گۈلپەرىدۇر . ئاتام قادىرخاننىڭ باغۋىنى ئىدى . ئۇنىڭ غەزىپىگە ئۇچراپ ، بۇ يەرگە قېچىپ كېلىشكە مەجبۇر بولدى . كەلگىلى بەش يىل بوپتۇر . ئاللانىڭ لۇتفى كەرىمى ۋە جاپالىق ئەمگەك ، ئەجىر مېھنىتىمىز سەۋەبى بۇ جەزىرە ئىچىدە مۇشۇ كىچىككىنە گۈلبوستان بىنا بولدى . لېكىن ، ئىككى يىل ئىلگىرى ئاتام كېسەللىك سەۋەبىدىن بۇ ئالەم بىرلە ۋىدالاشتى . شۇنىڭدىن بېرى يېگانە كۇن ئۆتكۈزۈپ ئىپار كېيىكىمنى ئەمەك قىلىپ كەلگەنىدىم . بۇگۇن ئاللانىڭ ھىممىتى بىرلە قەدىمىڭىز بۇ يەرگە يەتتى . يالغۇزلۇق قايغۇسى بېشىمدىن كەتتى . سىزمۇ بىز بىلەن ئوخشاش بىر سەۋەبتىن يۇرتىنى تاشلاپ كەلگەن ئوخشايسىز . خالىسىڭىز بۇ يەردە قېلىڭ . ۋە مېنى سىرداش بىلىپ ، ئەسلى ـ ۋەسلىڭىزدىن خەۋەردار قىلىڭ . شۇندا ئالتۇن رەڭلىك كۇموش قوڭغۇراقلىق بىر ئىپار كېيىك ئويناقشىپ كىلىپ ، چىشلىۋالغان جۇپ ئانار چۇشكەن نوتىنى گۈلپەرىگە تۇتقۇزدى . گۈلپەرى ئانارنى بىرىنى ئۇزۇپ ئېلىپ شاھزادىگە سۇنۇپ دېدىكى :

ــ بېغىمنىڭ مېۋىسى تېتىپ كۆرگەيسىز . شاھزادە غېرىب

ئانارنى ئالغۇچە قولى گۈلپەرىنىڭ يۈمران قولىغا تېگىپ كېتىپ ، ۋۇجۇدىغا بىر ئىللىق ئېقىم تارالدى ، دىل رىشتى گۈلپەرىگە باغلاندى ۋە دېدىكى :

ــ ئەي گۈلپەرى ، بىلگىنىكى مەن مەرھۇم شاھ ئابدۇلكەرىمخانىنىڭ پەرزەنتى شاھزادە تۇرغۇن ئىرۇرمەن . زالىم شاھ تاغامنىڭ زىيانكەشلىكىدىن قېچىپ ، ئىسمىمنى غېرىبقا ئۆزگەرتىپ ، بۇ رىيازەتلىك سەپەرگە قەدەم قويغانىدىم . يولدىن ئازغىنىپ ، چۆل ـ جەزىرىلەرنى كېزىپ بۇ يەرگە كېلىپ قالدىم . ئاقسۇتى ئۇشبۇ چىمەنزاردا سەن بىلەن ئەسرارلاشماق . بۇلارنى بىلگەن بولسام بالدۇرلا بۇ سەپەرگە ئاتلانغان بولارئىدىم . ئۇلار شۇل تەرىقىدە پاراكەلىشىپ ، سىردىشىپ كەچ بولغانىنى سەزمەي قېلىشتى . ئاخىر گۈلپەرى ئېيتتىكى :

ــ ئەي شاھزادە ئۇيقۇنى تەرك قىلساڭ ، شادلىق نەزمىلىرىنى ئېيتىشىپ ، ۋىسال ناۋاسىنى ياڭرىتار ئىدۇق . شاھزادە غېرىب جان ـ دىل بىلەن قوبۇل قىلدى . شۇندا گۈلپەرى بوستانلىقىنىڭ بىر تەرىپىدىكى كەپە ئۆيدىن دۇتتارنى ئېلىپ چىقىپ تەكشەپ ، بۇ نەزمە بىرلە تەككەش قىلىپ ناۋاغا كەلتۈردى .

ئۇل زامان كۈلپەتلىرىگە مەن بولاي قالقانە يار ،
ئۇرسا ئۇرسۇن نەيزەسىن ئۇل ، بولما سەن گىريانە يار .
شاد كۈلۈپ ئۆتكىل بۇ پەسلى نەۋ باھار ئەييامىدۇر ،
غەم زېمىستانى بۇ ھالەت بىز ئۇچۇن بېگانە يار .
ياشناغاي بىل ، تۇپرىقى ئۇمىد ئۆزرە ياشلىقنىڭ ،
ھەر بالا كەلسە كېلورلەر مەيلى بول مەردانە يار .

گۈلپەرىنىڭ خۇش ناۋاسىنى ئىشىتىپ ، ئەقلى ھوشىدىن

ئايرىلغان شاھزادە غېرىب ھېس قىلدىكى « چىكىلگىنى دۇتتارنىڭ تارىسى ئەمەس ، بەلكى ئۆز يۇرىكىمنىڭ تارىسىدۇر » دەپ . ئاندا گۈلپەرىنىڭ نەزمىسى ئاياغلاشقاندىن كېيىن دۇتتارنى قولغا ئېلىپ ، ئۆزى ھەم بۇلبۇل گۈل ئىشقىدا نەۋازىش قىلغان كەبى شۇنداق يېقىملىق بىر كۇيگە چالدىكى ، گۈلپەرىنىڭ ۋۇجۇدى ھەم لەرزىگە كېلىپ بىھوش بولدى . نەزمە :

نازاكەت گۈلشەنى ئۆزرە بويۇڭدەك گۈلنىھال يوقتۇر ،
لەۋلىك غۇنچەسىدىن ئۆزگە چىمەندە شىرنە بال يوقتۇر .
مېنى قىلمىش دۇچار شۇ بال ـ ئىشقىغە تەڭرىم ، (شىرىنلىك)
ئۇنى نۇش ئەيلەمەي ، تاقەت قىلۇرغە ھېچ ماجال يوقتۇر .
قەدەھلىك تۇت نىگارلىقلاپ ، گۈلابلىك ـ ئابى كەۋسەردىن ،
دىلىمدا تەشنالىق غوۋغاسىدىن ئۆزگىچە خىيال يوقتۇر .

ئۇلار شۇل تەرىقىدە چىمەنزار شەپەق نۇرىغا چۆمگەن سەھەر ۋاقتىغىچە بەزمە قىلىشىپ ئولتۇرۇپ ، بەخت شادلىقىدا كۆزىگە ئۇيقۇ كەلمىدى . ئاندىن قوپۇپ گۈلپەرى بۇلاق بويىغا بېرىپ ، ئۇندىن ئېقىپ چىققان كىچىك ئېرىقتا يۇزلىرىنى يۇيۇپ ، سۇمبۇل چاچلىرىنى يېيىپ تاراشقا ئولتۇردى . چېھرىدە شەپەق نۇرى جىلۋە قىلىپ ، ھۆسنىگە ھۆسن قوشتى . شاھزادە غېرىب ئۇنى كۆرۇپ ، زەۋىق ـ ئىشتىياقى ھەسسىلەپ ئېشىپ بۇ بەيىتنى ئوقۇدى :

يايدى سۇمبۇل چاچلىرىدىن ئۇل سەرۋى قەد يار
گۈلپەرى ،
مىسلى زۇلمەت ئىچرە بولمىش ، جىلۋەگار ماھ يۈزلەرى .

گۈلپەری شاھزادىنىڭ سۆزلىرىدىن ئۈيلىپ دېدىكى :

ــ ئەي شاھزادە مېۋىلەردىن ئۈزۈپ يەپ ، باغنى سەيلە قىلىپ كېلىڭ . شاھزادە غېرىب چىمەنزارنىڭ ئىچكىرىسىگە قەدەم قويدى . ئالۋچا ، ئۈزۈملەردىن ئۈزۈپ يېگەچ مېڭىپ ، گۈلپەرىنىڭ گۈلدەك مەڭزىگە ئوخشاش قىزىرىپ پىشقان چىرايلىق ئالمىلارغا كۆزى چۈشتى . ئۇنىڭغا ھەۋەسلىنىپ قاراپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى .

يارىنىڭ كويىدا بولمىش ئاۋارە ئى جان بارمۇ كىن ،
ئىشقى زۇلفىقارى بىرلە سەكپارە ئى جان بارمۇكىن .
ئالمىدەك مەڭزىگە بىر سۆيمەك فىراقى شەۋقىدىن ،
مەنچە ئەفغان ئەيلەمىش بىچارە ئى جان بارمۇكىن .
بىر تىلىم مىڭبىر فىغان ئەيلەر ئۇشۇل مەقسەت بىلەن ،
ئىزلىسەڭ ئالەمدە شۇنچە زارائى جان بارمۇكىن .

شاھزادە بۇ نەزمىنى ئوقۇۋېتىپ ، چىمەنزارنىڭ چېتىگە يەتتى ، كۆردىكى بىر قۇشقاچ جىگدە كۆچىتتىدىكى چاڭگىدىن چۈشۈپ كەتكەن بالىسىنىڭ بېشىنى ئايلىنىپ ، ئېچىنىشلىق ۋىچىرلاپ سايراپ تۇرغانىدى . شاھزادىنىڭ ئۇنى كۆرۈپ ئۆزىنىڭ مېھرىبان ئانىسى ھەم ئېسىگە كېلىپ قۇشقاچ بالىسىنى ئاۋايلاپقىنا چاڭگىسىغا ئېلىپ قويۇپ كەينىگە ياندى . يېرىم يولدا گۈلدەك ئېچىلىپ ، ئالدىغا چىققان گۈلپەرىگە قاراپ دېدىكى :

ــ ئەي گۈلپەرى ، سەندىن ئۈمىدىم بىللە يۇرتىمىزغا قايتساق ، خۇدا بۇيرۇسا ئۇ يەردە توي ـ تاماشا بىرلە مۇرادىمىزگە يېتەرمىز ، ئۇرۇغ ـ تۇغقان ، يار ـ بۇرادەرلەرنىڭ دىدارىغا قېنىپ ئۆتكەيمىز . ھەر نە كۆرسەك ئەل بىلەن تەڭ كۆرەرمىز . گۈلپەرى ئېيتتىكى :

ــ ئەي يار ـ مېھرىبانىم ، سەندىن بىرلەھزە ئايرىلماقتا

تاقىتتىم يوقتۇر . قارارىڭ بۇ بولسا مەن ھەم بىر گە ماڭارمەن . بۇ سۆزدىن شاھزادە غېرىب خۇشنۇد بولۇپ ، كۆڭلى ئارام تاپتى . يوغان بىر سېۋەت بىرلە ئىككى كاجۇا تەييارلاپ ، ئالما ، ئانار ، ئۈزۈم نەشپۈتلەرنى لىق قاچىلىدى . كاجۇىلارنى كېيىككە ئارتىپ ، سېۋەتنى ئۆزى كۆتۈرۈپ ، تەۋەككۈلگە يولغا چىقتى . ھېچبىر يولدىن نىشان يوق . ئۆزى كەلگەن تەرەپكە مېڭىۋەردى . ئۈچ كېچە ـ كۈندۈز يول يۈردى . يول ئازابىدىن مادارى قۇرۇدى . لېكىن ، ئۇل جەزىرىنىڭ چېتىگە چىقالمىدى . شۇنداً شاھزادە غېرىب ، گۈزەل يۈرتى ، مېھرىبان ئانىسىنىڭ زەۋق ـ ئىشتىياقى سەۋەبى ، چۆل شاملىغا قاراپ نەزمە ئوقۇدى .

خەبەر ئېيت ئى ساباً يۈرتۇم ـ مېھرىبانىم ئامان بارمۇ ؟
كۆزى نەملىك ، دىلى غەملىك ئاناجانىم ئامان بارمۇ ؟
بۇ كۆزدە ئۇل سىما بولسە ، ئۇ كۆزدە سۈرەتى ئۇستاز ،
دىلىمغا نۇر چىراغ ياقمىش ئەزىزانىم ئامان بارمۇ ؟

بۇ چۆلگە مۇپتىلا قىلمىش ، ئاتام يوللۇق تاغام جەبرى ،
زۇلۇم قامچاسىدىن تاممىش ناھەق قانلار ئۇنىڭ دەۋرى ،
ئۇ قاندىن يۇرتىمىز ئۆزرە ئۇنۇپمىش مىڭلىغان قەبرى ،
بۇ يەڭلىغ زۇلۇم ئارا خار ئەل ـ قەدىردانىم ئامان بارمۇ ؟

بولۇپمەن ئۇل ئەزىزلەر ئوت ـ پىراقى بىرلە سەرسانە ،
يۈرۈپمەن مىڭ مۇشەققەتلىك بۇ چۆل قوينىدا كارۋانە .
تاراتقىن سەن ساباً ئاھىم ، پەقىر ھالىمنى ھەر يانە ،
سوراغلار بەلكى ئەل بىركۈن « ئۇ ئوغلانىم ئامان بارمۇ ؟ »

شۇنداً گۈلپەرى ئۇنىڭغا نەسىھەت قىلىپ ھەم تەسەللى

بېرىپ ، دېدىكى :

ـــ سەۋر قىلغىن ، خۇدانىڭ رەھمىتى بىرلە ئاخىر بىر كۈن يۇرتىمىزغا يېتەرمىز . مېھرىبان ئانا‌ڭ ، ئەزىز ئۇستازىڭنى كۆرۈپ ، ئەل ـ جامائەت كۆرۈشۈپ ، دەرد ھالىغا ئورتاقلاشقايمىز . ئۇلار يەنە كۆپ يول يۈردى ، يۈرگەندىمۇ مول يۈردى . ئالغان ئوزۇقىمۇ تۈگىدى ، لېكىن كۆزلىرى ھېچبىر مۇڭاپىق جايغا ئىلىناشمىدى . ھالسىزلانغان گۈلپەرى ماڭالماي يىقىلىپ قالدى . شاھزادە غېرىب سېۋەتنى تاشلاپ ، گۈلپەرىنى بىر مەزگىل يۈدۈپ ماڭدى . لېكىن ، ئاخىر ئۆزىمۇ ماڭغۇدەك ماجالى قالماي يىقىلىپ قالدى . شۇ ھالدا ئاللادىن مەدەت تىلەپ ، ناله ـ زار قىلىپ تۇرار ئىدى ، كېيىك بىر يانغە چېپىپ كېتىپ بىر ۋاقىتلاردا بولۇق مېۋىلىك بىر تال چىگدە شېخىنى چىشلەپ كەلدى . شاھزادە بىلەن گۈلپەرى شاختىكى جىگدىلەر بىلەن ئوزۇقلىنىپ ، پۇت ـ قولىغا بىرئاز جان كىرگەندەك ھېس قىلىشتى ، تىرىشىپ ـ تىرمىشىپ كېيىكنىڭ كەينىدىن ئەگىشىپ مېڭىپ ، بىر يۇلغۇنلۇققا ، ئاندىن ئۆتۈپ جىگدىلىككە يەتتى ، ئۇنىڭ ئىچكىرىسىدە يەردىن سىرغىپ چىققان زەي سۇ كۆلچىكى بار ئىدى . شاھزادە بىلەن گۈلپەرى سۇدىن ئىچىپ ، جىگدىلەردىن تويغۇچە يەپ ، ئاللاغا شۈكۈرلەر ئېيتتى . تۈنۈنى شۇ يەردە ئۆتكۈزۈپ ، ئارام ئېلىۋالغاندىن كېيىن ، يەنە تاڭ بىلەن تەڭ يولغا چىقتى . ئۇلار كۆپ يول يۈردى . ئادىمى شالاڭ بىر سەھراغا يەتتى . بۇ يېزا گۈلبوستان مەملىكىتىگە قوشنا مەملىكەتنىڭ يېزىسى ئىدى . شاھزادە گۈلپەرى بىلەن ئۆتكۈنچىلەردىن گۈلبوستانغا بېرىش يولىنى سوراش ئۈمىدى بىرلە چوڭ يولغا چىقتى . كۆردىكى يىراقتىن بىر توپ ئاتلىق چاڭ ـ توزان چىقىرىپ ، چېپىپ كېلىۋېتىپتۇر . شاھزادە خەۋپسىرەپ ، گۈلپەرى بىلەن كېيىكنى بىر دالىغا يوشۇرۇپ ، ئۆزى يول بويىدا

قالدی . كەلگەنلەر مۇشۇ مەملىكەت شاھىنىڭ ئەتىۋارلىق قىزى قەلەم ـ قاشلىق ، خۇما كۆزلۈك ، چېھرى ئون تۆت كۈنلۈك تولۇن ئايدەك ساھىبجامال مەلىكە ۋە قىرىق نەپەر كېنىزەك ئىدى . شاھزادە مەلىكىنىڭ ھۆسنىگە قاراپ ، ھەيرانلىق ئىلكىدە ئويلىدىكى « تەقدىرنىڭ قولى ھاياتلىق گۈلشەنىدە ئۇندىن ئۆزگىچىرەك گۈل ئۆستۈرمىگەندۇر » شۇنداً ھەم مەلىكە گۈلجاھاننىڭ جادۇ كۆزلىرى شاھزادىنىڭ ئاپتاپتەك نۇرلۇق جامالى ، سەرۋىدەك كېلىشكەن قەددى ـ قامىتىگە چۈشتى . چۈشتىيۇ شاھزادىنىڭ قاش ماكانىدىن ئېتىلغان ئوق ، كۆكۈل ساندۇقىغا كېلىپ ئورناشتى . يۈرىكىدە ئىشق ئوتلىرى لاۋلداپ يېنىپ ، دىماغدىن ئوتلار چېچىلدى . تاقەت قىلالماي ئاتتىن سەكرەپ چۈشۈپ ، شەرمى ھايانى بىر يانغا قايرىپ قويۇپ ، شاھزادىنىڭ ئەتراپىدا پەرۋانىدەك ئايلىنىپ دېدىكى :

ـــ ئەي گۈزەللىك بېغىنىڭ نازۇك نىھالى ، قايسى چىمەندىن بولۇرسەن ؟ قايسى باغنىڭ بۇلبۇلسەن ؟ بۇ يەردە تۇرماقتىن مۇددىئا نەدۇر ؟ يىراقتىن بۇ يەرگە تەقدىر شامىلى ئۇچۇرۇپ كەلدىمۇ ؟ ياكى ئىشق ئوتىڭنى بەتلەپ ، ئاي يۈزلۈك رەنالارنى كۆزلەپ تۇرغانمۇ ؟ ھال ـ ئەھۋالىڭنى بايان قىل . دەردىگە دەرمان بولۇرمىز ، ـــ مەلىكىنىڭ شېرىن ـ شېكەر سۆزلىرى شاھزادىنى ھوشىدىن ئايرىغان ، قويغان سۇئالى تەمتىرىتىپ قويغان بولسىمۇ ، شاھزادە غېرىب ئۆز يار مېھرىبانى گۈلپەرىنىڭ ئىشق ـ مۇھەببىتىنىڭ سېھرىي كۈچىنىڭ قۇدرىتى بىرلە مەلىكىنىڭ ھۆھنى جامالى ، جاننى ئېلىپ جاڭگالدا قويغۇچى شېكەر خەندە ، شېرىن سۇخەنلىرىگە ئەسىر بولۇپ قالماي ، ئۆزىنى تۇتۇۋېلىپ دېدىكى :

ـــ ئەي نازاكەت گۈلشەنىنىڭ گۈلى رەناسى ، ھۆرمەتلىك

مەلىكە، پىقىر ئۆز ماكانىدا تىنچ يۈرەلمەي چۆللەردە سەرسان بولغان، زامان كۈلپەتلىرىدىن ۋەيرانى بولغان پىقىر كىشىمەن. ئۆز يۇرتۇمغا قايتىش ئىستىكىدە يولغا چىققانىدىم، ئۇنىڭدىن ئۆزگە مەقسەت ـ مۇددىئايىم يوقتۇر. مەلىكە دېدىكى:

ـ ئەي يىگىت، ھۆسنى جامالىڭغا قارىسام شاھزادىلەردەك، لېكىن تۇرق ـ سىياقىڭ قەلەندەر ـ سەرگەندارلەردەك ئىكەن. يۇرتۇڭدىن قوغلىنىپ چۆللەردە سەرسان بوپسەن. ئۇل كۈلپەت دېگىزىغا بارماقنىڭ جائىسى نىدۇر. ياخشىسى بۇ يەردە قالغىن. مال ـ دۇنيا بېرەي، سودىگەر چىلىك قىلىپ كاتتىلار قاتارىدىن ئورۇن ئالغىن. يۈز ـ ئابرۇي تاپقىن. شۇنىدا ئۆزۈمنى ساڭا بېغىشلاپ، مەرتىۋەگىنى ھەسسىلەپ ئۆستۇرەي، بەخت پەيزىدىن بەھرىمەن بولغايسەن. ئۆز يۇرتۇڭدا خاكسار بولۇپ يۇرگىنىڭدىن ئۇل ياخشىدۇر. مەلىكىنىڭ بۇ سۆزلىرى شاھزادىگە ئېغىر كەلدى. غەزەپ ئوتىنى بېسىۋالالماي دېدىكى:

ـ ئەي مەلىكە، تۇرقۇمغا قاراپ باھا بەرمە. نەزەرىڭ قىسقا، كۆزۈڭ كور ئىكەن، چۆل كېزىپ يۇرگىنىم بىرلە ئەسلىم سەنىدىن قېلىشماس. قولۇمدا ھېچ نەرسە بولمىغىنى بىرلە، كۆزۈم باشقىلارنىڭ قولىغا قاراپ قالماس. مال ـ دۇنيا، مەرتىۋە ـ ئابرويدىن تامايىم يوقتۇر. جۇپتىڭ بولۇشنى ھەم خالىماسمەن. يۇرتۇمدا يولۇققان كەلپەتنى، سەن يەتكۈزمەك بولغان شاپائەتتىن ئەلا بىلۇرمەن. مېنى ئۆز ھالىمغا قويغىن. يولۇڭغا ماڭ. ئۆمرىدە مۇنداق سۆزلەرنى ئاڭلاپ باقمىغان مەلىكە گۈلجاھان ئۆز نەزەرىدىكى بىر قەلەندەرنىڭ قىلىغان ئاھانىتىنى ئاڭلىغىنىغا قەھرى غەزىپى تېشىپ يېرىلغۇدەك بولدى. دەرھال قولىنى يېنىدىن داۋاملىق ئايرىمايدىغان ئالتۇن دەستىلىك، ياقۇت كۆزلۈك

شەمشىرىگە ئۇزاتقان بولسىمۇ ، لېكىن شاھزادىگە بولغان ئىشقى غالىب كېلىپ قولىنى تارتىۋالدى ۋە دېدىكى :

ــ ئەي ئەقىلسىز ، تەييار كەلگەن ئامەتتىن ئىسەنكىرەپ قالغان ئوخشايسەن . تاكى ھوشۇڭنى تېپىپ قىلغان سۆزۈڭگە پۇشايمان قىلمىغۇچە مەندىن ياخشىلىق كۈتمە . كۆرگۈلۈكۈڭنى كۆرسىتەرمەن . ئاندىن كېنىزەكلىرىگە قاراپ دېدىكى :

ــ ئەي قىزلار ، بۇ ئەقىلسىز يىگىتنى باغلاپ مېڭىڭلار ، بۇگۈن شىكار مۇشۇ يەرگىچە بولسۇن ، ئۇنىڭدىن ياخشىراق ئولجا بولماس . كېنىزەكلەر دەرھال بۇيرۇقنى ئىجرا قىلىپ ، شاھزادە غېرىبنى ئولاش ـ چولاش كىلىپ باغلاپ ، ئات ئالدىغا سېلىپ ھەيدەپ ماڭدى ، لېكىن يەنە كىتىۋېتىپ ئۇنىڭغا ئىچى ئاغرىغان بەزىلىرى :

ــ ئەي يىگىت ، بۇگۈنكىدەك كاتتا ئامەت يەنە كەلمەس ئىدى . ئاغزىڭدىن كەتتى . بىرەر ئېغىز ياخشى گەپ قىلغان بولساڭ بۇ كۈنگە قالماس ئىدىڭ ، ــ دەپ كۆپ مەلامە قىلدى ۋە بەزىلىرى مەلىكىگە ئۆزرە قويماق ھەققىدە نەسىھەت قىلدى . لېكىن ، شاھزادە غېرىب ھېچبىرىنى ئېتىبارغا ئالماي بىر كۆزى ئالدىدا ، بىر كۆزى كەينىدە كېتىۋېتىپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى .

جان ئەزىز ، جاندىن ئەزىز سەن قەدىردانىم ياخشى قال ،
بىئىلاج بولدۇق جۇدا بىز ، قەدىردانىم ياخشى قال .
ئۇردى كۈلپەت خەنجەرىن ئۇل چېھرە ئاق ، كۆڭلى قارا ،
قەستى پاك دىلرىشتىمىز ئۆزمەك ، نىگارىم ياخشى قال .

ئۆزگە تارتالماس جامالى ، خۇلقى كۆڭلۈم رىشتەسىن ،
خاللاماسمەن ھەم ئۇنىڭ بۇ زەررە ئالتۇن ـ ئۇنچەسىن .
مەيلى كەلتۈرسۇن ماڭا ئۇل شاھى ئەلەم تاجەسىن ،

خاکی پایمالىڭغه تەڭ قىلماسمەن یارىم یاخشى قال .

ھەر بالا كەلمىش ئالۇرمەن یۇكلەبان بۇ باشمە ،
بولسا بولسۇن دەرد یۇتارغە ھەر زامان ئاپ ـ ئاشمە .
ئاقسە ـ ئاقسۇن بىر غېمىڭدىن قەتىرلەپ قان ـ ياشمە ،
مەڭگۇ كەچمەسمەن سېنىڭدىن دىل ئۇزارىم ياخشى قال .

مەن بولاي نە يەردە مەيلى سەن ئۇچۇن تەشنا دىلىم ،
زىكرى ئەيلەر مىڭلەبان ھەر لەھزە نامىڭ بىر تىلىم .
سەن تەرەپتۇر قىبلەگاھ ھەم تەلپۇنەر جاي ـ مەنزىلىم ،
ئەمدى دەپ خوش غايىبان مەن ، ئىنتۇزارىم ياخشى قال .

یىراقتىن ماراپ تۇرۇپ بارچە ئەھۋالنى كۆرۈپ تۇرغان گۈلپەرى شاھزادە غېرىبنى ھەيدەپ ماڭغىنىنى كۆرۈپ ، زار ـ زار يىغلاپ ، كەينىدىن ئەگىشىپ ماڭدى . لېكىن ، ئۇلارغا يېتىشەلمىدى .

ئەلقىسسە ، شاھزادىنى شەھەرگە ئېلىپ كىرىشكەندىن كېيىن مەلىكە گۈلجاھان ئۇنى زىندانغا ھۆكۈم قىلدى . پەرمانى ئىجراسىنى كۆرگەندىن كېيىن ئوردا قەسىرىگە ياندى . گۈلپەرى ھەم شەھەرگە كىردى . لېكىن ، ناتۇنۇش شەھەردە نەگە بېرىش ، نەدە تۇرۇشنى بىلەلمەي تەمتىرەپ يۇرۇپ ئاخىر ۋەيرانە بىر ئۆي ئالدىغا كېلىپ توختىدى ۋە تەۋەككۈلىسىگە ئىشىكنى قاقتى ، ئۆيدىن چاچلىرى ئاقىرىشقا باشلىغان بىر موماي چىقىپ ، گۈلپەرنىڭ ئەدەب بىلەن بەرگەن سالامىنى ئېلىپ ، ئىللىق چىرايى بىرلە قارشى ئېلىپ ئۆيگە باشلىدى . گۈلپەرى ئۆيگە كىرىپ كۆردىكى تۆت بۇلۇڭ بىر كۈلۈڭ ، بىر كونا قازان ـ چۆمۈچ ، ئىككى پۇچۇق ھىجىر ۋە بىر يىپ ئىگىرىش چاقىدىن

ئۆزگه هېچنېمه يوق ئىكەن . موماي ئۆزره ئېيتىپ دېدىكى :
ـــ ۋاي چىرايلىق قىزىم ، نامراتلىقمدىن ئاستىگىزغا سېلىپ بەرگۈدەك كىگىز ـ پالىزىمۇ يوق خاپا بولمايسىز .
گۈلپەرى دېدىكى :
ـــ ۋاي جېنىم موما ، ئۆزلىرىنى پاناھ تارتىپ كەلدىم . قوبۇل قىلسىلا بېشىم كۆككە يەتكۈدەك بولار ئىدى . نېمىشقىمۇ خاپا بولارمەن . موماي بۇ سۆزدىن خۇشال بولۇپ « قىزىم » دەپ ئاتاپ پېشانىسىدىن ئانىلىق مېھرى بىلەن سۆيۈپ قويدى ، ئاندىن گۈلپەرى ئۆزىنىڭ ھال ـ ئەھۋالىنى بايان قىلىپ كېلىپ ، ئۆزىنى تۇتالماي باھار يامغۇرىدەك ياش تۆكۈپ يىغلاپ كەتتى . موماي ئۇنىڭغا بىر تەرەپتىن تەسەللى بەرسە ، يەنە بىر تەرەپتىن ئاق لىچىكىنىڭ ئۇچى بىلەن ياشلىرىنى سۈرتۈپ ، شاھزادىدىن خەۋەر ئېلىپ بېرىشكە ۋەدە قىلىپ گۈلپەرىنى تىنچلاندۇردى . ئاندا ھەم گۈلپەرى بىر كونا سۈپۈرگىنى تېپىپ ئۆيىنى سېرىپ سۈپۈرۈپ چىنىدەك پاكىز قىلىۋەتكەندىن كېيىن مومانىڭ يىپ ئېگرىش چاقى بىلەن ئېگرىدىغان پاختىلارنىڭ ھەممىسىنى بىردەمدىلا ئېگرىپ بولدى . مومانىڭ بىر كۈنلۈك ئىشىنى بىر سائەتتە تۈگەتتى . موماي ئېگرىلگەن يىپلارنى بازارغا ئېلىپ چىقىپ ساتقاندىن كېيىن پۇلغا ئۇن ، كۆكتات ، ئوتۇن ۋە ئازراق پاختا ئېلىپ يېنىپ . گۈلپەرى چۆرىلىك بىلەن ئۇنىڭ يېرىمدا ئاش ئېتىپ ئۆزى ۋە مومانى تويغۇزغاندىن كېيىن كېيىنكى يېتىلەپ ، ئۇنىڭ يېرىمدا ئەتكەن ئىككى ناننى رومىلغا ئۇراپ زىندانغا باردى . زىندانچىلارغا يالۋۇرۇپ يۈرۈپ ، ئاران تەستە زىندان لېۋىگە كەلدى . لېكىن ، گۆرەكنى قاراڭغۇ ۋە چوڭقۇر زىندانغا قاراپ ھېچنىمىنى كۆرەلمەي ئاھ ئۇرۇپ ، بۇ نەزمىنى ئوقۇدى .

قاپقارا زىندانغا بەند بولغان نىگارىم بارمۇ سەن ؟
قەلبى دەرد ـ ھەسرەتكە تولغان دىلئۇزارىم بارمۇ سەن ؟
بۇ پەلەك زالىم پەلەك ، قىلدى ئەجەب سەندىن جۇدا ،
باشىمە چۈشكەندە غەملەر غەمگۇزارىم بارمۇ سەن ؟
كەلدىما ئىزدەپ سوراغلاپ ھالىڭە قىلغىن سەدا ،
ئۇشبۇ زۇلمەت چاھى ئۆزرە ماھىنۇزارىم بارمۇ سەن ؟
بىر كۆرۈپ ئۆلسەم جامالىڭ ، يوق ئىدى ئارمان يەنە .
بىر ۋىسالى ئارزۇسىدىن جان ئالارىم بارمۇسەن ؟

شۇنداغۇلپەرنىڭ نالە ـ زارى توققۇز غۇلاچ چوڭقۇرلۇقتىكى قاراڭغۇ زىندانىنىڭ ئاستىدا ئەلەم ئوتىدا ئۆرتىلىپ ياتقان شاھزادە غېرىبنىڭ قۇلىقىغا يەتتى . شاھزادە خۇشال بولۇپ ، چاچراپ تۇرغىنىچە يۇقىرىغا تەلمۈرۈپ قاراپ بۇ بەيىتنى ئوقۇدى .

بۇندا ئىشقىڭ سېھرىي بىرلە مەن تىرىك ئى گۈلئۇزار .
ھېچ ئارام تاپماس دىلىم كۆرمەي سېنى بىر دىلئۇزار ،

گۈلپەرى شاھزادىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلاپ ، ئۆزىنى زىندانغا تاشلىماقچا ئىنتىلدى . لېكىن ، مومای ئۇنى مەھكەم تۇتۇۋېلىپ ئاران توختىتىۋالدى . شۇندا زىندانچى ئوردىدىن كىشى كەلگەنلىكىنى ئېيتىپ بۇلارنى سىرتقا قوغلىدى . گۈلپەرى ئالدىراپ تىنەپ نانىنى زىندانغا تاشلىدىيۇ ، شاھزادىنىڭ جامالىنى كۆرەلمىگىنى ئۈچۈن زار ـ زار يىغلىغان پېتى يان ئىشىكتىن چىقىپ كەتتى .

ئەلقىسسە ، مەلىكە گۈلجاھان ئوردىغا يانغاندىن كېيىن شاھزادە غېرىبنىڭ ئوت ـ پىراقىدا ئولتۇرالماي يەنە زىندانغا كەلدى . شاھزادىنى تارتىپ چىقارغۇزۇپ دېدىكى :

ـــ ئەي نادان ، دۆلەت قۇشۇڭنى قولدىن ئۇچۇرۇۋەتكىنىڭ ئۆچۈن زىندانىدا رىيازەت چېكىپ ياتۇرسەن ، ھېلىھەم كېچىكمىدىڭ ، سۆزۈمنى ئاڭلاپ ، بىر ئۆمۈر بەخت پەيزىنى سۈرگىن . شاھزادە دېدىكى :

ـــ ئەي مەلىكە ، دىل ريشتىنى زورلاپ چېگگىلى بولماس . سەن كەلتۈرمەك بولغان بەخت ـ سائادەت ماڭا بىھاجەت ، ئۆز يار ۋاپادارىم بار . جاندىن كەچسەم كېچەرمەنكى ، ئۇنىڭدىن كەچمەيمەن . سۆزۈڭنى قوبۇل قىلالماسمەن . مەلىكىنىڭ قەھر ـ غەزىپى ئۆرلەپ يەنە دېدىكى :

ـــ ئەي ئەقىلسىز پاراسىتىڭ بولسا مۇنداق سۆزنى قىلماس ئىدىڭ ، ئەمدى ئۆمۈر بويى زىندانىدا ياتارسەن . قۇرت ـ قوڭغۇزغا يەم بولارسەن ، ئۇل يار ـ ۋاپادارىڭ سېنى قۇتقۇزۇپ ئالالماس . مەگەر قاچانكى سۆزۈمنى قوبۇل قىلساڭ مەن يەنە سېنى ئەپۇ قىلارمەن . كاللاڭنى جايىدا قويدۇم . يەنە ئويلانغىن . ئەقل ـ ھوشۇڭنى تاپقىن . شاھزادە دېدىكى :

ـــ مېنى قورقۇتمەن دەپ بىھۇدە ئاۋارە بولما . ئۇل يار ـ ۋاپادارىمنىڭ ئۆمىدى بىرلە زىندانى بەند بولماققا رازىمەن ، سېنىڭ ئوردا قەسىرلىرىڭنى ئەسلا خالىماسمەن ، قولۇڭدىن كەلگەننى قىل دەپ بۇ بېيىتنى ئوقۇدى .

ئۇل ۋاپادارىم ئۆمىدى ئەيلەگەي بوستان ئۇنى ،
ئىشقى ئاتەشگاھى بولمىش ئۇشبۇ زىندانىنىڭ تۇنى .

مەلىكە گۈلجاھان ئۇنى ئاڭلاپ ، شاھزادىنىڭ مۇستەھكەم ئىرادىسىدىن ئۈمىدسىزلىنىپ ئوردىغا ياندى . شاھزادە يەنە زىندانغا سېلىندى . مەلىكە كۈن ئارىلاپ كېلىپ ، ۋەز ـ نەسىھەت قىلىپ ، بەزى قورقىتىپ بېقىپ ۋە بەزى شېرىن ـ شېكەر سۆزلىرى بىلەن

ئالداپ بېقىپ ئىشلەتمىگەن قاتتىق ـ يۇمشاق ۋاستىلىرى قالمىغان بولسىمۇ ، لېكىن شاھزادىنىڭ ئىرادىسىنى سۇندۇرالماي بارا ـ بارا بۇ ئىشتىنمۇ بەزدى . رايىدىن يېنىشقا باشلىدى . لېكىن ، رەشىك يۈزىسىدىن زىندانىدىن چىقارمىدى . شۇل كۈنلەردە قادىر خانىنىڭ پايلاقچى غالچىلىرى شاھزادىنى ئىزدەپ بۇ مەملىكەت تەۋەسىگە كەلگەن بولسىمۇ ، لېكىن شاھزادىدىن خەۋەر ئالالماي قۇرۇق قول قايتىشتى . گۈلپەرى بولسا ھەر كۈنى كېلىپ ، تاپقان تەرگىنىگە نان ، مېۋە ـ چېۋە ۋە باشقا كىرەكلىك نەرسىلەرنى يەتكۈزۈپ بېرىپ يوقلاپ تۇردى . گۈلپەرى كەلگەندىن بېرى مومانىڭ تۇرمۇشى خېلى ياخشىلىنىپ ، ئۆيىنى بىر قۇر تۈزىۋالدى .

ئەلقىسسە ، شۇل تەرىقىدە ئۇچ يىل ۋاقىت ئۆتتى . شاھزادە غېرىب مەلىكە گۈلجاھانىڭ ئېسىدىن چىقىپمۇ كەتتى . چۈنكى ، ئۇ باشقا بىر ئەلنىڭ شاھزادىسىگە ياتلىق قىلىنغانىدى . شۇ كۈنلەردە زىندانچى مەلىكىدىن باشقا ئوردا ئەھلىنىڭ ھېچبىرىنىڭ شاھزادە غېرىبتىن خەۋىرى يوقلۇقىنى بىلىپ ، شاھزادىنىڭ ياش ھاياتىنىڭ زىندانىدا نابۇت بولۇشىغا چىدىمای ، ئۇنى مەخپىي ھالدا زىندانىدىن چىقىرىۋەتتى . گۈلپەرى بولسا بۇنىڭدىن خەۋەرسىز قالدى . شۇل پەيتتە كۈندىكىدەك زىندانغا بېرىپ ، شاھزادىدىن خەۋەر ئالالماي ، مەلىكە توي قىلىۋالغاندىن كېيىن ئۇنىڭغا زىيانكەشلىك قىلغان دېگەن خىيال بىلەن ئاھ ئۇرۇپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى :

زالىم پەلەك مېنى ياردىن جۇدا قىلدىڭ .
بەخت چەشمەسىنى قۇرۇقداپ ئەدا قىلدىڭ .
نىتەرمەن ئۇشۇل يارسىز زامانىڭدا ،
ئەجەل زىندانىغا چىللاپ سەدا قىلدىڭ .

شىكايەت ئەيلەسەم ئاڭلار كىشىم بارمۇ ؟

پېقىر مەزلۇمغا خارلىقنى رەبا قىلدىڭ .
كېتەي مەن ھەم ۋاپادارىم ئىزى بىرلە ،
دىمە دوستلار ماڭا زىنھار « خاتا قىلدىڭ . »

گۈلپەرى شۇل تەرىقىدە يار ـ مېھرىبانىدىن جۇدا قىلغان پەلەكنىڭ تەتۈرلۈكىدىن شىكايەت قىلىپ ھۇ تارتىپ يىغلىغان پېتى «ئۆلدى » دەپ خىيال قىلغان يار ـ مەھبۇبى بىرلە ئۇ دۇنيادا جەم بولماق ئۈمىدى بىرلە زىندانىدا ئۆلگەنلەرنى قەيەرگە دەپنە قىلىدىغانلىقىنى سۈرۈشتۈرۈپ مېڭىپ كىشىلەر ئېيتقان شەھەر سىرتىدىكى گۆرستانلىققا قاراپ كەتتى ، كىشىلەر ھەيرانلىق ۋە ھېسداشلىق نەزەرى بىلەن ئۇزىتىپ ، ياقىلىرىنى تۇتۇپ قېلىشتى .

ئەلقىسسە ، شاھزادە زىندانىدىن چىققاندىن كېيىن ، گۈلپەرىنى ئىزدەپ يۈرۈپ ، كىشىلەرنىڭ ئۇنىڭ ئۈستىدە قىلىشقان ئىچ ئاغرىتىشلىق پاراڭ ، سۆز ـ چۆچەكلىرىدىن شەھەر سىرتىدىكى گۆرستانلىققا ماڭغىنىنى بىلىپ ، ئۇ يەردە ئۆزىنى نابۇت قىلمىغىدى دېگەن ئەندىشە ئىچىدە يۈرىكى سۇ بولۇپ ئۇچقانداك يۈگۈرۈپ قوغلاپ ماڭدى . تېزلا شەھەر سىرتىغا چىقىپ كۆردىكى يىراقتا گۈلپەرى ئۆكسۈپ يىغلىغان پېتى گۆرستانلىققا قاراپ كېتىۋېتىپتۇر . گۈلپەرى ھەم بىرىنىڭ قوغلاپ كېلىۋاتقان ئاياغ تىۋىشىنى سېزىپ ، ئارقىسىغا قاراپ كۆردىكى شاھزادە غېرىب ئۆپكىسى ئاغزىغا تېقىلغۇدەك ھالدا ھاسىراپ ـ ھۆمۈدەپ يۈگۈرەپ كېلىۋېتىپتۇر . گۈلپەرى خۇشاللىقىدا ئۆزىنى بېسىۋالالماي يار ـ مۇھەببىتىنى ساق سالامەت كۆرسەتكەن ئاللاغا شۈكۈرلەر ئېيتىپ بۇ نەزمىنى ئوقۇدى .

شۈكۈر لىللاھ گۈلئۈزارىم كەلگۈسى ،
غەمدە قويغان دىلئۈزارىم كەلگۈسى .

يايرىتىپ شوخ ئۇشبۇ مسكىن كۆڭلۇمنى ،
جىلۋە ئەيلە ماھىئۇزارىم كەلگۈسى .

يوق ئېتىپ دىلدىكى ھەسرەت چۆللىردىن ،
پەسلى كۆكلەم لالۇزارىم كەلگۈسى .
ئەيلىگىن تىل خۇش ناۋا بۇلبۇلسىمان ،
تەشنە بولغان مۇرغىزارىم كەلگۈسى .

ئۇلكى دىلدارىم يۈرەكسىم پارىسى ،
شۇكۇر لىللاھ غەمگۇزارىم كەلگۈسى .

ئۇلار قۇچاقلىشىپ كۆرۈشۈپ ، ھال ـ ئەھۋال سوراشقاندىن كېيىن ، شەھرى گۈلبوستان يولىغا چۈشۈپ مېڭىپ كەتتى . توققۇز كېچە ـ كۈندۈز يول يۈرۈپ ، ئاخىر يۇرت ـ ماكانىغا يەتتى . ئۇلارنىڭ كەلگەنلىك خەۋىرى پۈتكۈل شەھەرگە پۇر كەتتى . مەملىكەت خەلقى قادىرخانىنىڭ زۇلۇمدىن جاق تويغان ، قەھرى ـ غەزىپى تېشىپ ، ئىسيان كۆتۈرمەك ئىستىكىدە ئوت بولۇپ يانغان ، ئۇل نابكار شاھ بىلەن قانلىق كۈرەش قىلماقتا تەييارلانغانىدى . ئايغاقچىلىرىدىن ئەل رايىنى بىلىپ يەتكەن قادىرخانىنىڭ قورقۇنچىدا يۈرىكى پوكۇلداپ ، كېچىسى كۆزگە ئۇيقۇ كەلمەي ، كۈندۈزى گېلىدىن تاماق ئۆتمەي ، تەخت ـ سەلتەنەت قايغۇسىدا چېھرى ساماندەك سارغىيىپ ، بىر تېرە ـ بىر ئۇستىخان بولۇپ قالغانىدى . شاھزادىنىڭ مەملىكەت ئىچىگە قايىتقانلىق خەۋىرى ئۇنىڭغا يەتكەندىن كېيىن ۋۇجۇدىغا بىردىنلا تىترەك ئولىشىپ ، تەختتىن موللاق ئاتتى . تاجسى ماكچىيىپ ، شۇملۇق ـ قۇۋۇلۇقلارغا تولغان قاپاق بېشى يېرىلدى . ئورنىدىن تۇرغاندىن كېيىن ، غالجىرلىشىپ ، قورققان بالدۇر مۇشت ئاتار

دېگەندەك ، ياساۋۇللارغا دەرھال شاھزادىنى تۇتۇپ ، كاللىسىنى ئالماق ھەققىدە بۇيرۇق چۈشۈرمەك بولدى . لېكىن ، تىلى كالۋالىشىپ قالغىنى ئۈچۈن گېپىنى ئۇختۇرالمىدى . سۆزىنى ئۇقالماي تەمتىرەپ قالغان ياساۋۇللارغا قاراپ ، كۆزلىرى چەكچىيىپ ، چىرايى مۇرددەك ئاقىرىپ كەتتى . شۇندا پادىشاھنىڭ ئەلپازىدىن ئۇركۈگەن ۋەزىر ـ ئۆمرالار ، ياساۋۇل ـ سىپاھبەگلەر خوش ـ خوش بىلەن غېپىدە تىكشۈەتتى . ھېچبىرى شاھزادىنى تۇتۇشقا بېرىشنى خالىمىدى . بارسا شاھزادىنى تۇتۇپ كېلىش تۈگۈل ئۆز جېنىنى ئامان ـ ئېسەن ئېلىپ كېلەلمەيدىغانلىقىنى بىلەر ئىدى .

ئەلقىسسە ، شاھزادە غېرىب شەھەرگە كىرگەندىن كېيىن ئانىسى رەھىمبانۇ ۋە ئۇستازى مەۋلانە شەمشىدىن بىلەن ھال ـ ئەھۋال سورىشىپ ، كۆرۈشۈپ بولغاندىن كېيىن ئەل ـ جامائەتنىڭ تەلىپى بىلەن بۇرۇنقى توختام بويىچە تەخت ـ سەلتەنەتنى قايتۇرۇپ ئالماق ئۈچۈن كونا ۋەزىر ـ ۋۇزۇرالار ، ئەل مۆتىۋەرلەرنىڭ ھەمراھلىقىدا ئوردىغا ماڭدى . مىڭلىغان ئەر ـ ئايال ، چوڭ ـ كىچىك ئۇلارغا قوشۇلۇپ ئوردىغا كەلكۈندەك باستۇرۇپ كەلدى . قادىر خانىنىڭ بىر قىسىم سادىق غالچىلىرى لەشكەر گاھقا بېرىپ ، لەشكەرلەرنى ئوردىنى قوغداپ ، خەلقنى باستۇرۇشقا قىستىغان بولسىمۇ ، لېكىن ھېچبىرى بۇيرۇقنى ئىجرا قىلمىدى . بەلكى بۇ يۇندىخورلارنى جەھەننەمگە يوللاپ ، ئۇلار ھەم ئوردىغا باستۇرۇپ كەلدى .

ئەلقىسسە ، قادىر خان ئوردا سىرتىدىكى قىقاس ـ سۆرەننى ئاڭلاپ ، نېمە ئىش بولغىنىنى بىلەلمەي ، لالما ئىتتەك ئۇياقتىن ـ بۇياققا قاتراپ يۈرەر ئىدى . نۇرغۇن كىشىنىڭ قەھرى ـ غەزەپلىك ئەلپەزى بىلەن شاھزادىنىڭ كەينىدىن ئەگىشىپ ئۆز قەسرىگە

باسۇرۇپ كىرگىننى كۆرۈپ ، جان ئاچچىقىدا ئالتۇن تەختكە بېشىنى ئۇرۇپ ئۆلۈۋالدى . جاھان بۇ مەلئۇن ، زالىم پادىشاھتىن تازىلاندى . ئەل ـ جامائەت مۇردىنى ئاچچىقۇەتكەندىن كېيىن شاھزادە غېرىبنى تەختكە ئولتۇرغۇزدى . ئۇنىڭ شاھلىقىغا تەنتەنە قىلىپ ، زالىم شاھتىن قۇتۇلغىنىغا يۇزمىڭ شۇكۇرلەر ئېيتىشتى .

ئەلقىسسە ، شاھزادە غېرىب تەختكە ئولتۇرغاندىن كېيىن ، دانىشمەن ئۇستازى مەۋلانە شەمسىدىننى باش ۋەزىرلىككە تەيىنلەپ ، قالغان كونا ۋەزىرلەردىن ھايات قالغانلىرىنى ئەسلى ۋەزىپىگە قويۇپ ، قالغان مەنسەپ ـ مەرتىۋىلەرگە ئادىل ۋە پازىل ، دىيانەتلىك ۋە پاراسەتلىك كىشىلەرنى تەيىنلەپ ، زالىم ـ مەككارلارنى زوراۋان ـ خىيانەتكارلارنى جازالاپ ، ئەلنى خاتىرجەم قىلدى ، ئاندىن سوڭ قادىرخانىڭ ۋە ئۇنىڭ غالچىلىرى ئەلدىن شىلىپ ئالغان ھېسابسىز مال ـ دۇنيانى ئەسلى ئىگىلىرىگە قايتۇرۇپ ، غېرىب ـ غۇرۇڭا ، يېتىم ـ يېسىرلەرنىڭ بېشىنى سىلاپ ، ئەل تۇرمۇشىنى پاراۋان قىلدى . قىرىق كۈن توي ـ تاماشا بىرلە گۈلپەرىنى نىكاھىغا ئېلىپ بىر ئۆمۈر بەختلىك ياشاپ ئۆتتى .

ئونىنچى باب

ئىككى شاھزادىنىڭ مۇراد ـ مەقسىتىگە يەتكىنى ، بۇلبۇلشاھنىڭ ئەركىنلىككە مۇيەسسەر بولغىنى

مۇراد مەنزىلىگە يۇرسەك يولۇڭدا كۆپ مۇشەققەت بار ،
يىگىرسەن ئۇل مۇشەققەتنى تېنىگدە كۇچ ـ جاسارەت بار .
جاپاسىز بىر ۋىسال تاپماق ئۇمىدى زەپ نادانلىقتۇر ،
كىم دەگگەنگار ئۇچۇن گەركىشدە چىن مۇھەببەت بار .

ئەلقىسسە ، بۇلبۇل يەتتىنچى ھېكايىسىنى ئاخىرلاشتۇرۇش ئالدىدا دېدىكى :

ـــ ئەي كەرەملىك شاھ ، شاھزادە غېرىب ئاتىسىنىڭ ئورنىنى قارا نىيەت زالىم تاغىسىدىن تارتىپ ئالغاندىن كېيىن مەھبۇبى گۇلپەرى بىرلە بەختلىك ياشاپ ، بۇ ئالەمگە ياخشى نامى بىرلە بىر ئوغۇل پەرزەنت يادىكار قىلىپ كەتتى . ئۇل ھەممەتلىك شاھزادە ھەم تاج كىيگەندىن باشلاپ ، ئەدلى ـ ئادالەتنى جارى قىلىپ ، لۇتفى ـ كەرەم ، پەزلى ـ ئەخلاقى ۋە ئىنساپ ـ تەۋپىقلىقى بىرلە سەلتەنەت تەختىنى نۇرلاندۇرۇپ ، ئەل ساداقىتىگە نائىل ، ۋە ھۆرمەتكە سازاۋەر بولۇپ ئۆتمەكتىدۇر . بۇنىڭدىن تۆت پىل ئىلگىرى بۇ ھادىسىلەردىن مېنى خەۋەردار قىلغان قىسمەت ، تەئىرىپگە مۇناسىپ ئۇل پادىشاھى يېگانە دەۋرانىنىڭ ئاۋات مەملىكىتىنى ھەم كۆرۈشكە مۇيەسسەر قىلدى . ئاندا كۆردۇم ھەم ئىشىتتىمكى : بارچە كىشىنىڭ تىلىدا بىر نازىنىن دىلبەرنىڭ ھۆسنى تەئىرىپى زىكرى قىلىنىپ تۇرۇپدۇر . ھەر يەرلەردىن

ئېسىللىزادىلەر ۋە نەۋقىران يىگىتلەر ئۇل گۈلئۇزار ئىشق ـ پىراقى بىلەن دەشتى ـ چۆللەرنى كېزىپ كېلىپتۇ. دەردەمەن قەلبىدىن ئاھ ئۇرۇپ ، مۇڭلۇق كۈي ـ ناۋالىرىغا ئۇل دىلرەبا مەلىكىنىڭ جامالى تەۋسىغىنى قوشۇپ ، ئوقۇپ يۈرۈپتۇ . بىر كۈنى ئۇل نازىنىنىڭ ئۆزى ھەم چاھار بېغىدا نامايان بولۇپ كۆزۈمنى روشەن قىلدى . قىرىق كېنىزىكى ئارىسىدا ئايدەك نۇرلىنىپ ، گۈل تاماشاسىغا چىقىپتۇر . ئاڭلىغىنىمدىن نەچچە بارابەر ئۇزراق كۆرۈندى . ئۇنى ھەقتا ئاللانىڭ شاھ ئابدۇلئەھەتخانغا قىلغان مەرھەمتى دەپ بىلدىم . ئۇل مەلىكە ھازىر تېرىك بولسا دەل ئون يەتتە ياشقا كىرگەندۇر . ھۆسن ـ جامالى تېخىمۇ تولۇپ رەسىدە بولغاندۇر . دېمەكچىمەنكى : شاھ ئابدۇلكەرىمخان ئەۋلادى ئادالەت ۋە پاك ـ دىيانەتلىك بىرلە ھۆكۈم سۈرۈپ دۆلىتى راۋاج تاپتى . ھۆكۈمدارلەر ئۇلاردىن ئۆرنەك ئالمىقى لازىم . شۇندا تاجى دۆلتى زامانلارغىچە قولىدىن كەتمىگەي ، ـــ دەپ بۇ غەزەلنى ئوقىدى .

ئادالەت سەلتەنەتچۈن ھۇل ، ئۇسىز تەختىك ئامان بولماس ،
ئۇ بىرلە تەخت غېمىدىن يۈزلىرىك رەڭگى سامان بولماس .
ھۆكۈمدارسەن ئادالەت قىل ، ئۇ بۇرچىك ھەر ۋاقىت بىلگىن ،
شۇ چاغ خەلقىك ھىماتكار بۇپ ، ئەبەت ھالىك يامان بولماس .
تەمەننا قىلماغىن قۇدرەت ، ھوقۇق ۋە مال ـ مۈلۈك بىرلە ،
بۇ دەسمايەك بىلەن دۆلەت راۋاجىك كۆپ راۋان بولماس .
« نىجاتلىق قولۇنقىم ئول » دەپ مەگەر قىلساك زوراۋانلىق ،
تاشار ئەل قەھرى سەلدەك ، سەن ئۇچۈن ياخشى زامان
بولماس .
« ئۇلۇغمەن » دەپ ، ئاۋامنى خار كۆرۈپ زىنھار خىيال ئەتمە ،
تۈمەنمىك ئەل ، ئۆزۈك يېگان ، ئويۇڭدەك ھېچ زامان بولماس .

چاچارسەن زۇلىم ئوتىن ، تۇتروۇق بولار ئىسيان ئوتىغا ئۇل ، ئاتار بارچە ساڭا لەنەت ئوقىن ، ئۆزگە نىشان بولماس .
يېپىشقاي « لەنىتى » ، « قانخور » ئاتاق خاتىرى تېنىڭگە . ساقايماس بىر مەرەز ئۇل ھەم يوشۇرماققا چاپان بولماس .
توقۇتساڭمۇ تۇمەن شائىر تىلىدا مەدھىيە نامەك ـــ
جىمىسى بىر تىيىن ھېچ چاغ ، « قارا » ، « ئاپئاق » ھامان بولماس .
قويار ئىسمىڭنى ئەل نى دەپ ، يېزىلمىش ئەينى تەۋارىخقە ، كىشىگە ھەق باھا بەرگەي ، ئۇنىڭدەك قازى كالان بولماس .
بۇلبۇل غەزىلىنى تۇگىتىپ شاھزادىنىڭ پەرىشان ھالىنى كۆردى ۋە كۆڭلى بىر نەرسىنى تۇيغاندەك نېمەتۇللاخانغا قاراپ ئېيتتىكى :
ـــ ئەي كەرەمىلىك شاھىم ، ئەمدى شاھزادىنى ئۆيلەپ قويىدىغان مەزگىلدۇر . بۇ ئىشنىڭ مەسلىھەتىنى قىلماق كېرەك .
نېمەتۇللاخان ئوغلىغا قاراپ دېدىكى :
ـــ ئەي ئوغلۇم ، بۇلبۇلنىڭ سۆزى بەرھەق ، سېنى ئۆيلەپ قويىدىغان مەزگىل كەلدى . پەرزىمنى ۋاقتىدا ئادا قىلماي بولماس . كەينىگە سۇرمەك گۇناھتۇر . كۆڭلۇڭدە كىمنى نىشانلىغان بولساڭ تارتىنماي بايان قىلغىن ، مۇرادىڭنى ھاسىل قىلماققا ھەرىكەت قىلغايمىز .
شاھزادە بۇ سۆزنى ئاڭلاپ ئانارداەك قىزارغان ھالدا دېدىكى :
ـــ ئەي ھۆرمەتلىك ئاتا ، ئۇل مەلىكىنىڭ نامۇ ـ شۆھرىتىنى ئىلگىرى ھەم ئاڭلىغانىدىم . بىراق ، خىجىل بولۇپ ھەزرەتلىرىگە ئېغىز ئاچالمىغان . مانا بۇگۈن بۇلبۇلدىن يەنە ئۇنىڭ تەرىپىنى ئاڭلاپ ، ئۇنىڭغا بولغان ئىشتىياقىم تېخىمۇ ئۆرلىدى ، راۋا

كۆرسله شۇل مەلىكىنىڭ ھۇزۇرىغا ئەلچى ئىبەرتسەك ...

نېمەتۇللاخان بۇ سۆزنى ئاڭلاپ بىر خورسىنىپ قويۇپ دېدىكى :

ــ ئوغلۇم، گۈلبوستان مەملىكىتىگە بىر يىل ئىلگىرى يات بىر مەملىكەت كاپىرلىرى تاجاۋۇز قىلغانىكەن . نۇرغۇن ئادىمى بىز تەرەپكە قېچىپ كەلگەن . نۇرغۇن ئادىمى يەنە باشقا قوشنا ئەللەرگە قېچىپ خانىۋەيران بولغانمىش . ئۇ چاغلار سېنىڭ ۋە بۇلبۇلنىڭ دەرد ـ پىراقىدا ھالىم خاراب بولغاچ ، ئۇ ئىشلار بىلەن كارىم بولمىغانىدى . ئۇل مەلىكىنىڭ ئۆلۈك ـ تىرىكلىكىنى بىلمەسمىز ، سەۋر قىلغىن ، ئاۋۋال شەھرى گۈلبوستاننىڭ ئەھۋالىنى بىلىپ كېلىشكە ئادەم ئەۋەتەيلى . ئاندىن مەسلىھەت بىلەن ئىش قىلغايمىز .

شاھزادە ئۆزىنى بېسىۋالالماي دېدىكى :

ــ ئەي ھۆرمەتلىك ئاتا ، داۋاسىز دەردكە قالدىم ، ئەمدى تىنچلىنالماس مەن . ماڭا ئىجازەت قىلىڭ . لەشكەرلەرگە باش بولۇپ ، شەھرى گۈلبوستانغا ئاتلىناي ، مەلىكە تىرىك بولسا تىرىكىنى ، ئۆلگەن بولسا قىساسىنى ئېلىپ يانغايمەن .

نېمەتۇللاخان نەسىھەت بىرلە شاھزادىنى يولدىن توستى . لېكىن كار قىلمىدى . ئاخىر ئىجازەت بېرىشكە مەجبۇر بولدى . ئەتىسى تاڭ سەھەر بىلەنلا شاھزادە ئوتتۇز مىڭ لەشكەرنى جەم قىلىپ ، ھەممىسىنى ئاتلاندۇرۇپ يولغا چىقتى . ئارقىسىدىن ۋەزىر ھەم ئوزۇق ـ تۇلۇك ۋە باشقا لازىمەتلىكلەر بېسىلغان ئات ـ ئۇلاغ ، ھارۋا كارۋانىنى باشلاپ ، سەپەرگە ئاتلاندى . نېمەتۇللاخان باشلىق پۇتكۇل شەھەر ئەھلى ئۇلارنى ئۇزىتىپ نۇسرەت تىلەپ قالدى .

نېمەتۇللاخان ئوردىغا يانغاندىن كېيىن كۆڭلى پەرىشان

هالدا ئولتۇرۇپ قالدى . شۇندا ئالتۇن قەپەسدىكى بۇلبۇل ئېيتتىكى :

ــ ئەي شاھىم ، مېنى قەپەسدىن چىقارغىن ، بېرىپ شەھرى گۈلبوستانىنى كۆزىتەي ، ئوغلۇڭغا دۇشمىنى بىرلە مەھبۇبىنىڭ ھالىدىن خەۋەر بېرەي ئاللا نېسىپ قىلسا نۇسرەت خەۋىرىنى ئېلىپ كەلگەيمەن .

نېمەتۇللاخان بىر ئىككىلىنىپ قېلىپ ، ئاخىر بۇ سۆزنى ماقۇل كۆردى ۋە بۇلبۇلنى قەپەسدىن چىقىرىپ دېدىكى :

ــ ئى ! تاج دۆلىتىمنىڭ گۆھىرى ، بارغىن ! خۇش خەۋەر ئېلىپ تېزرەك يانغايسەن . سەندىن ئايرىلماققا تاقىتىم يوق ئىدى . ئوغلۇم ئۈچۈن پىراقىڭغا سەۋر قىلۇرمەن . ۋەدىگە ۋاپا قىلىپ تېزرەك يانغايسەن .

ئاندا بۇلبۇل : « خوپ ، كەرەملىك شاھىم » دېگەن پېتى كۆككە پەرۋاز قىلىپ ، شەھرى گۈلبوستاننى نىشانلاپ ئۇچۇپ كەتتى .

ئەمدى سۆزنى شاھزادە غەيۇر شاھتىن ئاڭلىغايمىز .

شاھزادە كېچە ـ كۈندۈز يول يۈرۈپ ، يۇرگەندىمۇ مول يۇرۇپ ، شەھرى گۈلبوستان چېگرىسىغا يەتتى . شۇندا بولبۇل ئۈچۈپ كېلىپ ئۇنىڭ قولىغا قوندى ۋە دېدىكى :

ــ ئەي شاھزادەم ، ئاتاڭ مېنى ئەھۋالدىن خەۋەر ئېلىشقا ئەۋەتكەنىدى . شەھرى گۈلبوستانغا باردىم ، پايتەخت ئامان ئىكەن . لېكىن ، قاتمۇ قات قورشاۋ ئىچىدە قاپتۇ . ئۇندىن ئۆزگە ھەممە شەھەر ، يېزىلىرى قولدىن كېتىپتۇ . كەلگەنلەر مەشرىقتىكى بىر ئەلنىڭ كاپىرلىرى ئىكەن . لەشكىرى قۇم ـ تۈپراقتەك تولا ئىكەن . لېكىن كۆپ يول يۇرۇپ ، كۆپ جەڭ قىلغىنى ئۈچۈن خېلى ھالسىراپ قاپتۇ . يەر ، سۇ ۋە ھاۋاسى ماس كەلمىگەچ ھەر

خەل كېسەللىكلەر يامراپتۇ . ئەپسۇسكى ، شەھەرى گۈلبوستان ئاھالىسى ھەم ئوزۇق ـ تۈلۈكسىز ، يارەمسىز قالغان ھالى خاراب ئىكەن . ئاخىرقى كۈچىنى سەرپ قىلىپ قارشىلىق كۆرسىتىۋېتىپتۇ . ئۆلۈم ـ يېتىم كۆپ ئىكەن . لېكىن ، بىرىمۇ كاپىرلارغا باش ئىگىشىنى خالىماس ئىكەن . تىز يېتىپ بارمىساق ھەممىسى تۈگەشكۈدەك .

شاھزادە بۇ سۆزدىن كېيىن دېدىكى :

ـــ مەلىكىنىڭ نە ھالدا ئىكەنلىكىنى بىلەرمۇ سەن ؟ ئۇنىڭغا بىر مەكتۇپ يازسام يەتكۈزۈپ بېرەرمۇ سەن ؟

بۇلبۇل دېدىكى :

ـــ مەلىكە ساق ـ سالامەت ، لېكىن ۋەھىمە ئىچىدە ئالمىدەك مەگىزى سامانىدەك سارغىيىپتۇ . كۆگىلى قايغۇ ـ ھەسرەتكە تولۇپدۇر . شەھەر قولدىن كەتسە كاپىرلار قولىغا تىرىك چۈشمەسلىك ئۈچۈن خەنجىرىنى بىلەپ تۇرۇپتۇر . ئەي شاھزادە بۇ ھالەتتە ئۇنىڭغا ئىشقىڭنى ئىزھار قىلماق مۇۋاپىق بولماس . شەھەرنى يىغىسىدىن قۇتقۇزۇپ ، مەلىكىنى غەمدىن خالاس قىلساڭ ئۇ ئۆزى كېلىپ تەشەككۈر ئېيتقۇسى . ھەرنە تەلىپىڭ بولسا قوبۇل ئەتكۈسى . تېزرەك جەگگە ئاتلانغىن .

مەلىكىنىڭ سالامەتلىكىنى بىلىپ ، كۆگىلى ئارام تاپقان شاھزادە دېدىكى :

ـــ بارغىن ، مېنىڭ خەۋىرىمنى يەتكۈز ، مەن بارغۇچە بەرداشلىق بەرسۇن ، خۇدا خالىسا ياۋنى تارمار قىلغايمىز .

بۇلبۇل يەنە كۆككە پەرۋاز قىلدى . شاھزادە شەھەرى گۈلبوستان چېگرىسىغا بۆسۈپ كىردى . كاپىرلارنىڭ قاراۋۇللىرىنى بىر ـ بىرلەپ يوقىتىپ ، ئۇچقاندەك ئىلگىرىلىدى .

ئەلقىسسە ، بۇ خەۋەر شەھرى گۈلبوستاننى ئامبۇردەك

ئىسكەنچىگە ئېلىپ، چوڭ ھۇجۇمغا تەييارلانغان كاپىرلارغا يەتكەندىن كېيىن ئۇلارنىڭ ئۇچتىن بىر قىسمى ئاجرىلىپ چىقىپ، شاھزادە غەيۇر شاھنىڭ قوشۇنىنى توساق ئۇچۇن كۇن يۇرۇش تەرەپكە ئىلگىرىلىدى. بۇ ھالنى كۆرۈپ، شەھەر سىپىلىدىكى پىداكار لەشكەر ۋە پۇقرالار بۇ خەۋەرنى شاھ ئابدۇلئەھەتخانغا يەتكۇزدى. شۇنداً بۇلبۇلمۇ ئۇچۇپ كىلىپ، ئۇنىڭ قولىغا قوندى. ئەجەبلەنگەن شاھ ۋە ۋەزىر - ۋۇزۇرالارنىڭ دىلىدىن « ھەقتائاللا ھالىمىزغا ئىچ ئاغرىتىپ، بىر پەرىشتىنى بۇ چىرايلىق قۇش سۇرىتىدە ھەمدەمگە ئەۋەتكەن بولسا كېرەك » دېگەن خىياللار كەچتى. بۇلبۇل ئۇلارنىڭ تەئەججۇپلەنگەن مېھرىگە قاراپ ئېيتتىكى:

— ئەي ھۆرمەتلىك شاھىم، خۇشنۇد بولغىلكى، دوستلىرىڭ سېنى غەمدىن خالاس قىلماق يولىدا پىداكارلىق بىلەن ئاتلاندى. پات پۇرسەتتە يېتىپ كەلگۇسى، دۇشمەنلىرىڭنىڭ كۇلىنى كۆككە سورىغۇسى.

بۇ سۆزدىن ئابدۇلئەھەتخاننىڭ شادلىقتىن بېشى كۆككە يېتىپ لەشكەر ۋە پۇقرالارنىڭ غەم ئەندىشىلىرى يەڭگىللەپ، جاسارىتى ھەسسىلەپ ئاشتى. خەۋەر تېزلا شەھەر ئەھلىگە تارقىلىپ. ھەممە ئادەمگە غايىبتىن كۇچ قوشۇلغاندەك بىر ھالەت پەيدا بولۇپ، شەھەر ھۇجۇم قىلىۋاتقانلارغا جان - جەھلى، غەيرەت - شىجائىتى بىلەن قارشىلىق كۆرسەتتى.

شۇنداً بۇلبۇل ھەرەم باغقا ئۇچۇپ بېرىپ، قۇياشتەك نۇرلۇق چېھرى غازاڭدەك سارغىيىپ، قەلەم قاشلىرى تېخىمۇ تۇرۇلگەن، بۇلاقتەك كۆزىدىن ئۇمىدسىزلىك نۇرى چاقناپ تۇرغان، مەلىكە دىلئارامنى كۆرۈپتۇ. مەلىكە زۇلال چەشمە بويىدا يېگانە ھالدا مۇڭلۇنۇپ ئولتۇرغانىكەن. بۇلبۇل بېرىپ، چەشمە

بويىدىكى قىزىلگۈلگە قونۇپ ، ئۇنداق ناۋا قىپتۇكى ، ئاۋازى باغنى لەرزىگە كەلتۈرۈپ ، مەلىكىنىڭ قەلب تۇپرىقىدىكى غەم ـ غۇسسە مۇزلىرىنى ئېرىتىپ ، باھاردەك ئېللىتىپتۇ . زەئىپ تېنىگە جان بەخش ئېتىپتۇ . شۇندا بۇلبۇلنىڭ خۇش ناۋاسى جەلپ ئەتكەن كېنىزەكلەر تەرەپ ـ تەرەپتىن مەلىكىنىڭ ھۆسنى چىراغىقە ئېتىلغان پەرۋانىلاردەك ئۇنىڭ قېشىغا يىغىلىپ ، ھەيرانلىق كۆزلىرى بىلەن بۇلبۇلغا قاراپ قېلىشتى . ھاياجان ئىلكىدە ھېچبىرىنىڭ تىلى سۆزگە كەلمىدى . شۇنىدا مەلىكە شېرىن زەبان ئېيتىپتۇكى :

ــ ئەي جانغا ئارام بەخش ئەتكۈچى ، قايسى جەننەتتىن قېچىپ چىقتىڭ ، بۇ ئوقۇبەتلىك پانىي ئالەمنى ئىختىيار قىلغان نادان قۇشسەن . ئېيتتىكى ، سېنىڭ خۇش ئاۋازىڭدىن ئۇزۇنراق بەھرىمان بولالماسمەن .ھايال ئۆتمەي شەھەر قولدىن كېتەر . شۇنىدا جان تۇتىسى تەن قەپىسىدىن ئاجراپ سېنىڭ شۇ خۇش ئاۋازىڭنى كۆزلەپ ، باقى ئالەمگە پەرۋاز قىلار ئىدى . ئەپسۇس ، بىۋاقىت كەپسەن ، بۇگۈنكى دەرد ـ ئەلەملىرىم يەتمىگەندەك ، ئۇ ئالەمدە ھەم سېنىڭ پىراقىڭدا ھەسرەت چېكىدىغان بولدۇم ... سۆزى شۇ يەرگە كەلگەندە مەلىكە يەنە قايتىدىن غەم دەريياسىغا چۆكۈپ زار ـ زار يىغلاپ كەتتى . كېنىزەكلەر ھەم ئۇنىڭغا قېتىلىپ ، ھۇ تارتىپ يىغلىشىپ ، باغنى بېشىغا كەيدى . شۇندا بۇلبۇل قايغۇ تۇمانلىرىنى تارقىتىپ شۇنداق دېدىكى :

ــ ئەي مەلىكە ئى نادىرە جاھان ، كۆڭلۈڭنى بۇزما ، شاھزادە غەيۇرشاھ ئوتتۇز مىڭ خىل لەشكىرى بىرلە سېنى غەمدىن خالاس قىلماققا بەل باغلاپ ، جەڭگاھقا ئاتلاندى . بەلكىم دۇشمەنلەرنى تارمار قىلىپ ، بۇيان كېلىۋاتقاندۇر . كۆپ ئۆتمەي قېشىڭدا ھازىر بولغۇسى ، دۇشمەنلىرىڭنى ئەزىز تۇپرىقىڭدىن يوق

قىلىپ ، ساڭا خاتىرجەملىك ئېلىپ كەلگۈسى .

ئاندىن شاھزادىنىڭ ھۆسنى جامالى ۋە باھادىرلىقى ، مەرد ـ مەردانىلىكىنى ، بارچە ئىسىل پەزىلەتلىرىنى تەرىپ ئېيتىپ ئانداق سۆزلىدىكى ، مەلىكە دىلئارام شاھزادە غەيۇرشاھقا كۆرمەي تۇرۇپمۇ ئاشىق بولۇپ قالدى . قەلبىدە تۇيۇقسىغا مۇھەببەت ئۇرۇقى تىرىلدى . ئىشق ئوتلىرى چېچىلدى ، شۇ ھالدا مەلىكە ئىختىيارسىز بۇ غەزەلنى ئوقىدى .

قادىر ئاللا مېنى دىلدارغا يەتكۈزگىن ،
بۇ دەشتى غەم ، مېنى گۈلزارغا يەتكۈزگىن .
دەفئى قىلىپ بۇ جەڭ ماجىرا بالاسىنى ،
بەخت ئاتلىق مېنى ئۇل يارغا يەتكۈزگىن .
كېلىپمىش بىر باھادىر مەرد ـ پىداكارىم ،
ئۇنى كۆرسەت ، مېنى غەمخارغا يەتكۈزگىن .
كۆزۈم نۇرى سالار يولغا پايانداز لار ،
ئۇ مېھمانىم ، ئۇ گۈلرۇخسارغا يەتكۈزگىن .

مەلىكە شەھرىنىڭ ۋەيران بولۇش ۋەھىمىسىدىن قۇتۇلۇپ ، شاھزادە غەيۇرشاھنىڭ ئىشق ـ پىراقىغا تۇتۇلغان ئەھۋالى شۇ يەردە قالسۇن . ئەمدى بىر كەلىمە سۆزنى نېمەتۇللاخاندىن ئاڭلىغايمىز .

ئەلقىسسە ، نېمەتۇللاخان ئوردىسىدا مىڭ خىل ئەندىشىلىك ئوي خىياللار بىلەن ئارامسىزلىنىپ ئولتۇرغىنىدا چېگرا قاراۋۇللىرى غەربىدىن شەھىرى جاھان ئاباد مەملىكىتىنىڭ شاھزادىسى قەھرىمانىنىڭ نۇرغۇن لەشكىرى بىلەن يېتىپ كەلگەنلىك خەۋىرىنى يەتكۈزدى . نېمەتۇللاخان دەرھال ۋەزىرى ئەلشىر بەگنى شاھزادە قەھرىمانىنىڭ ئالدىغا نېمە مۇددىئا بىلەن كەلگەنلىكىنى بىلىپ

كېلىشكە يولغا سالدى . ۋەزىر ئەلىشىر بەگ پەرمان بويىچە ئۇچقۇر ئات بىلەن شامالدەك تېز مېڭىپ يېرىم كۈندە شاھزادە قەھرىمانىنىڭ ئالدىغا يېتىپ بېرىپ . ھال ـ ئەھۋال سوراشقاندىن كېيىن ۋەزىر دەپتۇكى :

ـــ ئەي ھۆرمەتلىك شاھزادەم ، بۇ يانغا قەدەم قويمىقىڭىزدىن مۇددىئا نىمدۇر ؟

شاھزادە قەھرىمان دەپتۇكى :

ـــ جانابى ۋەزىر ئەزەم ، كەلمەكتىن مەقسەت مەلىكە خۇرشىدەنىڭ ۋەسلىگە يەتمەكلىك ، ئۆزلىرى مېنى ئوغۇل قاتاردا كۆرۈپ ئاتىدارچىلىق قىلغايلا ...

ۋەزىر بۇ سۆزدىن كېيىن دەپتۇكى :

ـــ ئەي شاھزادەم ، بىمەھەل كېپقاپسىز ، شاھزادىمىز « شەھرى گۈلبوستاننى كاپىرلاردىن خالاس قىلماق ئۈچۈن لەشكەر باشلاپ كەتتى . شاھىمزىنىڭ كۆڭلى ئارامدا ئەمەس . شاھزادىنىڭ غەم ـ ئەندىشىسىدە قالغاندۇر . ئاڭلىشىمىز چە كاپىرلارنىڭ لەشكىرى سان ـ ساناقسىز ئىمىش . پۈتكۈل ئوردا ئەھلىمۇ شۇل سەۋەبتىن پەرىشانمىز . شاھزادە سالامەت قايتىپ كەلگەن قۇتلۇق كۈنلەردە شاھقا ھەر نە تەلەپ مەقبۇل بولغۇسى . سەۋر قىلغايسىز .

شاھزادە قەھرىمان بۇ سۆزنى ئاڭلىغاندىن كېيىن ھىممىتى قوزغىلىپ دەپتۇكى :

ـــ ئەي ھۆرمەتلىك ۋەزىر ، شەھرى گۈلبوستانغا قاراپ ئاتلىنارمەن ، شاھزادە غەيۇرشاھقا ھەمدەم بولغايمەن ، مەگەركى زەپەر قۇچۇپ قايتساق ، سىزمۇ قاراپ تۇرماي تەرىپىمنى ئېلىپ سۆزلەپ قويارسىز ، مۇراد ـ مەقسىتىمگە يەتسەم خىزمىتىڭىز يەردە قالماس .

ۋەزىر دەپتۇكى :

ـــ ئەي شاھزادەم ، مەردلىكىڭگە ئاپىرىن ، مەگەركى غەلىبە بىلەن قايتىسىڭىز شاھ ھەرزەتلىرى ئون قىزى بولسىمۇ سىزدىن ئايىماس .

ۋەزىر شۇ يەردىن نېمەتۇللاخانغا بۇ خەۋەرنى يەتكۈزمەك ئۈچۈن يېنىپتۇ . شاھزادە قەھرىمان قوشۇننى باشلاپ شەھرى گۈلبوستان تەرەپكە ئۇچقاندەك چېپىپتۇ .

ئەلقىسسە ، شاھزادە شەھرى گۈلبوستانغا يېقىنلاشقاندا ئالدىدىن بىر توپ لەشكەر چىقىپ ئالدىنى توستى . شاھزادە سۈمرۇغ پېيىدىن ھاسىل بولغان خسلەتلىك قىلىچىنى ئوينىتىپ ، ئۇلارنىڭ سېپىگە بۆسۈپ كىردى . ئارقىدىن ھەم ئوتتۇز مىڭ باھادىر نەۋكىرى بىردەك ئاتلىنىپ قوي پادىسىغا ئېتىلغان بۆرىلەردەك رەقىبلىرىنىڭ سېپىگە ئۆزىنى ئۇردى . ئاندا شۇنداق دەھشەتلىك جەڭگەر بولدىكى قانلار دەريادەك ئېقىپ ، باشلار توپ سويىمىدەك ئۇزۇلۈپ چۈشۈۋەردى . قىقاس ـ چۇقان ئالەمنى لەرزىگە كەلتۈرۈپ ، ئات تۇيىقىدىن چىققان چاڭ ـ توزان بوشلۇقنى قاپلىدى . شاھزادىنىڭ ئالدىغا ئۇچرىغان كاپىرلاردىن ھېچبىرى ئامان قالمىدى . ئۇنىڭ خسلەتلىك قىلىچى جەڭ مەيدانىغا ئەجەل ئۇرۇقىنى چاچتى ، ئۇلار تاكى كەچ كىرگۈچە دۈشمەنلىرى بىلەن قانلىق جەڭ قىلىپ ئۇلارنى تارمار قىلىپ ، شەھرى گۈلبوستانغا باردىغان يول ئاچتى . يىگىرمە مىڭ كاپىرنى جەھەننەمگە يوللاپ كۆپلىگەنلىرىنى ياردار قىلدى . شۇل ھالدا شەھرى گۈلبوستان سېپىلى يېنىغا بېرىپ ئوزۇق ـ تۈلۈك ۋە جەڭ لازىمەتلىكلىرىدىن ئامان ـ ئېسەن ئېلىپ كېلەلىگەنلىرىنى شەھەرگە توشىدى . شاھزادە شەھەرگە كىرگەندىن كېيىن ئاۋۋال ئابدۇلئەھەتخانىنىڭ ئالدىغا بېرىپ ، قۇچاقلىشىپ كۆرۈشتى .

ئابدۇلئەھەتخان خۇشاللىقتىن كۆزلىرىگە ياش ئالدى. شاھزادە ئابدۇلئەھەتخان بىلەن ھال ـ ئەھۋال سورىشىپ بولغاندىن كېيىن ئېلىپ كەلگەن ئوزۇق ـ تۈلۈكلەردىن شەھەر ئەھلىگە تارقىتىپ بېرىشنى ئەمر قىلدى. ئاندىن ئابدۇلئەھەتخان بىلەن ھەمسۆھبەت بولدى. شۇندا ئابدۇلئەھەتخان يېغىنىڭ سەۋەبىنى سۆزلەپ دەپتۇكى:

ــ ئەي ئوغلۇم، بۇنىڭدىن بىر يىل ئىلگىرى تۇردى خوجا ئىسىملىك بىر مۇناپىق سودا ئىشى بىلەن يىراق بىر ئەلگە بېرىپتۇ. ئۇل مەملىكەت شاھىنىڭ ئىسمى ئەھمەدشاھ بولۇپ يىراقتىن كەلگەن سودىگەرلەر قاتاردا ئۇنىمۇ ئوردىغا چىللاپتۇ. مەقسىتى ئۆزىنىڭ ھەددى ـ ھېسابسىز مال ـ دۇنياسى، كۈچ ـ قۇدرىتىنى كۆز ـ كۆز قىلماق ئىكەن. چۈنكى، ئۇ مەملىكەتنىڭ بايلىقى، لەشكىرىنىڭ سان ـ ساناقسىز ئىكەنلىكىدىن مەغرۇر ئىكەن. دائىم ئۆز شۆھرىتىنى ئالەمگە يايماق غېمىدە ئىكەن. شۇنىڭغا مۇناسىپ سورۇنىنى زور ھەيۋەت ـ ھەشەمەت بىرلە ئۆتكۈزۈپ، بىسيار ئىسراپچىلىق بىرلە سودىگەرلەرنى مېھمان قىپتۇ. ئاردىدا سودىگەرلەرگە ئۆز ئېلىنىڭ ئەھۋالىنى سۆزلەشكە بۇيرۇپتۇ. شۇندا مۇناپىق تۇردى خوجا ئورنىدىن تۇرۇپ، مىڭ بىر خۇشامەت بىلەن ئۆز ئېلىنىڭ ھالىنى بايان قىلىپ كېلىپ، دۇنيالىقتا يېگانە گۆھىرىم ــ قىزىم مەلىكە دىلئارامنىڭ تەرىپ ـ تەۋىپىنى قىلىپتۇر. ئاتقان سۆز ئوقلىرى سورۇن ئەھلىنىڭ يۈرىكىگە بېرىپ تېگىپتۇ. جۇملىدىن ئەھمەد شاھنىڭ شاللاق ئوغلى خوجا نىيازنىڭ يۈرىكىنى ئوينىتۋېتىپتۇ. ئوغلىنىڭ تەلىپىگە بىنائەن ئەھمەد شاھ ئون بەش تۈمەن خىل لەشكەر بىرلە نۇرغۇن سىپاھلىرىنى قىزىمنى ئېلىپ كېلىشكە يولغا سالىپتۇ. مۇناپىق تۇردى خوجا ئۇلارنى باشلاپ مېڭىپتۇ. ئۇلار مەملىكىتىمگە كەلگەندىن

كېيىن ئالدى بىلەن تۇردى خوجىنى ئۆز ـ ئادەملىرىگە قوشۇپ ھۇزۇرۇمغا كىرگۈزۈپتۇ. قارىسام ئەلچىلەر ھاكاۋۇرلۇق، كەمستىش نەزىرى بىلەن شاھزادە نىيازنىڭ تەلىپىنى ئاغزاكى يەتكۈزدى. دېدىكى:

ـــ ئەي پادىشاھى ئالەم، شانۇ شەۋكەت، كۈچ ـ قۇدرەتتە تەڭداشسىز شاھىنشاھىمىز ئەھمەد ئەزىز پەرزەنتى، تەختى سەلتەنەتىنىڭ ۋارىسى شاھزادە نىيازغا قىزىڭ مەلىكە دىلئارامنى مۇناسىپ كۆرۈپ، بىزنى ئەلچىلىككە ئېۋەتتى. شاھزادە ئۆزى ئون بەش تۇمەن نەۋكىرى بىلەن شەھەر سىرتىدا تۇرالدى. كەلگەن قەدىمنى مۇبارەكلەپ ئالدىغا چىققايسەن، ئۇنى كۈيئوغۇل قىلماقنى شەرەپ بىلىپ، رەھمەت تەشەككۈر بىرلە، قىزىڭنى ئۇنىڭغا تاپشۇرغايسەن. مەگەر كى، قىلچىلىك بويۇنتاۋلىق قىلماق بولساڭ، تەختى ـ بەختىڭنى ۋەيران قىلىپ، قىزىڭنى ئولجا قىلىپ ئالۇرمىز... ئۇلارنىڭ تەھدىت ۋە ھاقارەتلىك سۆزىدىن قەھرى ـ غەزىپىم ئۆرلەپ ئوردىدىن قوغلاپ چىقاردىم. مال ـ دۇنيا تەمەسىدە ئۆز ئىلىگە يېغىۋ باشلاپ كەلگەن مۇناپىق تۇردى خوجىنى قۇلاق ـ بۇرنىنى كەستۇرۇپ، ئەل ئىچىدە سازايى قىلدۇردۇم. ئەھلى ـ جامائەت ئۇنىڭدىن نەپرەتلىنىپ، چالما ـ كېسەكلەر بىلەن ئۇرۇپ ئۆلتۇرۇپ قويۇپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن لەشكەر باشلاپ چىقىپ جەڭ قىلدىم. لېكىن، توققۇز تۇمەن لەشكىرىم 15 تۇمەن رەقىبىگە تولۇق تاقابىل تۇرالمىدى. قەيسەرلىك بىلەن كۆپ جەڭلەرنى قىلدۇق. لېكىن، دۇشمەنلىرىمنى چېكىندۇرۇشكە ئىمكان بولمىدى. ئاخىر نائىلاج شەھەرگە قاپسىلىپ قالدۇق. ئوزۇق ـ تۇلۇك مول بولغاچقا مۇشۇ كۈنگە ئۇلاشتۇق. دۇشمەنلىرىمز كېيىن يېمەك ـ ئىچمەكتىن قىينىلىپ چېكىنىپ كېتەر دېگەن ئۇمىدتە ئىدۇق. لېكىن، بۇ كاپىرلار ھالال ـ ھارامنى ئىلغىماي

ئۇچرىغان نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى يەيدىكەن . ھايۋان ۋە ئۇچار قاناتلار تۈگۈل ، قۇرت ، قوڭغۇزلارنىمۇ قويماي قارىغا قاچىلايدىكەن . شۇل سەۋەبتىن ئوزۇق ـ تۆلۈكتىنمۇ قىسىلىپ قېلىشمىدى . شەھەرگە كۆپ قېتىم ھۇجۇم قىلىپمۇ ئالالمىدى . لېكىن ، توپلىغان ئوزۇقلىرىمىز تۈگەپ ، ھالىمىز خەتەرگە يۈزلەنگەن بۇ پەيتتە ھەقتائالا سىزنى يەتكۈزدى . ئىنشائاللا ، ئەمدى بۇ بالادىن قۇتۇلغايمىز .

شاھزادە بۇ سۆزلەرنى ئاڭلاپ ئابدۇلئەھەتخانغا تەسەللى بېرىپ كۆڭلىنى خاتىرجەم قىپتۇ . لەشكىرىنى شۇ كۈنى ئارام ئالدۇرۇپ ئەتىسى تاڭ سەھەردىلا دەرۋازىنى ئاچقۇزۇپ بار لەشكىرى كۈچى بىلەن كاپىرلارغا ئۆزىنى ئۇرۇپتۇ . يا ئۆلۈم يا كۆرۈم دەپ قەھرى ـ غەزىپى بىرلە شۇنداق دەھشەتلىك جەڭ قىپتۇكى ، كاپىرلارنىڭ قېنى دەريادەك ئېقىپ ، كەڭ دالىنى قىزىللىققا پۈركەپتۇ . ئۇزۇلگەن كاللىلار توڭ سويمىدەك يۇمىلاپ ، دەھشەتلىك بىر مەنزىرىنى ھاسىل قىپتۇ . شاھزادە غەيۇر شاھنىڭ جاسارىتىدىن ۋە لەشكەرلەرنىڭ غەيرەت ـ شىجائىتىدىن ھۇركىگەن كاپىرلار ئاخىر بەرداشلىق بېرەلمەي قېچىشقا يۈزلىنىپتۇ . شۇنداكاپىر قوشۇنلىرىنىڭ سەردارى شاھزادە نىياز ئالدىنقى سەپ قوشۇنىنىڭ قاچ ـ قاچقا چۈشكىنىنى كۆرۈپ ، جۈدۇنى ئۆرلەپ ، قاچقانلارنى توسۇپتۇ . قەھرى بىلەن ئون نەچچىسىنىڭ كاللىسىنى ئۈزۈپ باشقىلارغا ئىبرەت قىپتۇ . شۇ ھالدا يەنە زاپاس قوشۇنى بولغان ئۈچ تۈمەن لەشكىرىنى ئاتلاندۇرۇپ ، ئۆزىمۇ جەڭگە چۈشۈپتۇ . قاچقانلارمۇ كەينىگە يېنىپ شاھزادە غەيۇر شاھنىڭ قوشۇنىغا قايتا ھۇجۇم قوزغاپ ھەر تەرەپتىن قاپساپ كەپتۇ . جەڭ راسا ئەۋجىگە چىقىپتۇ . يەر يۈزىدىن كۆتۈرۈلگەن چاڭ ـ توزان ئاسمانىنى قاپلاپتۇ . جاراڭ ـ جۇرۇڭ ، قىقاس ـ سۇرەنلەر ئاسمان ـ

زېمىننى لەرزىگە ساپتۇ . كاپىرلار بار كۈچى بىلەن شاھزادە غەيۇرشاھنىڭ قوشۇننى قورشاپ يوقىتىشقا ئۇرۇنۇپتۇ . شاھزادە غەيۇر شاھنىڭ قوشۇنىغا خەۋپ ـ خەتەر يۈزلىنىپتۇ . شەھەر سىپىلىدا ئەنسىزلىك بىلەن جەڭگە نەزەر سېلىپ تۇرغان ئابدۇلئەھەتخان دەرھال جەڭگە يارىغۇدەك لەشكىرىدىن بىر يېرىم تۈمەننى ھەمدەم بولۇشقا چىقىرىپتۇ . ئىككى تەرەپ قاتتىق تىركىشىپتۇ . شۇنداق بىر ھالقىلىق پەيتتە بىر تەرەپتىن « ئاللاھۇ ئەكبەر » دېگەن ياڭراق سادالار ئاڭلىنىپ ، بىر توپ قوشۇن پەيدا بولۇپ كاپىرلارغا كەينى تەرىپىدىن ھۇجۇم قىلىپتۇ . بۇلار كاپىرلارنى ئاسماندىن چۈشكەن ئەجەل پەرشتىلىرىدەك قاتتىق سارىسىمگە سېلىپ ھەر تەرەپكە پىتىراپ قېچىشقا مەجبۇر قىپتۇ . مۇسۇلمانلار قوشۇنى ئۈچ تەرەپتىن ئۇلارغا تېخىمۇ قاتتىق زەربە بېرىپ ، قېرىپ ـ چېچىپ يوقىتىشقا باشلاپتۇ . شۇل ئارىدا شاھزادە غەيۇر شاھ شاھزادە نىياز بىلەن دوقۇرۇشۇپ قېلىپ ، خىسلەتلىك قىلىچ بىلەن شۇنداق چېچىپتۇكى نىياز قاق ئوتتۇرىسىدىن تىلىنىپ ، ئات ئۈستىدىن يەرگە يېقىلىپتۇ . لېكىن ، پۇتى ئۆزۈڭكىدىن ئاجرىمای قالغاچ ، ئۆركۈگەن ئات مۇردىنى سۆرەپ بىر تەرەپكە چېچىپ كېتىپتۇ . سەردارنىڭ ھالىنى كۆرگەن كاپىرلار تېخىمۇ قورقۇپ ، ئارقا ـ ئارقىدىن تەسلىم بولۇشۇپتۇ . تەسلىم بولمىغانلىرىنى مۇسۇلمان لەشكەرلەر قېرىپ يوقىتىپتۇ . جەڭ ئايىغلاشقاندىن كېيىن جەڭ غەنىيمەتلىرىنى ئېلىپ ، ئەسىرلەرنى ھەيدەپ ئارقىغا يېنىپتۇ . شاھزادە غەيۇرشاھ شۇنداللا يارەمگە كەلگەن قوشۇننىڭ شاھزادە قەھرىمانىنىڭ لەشكىرى ئىكەنلىكىنى بىلىپتۇ . شاھزادە قەھرىمان بىلەن قۇچاقلىشىپ كۆرۈشۈپ ، ھال ـ ئەھۋال سوراپتۇ . رەھمەت تەشەككۈر ئېيتىپ ، مىننەتدارلىقىنى ئىزھار قىپتۇ . ئاندىن كېيىن ئەسىرلەرنى يىغىپ ئۇلارغا دەپتۇكى :

ــ ئەي بۇ ئالەمگە چۈشكەن شۇمقۇرتلار ! شۇنچە يىراقتىن كېلىپ ئەزىر تۇپرىقىمىزغا ئىپلاس ئاياغلىرىڭنى باسقىنىڭ ئۈچۈن بىرىڭنى قويماي جەھەننەمگە يولاش زۆرۈر ئىدى . لېكىن ، ئادالەت قىلىچىنى ئىپلاس قېنىڭ بىلەن بۇلغاشنى خالىماسمەن . ئىت جېنىڭلارنى ئامان قويدۇم . ئىككىنچىلەپ بۇيانغا يامان غەرەز بىلەن قەدەم قويۇشما ، مەلئۇن شاھىڭلارغا ئېيتتىش ، يەنە كىچىك ، ئاجىز ئەللەرگە كۆز ئالايتمىسۇن ، كۈچىنىڭ زورلىقى ، مەملىكىتىنىڭ چوڭلۇقىغا تەمەننا قىلمىسۇن ، مەملىكەتلىرىمىز كىچىك ، كۈچىمىز ئاز بولسىمۇ ئىتتىپاقمىز . ئىتتىپاقلىق ھەممىدىن زور كۈچتۇر . ھەر قانداق كۈچلۈك دۈشمەنىمۇ مەغلۇپ قىلارمىز . ئاندىن ئەسىرلەرنى ھەيدىۋېتىشتىن بۇرۇن ئۆلگەن ھەمراھلىرىنىڭ مۇردلىرىنى يىغدۇرۇپ كۆيدۈرۈپتۇ . كۈلىنى خالتىلارغا ئالدۇرۇپ ھەممىسىنى كۆتۈرتۈپ ، شاھزادە نىيازنىڭ پارچە ـ پارچە بولۇپ كەتكەن مۇردىنى زەمبىلگە ئېلىپ كۆتۈرتۈپ ، ھەممىسىنى شەھىرى گۈلبوستان چېگرىسىدىن قوغلاپ چىقىرىپتۇ . ئۇلار بۆرىدىن ئۇركۈگەن توشقاندەك قاچقان پېتى ئەھمەد شاھنىڭ ئالدىغا بېرىپ تۇختاپتۇ . ئەھمەد شاھ ئوغلىنىڭ مۇردىسىنى ، قالدى ـ قاتتى لەشكەرلىرىنىڭ شەرمەندە ھالىتىنى كۆرۈپ ، مەغلۇبىيىتىگە ئېچىنىپ يىغلاپ قاقشاپ ، چاچ ـ ساقاللىرىنى يولۇپتۇ . قاچاقلارنىڭ بىر مۇنچىسىنى ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىپ ، تېخىمۇ كۆپ لەشكەر توپلاپ شەھىرى گۈلبوستانغا يۈرۈشنى قارار قىپتۇ . لېكىن ، شاھزادىنىڭ ئون بەش تۇمەن خىل لەشكەرنىڭ ئاقىۋىتىدىن ساۋاق ئالغان ۋەزىر ـ ئۆمرالىرى ، لەشكىرى سىپاھلىرى يېڭىدىن تاجاۋۇزچىلىق ئۇرۇشى قوزغاشنى خالىماي ، پادىشاھنىڭ قارارىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇشنى قاتتىق تەلەپ قىپتۇ . شۇنىڭ بىلەن ئىش ئۆز ئورنىدىلا يېغىشتۇرۇلۇپتۇ .

ئەلقىسسە ، شاھزادە غەيۇرشاھ ئەسرلەرنى قوغلاندى . قىلغاندىن كېيىن شەھەرگە يېنىپتۇ . ئابدۇلئەھەتخان جەمئى پۇقرالىرى بىلەن شەھەر سرتىغا چىقىپ ، غالىبلارنى قىزغىن قارشى ئاپتۇ . ئاندىن شەھدلەرنىڭ جەسەتلىرىنى يىغدۇرۇپ ، تەنتەنىلىك دەپنە مۇراسىمى ئۆتكۈزۈپ ، قىرىق كۈن ماتەم تۇتۇشنى ئەمر قىپتۇ . بۇ قىرىق كۈن شاھزادە غەيۇر شاھقا قىرىق يىلدەك بىلىنىپتۇ . لېكىن ، مۇسىبەت كۈندە مەلىكىگە ئەلچى قويماقتىن نومۇس قىلىپ ، مەلىكىنىڭ ئىشق ـ پىراقىدا يۈرەك ـ باغرى پۇچىلىنىپ ، ئاخىر ئۆز ھالىنى شاھزادە قەھرىمانغا بايان قىپتۇ . شاھزادە قەھرىمان قىرىق بىرىنچى كۈنى ئابدۇلئەھەتخان ھۇزۇرىغا كىرىپ تەزىم ـ تەۋەززۇ بىرلە :

ـــ ئەي كەرەمىلىك شاھ ئاتا ! قىزىڭىز مەلىكە دىلئارامنىڭ ئىشق ـ پىراقىدا شاھزادە غەيۇرشاھنىڭ ھالى خاراب ، باغرى كاۋاپ بولۇپ ، قىرىق كۈندىن بېرى غەم يۇتۇپ يۇرۇپتۇ . ئۇشبۇ قۇتلۇق كۈنلەرنىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن مەلىكە دىلئارامنى شاھزادە غەيۇر شاھ بىلەن ئەھدى نىكاھ قىلىپ تويىنى قىلىپ قويساق ، ئۇنى ھەم مۇرادىغا يەتكۈزسەك ، ـــ دەپ ئىلتىجا قىپتۇ . ۋەزىرلەر ھەم ماقۇللاپ دېيىشتىكى :

ـــ شاھزادە غەيۇرشاھدەك مەرد ـ باھادىرلارلا مەلىكە دىلئارامغا مۇناسىپتۇر ، مەلىكىنى شاھزادە غەيۇرشاھگە نىكاھلاپ بەرمەك ھەم ئۇنىڭ خىزمىتىگە ئەڭ ياخشى مۇكاپاتتۇر .

شۇندا ئەبدۇلئەھەتخان خۇشاللىق بىلەن تەلەپنى قوبۇل ئەيلەپ :

ـــ توغرا ئېيتتىڭىز ، شاھزادە غەيۇرشاھدىن ئون قىزىم بولسىمۇ ئايىماسمەن ، بۇگۈندىن باشلاپ توققۇز كۈنگىچە غەلىبە تەنتەنىسىگە مەرىكە ئۆتكۈزۈلسۇن ! ھەم شاھزادە بىلەن قىزىمنىڭ

تويى شەرىپىگە زىياپەت بېرىلسۇن ، ـــ دەپ ئەمر قىپتۇ . ئاندىن خاس قەسرىگە يېتىپ ، خانىش ئايىم كەرىمە بانۇنى مەلىكە دىلئارامغا بۇ خەۋەرنى يەتكۈزمەككە ئەۋەتىپ قىزىنىڭ رازىلىقىنى ھەم ئاپتۇ .

شاھزادە قەھرىمان ئوردىدىن يانغاندىن كېيىن ، شاھزادە غەيۇرشاھنىڭ تۇرالغۇسىغا كېلىپ خۇش خەۋەر يەتكۈزۈپتۇ . ئەتىسى سەھەر بىلەن تەڭ مەرىكە باشلىنىپ ، پۈتكۈل شەھەر قاينىاپ ـ تېشىپ ، نەغمە ناۋالارنىڭ ياڭراق ساداسى كۆككە يېتىپتۇ ، شەھەرنىڭ قىز ـ يىگىتلىرى ئوردا راۋىقى ئالدىدىكى كەڭرى مەيدانغا يىغىلىپ ساماغا چۈشۈپتۇ . ئارقىدىن توي سەنىمگە دەسسەپتۇ ، ئەتراپ ئۇلارنى كۆرۈشكە كەلگەن ياش ـ قېرى ، چوڭ ـ كىچىك سانسىزلىغان تاماشاچى بىلەن توشۇپتۇ . شۇندا دىلئارام قەسرىدە تىنچ ئولتۇرالماي قىرىق كېنىزىكى بىلەن توزدەك ياسىنىپ ، ئايدەك نۇرلۇق جامالىنى يىپەك رومىلىنىڭ بىر ئۇچى بىلەن توسقان پېتى چىقىپ كەپتۇ . مەلىكىنىڭ مۇبارەك قەدىمى سورۇن ئەھلىنى تېخىمۇ شادلىققا چۆمدۈرۈپتۇ . شۇندا ئۇسسۇلغا چۈشكەن قىز ـ يىگىتلەر ئۇنى ئارىغا ئېلىۋېلىپ ، ئەتراپتا پەرۋانىدەك ئايلىنىشقا باشلاپتۇ . نەغمە ـ ناۋا تېخىمۇ ئەۋجىگە كۆتۈرۈلۈپتۇ . مەلىكە دىلئارام مەيداندىن چىقىپ كېتىشكە ئوڭايسىزلىنىپ ، ئۆزىمۇ كىيىنىپكىتەك لەرزان ئۇسسۇلغا چۈشكەنىكەن ، ھەممە كىشى ئۇنىڭ ئاجايىپ چىرايلىق ئۇسسۇل ھەرىكىتىگە ياريكاللا ئوقۇپ ، كۆزىنى ئۈزەلمەي قاپتۇ . مەلىكە ئۇسسۇل بىلەن مەيدانىنى بىر ئايلىنىپ كىلىپ ، ئوردا راۋىقى ئالدىغا ئەمدىلا كەلگەن ئىككى شاھزادىگە دوقۇرۇشۇپ قاپتۇ ـ دە ، كۆزلىرىدىن مۇھەببەت ئۇچقۇنى يېلىنجاپ تۇرغان شاھزادە غەيۇرشاھنى ئۇسسۇلغا تارتىپتۇ ، پۈتۈن مەيداندا گۈلدۇراس

ئالقىش ساداسى ياڭراپتۇ . ھەممە كىشى ئاي بىرلە قۇياش بىر يەرگە كېلىپ قالغاندەك بىر ـ بىرىگە مۇناسىپ كەلگەن بۇ بىر جۈپ ئاشىق ـ مەشۇقلارغا ھەۋەس بىلەن قاراپ قاپتۇ . ئۇلار بىر ـ بىرىگە بېقىشىپ ئۇسسۇل ئويناپ ، بىر پەدە تۇغىگەندىن كېيىن مەلىكە دىلئارام شەلپەردەك قىزارغان يۈزلىرىنى رومالغا ئوراپ ، قۇياش بۇلۇت كەينىگە مۆككەندەك ئۆزىنى ئوردا ئىچىگە ئاپتۇ . ئەل كۆزىدىن غايىب بوپتۇ . شاھزادە غەيۇرشاھ بۇ بېيىتنى ئوقۇپ قاپتۇ :

بىر تىلىم ھەر مەرتەبەدە مىڭ زىكىر قىلغاي سېنى ،
بىر دىلىم ھەم مىڭ نەقىش قىپ باغرىغا ئالغاي سېنى .
بىر ۋىسال تاپماق ئۈمىدى ئۈل ئۇچۇن بىھەد ئىزۇر ،
خۇش بېقىپ ئۆتكەن جامالىڭ نۇرىدىن تاپقاي سېنى .

شۇل تەرىقىدە توققۇز كېچە ـ كۈندۈزلۈك توي مەرىكە ئاياغلىشىپ مەلىكە دىلئارام شاھزادە غەيۇرشاھگە نىكاھلاپ بېرىلىپتۇ . ئاشىق ـ مەشۇقلار ۋىسال پەيزىگە چۆمۈپ ، مۇرادىغا يېتىپتۇ . ئاردىن توققۇز كۈن ئۆتۈپ شاھزادە غەيۇرشاھ ئۆز مەملىكىتىگە يانماقچا تەرەددۇتلىنىپتۇ ، ھەم قېيىن ئاتىسىنى ئۆز مەملىكىتىگە تەكلىپ قىپتۇ .

ئابدۇلئەھەتخان خۇشاللىق بىلەن تەكلىپنى ماقۇل كۆرۈپ ، مەلىكە بىلەن قىرىق كېنىزىكىنى قىرىق بىر مەپىگە ئولتۇرغۇزۇپ ، قىرىق قېچىرغا ئېسىل ماللارنى يۈكلەپ ، شاھزادە غەيۇرشاھ ۋە شاھزادە قەھرىمانلار بىلەن يولغا چىقىپتۇ . بۇلبۇل بۇ خەۋەرنى ئېلىپ بېرىپ نېمەتۇللاخانغا يەتكۈزۈپتۇ . نېمەتۇللاخان پۈتكۈل شەھەر ئەھلىنى سەپەرۋەر قىلىپ ، شەھەرنى بېزەپ ، مېھمان كۈتۈشكە تەييارلىنىپتۇ . توققۇز كۈندىن كېيىن ھەم شاھزادە

قەيسەر ۋە باشقىلار زور داغدۇغا بىلەن يېتىپ كەپتۇ . نېمەتۇللاخان شەھەر دەرۋازىسى ئالدىدا ئۇلارنى كۈتۈۋېلىپ ، ئوردىغا باشلاپتۇ . مەلىكە دىلئارامنى خانىش بىلەن مەلىكە خۇرشىدە چاھار باغدا ئايرىم سورۇن تەييارلاپ قىزغىن كۈتۈۋاپتۇ .

قىرىق كېچە ـ كۈندۈزگىچە بەزمە ئۆتكۈزۈلۈپتۇ . شۇل مېھمانلارنىڭ ئىززەت ـ ئەتىۋارى چېكىگە يەتكۈزۈلۈپتۇ . شۇل ئاردا ئەبدۇلئەھەتخان شاھزادە قەھرىمانىنىڭ تەلىپى بويىچە ئوردا كېڭىشىدە قىرىق پەتنۇس ئالتۇن ـ كۈمۈش ، ئۇنچە ،مەرۋايىت ، ۋە قىرىق توپ زەرباب ، شايى ـ ئەتلەسنى نېمەتۇللاخانىنىڭ ئالدىغا قويۇپ دەپتۇكى :

ـــ ئەي ھۆرمەتلىك شاھ ! شاھزادە قەھرىمان ئۇچۇن ئاتا ـ ئورنىدا مەلىكە خۇرشىدەنى كېلىنلىككە سورىماقچىمەن . بۇ ئەرزىمەس سوۋغىتىمنى قوبۇل قىلغايلا . ئىلتىماسىمنى ھەم قوبۇل قىلغايلا .

شۇندا نېمەتۇللاخانىنىڭ ۋەزىرى ھەم ئوتتۇرىغا چىقىپ تەزىم بىلەن :

ـــ ئەي جانابى شاھىم ، شاھ ئابدۇلئەھەتخان ئالىيلىرىنىڭ تەلىپىنى قوبۇل قىلماق زۆرۇر . شاھزادە قەھرىمان مەرد ـ مەردانە ، ئېسىل پەزىلەتلىك يىگىتتۇر ، شاھزادىمىزگە ھەمدەم بولۇپ زور خىزمەت كۆرسەتكەندۇر . مەلىكىمىزگە ئۇنىڭدىن ئارتۇق جۇپ تېپىلماس ، ـــ دەپتۇ .

نېمەتۇللاخان خۇرسەن بولۇپ شۇل مىنۇتنىڭ ئۆزىدىلا يەنە قىرىق كېچە ـ كۈندۈز توي مەرىكىسى ئۆتكۈزۈشكە پەرمان چۈشۈرۈپتۇ . توي تاماشا قايتا ئەۋج ئاپتۇ . قىرىقىنچى كۈنى مەلىكە خۇرشىدە شاھزادە قەھرىمانغا نىكاھ قىلىنىپ ، ئۇلار ھەم ۋىسال بوستانىدا يايراپ ، ئارزۇ ـ ئارمىنىغا قېنىپتۇ . بىر مەزگىلدىن

كېيىن مەلىكە خۇرشىدەنى ئېلىپ جاھانئابادغا يېنىپتۇ. ئابدۇلئەھەتخان ھەم خوشلىشىپ شەھرى گۈلبوستانغا يېنىپتۇ. نېمەتۇللاخان ئۇلارنى كۆپلىگەن قىممەت باھا سوۋغا ـ سالام بىرلە ئۇزىتىپ قويۇپتۇ. شۇندا بۇلبۇل نېمەتۇللاخانغا ئىلتىجا قىلىپ:

ـــ ئەي كەرەمليك شاھىم، ئۆمرۈڭ ئۇزۇن، دۆلىتىڭ زىيادە بولغاي، ئۇشبۇ قۇتلۇق كۈنلەردە ساڭا مېنىڭ بىر ئىلتىماسىم بار، قوبۇل قىلىشىڭنى تىلەيمەن. مەنمۇ ھەم مۇرادىمغا يەتسەم، ـــ دەپتۇ.

نېمەتۇللاخان ھېممەت نەزەرى بىلەن ئۇنىڭغا قاراپ دەپتۇكى:

ـــ ئېيتقىن! ھەر نە تەلىپىڭ بولسا قوبۇل قىلدىم.

بۇلبۇل دەپتۇكى:

ـــ ئەي كەرەمليك شاھىم، ئىلتىماسىم شۇكى، ماڭا ئەركىنلىك بەرسەڭ، ئۆز يۇرتۇمغا بېرىپ، ئۆمرۈمنى شۇ يەردە ئۆتكۈزسەم، ئەجىلىم توشقاندا جەسىتىم شۇ يەردە ياتسا، ئەبەدى ئانا تۇپراق، ئانا ماكانىمدىن ئايرىلمىسام، مۇراد ـ مەقسەتلىرىم ھاسىل بولغان بۇلارئىدى.

نېمەتۇللاخان بۇ سۆزنى ئاڭلاپ:

ـــ تەلىپىڭنى قوبۇل قىلىمەن، ـــ دېگىنىگە مىڭ بىر پۇشايمان قىلىپ دەپتۇكى:

ـــ ماكانىڭ خۇراسان مەملىكىتى ئەمەسمۇ؟ بۇرۇنقى ئىگەڭ خۇراسان پادىشاھى باقى ئالەمگە سەپەر قىلدى. ئەمدى ئۇ يەرگە بارساڭ خارلىنىپ قالارسەن، بارمىغىن، تا كۆزۈم يۇمۇلغىچە سەندىن ئايرىلىشقا تاقەت قىلالماسمەن. سېنى جاندىن ئەزىز بىلىمەن. تاجى دۆلىتىمنىڭ گۆھىرى ھېسابلارمەن. تەختىم يېنىدا ئالتۇن قوندۇق ياسىتىپ بېرەي، مەندىن ئايرىلما، خالىساڭ ئوردا

ئاسمىنىدا ئەركىن پەرۋاز قىلىپ چۈش ، خالىساڭ شاھلىق تاجىمغا قون . ھېچكىم ساڭا ئازار بەرمەس .

بۈلبۈل دەپتۈكى :

ـــ ئەي دانىشمەن شاھىم ، ھەر كىمنىڭ تۇغۇلۇپ ئۆسكەن ماكانى باردۇر . ئۇنى ئۆزگىنىڭ ئوردا ـ قەسىرىدىنمۇ ئېسىل بىلىۋۇر . مېنى قالدۇرۇپ قالىمەن دېمە ! ۋەتىنىمگە قايتاي ، ۋەتىنىم خۇراسان ئەمەس ، زەرەپشان ۋادىسى ، بۈلبۈلستان مەملىكىتى ، ـــ دەپ ئاندىن بۇ نەزمىنى ئوقۇپتۇ :

خاھ بەشەر ، خاھ جانىۋاردۇر ئۆز ماكانچۈن ئارزۇمەند ،
ئۆز چۆلىن دەر ئۆزگەنىڭ باغ ـ گۈلشەنىدىنمۇ بەلەند .
زەر قەپەز ئىچرە بىكار دان ، ئابى شەربەتتىن كۆرە ،
مېھنەتىم بىرلە چۆلۈمدىن نى تاپاي ئۇ بال ۋە قەند .
مەيلى بىل جان ۋە مۈلۈك ، تاج ـ دەۋلەتىدىن ئەزىز ،
ئۇل ئەزىزلىكدىن كېچىش خوپراق بولاي خار بېپسەند .
ئۇل بەدەل كۈلتۈرمىشى ئەرك ، ئاندا پەرۋاز ئەيلەگەي ،
ئۆز ئانا باغرى سۈپەت يۇرت كۆزلەبان بول پەرزەند .
شۇل سائادەت بارچە دىن ئۈستۈنكى پەرزەنت قەلبىدە ،
ئوۋ قىلالماس رىشتەسىن ياتلار ئېتىپتىمۇ زەر كەمەند .
ئىلتىپات قىلساڭ مەگەر شاھ بەر ماڭا ئەركىنلىكىم ،
ئۆلمەيىن كۆرمەك ئازابى دەۋزاخى بولماقكى بەند .

نېمەتۇللاخان نائىلاج ئېيتتىكى :

ـــ خەير ۋەدىگە ۋاپا قىلماق پەرز ، سېنى ئازاد قىلدىم . لېكىن كېتەر ۋاقتىڭدا شۇنى بىلگىم كىلۇركى ، قانداق سەۋەبلەر بىلەن خۇراسان شاھنىڭ قولىغا چۈشكەنىدىڭ ؟ شۇنى بايان قىلىپ بەرگىن ، ئاندىن يولغا راۋان بولغىن .

بۇلبۇل ئېيتتىكى :

ــ ئەي كېرەمللىك شاھ ، ئەمرىڭنى قوبۇل قىلماسلىققا ھەددىم ئەمەس . خۇراسان شاھىنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالمىغىنىڭ ئۆزىمۇ بىر ئاجايىپ ھېكايە . قۇلاق سال :

ــ ئەي كەرەمللىك شاھ ، ــ دەپ سۆزىنى باشلىدى بۇلبۇل ، ــ مېنىڭ ئانا يۇرتۇم ۋە ماكانىم زەرەپشان ۋادىسىدىكى بىر كەڭرى مۇرغىنزار ئىدى . يەر زېمىن يېشىللىققا پۈركۈنۈپ ، رەڭمۇ رەڭ گۈل ـ چېچەكلەر بىلەن بېزەلگەن ، سۈپسۈزۈك چەشمىلەردىن شەربەتتەك سۇلار ئېتىلىپ چىقىپ تۇرغان ئاجايىپ گۈزەل بىر ماكان ئىدى . بۇ يەرنىڭ ئاھالىسى تورغاي ، كاككۇك ، جىگدىچى ، تومۇچۇق ، تۇز ، شاتۇتى ، قۇمرى ـ كەپتەر ، سوپسۇپىياك ، قىرغاۋۇل ... قاتارلىق ھەر خىل ۋە سان ـ ساناقسىز قۇشلار ئىدى . مەن ئۆزۈم ئۇلارغا شاھ ، شاتۇتى ۋەزىرىم ئىدى . يېقىن ئارىدا ئادەمزات بولمىغىنى ۋە يىرتقۇچ قۇشلارنىڭ قەدىمىي يەتمىگىنى ئۈچۈن ھەممىمىز تىنچ ـ خاتىرجەم ۋە ئىناق ـ ئىتتىپاق ياشار ئىدۇق . بۇ يەر بىزگە مىسلى بىر جەننەت ئىدى. بۇ يەردە قۇشلار ئارا دوستلۇق ۋە خۇشال ـ خۇراملىق ھۆكۈم سۈرەر ئىدى . ئۇلارنى ئادالەت بىلەن باشقۇرار ئىدىم . نۇرغۇن يىللار شۇنداق ئۆتۈپ كۈنلەرنىڭ بىرىدە بىزگىمۇ بىر ئاپەت يۈزلەندى . ئۇ بولسىمۇ يولدىن ئازغان بىر ئوۋچى بۇ بەختلىك ماكانغا كېلىپ قېلىپ تىنچلىقىمىزنى بۇزغانىدى . ئوۋچى بۇ يەردە خىلمۇ خىل قۇشلارنىڭ كۆپلىكىنى كۆرۈپ كۆڭلىگە شۇم نىيەتلەرنى پۈكۈپتۇ . شۇنىڭدىن بېرى ھەپتىدە ئىككى قېتىم كېلىپ مىڭ بىر ھىيلە ـ مىكىر بىلەن كۆپ جايلارغا قىلتاق قۇرۇپ ، قۇشلارغا ئارام بەرمىدى . كۆپلىرىمىزنى تۇتۇۋېلىپ ، خۇراسانغا ئاپىرىپ ساتتى . بۇ ئىشتىن پايدا كۆرگەنسېرى تېخىمۇ كۆپ يەرگە قىلتاق

قويدىغان ، قۇش بالىلىرىنى تۇتۇپ كېتىدىغان بولۇۋالدى . قۇشلارنى يىغىپ ئۇنىڭدىن ئېھتىيات قىلىشقا نەسىھەت قىلدىم ، قىلىتاقلاردىن ئاگاھلاندۇردۇم . لېكىن ، شۇم نەپسىنىڭ ئارقىغا كىرىپ يەنە بىر مۇنچىسى قىلتاقنى چۇشۇپ قالدى . ئۇ چۇرما بولمىغان قۇش بالىلىرىنى ساقلاپ قالماق بولسا تېخىمۇ تەس كەلدى . قارىسام ئاچكۆز ئووچى بۇ ئىشتىن ھېچ قول ئۈزمىگۈدەك ، شۇنىڭ بىلەن ئۆزۈمنى تۇتۇپ بېرىپ ، ئۇنى بۇ ئىشتىن قول ئۈزۈشكە ماقۇل قىلماقچى بولدۇم . ئىشلارنى ۋەزىر شاتۇتنىغا تاپشۇرۇپ يوشۇرۇنچە ئووچىنىڭ ئالدىغا باردىم . ۋە دېدىمكى :

— ئەي ئووچى ئەمدى ئىنساپ قىل ، خاتىرجەملىكىمىزنى بۇزما ، بىزگە ئارتۇقچە ئازاب سالما . كۆپلىرىمىزنى تۇتۇپ قەپەسگە سولاپ ساتتىڭ ، پەرزەنتلىرىمىزنى بۇلاپ كەتتىڭ . ئاللادىن قورقمىسەن ، بىزمۇ ئاللاتائالا قۇدرەت كامالى بىلەن يارالغان جانلىقلارمىز ، بىزگە زىيانكەشلىك قىلىۋەرسەڭ گۇناھكار بولىسەن . ئاقىۋىتىتە ئۆزۈڭگىمۇ ياخشى كۇن يوق .

بىراق ، ئووچى نەسىھەتلىرىمگە قۇلاق سالمىدى . بەلكى ئىنسان تىلىدا سۆزلىيەلەيدىغانلىقىمنى بىلىپ ، كۆزلىرىدىن شۇملۇق ئۇچقۇنى چاقناپ كەتتى . كۆڭلىگە جىن كىرىپ مەككارلىق بىلەن :

— ئەي جانىۋار ، ئەگەركىم قەپىسىمگە كىرسەڭ ، سېنى سېتىپ كۆپ پۇلغا ئېرىشسەم دۇنيادىن بىھاجەت بولار ئىدىم . ئىككىنچى بۇيىقلارغا قەدەم باسماس ئىدىم ، — دەپ يېقىنراق كېلىپ مېنى تۇتۇشقا ھەرىكەت قىلدى ، بۇ ئىشقا بالدۇرلا تەييارلىنىپ قويغىنىم ھەم باشقىچە ئامال بولمىغىنى ئۈچۈن ئاۋۋال ئۇنىڭغا ئىككىنچى بۇيىقا قەدەم باسماسلىق ۋە بۇ ماكان ھەققىدە ھېچ كىشىگە تىنماسلىق توغرىسىدا قەسەم ئىچكۈزۈپ ئاندىن

قەپەسكە كىردىم . ئوۋچى گۈلقەقەلىرى ئېچىلغان ھالدا كۆپ يوللارنى بېسىپ ، خوراسانغا كەلدى ھەم مېنى خوراسان شاھىغا ئون مىڭ تىللاغا ساتتى . ئايرىلىش ئالدىدا ئۇنىڭغا :

ــ ئەي كىشى ، ۋەدىگە ۋاپا قىلماق مەردلەرنىڭ ئىشىدۇر . لەۋزىڭدىن يېنىۋالماسسەن ، ئوۋچى تۈلكىلىك بىلەن ھىجىيىپ قويۇپ ئوردىدىن چىقىپ كەتتى . ئۇنىڭ رەزگى قىياپىتى زادىلا كۆز ئالدىمدىن كەتمىدى . كۆڭلۈم زادىلا تىنچىمىدى . بىر نەچچە كۈنگىچە زادىلا دان ـ سۈغا يېقىن يولمای ياكى سۆزلىمەي تۇرۇۋالدىم . ئاخىر شاھ تاقەت قىلالماي :

ــ ئەي ئەزىز جانىۋار ، بۇنداق كېتىۋەرسەڭ ، ئۆزۈڭنى نابۇت قىلارسەن ، كۆڭلۈڭدىكىنى ماڭا بايان قىلغىن ، تەلىپىڭنى ئورۇنداپ بېرەي ... دەپ نەسىھەت قىلدى . ئاخىر مەنمۇ ئەھۋالنى ئۇنىڭغا بايان قىلىپ ، ئوۋچىدىن يەنىلا خاتىرجەم بولالمايۋاتقانلىقىمنى ئېيتتىم ، شاھ ئېيتتىكى :

ــ خاتىرجەم بول ، ئۇ مەلئۇنىنى تېپىپ كېلىپ ، بۇ مەملىكەت چېگرىسىدىن قوغلاپ چىقىرىمەن ، ھەرگىزمۇ قۇشلىرىڭغا زىيان ـ زەخمەت كەلتۈرەلمەس . ئاندىن شۇ بويىچە خىزمەتچىلىرىگە ئەمر قىلدى ، ئۇلار چىقىپ تاكى كەچ كىرگۈچە ھېچ يەردىن ئۇنىڭ دېرىكىنى ئالالمىدى . مېنىڭ بولسا ھالىم تېخىمۇ خاراپلاشتى ، كۆزلىرىمدىن ياش قۇرىماس ئىدى . قىلتاققا چۈشۈپ قالغان قېرىنداشلىرىمنىڭ ئۆزىنى ھەر يانغا ئۇرۇپ تىپىرلاشلىرى ، مۇڭلۇق چۇرۇقلاشلىرى ، بالىسىدىن ئايرىلغان ھەمراھلىرىمنىڭ ئەلەملىك سايراشلىرى زادىلا خاتىرەمدىن ئۆچمەس ئىدى . شاھ ئەھۋالىمنىڭ بارغانسېرى چاتاقلىقىنى كۆرۈپ ، ۋاقىتسىز نابۇت بولۇشۇمدىن ئەنسىرەپ ئەتىسى مېنى قويۇپ بەردى ۋە دېدىكى :

ـــ ئەي ئەزىزىم بارغىن ، ئوۋچىنىڭ قەيەردىلىكىنى بىلىپ ماڭا خەۋەر قىلغىن . ئۇنى تۇتۇپ كېلىپ ئەدىبنى بېرەي . ئوردىدىكى ۋە شەھەر ئەھلىدىكى بارلىق قۇشلارنى ئازاد قىلدۇراي ، لېكىن ئۆزۈڭ قايتىپ كەلگىن ، سەنسىز ئۆتكەن كۈنۈم ماڭا ھارام ، تاج ـ دۆلىتىمدىن ۋە جېنىمدىنمۇ ئەزىزسەن . تېز يېنىپ كەلگىن . مەن ئۇنىڭ سۆزىنى قوبۇل قىلدىم . كۆككە پەرۋاز قىلىپ ، ئوۋچىنىڭ ماكانىمغا بارغان ـ بارمىغانلىقىنى بىلىش ئۈچۈن شۇ تەرەپكە قاراپ ئۇچتۇم ، يىرىم يولغا بېرىپلا كۆردۈمكى ئوۋچى قىياس قىلىغىنىمدەك يەنە قىلتاقلىرىنى ۋە قەپىسىنى كۆتۈرۈپ يەنە قۇش ئوۋلاشقا مېڭىپتۇ . ئۇنىڭ ۋەدىگە ۋاپا قىلمىغىنىدىن غەزىپىم ئۆرلەپ ئاللاغا ئىلتىجا قىلدىمكى :

ـــ ئەي كەرىمى ئۇلۇغ ئاللا ، ئۆزۈڭ كۆرۈپ تۇرغۇچى ، ھەممىنى بىلىپ تۇرغۇچىسەن ، بۇ ۋاپاسىز تېجىمەل ئوۋچىنىڭ جاجىسىنى ئۆزۈڭ بەرگەيسەن ، بۇ بالادىن قۇشلارنى ئاسراپ قالغايسەن ، ـــ دەپ ، ئىلتىجايىم ھەقتەئاللانىڭ دەرگاھىغا يەتكەن بولسا كېرەك ، ئوۋچى تىك قىيادا بىرقۇش ئۇۋىسىدەك كۆرۈنگەن كامارنى كۆرۈپ ، ئاختۇرۇپ باقماقچى بولۇپ قىياغا يامىشۋاتقاندا ئاجايىپ يوغان بىر چايان پەيدا بولۇپ ، ئۇنىڭ قولىغا نەشتەر ئۇردى . ئوۋچى ئاغرىقتا چىدىماي « ئاللا ـ تووا » كۆتۈرگەن پېتى قىيادىن يەرگە مولاق ئېتىپ چۈشتى ، بېشى يوغان بىر تاشقا تېگىپ مېڭىسى چۈۋۈلۈپ چىقتى . دۇنياخور تويماس كۆزلىرى ھەم چاچراپ چىقتى . قانغا مىلەنگەن جەسىتى شۇ پېتى قىپ قالدى . كۆمۈپ قويىدىغان كىشىمۇ چىقمىدى . بەلكى قاغا ـ قوزغۇنلارغا يەم بولغاندۇر . شۇنىڭدىن كېيىن مەن خاتىرجەم ھالدا شاھ ئالدىغا قايتىپ كەلدىم . ئۇ كەلگىنىمدىن بەكمۇ سۆيۈندى . ئالتۇن قەپەس ياستىپ ئۇنچە مەرۋايىتلار بىلەن نەقىشلەپ ،

شۇنىڭ ئىچىدە مېنى باقتى . مەنمۇ ھەم خۇش ئاۋازىمدىن ئۇنى بەھرىمەن قىلدىم . شۇل تەرىقسىدە ئۇچ ئاي ئۆتمەيلا قارا دىۋە مەلئۇن كېلىپ ، مېنى بۇلاپ قاچتى . ئاخىر ئوغلۇڭنىڭ سەۋەبكارلىقى بىلەن قۇتۇلۇپ كەلدىم . كەچۈرمىشلىرىم مانا شۇنداق ، — دەپ بۇلبۇل ھېكايىسىنى ئاياغلاشتۇردى . ئاندىن نېمەتۇللاخان ۋە پۇتكۇل ئوردا ئەھلى بىلەن خوشلىشىپ ، ئۆز ۋەتىنى بۇلبۇلىستان مەملىكىتىگە قاراپ پەرۋاز قىلدى .

نېمەتۇللاخان شۇنىڭدىن كېيىن ئوردا كېڭىشى ئۆتكۈزۈپ ، ئوردىغا ئوغلى شاھزادە غەيۇرشاھنى تەختكە ئولتۇرغۇزۇپ ، دۆلەت ئىشلىرىنى تاپشۇرۇپ بەردى ، ئۆزى ئاخىرقى ئۆمرىنى ئىبادەت بىلەن تىنچ ئاخىرلاشتۇردى .

يەكەن 1990 ـ يىل 9 ـ ئاينىڭ 1 ـ كۈنى

责任编辑:吉利力·穆罕黑德
封面设计:热孜菀·吐尔德
责任校对:阿斯亚·艾合买提
技术编辑:亚生·吐尔地

鸳鸯记 (维吾尔文)

阿德力·依明 著

新疆人民出版社出版
(乌鲁木齐市解放路南348号 邮政编码830001)
新疆新华书店发行 新疆阜康市印刷厂印刷
新疆人民出版社微机室排版
787×1092毫米 32开本 9.5印张 1插页
1997年12月第1版 1997年12月第1次印刷
印数:1——5,000

ISBN7—228—04186—0/I·1526 定价:11.30元

ISBN 7-228-04186-0

I·1526(民文) 定价11.30元

ISBN 7-228-04186-0

9 787228 041862 >